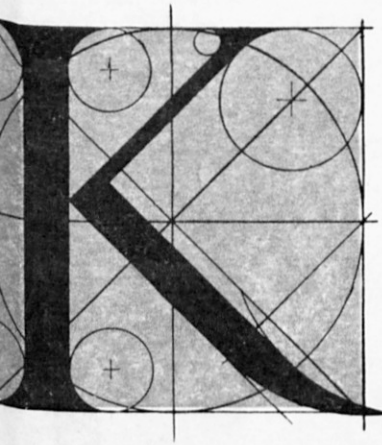
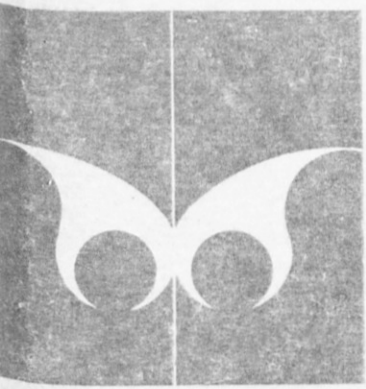
AP 63539

njižnica

3-4

UNIVERZA V LJUBLJANI

Članki

81 Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o knjižnicah

Maks Veselko 87 Matične knjižnice — centri za razvoj knjižničarstva v občini

Mara Šlajpah 95 Študij bibliotekarstva v Sloveniji

Jelica Jugovec 103 Vprašanje centralne katalogizacije slovenskega tiska

Milka Grgič 112 Statistika in obrazci v knjižnicah

Razgledi

119 Z zasedanja prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije

Niki Brumen 152 Knjižnice v Pomurju

Zapiski

Kajetan Kavčič 166 Gradnja in oprema strokovnih tehniških knjižnic

Ančka Korže 173 Ureditev in oprema javnih knjižnic

Marija Gajšek 180 Statistika in statistični obrazci v mariborski študijski knjižnici

Ocene in poročila

J. R. 184 Jugoslovanske bibliotekarske revije v letu 1964

Marko Kranjec 187 Roczniki biblioteczne 1960—1962

Boža Pleničar 189 Novejša strokovna literatura v Narodni in univerzitetni knjižnici

Organizacija

198 Registracija knjižnic

199 Iz osnutka perspektivnega razvoja knjižnic v SR Sloveniji za obdobje 1964—1970

201 Predmetnik in program za pouk knjižničarstva na Pedagoški akademiji

Redakcija zaključena 31. decembra 1964

KNJIŽNICA

GLASILO DRUŠTVA BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE

LETNIK VIII

LJUBLJANA 1964

VSEBINA — SOMMAIRE

Grgič Milka: Statistika in obrazci v knjižnicah — Les statistiques et les formulaires dans les bibliothèques 112

Jugovec Jelica: Vprašanje centralne katalogizacije slovenskega tiska — Le problème du cataloguement centralisé des publications slovènes 103

Kavčič Kajetan: Tehniške knjižnice v perspektivnem razvoju 1964—1970 — Les perspectives pour le développement des bibliothèques techniques dans la période 1964—1970 13

Rybář Miloš: Zakon o varstvu kulturnih spomenikov in knjižnice — La loi sur la protection des monuments culturels et les bibliothèques 21

Šircelj Martina: Šolske knjižnice in sedemletni načrt — Les bibliothèques scolaires et le plan septennal 17

Šlajpah Mara: Slovenske knjižnice v planskem obdobju 1964—1970 — Les bibliothèques slovènes dans la période 1964—1970 . . . 3

Šlajpah Mara: Studij bibliotekarstva v Sloveniji — La formation des bibliothécaires en Slovénie 95

Veselko Maks: Matične knjižnice — centri za razvoj knjižničarstva v občini — Les bibliothèques-mère comme centres pour le développement des bibliothèques dans le cadre de la commune . . 87

Vižintin Avgust: Knjižnice v sedemletnem planu — Les bibliothèques dans le plan septennal 7

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o knjižnicah — La loi sur les modifications et les amendements de la loi sur les bibliothèques 81

RAZGLEDI

Brumen Niki: Knjižnice v Pomurju — Les bibliothèques dans le Pomurje 152

Korže Ančka: O problemu javnih knjižnic ljubljanskega okraja in Zasavja — Sur le problème des bibliothèques populaires du district de Ljubljana et de Zasavje 28

Logar Janez: Na obisku pri bibliotekarjih Nemške demokratične republike — En visite chez les bibliothécaires de la RDA . . . 39

Z zasedanja prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije — La discussion sur les bibliothèques dans le comité pour l'éducation et pour la culture de l'Assemblée de la RS de Slovénie . . 119

ZAPISKI

Gajšek Marija: Statistika in statistični obrazci v mariborski študijski knjižnici — Les statistiques et les formulaires de statistique utilisés dans la Bibliothèques d'étude de Maribor 180

Kavčič Kajetan: Gradnja in oprema strokovnih tehniških knjižnic — La construction et l'équipement des bibliothèques techniques spécialisées 166

Korže Ančka: Ureditev in oprema javnih knjižnic — L'aménagement et l'équipement des bibliothèques populaires 173

Kos Stanislav: Dopolnitve in pripombe k »Bibliografiji prevoda objavljenih u Jugoslaviji 1944—1959« glede na slovenske prevode v skupini DK 8 — Les traductions slovènes citées dans le groupe DK 8 de la »Bibliografija prevoda objavljenih u Jugoslaviji 1944—1959« — suppléments et remarques 49

Pleničar Boža: Nekaj vtisov z ekskurzije v Carigrad — Quelques impressions de notre excursion à Istanbul 62

OCENE IN POROČILA

Bibliotekar', Moskva 1963. (Hermina Jug-Kranjec) 65

Bibliotekarz, 30, Warszawa 1963. (Marko Kranjec) 67

Jugoslovanske bibliotekarske revije v letu 1964. (J. R.) 184

Nekrolog dr. Mirku Ruplu v italijanski bibliotekarski reviji. (Marijan Brecelj) 64

Novejša strokovna literatura v Narodni in univerzitetni knjižnici. (Boža Pleničar) 189

Pomanjkanje prostora v knjižnicah. (Ana Matko) 72

Pregled angleških bibliotekarskih revij za leto 1963. (Katarina Bogataj) 70

Przegląd biblioteczny, 30, 3-4, Warszawa 1962. (Marko Kranjec) . . 69

Roczniki biblioteczne 1960—1962. (Marko Kranjec) 187

ORGANIZACIJA

Iz osnutka perspektivnega razvoja knjižnic v SR Sloveniji za obdobje 1964—1970 199

Navodilo o ureditvi in delu šolskih knjižnic 76

Predmetnik in program za pouk knjižničarstva na Pedagoški akademiji 201

Registracija knjižnic 75, 198

Šola za knjižničarje 79

Izdaja: DRUŠTVO BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE — Uredniški svet: dr. Branko Berčič, Marijan Brecelj, France Dobrovoljc, dr. Stanislav Kos, Josip Rijavec, Avgust Vižintin — Urednik: Maks Veselko — Naklada 700 izvodov — Natisnila tiskarna Univerzitetne založbe Univerze v Ljubljani

Na podlagi četrte alinee 135. člena in 149. člena ustave Socialistične republike Slovenije je Skupščina Socialistične republike Slovenije na seji Republiškega zbora dne 31. marca 1965 in na seji Prosvetno-kulturnega zbora dne 29. marca 1965 sprejela

z a k o n
o spremembah in dopolnitvah zakona o knjižnicah

Zakon o knjižnicah (Uradni list LRS, št. 26-237/61) se spremeni in dopolni tako, da se njegovo prečiščeno besedilo glasi:

ZAKON
o knjižnicah

SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

S tem zakonom se urejajo knjižnice, ki so ustanovljene kot samostojni in samoupravni zavodi (v nadaljnjem besedilu: knjižnice).

Določbe 2. in 10. člena zakona se primerno uporabljajo tudi za knjižnice, ki jih državni organi, delovne in druge organizacije ustanovijo kot svoje notranje organizacijske enote.

2. člen

Knjižnice zlasti:

— zbirajo, strokovno obdelujejo in hranijo knjige in drugo knjižnično gradivo (v nadaljnjem besedilu: knjižnično gradivo);

— omogočajo uporabo knjižničnega gradiva občanom in organizacijam;

— organizirajo in vodijo javne čitalnice;

— pomagajo bralcem pri razvijanju njihove splošne in strokovne izobrazbe ter skrbijo za kulturno vzgojo in razvedrilo občanov;

— nudijo pomoč pri znanstveno-raziskovalnem in umetniškem delu;

— opravljajo informativno in dokumentacijsko službo za znanstveno in strokovno delo ter sodelujejo pri sestavljanju centralnih katalogov;

— popularizirajo knjižnično gradivo z izdajanjem katalogov, bibliografij in drugih publikacij ter z organiziranjem razstav in kulturnih prireditev in z drugimi propagandnimi sredstvi;

— skrbijo za napredek knjižničarske službe ter sodelujejo med seboj in z drugimi organi in organizacijami zaradi čim bolj smotrne uporabe knjižničnega gradiva.

3. člen

Knjižnica ima statut, ki ga sprejme svet knjižnice.

Statut knjižnice obsega zlasti določbe o delovnem področju knjižnice, pristojnosti in odgovornosti organov upravljanja, notranji organizaciji in načinu poslovanja knjižnice, o medsebojnih delovnih razmerjih ter o drugih vprašanjih, ki so pomembna za samoupravljanje in poslovanje knjižnice.

4. člen

Občani imajo pravico, da ob enakih pogojih uporabljajo knjižnično gradivo v skladu s statutom knjižnice.

Zaradi posebnih okoliščin se uporaba knjižničnega gradiva s statutom knjižnice lahko omeji, vendar se ne more odvzeti pravica do uporabe knjižničnega gradiva v študijske namene.

5. člen

Zakonitost dela knjižnice nadzoruje pristojni upravni organ skupščine občine, na katere območju je knjižnica.

6. člen

Strokovno delo v knjižnicah opravljajo strokovno usposobljeni delavci.

7. člen

Založbe (podjetja in zavodi) in trgovine s knjigami morajo knjige, ki jih nameravajo dati v predelavo za papir, prej ponuditi v nakup matični knjižnici (21. člen), na območju katere imajo svoj sedež ali Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani za ceno, ki jim jo nudijo podjetja za predelavo papirja.

Če knjižnica iz prvega odstavka ponudbe v tridesetih dneh ne sprejme, lahko ponudnik s knjigami prosto razpolaga.

Namesto knjižnice iz prvega odstavka lahko sprejme ponudbo ob enakih pogojih vsaka druga knjižnica. Tridesetdnevni rok se šteje od dneva, ko je knjižnica iz prvega odstavka dobila ponudbo.

USTANAVLJANJE IN PRENEHANJE KNJIŽNICE

8. člen

Knjižnico lahko ustanovi družbeno-politična skupnost, krajevna skupnost, delovna in druga samoupravna organizacija, družbeno-politična organizacija, društvo in občani.

9. člen

Knjižnica se lahko odpravi, če so podani pogoji, ki so določeni z zakonom.

V aktu o prenehanju knjižnice se določi, katera knjižnica prevzame knjižnično gradivo.

10. člen

Vsaka knjižnica mora biti vpisana v razvid knjižnic pri pristojni matični knjižnici (21. in 23. člen) in v osrednji razvid knjižnic, ki ga vodi Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani za območje SR Slovenije.

Pravilnik o sestavi in vodenju razvida izda republiški upravni organ, ki je pristojen za kulturo in prosveto.

UPRAVLJANJE KNJIŽNIC

11. člen

Knjižnico upravljajo člani delovne skupnosti neposredno in po organih, katerim poverijo določene funkcije upravljanja.

Organi upravljanja knjižnice so: svet knjižnice, upravni odbor in upravnik.

Pri upravljanju zadev, ki so posebnega družbenega pomena, sodelujejo v organih upravljanja knjižnice tudi zainteresirani občani in predstavniki zainteresiranih organizacij ter družbene skupnosti (v nadaljnjem besedilu: predstavniki družbene skupnosti).

12. člen

Svet knjižnice sestavljajo člani, ki jih izvoli delovna skupnost knjižnice iz svoje srede ter predstavniki družbene skupnosti.

S statutom se v skladu z aktom o ustanovitvi knjižnice določi, kateri organi in organizacije delegirajo predstavnike družbene skupnosti v svet in koliko jih delegirajo.

V svetu knjižnice število predstavnikov družbene skupnosti ne more biti večje od polovice vseh članov tega organa.

13. člen

Svet knjižnice izvoli predsednika izmed tistih članov, ki jih je izvolila delovna skupnost.

14. člen

Svet knjižnice sprejme statut in druge splošne akte, načrte in programe za delo in razvoj, finančni načrt in zaključni račun ter glavne odločitve o uporabi družbenih sredstev, ki jih ima knjižnica v upravi, ter opravlja druge zadeve, ki so mu dane z zakonom in statutom.

Predstavniki družbene skupnosti v svetu knjižnice soodločajo o sprejemanju statuta, o načrtu in programu za delo in razvoj, o imenovanju upravnika, o statusnih spremembah knjižnice, o nastopu in prenehanju dela delavcev na vodilnih delovnih mestih, določenih v statutu ali drugem splošnem aktu knjižnice, ter o ostalih zadevah, za katere je tako določeno v statutu knjižnice.

Predstavniki družbene skupnosti ne morejo soodločati o vprašanjih organizacije dela, o delitvi dohodka in o medsebojnih delovnih razmerjih, razen glede delavcev na vodilnih delovnih mestih (prvi odstavek).

15. člen

V knjižnicah z manjšim številom članov delovne skupnosti opravlja funkcije sveta neposredno celotna delovna skupnost; v tem primeru soodločajo predstavniki družbene skupnosti v zadevah posebnega družbenega pomena skupno s člani delovne skupnosti knjižnice kot enotno telo ali pa kot člani posebnega organa, ki ga sestavljajo samo predstavniki družbene skupnosti. Statut knjižnice določi obliko sodelovanja predstavnikov družbene skupnosti.

Če predstavniki družbene skupnosti sestavljajo poseben organ, odloča ta organ samostojno. Sklepi o vprašanjih, o katerih soodločajo predstavniki družbene skupnosti in delovne skupnosti knjižnice, so veljavni, če so sprejeti v obeh organih.

16. člen

Upravni odbor odloča o poslovanju knjižnice, pripravlja gradivo in poročilo za svet knjižnice, predlaga svetu splošne akte, finančni načrt in zaključni račun knjižnice, skrbi za izvrševanje sklepov sveta knjižnice ter opravlja druge zadeve, določene z zakonom in statutom knjižnice.

17. člen

Upravni odbor knjižnice sestavljajo člani, ki jih izmed članov delovne skupnosti knjižnice izvoli svet knjižnice oziroma delovna skup-

nost knjižnice, če sama izvršuje funkcije sveta. Predstavniki družbene skupnosti ne morejo sodelovati pri volitvah upravnega odbora.

Upravnik knjižnice je član upravnega odbora po svojem položaju, ne more pa biti njegov predsednik.

Statut knjižnice določa, koliko članov ima upravni odbor knjižnice.

Delovna skupnost knjižnice z manjšim številom članov opravlja neposredno tudi funkcije upravnega odbora.

18. člen

Upravnik knjižnice organizira in vodi delo knjižnice, predstavlja knjižnico, skrbi, da se izvršujejo sklepi sveta in upravnega odbora ter opravlja druge zadeve, ki so mu dane z zakonom in statutom knjižnice.

19. člen

Za upravnika knjižnice je lahko imenovan, kdor izpolnjuje pogoje glede strokovne izobrazbe in prakse ter druge pogoje, ki so določeni s statutom knjižnice.

20. člen

Upravnik ne more biti član sveta knjižnice, udeležuje pa se njegovih sej in na njih sodeluje.

MATIČNE KNJIŽNICE

21. člen

Knjižnice, ki opravljajo poleg rednih še posebne naloge v zvezi z organiziranjem in pospeševanjem knjižničarske službe in stroke, so matične knjižnice.

22. člen

Naloge matične knjižnice za območje ene ali več občin opravlja knjižnica, ki jo določi občinska skupščina oziroma skupno več občinskih skupščin. Glede financiranja teh nalog sklene občinska skupščina ali več občinskih skupščin s tako knjižnico pogodbo.

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani opravlja naloge matične knjižnice za območje Socialistične republike Slovenije, lahko pa del svojih nalog pogodbeno in s soglasjem republiškega upravnega organa, ki je pristojen za kulturo in prosveto, prenese na druge ustrezne knjižnice.

23. člen

Poleg svojih rednih nalog se matična knjižnica na svojem območju ukvarja z vprašanji organizacije in pospeševanja knjižničarske službe in stroke, posreduje izposojo knjižničnega gradiva, vodi razvid knjižnic in evidenco njihovega knjižničnega gradiva, pomaga pri strokovnem delu knjižničarskega osebja in skrbi za njegovo vzgojo in strokovno izpopolnjevanje.

24. člen

Republiški upravni organ, ki je pristojen za kulturo in prosveto, izda navodilo o načinu izposojanja knjig med knjižnicami v SR Sloveniji.

KAZENSKE DOLOČBE

25. člen

Založba (podjetje ali zavod) oziroma trgovina s knjigami, ki da knjige v predelavo za papir, pa jih prej ni ponudila v nakup knjižnici iz prvega odstavka 7. člena tega zakona, se kaznuje za prekršek z denarno kaznijo do 200 000 dinarjev.

Poleg pravne osebe se kaznuje za prekršek iz prejšnjega odstavka tudi njen predstavnik ali odgovorna uradna oseba z denarno kaznijo do 20 000 dinarjev.

PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

26. člen

Knjižnice morajo prilagoditi svojo organizacijo in delo določbam tega zakona v šestih mesecih od dneva, ko začne veljati ta zakon.

V enakem roku določijo občinske skupščine, katera knjižnica bo opravljala naloge matične knjižnice.

27. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SRS«.

Št. 63-8/65.
Ljubljana, dne 31. marca 1965.

Skupščina Socialistične republike Slovenije

Predsednik: **Ivan Maček** l. r.

(Uradni list Socialistične republike Slovenije dne 31. marca 1965, št. 11, 113, str. 173—175.)

MATIČNE KNJIŽNICE
CENTRI ZA RAZVOJ KNJIŽNIČARSTVA V OBČINI

Maks Veselko

Matična knjižnica v občini je ustanova, o kateri lahko govorimo šele dobro leto dni, čeprav nam je te knjižnice prinesel zakon o knjižnicah skoraj natanko pred tremi leti, oktobra 1961. Zamuda je tem večja, če upoštevamo, da je zakon postavil za prilagoditev poslovanja novim predpisom rok pol leta. Vendar lahko rečemo, da je bila ta zahteva vsaj optimistična, kajti matično knjižnico takšno, kakršno si je zamislil zakon in kakršna se nam je v teh letih izoblikovala, je takrat premoglo silno malo občin v naši republiki, ni pa je mogoče doseči niti z aktom, s katerim jo preprosto razglasimo za takšno, kakor so nas medtem poučile izkušnje.

Ko smo se skušali lotiti dela in izvesti organizacijo matičnih knjižnic, je bila naša prva ugotovitev, da najmanj polovica občin v Sloveniji sploh nima knjižnice, ki bi mogla prevzeti z zakonom določene naloge. Zakon je namreč matični knjižnici naštel vrsto dolžnosti, ki naj bi jih izpolnjevala poleg svojih rednih nalog. Če od vseh omenimo le dve, in sicer da naj se matična knjižnica ukvarja z vprašanji organizacije in pospeševanja knjižničarske službe in stroke in pa da naj pomaga pri strokovnem delu knjižničarskega osebja, skrbi za njegovo vzgojo in strokovno izpopolnjevanje, potem ni treba dodajati, da za zgornjo ugotovitev niso bile potrebne analize in ankete. Danes, ko smo stanje knjižnic v občinah zares spoznali, ko smo poskusili tudi z anketami in analizami, vemo, da je bila ugotovitev točna.

Vendarle pa naša takratna ugotovitev, da približno v polovici občin ni pogojev za matično službo, in naša današnja ugotovitev, ki se glasi enako, nista identični. Medtem ko smo si namreč pred leti nekoliko idilično predstavljali sodobno stavbo, obdano z zelenjem, v kateri so si visoko izšolani knjižničarji uredili prostore po najnovejših načelih in zgledno izobražujejo svoje bralce in kolege v vaških knjižnicah, se nam je sčasoma ta podoba zreducirala na nekaj osnovnih zahtev, ki naj jamčijo, da bo za matično imenovana knjižnica zares zmogla opravljati svoje naloge. Te zahteve povzemamo po okrožnici takratnega Sveta za

kulturo in prosveto LRS, namenjeni vsem okrajnim in občinskim ljudskim odborom. Glasijo se: matična knjižnica je lahko knjižnica z večjo knjižno zalogo (vsaj z nad 3000 knjižnimi zvezki), s primernimi prostori, s pravilno strokovno ureditvijo — sama naj bi bila vzor za ureditev drugih knjižnic na svojem območju! — in nujno s strokovno izobraženim poklicnim kadrom.

Na prvi pogled je očitno, da te zahteve niso le sila skromne, pač pa tudi zelo neprecizno izražene. Primerni prostori npr. so pojem, ki je silno raztegljiv in o katerem najbrž ustanovitelj knjižnice in knjižničar zlepa ne bosta enakega mnenja. Kljub temu je republiška matična knjižnica leto dni zbirala podatke o občinskih knjižnicah in na podlagi odgovorov na vprašanja in vtisov pri obiskih v teh knjižnicah preverjala, v kakšni meri knjižnice ustrezajo tem zahtevam. Preden preidemo na pregled njenih ugotovitev, urejenih po zahtevah, ki so bile postavljene občinskim matičnim knjižnicam, želim opozoriti na dvoje. Prvič — v nadaljevanju bomo večkrat uporabili izraz »občinske knjižnice«. Z njim zajemamo vse že imenovane občinske matične knjižnice in pa knjižnice v občinskih središčih vseh tistih občin, ki doslej matične knjižnice iz kakršnegakoli razloga še nimajo, pa bodo te knjižnice slej ko prej morale prerasti v matične. In drugič: vse številke, odstotki in drugi podatki, ki jih bomo navajali, se nanašajo samo na občinske knjižnice in na leto 1963.

Med pogoji, ki naj jih knjižnica izpolnjuje, da lahko postane občinska matična knjižnica, je torej na prvem mestu ta, da naj ima *vsaj 3000 knjižnih zvezkov*. Vsebinska sestava fonda ni podrobneje določena.

Če s tega stališča pregledamo stanje občinskih knjižnic, ugotovimo, da je v celjskem okraju pet od enajstih knjižnic pod tem številom, torej skoraj polovica. To so knjižnice v občinah Krško, Mozirje, Sevnica, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah. Od teh je knjižnica v Krškem že imenovana za občinsko matično, sklad za pospeševanje kulturne dejavnosti pa ji je odobril 1 200 000 din za nabavo knjig. Fond drugih občinskih ljudskih knjižnic sega od 3600 knjig (v Slovenskih Konjicah) do 49 000 knjig (Mestna ljudska knjižnica v Celju). Skupno imajo ljudske knjižnice občinskih središč v celjskem okraju približno 84 200 knjig ali v povprečju 7650 knjig na eno knjižnico.

V koprskem okraju ni knjižnic z manj kot 3000 knjigami, razpon sega od 3500 knjig v Ajdovščini do 24 000 knjig v Piranu. Vseh knjig v ljudskih knjižnicah občinskih središč v tem okraju je okrog 104 500 ali v povprečju 10 450 na eno knjižnico.

V ljubljanskem okraju so tri knjižnice v občinskih središčih z manj kot 3000 knjigami in sicer knjižnice v Cerknici, Metliki in Trebnjem. Od navedenih je knjižnica v Trebnjem imenovana za občinsko matično knjižnico. Pri drugih knjižnicah najdemo najmanj knjig v Logatcu (3500)

in največ v Kranju (47 800), če izvzamemo ljudske knjižnice v občini Ljubljana-Center s skupno 169 000 knjigami. Knjižna zaloga ljudskih knjižnic v občinskih centrih ljubljanskega okraja znaša skupno 448 200 knjig oziroma v povprečju 17 238 knjig na eno knjižnico.

V mariborskem okraju naletimo na štiri občine s knjižnicami, ki imajo manj od 3000 knjig in sicer Dravograd, Lenart, Maribor-Tezno in Ormož. Zadnja je bila imenovana za občinsko matično knjižnico. V drugih občinskih knjižnicah se giblje število knjig od 3100 v Slovenski Bistrici do 51 800 knjig v občini Maribor-Center. Knjižna zaloga vseh ljudskih knjižnic v občinskih centrih mariborskega okraja znaša skupno 164 200 knjig oziroma v povprečju 10 974 knjig na eno knjižnico.

Ob pregledu števila na novo nabavljenih knjig v letu 1963, kar nam je obenem tudi podatek o finančnih sredstvih, ki so na voljo knjižnicam, ugotovimo, da je kupilo nad 1000 novih knjig od 62 občinskih le 16 knjižnic, od 500 do 1000 novih knjig 19 knjižnic, vse druge manj kot 500 knjig. Naj zdaj opozorim na referat Ančke Korževe o stanju knjižnic v ljubljanskem okraju (»Knjižnica« VIII., št. 1/2, str. 28—38), kjer ugotavlja, da naše knjižnice kupijo po 1 knjigo komaj na 30 prebivalcev in da bomo dosegli 1 knjigo na prebivalca približno v petnajstih letih, če upoštevamo 5 % odpis izrabljenih knjig v letu. Ob teh številkah, ki so same na sebi dovolj zgovorne, se nam vsiljuje nekoliko neprijetna misel. Če upoštevamo, da povsod redno odpisujejo na leto 5—7 % knjig, pri nas pa le redkokdaj in še to v glavnem le izgubljene knjige, se lahko upravičeno vprašamo, kolikšen del vseh naših številk predstavlja mrtvo zalogo in koliko sploh lahko naše številke in statistike primerjamo s podatki iz drugih dežel. Kadar pa govorimo izrecno o občinski matični knjižnici, se je treba vprašati, ali naj bo število prebivalcev res edino vodilo pri nabavi ali bi bilo bolje ustvarjati standardno matično knjižnico, ki bo lahko postregla dijaku, zdravniku, kulturnemu delavcu z vso domačo literaturo in priročniki, pa naj živijo v večjem ali manjšem kraju.

Razen podatka o številu knjižnih zvezkov, ki ga imajo posamezne knjižnice, je za sodobno knjižnico važen tudi podatek o strukturi knjižnega fonda, o razmerju med leposlovjem in poučnimi knjigami. Natančne podatke je težko zbrati, ker je včasih meja med eno in drugo zvrstjo zabrisana, oziroma isto knjigo prištevajo različne knjižnice v različne zvrsti, vsekakor pa drži, da število poučnih knjig ne presega 8 do 10 % vse knjižne zaloge. Odločili smo se, da tisti tip knjižnice, ki ga bomo razvijali, ne bo več zgolj izposojevalnica zabavnega beriva. Sedemletni načrt predvideva, da bodo imele naše knjižnice leta 1970 povprečno 35 % poučne literature. Zdaj bi se bilo treba vprašati, če bomo njegovo nalogo izpolnili samo s forsiranim nakupom poljudno znanstvenih knjig. Če bo knjižnica ostala še naprej predvsem izposojevalnica in če si bomo

vzgojili bralca, ki bo prihajal razen po zabavo tudi po pouk, potem bo naloga v glavnem izpolnjena. Če pa se nam bo knjižnica začela razvijati v informacijsko središče, v center za naglo informacijo, potem nas bo prisilila, da bomo morali poskrbeti za primerne in primerno urejene čitalnice, predvsem pa za zelo razgledane knjižničarje. Ker bo po vsej priliki treba ubrati srednjo pot oziroma poskrbeti za oboje, bo spet treba gledati na to, da z izposojo na dom ne siromašimo zaloge priročnikov in obratno. Vsekakor lahko ugotovimo, da za razvoj knjižnic ne bodo zadostovala samo povečana sredstva za nakup knjig. Kako pa smo to predvideli v sedemletnem načrtu, si bomo ogledali nekoliko pozneje. Za sklep lahko rečemo, da bo občinska matična knjižnica dosegla predviden kvalitetni premik s tremi pogoji: s prostim dostopom do knjig, z dobro založeno čitalnico in z izšolanim osebjem, ki bo znalo bralca usmerjati in ga voditi.

Naslednji pogoj za registracijo občinske matične knjižnice je nekoliko meglena *zahteva po primernih prostorih*. Na vprašanje glede leteh je 25 občinskih knjižnic (od 62) odgovorilo, da dela v zadovoljivih prostorih. Vemo pa, da v vseh letih od osvoboditve do danes ni dobila nobena ljudska knjižnica v republiki lastne stavbe, pač pa je bilo več primerov, da so si knjižnice lepo uredile prostore v na novo zgrajenih stavbah ali si primerno adaptirale stare prostore. Zato lahko govorimo največ o desetih sodobno urejenih knjižnicah v Sloveniji. Za vse druge so zadovoljivi prostori le minimum tistega, kar imenujemo normalni delovni pogoji. Dodajam še to, da ostalih 37 knjižnic, ki delajo v neprimernih prostorih, ne bomo našli le v ekonomsko nerazvitejših občinah, saj je med njimi celo matična knjižnica za občino Ljubljana-Moste-Polje, ki ji zaradi vlažnih prostorov gnijejo knjige. Spet moramo ugotoviti, da bodo za izboljšanje položaja nujna izdatna sredstva, ki jih prav tako pogrešamo v sedemletnem načrtu marsikatere občine.

Ko smo si v začetku ogledali, katere dolžnosti nalaga zakon občinskim matičnim knjižnicam, smo videli, da mora knjižnica opravljati vse te nove naloge poleg rednih, ki jih je opravljala poprej. Če je torej doslej opravljala svoje delo z določenim številom uslužbencev, je logično, da bo morala število *osebja* povečati. In vendar ima od 62 občinskih knjižnic še vedno enega samega stalnega uslužbenca 19 knjižnic, 17 knjižnic pa ima prav tako enega samega, vendar honorarnega uslužbenca. Med te knjižnice z nezadostnim številom osebja lahko prištejemo še 3 knjižnice, ki imajo zaposlenih sicer več uslužbencev, vendar vse honorarno. Skupaj imamo 39 občinskih knjižnic, torej precej več kot polovico z nezadostnim številom osebja. Kar seveda spet ne pomeni, da je kadrovsko vprašanje rešeno v knjižnicah z več uslužbenci. Normativi za registracijo knjižnic zahtevajo v strokovnih in znanstvenih knjižnicah po enega strokovnega uslužbenca na 5000 knjižnih zvezkov, pri ljudskih

knjižnicah pa poklicni knjižničarski kader od 2500 knjižnih zvezkov dalje in sicer po eno strokovno moč na 10 do 15 000 izposojenih knjižnih zvezkov. Pri tem je mišljeno redno delo knjižnice, ki ni matična. Če s tega stališča pregledamo stanje v občinskih knjižnicah, vidimo, da bodo morale za poklicni kader nujno poskrbeti knjižnice v Črnomlju, Grosupljem, Litiji, Logatcu, Ribnici in Trebnjem v ljubljanskem okraju, kjer je položaj najslabši. Okraj Celje bo moral poiskati poklicnega knjižničarja za občino Laško, okraj Koper za Ajdovščino in Ilirsko Bistrico, okraj Maribor za Dravograd, Radlje in Slovensko Bistrico. V vseh drugih občinah je položaj rešen vsaj zasilno ali pa so knjižne zaloge manjše od 2500 zvezkov. A tudi če bomo te uslužbence našli, ostane odprto vprašanje, kdo se bo ukvarjal z matično službo. Posebnega uslužbenca za opravljanje matične službe v občini je doslej nastavila ena sama knjižnica, Delavska knjižnica v Ljubljani, ena knjižnica, celjska, pa je takšno mesto razpisala.

Posebno poglavje je izobrazba kadra, ki dela v knjižnicah. Zares strokovno izšolanih knjižničarjev skorajda nimamo, saj so se doslej usposabljali za svoje naloge le s priučevanjem na delovnem mestu, s prakso v razvitejših knjižnicah ali s krajšimi in daljšimi strokovnimi tečaji v Ljubljani in drugih središčih. Zato je skrb za ljudske knjižnice še vse preveč prepuščena amaterjem in volonterjem. Lahko pričakujemo, da se bo stanje izboljšalo, ker je Pedagoška akademija v Ljubljani z letošnjim letom sprejela v svoj program dveletni pouk knjižničarstva.

O potrebi posebnega človeka za opravljanje matične službe v občini bi ne želeli govoriti preveč na široko, ker smo prepričani, da jo bo dovolj ilustriral na slepo izbran primer položaja knjižničarstva v neki občini. Vzemimo si za tak primer občino Kamnik, kjer položaj ni ne izjemno dober niti ne posebno slab. V tej občini je devet javnih ljudskih knjižnic. Občinska knjižnica v Kamniku, ki je tudi matična, ima 8100 knjig, vseh ostalih osem knjižnic skupaj pa le 3543, torej v povprečju nekaj čez 400 knjig na knjižnico. Razen občinske knjižnice, ki si je leta 1963 kupila 1292 knjig, si vse druge knjižnice skoraj niso mogle kupovati knjig, ker niso imele sredstev. Zmogle so 152 novih knjig v enem letu, v povprečju torej 19 knjig na knjižnico. Za te knjige so knjižnice plačale 149 000 dinarjev. Če bi recimo imele te knjižnice v glavnem zadovoljiv knjižni fond in bi kupovale knjige zelo skromno in pretehtano, bi potrebovale za lansko leto vsaj 600 000 dinarjev. Nakupu primerna je seveda tudi izposoja: v lanskem letu so te knjižnice izposodile 3325 knjig, torej niti enkrat vsako knjigo. Nobenega pomena torej nima resno govoriti, kako naj se knjižničar občinske matične knjižnice poleg svojega dela zavzame še za te knjižnice, ki poleg vsega v večini primerov nimajo prostora in nimajo knjižničarja, v občini pa so razen njih še šolske, strokovne in sindikalne knjižnice, ki prav tako potrebujejo pomoč in

jih je treba še registrirati, povezati s centralnim katalogom, vključiti v medbibliotečno izposojo itd., itd.

Nadaljnji pogoj za urejeno knjižnico je njena *strokovna ureditev.* Gre torej za inventarne knjige, za kataloge, za ureditev na prost pristop itd. Glede tega lahko rečemo, da se stanje sicer počasi, a vendarle iz dneva v dan izboljšuje. Veliko si obetamo od centraliziranega izdelovanja katalogov, ko se bodo katalogni listki za vse knjižnice tiskali na enem mestu in razpošiljali naročnikom. Ko bo to urejeno, kar je predvsem naloga republiške matične službe oziroma Narodne in univerzitetne knjižnice v celoti, bo najbrž edini problem, ki bo zadeval druge knjižnice, cena teh listkov.

Ko smo tako pregledali pogoje, ki smo jih v današnji situaciji postavili občinskim knjižnicam kot nujne, da lahko prevzamejo breme matične službe, obenem pa ugotovili, da so silno skromni in kljub temu marsikateri knjižnici še vedno nedosegljivi, si oglejmo še trenutni položaj pri registraciji matičnih knjižnic.

Od 62 občin v SR Sloveniji je doslej priglasilo v registracijo svojo matično knjižnico 30 občin, ena občina pa je sklenila pogodbo za opravljanje matične službe na njenem območju z matično knjižnico druge občine. Tako je torej doslej uvedena matična služba v 31 občinah oziroma natanko v polovici občin. Ugotovitev je vsaj presenetljiva glede na šestmesečni rok, ki ga je leta 1961 določil zakon o knjižnicah. To stanje pa se nam spremeni, če ga ne gledamo z vidika formalnega priglašanja knjižnic kot matičnih, pač pa z vidika doseženih pogojev za imenovanje. Medtem ko imamo namreč primere, da je bila neka knjižnica imenovana za matično samo zato, da bi bilo zadoščeno predpisom, imamo po drugi strani primere, ko ima knjižnica vse pogoje, da to službo prevzame, in jo včasih celo dejansko že opravlja, vendar iz različnih razlogov še vedno ni imenovana za matično. V celjskem okraju, ki ima 11 občin, je doslej imenovanih 6 matičnih knjižnic, od teh imata vse pogoje samo dve. Od ostalih 5 občinskih knjižnic nobena ne dosega pogojev. V koprskem okraju z desetimi občinami je že imenovanih 5 matičnih knjižnic, od katerih ima vse pogoje samo ena. Od ostalih petih občinskih knjižnic bi glede na pogoje lahko bili imenovani za matični še dve knjižnici. Ljubljanski okraj ima 26 občin, od teh jih je trinajst že imenovalo svojo občinsko matično knjižnico, vendar jih ima vse pogoje za to službo le 7. Od ostalih 13 občinskih knjižnic dosega pogoje za prevzem matičnosti 5 knjižnic. V mariborskem okraju ima od petnajstih občin matično službo 7 občin, od teh imajo vse pogoje 3 knjižnice. Od ostalih osem knjižnic bi glede na pogoje lahko postale matične še tri knjižnice. Vsa republika, ki ima 62 občin, ima torej matično službo formalno urejeno v 31 občinah, toda pogoje za to funkcijo ima od teh le 13 občinskih knjižnic. Od ostalih 31 občin bi lahko imenovalo matično knjižnico še 10

občin, ki imajo knjižnico lepo urejeno. Iz tega sledi, da več kot polovica že imenovanih knjižnic ne izpolnjuje pogojev, ki so potrebni za ustanovitev občinske matične knjižnice. V večini primerov gre tu za neprimerne prostore, v katerih te knjižnice delujejo. Kako je to mogoče? Zakon predpisuje samó, da naloge matične knjižnice za območje ene ali več občin opravlja knjižnica, ki jo določi občinski oziroma skupno več občinskih odborov. Ko republiška matična knjižnica tako imenovanje dobi, knjižnico pač registrira kot občinsko matično ne glede na lastno mnenje o sposobnosti te knjižnice za prevzem tako zahtevne funkcije. Naše mnenje je, da je treba zakon v tej točki izpopolniti.

Dodati je treba še, da je v SR Sloveniji 10 občin — 16 % — ki občinske knjižnice sploh nimajo, oziroma so te knjižnice ali tako neznatne ali tako neurejene, da v doglednem času nimajo perspektiv za razvoj v občinsko matično knjižnico. Takšne občine so v celjskem okraju štiri: Mozirje, Sevnica, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah; v ljubljanskem okraju tri: Cerknica, Metlika in Trebnje in v mariborskem okraju tri: Dravograd, Lenart in Ormož. Posebej je treba poudariti, da sta med naštetimi dve knjižnici, v Ormožu in v Trebnjem, ki sta bili že imenovani za občinski matični knjižnici.

Stojimo torej na razpotju, ko se bo treba odločiti o dveh zelo važnih in pomembnih stvareh: kaj storiti v občinah, kjer ni pogojev za ustanovitev matične službe, in pa kako in v kakšno smer razvijati občinske matične knjižnice, ki so to svojo funkcijo že začele izpolnjevati.

Glede občin, ki nimajo dovolj razvite knjižnice, da bi lahko prevzela matično službo, najdemo rešitev že v zakonu samem, ki določa, da več občinskih ljudskih odborov lahko določi skupno matično knjižnico. V tem primeru sklenejo vsi ti ljudski odbori s tako knjižnico pogodbo. Vendar je na ta način vprašanje rešeno le na videz. Vprašati se moramo, ali ima zakon tako rešitev za dokončno. Če nam občinska matična knjižnica velja le za nekak urad za reševanje knjižničarskih vprašanj in za izpolnjevanje anket in statistik, potem je zadeva rešena in si lahko umijemo roke. Če pa vidimo v knjižnici eno poglavitnih žarišč kulture v občini, če zahtevamo od nje, da je sposobna v vsakem trenutku izročiti pravo knjigo v prave roke, zanesti knjigo v zadnje kotičke naše domovine in izobraževati, a tudi razvedriti vsakega občana, potem se s tako rešitvijo problema ne moremo strinjati in nam lahko velja le za začasno in za skrajen izhod v sili. Republiška matična služba je predlagala, naj bi se zakon izpopolnil na ta način, da bi občina, ki nima primerne knjižnice, lahko sklenila pogodbo za opravljanje matične službe s knjižnico sosedne občine, vendar morda samo za dobo nekaj let. Po preteku tega roka bi morala imeti lastno in zadovoljivo urejeno matično knjižnico vsaka občina.

Stvar je tembolj pereča, ker smo ob pregledu sedemletnega načrta za razvoj kulture v posameznih občinah ugotovili, da ne kaže pretirane skrbi za razvoj knjižničarstva. V ilustracijo bi navedel predlog sedemletnega načrta za razvoj knjižničarstva občin ljubljanskega okraja, ki ga je analizirala Ančka Korže. Iz tega predloga je razvidno, da je predvidelo potrebo po investicijah v knjižnice od 26 občin le 8 občin, od tega večje investicije le občina Ljubljana-Bežigrad (60 milijonov), Novo mesto (59 milijonov) in Kranj (18 milijonov). Manjše investicije so predvidele še občine Kamnik, Škofja Loka, Trbovlje, Tržič in Vrhnika. Pomembnejše povečanje osebnih in operativnih izdatkov so predvidele tri občine: Kamnik, Ljubljana-Vič-Rudnik in Škofja Loka, povečanje funkcionalnih izdatkov pa 6 občin: Cerknica, Kranj, Ljubljana-Vič-Rudnik, Novo mesto, Trbovlje in Vrhnika. Posebej je zanimivo in značilno, da za vzgojo strokovnih kadrov ni predvidela nobenih sredstev nobena občina v vsem okraju. Skupni izdatki vseh občin v okraju za teh sedem let znašajo — po občinskih predlogih — nekaj manj ko petsto milijonov. Iz analize stanja in potreb, ki jo je napravila Ančka Korže, pa izvira, da bi bile potrebne v ta namen in v tej dobi malenkost manj ko tri milijarde. Ker ni pričakovati, da bi bili načrti ostalih okrajev skrbneje sestavljeni, položaj zares ni rožnat in smo lahko upravičeno zaskrbljeni za razvoj teh knjižnic.

Naslednje vprašanje je vprašanje razvoja občinskih knjižnic, ki so postale matične in so začele izvajati matično službo na svojem področju. Ko bomo iskali primerno obliko te knjižnice in takšno organizacijo knjižničarstva v občini, da bo najbolje ustrezala našim potrebam in razmeram, se moramo zavedati, da je knjižnica, ki je dosegla pogoje za registracijo, prišla šele do tiste osnovne stopnje, s katere naj se razvije v sodobno, času ustrezajočo ustanovo. Prerasli smo — upajmo — obdobje, ko so ponekod skušali preprosto ukiniti vse knjižnice razen ene, v njej združiti ves fond in na ta način napraviti matično knjižnico. V občinah, ki si zares prizadevajo urediti in usposobiti knjižničarstvo, opažamo prizadevanja v različnih smereh. Medtem ko si ponekod urejajo centralno knjižnico s podružnicami v manjših krajih ter centraliziranim vodstvom in financami oziroma nabavo, so se drugod odločili za večje število samostojnih knjižnic, katerih ustanoviteljstvo prevzame v celoti ali delno občina. Nekje spletajo knjižnično omrežje v občini s pomočjo potujočih kolekcij v kovčkih, drugje so se že začeli ogrevati za bibliobuse. Enotnega in splošno veljavnega recepta tu ni, saj je odvisen od geografske konfiguracije terena, kajti v ravnini se bo bibliobus vsekakor bolje obnesel kakor kovčki, ki bodo uspešnejši v hribih; odvisen je tudi od sestava prebivalstva, kajti v agrarnih predelih se bere predvsem pozimi, medtem ko mora biti knjižnica v industrijskih in šolskih središčih stalno pri roki. Nekaterim se tudi zdi navadna

ljudska knjižnica nekako premalo ugledna za matično funkcijo in si zamišljajo njeno razvojno pot v smeri, ki vodi preko nejasno formulirane strokovne knjižnice v študijsko knjižnico. Taka zamisel izdaja verjetno prej nepoznavanje terminologije kakor napačno usmeritev. Seveda knjižnice ne bomo razvijali v eno samo smer, pač pa bo morala občinska matična knjižnica enakomerno porazdeliti skrb na svoj oddelek za odrasle, na študijski oddelek, na mladinski in pionirski oddelek s pripadajočimi čitalnicami in seveda na oddelek za matično službo.

Ob koncu želimo opozoriti na problem, ki se ga doslej sploh še nismo lotili. Vajeni smo že, da ob vseh statističnih pregledih vedno izvzamemo iz celote knjižnice v mestih, predvsem v Ljubljani, Mariboru in Celju, ter poudarjamo: stanje je sicer na videz zadovoljivo, a če izvzamemo npr. Ljubljano, se nam v hipu spremeni na slabše. S tem delamo vtis, da je v teh krajih vse v najlepšem redu in še celo več kot to. Vendar vsi nismo takšnega mnenja. Medtem ko na podeželju ustanavljamo centre in iz njih razpletamo knjižničarsko omrežje, smo v mestu zadovoljni z eno ali dvema velikima knjižnicama. Medtem ko gremo tam s knjigo k človeku, tu čakamo na bralca. Organizacije knjižničarstva v mestu izza vojne še nismo spremenili niti za las. In vendar nam zgledov ne manjka. Povsod po svetu imajo močne centralne mestne knjižnice, ki razpredajo svoje izposojevalne točke po vsem okolišu, celo po posameznih hišah. Te izposojevalne točke imajo standardno zalogo knjig, lahko v hipu preskrbijo katerokoli knjigo iz centra, naročila pa sprejemajo tudi po telefonu. Vse to v bistvu ni za nas nič novega, saj tudi mi ustvarjamo nekaj podobnega v občinah na podeželju s sistemom osrednje matične knjižnice in njenih stalnih ali začasnih izposojevališč. V mestu pa se nam je ta naravna funkcija občinske matične knjižnice izmuznila iz rok in se nam vedno bolj spreminja v center za registracijo strokovnih in znanstvenih knjižnic. Grozi nam nevarnost, da bomo morali sčasoma knjižnice v mestih izvzemati iz statističnih pregledov zato, da ne bodo kvarile ugodne podobe.

ŠTUDIJ BIBLIOTEKARSTVA V SLOVENIJI

Mara Šlajpah

Študij poklicnega bibliotekarskega in knjižničarskega kadra je že dolgo let eno izmed najeminentnejših vprašanj v slovenskem knjižničarstvu. Akciji za ureditev tega vprašanja, ki je že doslej zahtevala mnogo proučevanja in naporov, lahko postavimo ob stran le še akcijo za dosego zakona o knjižnicah. Po sprejemu le-tega pa je študij knjižničarstva stopil še bolj v ospredje.

Zavedajoč se, da so dobri kadri eden izmed poglavitnih temeljev v sodobnem knjižničarstvu, je Društvo bibliotekarjev Slovenije analiziralo pereče stanje knjižničarskega kadra v Sloveniji in naznačilo njegovo rešitev. Kot rdeča nit se v sklepih in resolucijah občnih zborov in strokovnih posvetovanj društva vlečejo misel o pomembnosti knjižničarskega študija, vzpodbuda, da se to vprašanje čimprej reši, in tudi konkretni predlogi za njegovo rešitev. Tako priporoča na primer resolucija dvodnevnega posvetovanja v Ljubljani leta 1958 Svetu LRS za kulturo in prosveto, naj ustanovi v šolskem letu 1959/60 dvoletno šolo za knjižničarje in arhivske pomočnike, resolucija posvetovanja in občnega zbora leta 1960 v Mariboru pa zahteva bolj sistematično vzgojo poklicnega kadra in pripravo programa na Višji pedagoški šoli v Ljubljani oziroma za stopenjski študij na univerzi; resolucija na posvetovanju v Kopru leta 1961 izraža željo, naj se nadaljuje akcija za čimprejšnjo uvedbo rednega šolanja višjih in visokih knjižničarskih kadrov na univerzi in priporoča, naj se prirejajo tečaji za pripravnike pred opravljanjem strokovnih izpitov, seminarji in strokovna posvetovanja; istega leta objavi Knjižnica (št. 1/4) predlog Branka Berčiča za uvedbo rednega bibliotekarskega šolanja na univerzi pri filozofski fakulteti; na posvetovanju leta 1962 v Kranju nakaže Josip Rijavec v svojem referatu o položaju slovenskih knjižničarskih delavcev rešitev tega problema na univerzi, v resoluciji pa je bilo poudarjeno, da je izvajanje zakona o knjižnicah tesno povezano s poklicnim strokovnim kadrom in prav tako priporoča razvijanje študija bibliotekarstva in dokumentacije v okviru stopenjskega študija na filozofski fakulteti; zaključki I. simpozija tehnične in znanstvene dokumentacije istega leta v Celju priporočajo, naj se na snujoči višji knjižničarski šoli v Ljubljani odpre tudi smer za dokumentacijske tehnike; leta 1962 in 1963 se je na posvetovanjih tehniških knjižnic v 8 okrajih stalno izražala želja po ustanovitvi stalne bibliotekarske in dokumentacijske šole, bodisi kot samostojnega zavoda, bodisi v okviru višje šole ali pa kot posebnega oddelka na univerzi; zadnje strokovno posvetovanje, združeno z občnim zborom v Mariboru leta 1963 odločno zahteva sistematično šolanje poklicnega kadra, še posebno glede na izvajanje matične službe.

Kot vidimo, se predlog za ustanovitev samostojne višje šole pojavlja dvakrat, enkrat skupno z arhivskimi delavci in drugič skupno z dokumentalisti — največkrat se izraža želja za uvedbo bibliotekarskega študija na univerzi pri filozofski fakulteti, redkeje pa vzpodbuda za uvedbo študija v okviru višje šole, kot dvopredmetna skupina.

Po navedenem se zdi, da je mnenje za uvedbo bibliotekarskega študija na filozofski fakulteti trdno in da bi po mnenju večine rešilo vprašanje poklicnega študija pri nas. Vendar se med našimi knjižničarji, tako kot povsod v svetu, še vedno živo razpravlja o tem, kakšna naj bo

podoba bibliotekarja v današnji družbi v različnih tipih knjižnic in kakšna vrsta študija je najprimernejša, da ga formira. S tem neenotnim gledanjem na podobo bibliotekarja v znanstvenih knjižnicah nas na primer seznanja Werner Fitz v zanimivem prispevku v reviji mednarodne bibliotekarske organizacije FIAB Libri iz leta 1962 (Der Bildungsauftrag wissenschaftlicher Bibliotheken und das moderne Berufsbild des Bibliothekars). Poglejmo, kakšno je trenutno stanje glede študija poklicnega kadra v nekaterih drugih državah.

Socialistične države imajo večinoma organiziran študij bibliotekarstva pri univerzah: Sovjetska zveza ima 17 fakultet ali podobnih ustanov, razen tega pa še 4 avtonomne bibliotekarske šole, Poljska ima 3 fakultete, Madžarska 1, Čehoslovaška 2, Vzhodna Nemčija 1, Bolgarija 1, Romunija pa ima samo tečaj pri filozofski fakulteti.

Pogoj za vpis je matura, v Sovjetski zvezi še poseben sprejemni izpit in v skoraj v vseh državah vsaj enoletno obvezno delo v industriji, poljedelstvu, grafični industriji ali založništvu. Študij traja pet let. Namen študija: ustvariti specialiste višje stopnje, ki so hkrati dobri praktiki, zato pa jim morajo nuditi hkrati teoretsko, zgodovinsko in praktično vzgojo.

Diplomanti iz drugih strok se lahko specializirajo iz bibliotekarstva ali dokumentacije v postdiplomskem študiju, ki traja dve do tri leta. V ta študij vključujejo profesorje, ekonomiste, agronome, pravnike, zdravnike, inženirje itd.

Knjižničarji višje stopnje se formirajo v teh državah večinoma v posebnih knjižničarskih šolah brez druge predmetne skupine. V Madžarski, Poljski in Sovjetski zvezi imajo šole za bibliotečne tehnike (16), podobna jim je Srednja bibliotekarska šola v Beogradu. Sovjetska zveza ima razen tega še posebej kakih 40 bibliotečnih tehnikumov za bibliotečne tehnike (knjižničarske manipulante) v ljudskih knjižnicah.

Druge države, posebno v zahodni Evropi in v Ameriki, vzgajajo bibliotekarski kader v posebnih bibliotekarskih šolah, kjer se predava poleg tujih jezikov samo bibliotekarstvo. V Danski ima ta šola dva oddelka: prvega za bibliotekarje znanstvenih in strokovnih knjižnic, na katerega je pogoj za vpis univerzitetna diploma, in drugega za knjižničarje ljudskih knjižnic. Pogoj za vpis na le-tega je učiteljišče ali druga enakovredna srednja šola. Program za bibliotekarje je močno specializiran in razdeljen na 3 skupine: humanistične vede, prirodoslovne, medicina in tehnika. Študij traja 4 leta, vmes je dvakrat po 6 mesecev prakse v knjižnici.

Torej imamo v glavnem opraviti s tremi sistemi bibliotekarskega študija: najprej imamo bibliotekarske fakultete (npr. Demokratična republika Nemčija, Sovjetska zveza), ki obvezujejo sicer slušatelja, da posluša še drug predmet (npr. medicino, elektrotehniko, filozofijo, pravo

ipd.), vendar poklica iz tega predmeta ne more opravljati. Drugi sistem je sistem bibliotekarskih stolic pri filozofski fakulteti (npr. Čehoslovaška, v načrtu v Beogradu), kjer je obvezno poslušati še drugo skupino poleg bibliotekarske, obe skupini pa sta enakovredni. In tretji sistem posebnih bibliotekarskih šol, na katerih se predava samo bibliotekarstvo, in ki zahteva za bibliotekarja univerzitetno diplomo.

Študij bibliotekarja pri filozofski fakulteti daje tip humanistično izobraženega bibliotekarja, čeprav se v novejši strokovni literaturi vedno bolj poudarja, da je treba poklicni ideal bibliotekarja prilagoditi resničnosti, kot smo že prilagodili ali pa prilagajamo sodobnemu razvoju metode nabavne politike, katalogizacije, ureditve in uporabe knjižne zaloge. Staremu idealu bibliotekarja s čim bolj široko humanistično izobrazbo se postavlja nasproti podoba znanstvenika — strokovnjaka in hkrati dobrega organizatorja. Ker pa to zlasti velja za vodilni bibliotekarski kader, ki zaseda v znanstvenih in strokovnih knjižnicah direktorska mesta, mesta načelnikov oddelkov, ki sodelujejo predvsem pri izvajanju nabavne politike, vodstvu stvarnih katalogov in posredovanju znanstvenih informacij, bi tudi pri nas ta vodstveni kader lahko vzgajali na 3. stopnji univerzitetnega študija, četudi ne bi imeli organiziranega dvostopenjskega študija na univerzi.

Omenim naj še to, da imajo socialistične države v glavnem enoten študij za bibliotekarje vseh vrst knjižnic, medtem ko v zahodni Evropi in v Združenih državah Amerike vzgajajo bibliotekarja za ljudske knjižnice v posebnih šolah na temelju posebnih programov.

Ta kratki pregled študija bibliotekarstva v svetu naj pomaga, da bomo kritičneje presodili stanje študija v naši republiki in mu začrtali bodoči razvoj.

Doslej sta predpisana dvoletna praksa v knjižnici in strokovni izpit za dosego naziva iz knjižničarske stroke (bibliotekar, knjižničar 2. stopnje, knjižničar 3. stopnje, knjižničarski manipulant) nudila našemu kadru osnovno strokovno izobrazbo. Mnogo so za povzdigo poklicnega kadra naredili tečaji za pripravo na strokovne izpite pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, na katerih se predavajo predmeti, ki jih predpisuje pravilnik za opravljanje strokovnih izpitov v kulturnih zavodih.

Vendar se je v Sloveniji kmalu pojavila misel, da bi bilo nujno kaj storiti za vzgojo knjižničarskega kadra z maturo in ga strokovno kvalificirati, kar je zlasti terjal hitri razvoj ljudskih, strokovnih in šolskih knjižnic. Tako smo prišli do tipa kvalificiranega knjižničarja, o katerem pravita Krabbe in Luther, da je hrbtenica knjižnice, saj izdeluje in vodi različne kartoteke in registre. V nabavnem oddelku ima stike s knjigotržci, kontrolira naročila knjižnih novosti, vodi inventarne knjige in ustrezne kartoteke, opremlja knjige s signaturami. V katalognem od-

delku katalogizira pod strokovnim vodstvom knjige za abecedni imenski katalog in opravlja tehnična dela, npr. uvršča nove listke v kataloge vseh vrst. Pri izposoji in v informacijskem oddelku vodi potrebne kartoteke, v ljudskih knjižnicah pa ima še posebno važno vlogo pri postrežbi in vzgoji bralca.

Šlo je, torej, predvsem za to, da knjižničarja čimprej kvalificiramo in ga seznanimo z bibliotekarsko-tehničnimi posli v knjižnici in z načeli organizacije v našem knjižničarstvu. Pri tem smo prav tako mislili na vodstvena mesta v ljudskih in šolskih knjižnicah, pa tudi v sistematizacijah znanstvenih in strokovnih knjižnic naj bi upoštevali to kvalifikacijo. Sad takih prizadevanj je bila v šolskem letu 1957/1958 enoletna knjižničarska šola za knjižničarje in arhivske pomočnike. Prinesla je nekaj dobrega kadra, ni jim pa mogla dati kvalifikacije. Zato se je najprej porodila zamisel, da bi ustanovili pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani samostojno dvoletno knjižničarsko šolo. Ker s tem nismo uspeli, smo začeli pripravljati najprej enopredmetno skupino knjižničarstvo, nato pa dvopredmetne skupine knjižničarstvo — jeziki na Višji pedagoški šoli v Ljubljani, vzporedno s temi pripravami so bile vedno bolj močne težnje po uvedbi bibliotekarske stolice pri filozofski fakulteti. Ko v letu 1961 in 1962 s temi načrti nismo uspeli, smo v šolskem letu 1963/64 ponovno organizirali enoletno knjižničarsko šolo, tokrat za knjižničarje in knjigotržce. Ko je Pedagoška akademija ob sestavljanju svojega statuta pokazala razumevanje za to, da vključi skupino knjižničarstvo kot dvopredmetno skupino v svoj statut, smo ta predlog z veseljem sprejeli, saj bomo na ta način lahko predvsem zagotovili mnogim knjižničarjem, ki že več let delajo v knjižnicah, ustrezno kvalifikacijo in hkrati vzgojili nov knjižničarski pa tudi knjigotrški kader.

Pogoj za vpis na Pedagoško akademijo je praviloma matura. Kandidati, ki nimajo zadostne formalne izobrazbe, morajo opraviti poseben sprejemni izpit. Splošni del izpita obsega pismeno nalogo s splošno temo in ustni izpit iz slovenskega jezika; ustni izpit iz vezanega predmeta tvori poseben del izpita. Pri jezikih pa je pri posebnem delu tudi obvezna pismena naloga.

Študij je reden in izreden.

Oba predmeta, ki jih slušatelji izberejo, sta enakovredna in slušatelji se eventualno lahko zaposlijo tudi kot predavatelji na šolah. Poleg bibliotekarstva lahko izberejo še naslednje vezane predmete: slovenski jezik s književnostjo, srbski in hrvatski jezik in književnost, ruski jezik in književnost, angleški jezik in književnost, nemški jezik in književnost, zgodovino in zemljepis. V želji po specializaciji smo želeli tem predmetom pridružiti še matematiko, fiziko, kemijo, vendar pa so na Peda-

goški akademiji ti predmeti tako zahtevni, da jih ni bilo mogoče uskladiti z našim predmetom.

Razen tega mora kandidat poslušati še nekatere predmete, ki so obvezni za vse slušatelje Pedagoške akademije: občo pedagogiko z zgodovino pedagogike, didaktiko, organizacijo šolske službe, občo in mladinsko psihologijo, pedagoško psihologijo, družbeno ureditev SFRJ, tehnično usposabljanje, predvojaško vzgojo.

Predmeti naše strokovne skupine so naslednji: bibliotekonomija, katalogizacija s klasifikacijo, bibliografija, osnove dokumentacije, zgodovina knjige, knjižnic in knjigarstva, konserviranje in restavriranje, sistematika in razvoj znanosti. Ti predmeti se začno predavati v I. semestru razen osnov dokumentacije, ki se začno v III. semestru, in sistematike in razvoja znanosti, ki se začne v VI. semestru. Konserviranje in restavriranje se predava samo v I. semestru.

Naš predmetnik se precej sklada s predmetniki že omenjenih sistemov v knjižničarskem študiju. Ima pa v primerjavi z le-temi eno pomanjkljivost: tisti študenti, ki ne bodo za vezani predmet izbrali tujega jezika, ga v predmetniku knjižničarstvo nimajo. Zato bi bilo priporočati, da takšni slušatelji obiskujejo prostovoljno vaje vsaj enega izmed tujih jezikov.

Pri sestavi programa smo se zavedali, da je potrebno dati slušateljem pregled nad poslovanjem knjižnic vseh vrst. Kot ves prvostopenjski študij je precej usmerjen v praktično smer, zato so pri vseh glavnih predmetih vaje pa tudi praksa v knjižnicah, v katerih pa bo moral slušatelj samostojno delovati kot doslej in tudi o svojem delu v njih pismeno poročati.

Iz treh glavnih predmetov: bibliotekonomije, katalogizacije s klasifikacijo in bibliografije mora slušatelj ob koncu I., II. in III. semestra opraviti kolokvij. Kolokviji so iz katalogizacije pismeni in ustni, iz obeh ostalih predmetov pa samo ustni. Diplomski izpit je pismen in usten. Pismeni diplomski izpit je klavzurna naloga s temo iz bibliotekonomije, katalogizacije in bibliografije po izbiri. Ustni del diplome: bibliotekonomija, katalogizacija in klasifikacija, bibliografija, pregled znanstvene književnosti.

Program *bibliotekonomije* proučuje vrste knjižnic in njihove naloge, organizacijo knjižničarstva, vrste sistemov poslovanj, organizacijo bibliotečnega poslovanja v knjižnici, nabavno politiko, ureditev knjižne zaloge in njeno uporabo ter delo z bralcem. Predmet *katalogizacija s klasifikacijo* ima za uvod predavanja iz osnov bibliologije, dalje pa obravnava naloge in vrste katalogov (abecedni imenski katalog, stvarni katalog, sistematski in predmetni). Predmet *bibliografija* se ukvarja s teorijo bibliografije, z metodiko in organizacijo bibliografskega dela, z zgodovinskim razvojem stroke in pregledom najpomembnejših do-

mačih in tujih bibliografskih del in bibliografskih pomagal vseh vrst in strok. Predmet *zgodovina knjige, knjižnic in knjigarstva* bosta prevzela dva predavatelja: eden bo obravnaval zgodovino knjige in knjižnic, drugi zgodovino knjigarstva. Program je v izdelavi, enako za predmeta: *osnove dokumentacije* in *sistem in razvoj znanosti*. Predmet *konserviranje in restavriranje knjižničnega gradiva* ima namen, da prikaže konserviranje, restavriranje in rekonstruiranje knjižnega gradiva in v zvezi s tem anatomijo knjige. Govori tudi o higieni, redu in varnosti v knjižnicah.

Ali imata slovenski knjižničar in bibliotekar še kakšno možnost za študij bibliotekarstva v naši državi? Višja pedagoška šola v Sarajevu je že dala prve diplomante — višje knjižničarje. V Beogradu se je odprla pri filozofski fakulteti stolica za knjižničarstvo, vendar se, kot smo poučeni, knjižničarstvo še ni začelo predavati. Pač pa se lahko naš bibliotekar, ki ima strokovni izpit, vpiše na tretjestopenjski študij bibliotekarstva, znanstvene dokumentacije in informacijskih ved na naravoslovno matematični fakulteti v Zagrebu za dosego magisterija iz teh panog. Študij obsega izobraževanje magistra in specialista iz bibliotekarstva, dokumentacije in informacijskih ved. Prvo leto je študij skupen, v drugem letu pa pride do delitve posebno zato, ker je za specializacijo bolj poudarjena kontrolirana praksa, za magisterij pa bi bilo pomembnejše samostojno obdelovanje posebne teme. Od naših kolegov so od šol. leta 1961/62 pri predavanjih in praksi sodelovali B. Hergešić, E. Verona, J. Živković iz Narodne univerzitetne knjižnice v Zagrebu. Pogoj za sprejem je končan drugostopenjski univerzitetni študij in znanje dveh svetovnih jezikov.

Enosemestralni kolegij: Principi, metodika in tehnika raziskovalnega dela, ki se organizira pri isti fakulteti, je obvezen za postdiplomske študente vseh panog in fakultet.

Če na koncu tega razmišljanja naredimo pregled stanja v naši republiki, vidimo, da bomo imeli zaključen študij na Pedagoški akademiji, ki nam bo formiral knjižničarja z višjo izobrazbo. Le-ta bo v sedanjih razmerah težko nadaljeval, če bi želel, študij na univerzi (2. stopnja), teoretsko pa je tudi to mogoče, če bi ob prehodu iz Pedagoške akademije na univerzo naredil diferencialni izpit za vezani predmet (npr. angleški jezik s književnostjo), razen tega pa si izbral še eno skupino in opravil izpite za prvo stopnjo. V praksi se bo verjetno to redkeje dogajalo. Ker so bile v društvu močne težnje za uvedbo študija bibliotekarstva pri filozofski fakulteti, se je treba odločiti, ali bo društvo še naprej propagiralo celovit bibliotekarski študij na univerzi, kar bi praktično pomenilo ukinitev študija bibliotekarstva na Pedagoški akademiji. In še to: ali se naj po zgledu Zagreba trudimo za uvedbo tristopenjskega študija? Osebno sem mnenja, da je sedanja rešitev s

študijem na Pedagoški akademiji dobra, da lahko imamo ta študij za zaključen, da pa bi bilo treba misliti tudi na uvedbo 3. stopnje na univerzi in medtem tudi izrabiti možnost za takšen študij v Zagrebu, istočasno pa nadaljevati z organiziranjem tečajev kot pripravo za strokovne izpite. Morda pa bi bilo dobro najprej uvesti pri eni izmed fakultet za postdiplomske študente vseh panog in fakultet enosemestralni kolegij o načelih, metodiki in tehniki raziskovalnega dela.

V zvezi s študijem bibliotekarstva nastopa še drugo pereče vprašanje, ki se ga bo treba lotiti. Tu mislim na predavateljski kader. Smo ena izmed redkih republik, ki je lahko brez večjih težav postavila predavateljski kader za 1. stopnjo univerzitetnega študija. Vendar so sedanji predavatelji obremenjeni z redno službo in običajno ne uživajo zaradi predavanj kakšnih olajšav pri svojem delu, za nekatere predmete sploh ni namestnikov, ker nam manjka mlajši predavateljski kader. V načelu bi morali na vseh tečajih, šolah ipd. poklicnega strokovnega osebja predavati bibliotekarji (z univerzitetno izobrazbo). V bodoče bomo potrebovali še več predavateljev kot doslej, načeli smo že vprašanje tretjestopenjskega študija, potrebujemo predavatelje za najrazličnejše tečaje za poklicni kader (priprava za bibliotekarske izpite, tečaji za strokovne, pionirske, mladinske, šolske knjižnice, tečaji matične službe in še posebno predavanja na učiteljiščih). Tudi Pedagoška akademija nam ne bo dala predavateljev, saj to ni niti njen namen. Zato bi bilo treba, da bi Društvo bibliotekarjev Slovenije preučilo možnost, premislilo, kateri člani kažejo nagnjenje za teoretsko in praktično proučevanje knjižničarstva, kakšna nagnjenja imajo za specializacijo, se z njimi domeniti za specialni študij doma in v inozemstvu, nato pa te potrebe sporočiti ustreznim forumom.

Kot vidimo, nas čaka še mnogo dela glede študija poklicnega kadra. Toda ob prvem večjem konkretnem uspehu — tu mislim na uvedbo knjižničarstva na Pedagoški akademiji v Ljubljani — se ga lotevamo z optimizmom.

Literatura: Berčič, B.: Prizadevanja za uvedbo bibliotekarskega šolanja. Knjižnica, V/1961, str. 157—162. — *Fitz, W.:* Der Bildungsauftrag wissenschaftlicher Bibliotheken und das moderne Berufsbild des Bibliothekars. Libri, XII/1963, no 4, str. 341—351. — *Kovács, M.:* La formation des bibliothécaires dans les pays socialistes d'Europe. Bulletin de l'UNESCO à l'intention des bibliothèques, XVIII/1964, no 1, str. 14—21. — *Krabbe, W. &* W. M. Luther: Lehrbuch der Bibliotheksverwaltung. Stuttgart 1953. — *Reichardt, G.:* Die innere Form einer Spezialbibliothek. Ein Beitrag zur Frage des Berufsbildes des Bibliothekars. Libri, XII/1962, no 1, str. 8—12. — *Rijavec, J.:* Položaj slovenskih bibliotečnih delavcev. Knjižnica, VI/1962, str. 174—181. — *Rudomino, M.:* Library training in the USSR. Libri, XII/1962, str. 1—7.

VPRAŠANJE CENTRALNE KATALOGIZACIJE SLOVENSKEGA TISKA

Jelica Jugovec

Problem centralne katalogizacije knjig in drugega tiska v svetu in pri nas sodi med tista vprašanja današnjega življenja, ki jih sodobni človek tako rad označuje z izrazi, kot so npr. učinkovitost, racionalizacija in temu podobno. Navedeni pojmi izražajo vsesplošno težnjo današnjega človeka, da bi s čim manjšim trudom in s čim manjšimi stroški ter s čim manjšo porabo časa dosegel čim večji delovni učinek in razbremenitev. To težnjo opažamo prav na vseh področjih človekove dejavnosti, celo — po laičnem mnenju — na tako »nedinamičnih« področjih kot so muzealstvo, arhivistika, knjižničarstvo in podobne kulturne in znanstvene stroke.

Če se omejimo le na knjižničarstvo, vidimo, da vedno bolj izginevajo stare, klasične oblike poslovanja in urejanja knjižnic. Vedno bolj prihajajo do veljave sredstva za racionalizacijo in mehanizacijo knjižničarskega dela; kjer pa se ta sredstva ne upoštevajo in se skušajo obdržati stare oblike, tam se nujno pojavljajo neuspehi in nekakšna odrezanost knjižnice od sodobnega življenja in potreb.

Nova vloga in neštete naloge knjižnic v sedanjosti — zlasti v našem družbenem sistemu — imajo za posledico predvsem velik porast knjižnic, knjižničnih fondov in kot nujno posledico zlasti velik porast potrebnih knjižničarskih kadrov, problem, ki je že precej zaskrbljujoč in za manjše knjižnice finančno zelo pereč. Zato je razumljivo, da se tudi knjižnični delavci trudimo, da bi s čim manjšim številom ljudi — kar dejansko pomeni s čim manjšimi stroški — dosegli čim večji in celo boljši uspeh.

Med te napore spada tudi težnja za ostvaritev osrednje (centralne) katalogizacije. Samo od sebe se namreč vsiljuje vprašanje, če je res potrebno, da se v vsaki posamezni knjižnici katalogizira ista knjiga vedno znova in znova, da nešteti knjižničarji ponavljajo v bistvu vedno isto delo in marsikdaj celo nestrokovno in različno.

Rešitev tega vprašanja je samo v tem, da se to delo, ki je v bistvu enako, opravi na osrednjem mestu za vse knjižnice enkrat, kvalitetneje in ceneje. Centralna katalogizacija je ogromnega pomena za vse knjižničarsko delo. Omogoča kvalitetnost knjižničnih katalogov, pocenitev delovnega procesa pri izdelavi katalogov in razbremenitev knjižničarja, ki se lahko posveti s pridobljenim časom neposrednemu delu z bralcem.

Ideja o tem racionalnem načinu katalogizacije ni nova. Porodila se je že v sredini prejšnjega stoletja. Smotrni bibliotekarji so že takrat smatrali za neodgovorno zapravljanje sil, da se ista knjiga obdeluje v toliko bibliotekah, ko bi se lahko obdelovala na enem mestu. Dajali so razne predloge. Iz velikega števila teh predlogov za centralno kata-

logizacijo, ki so obravnavali tudi pomembnost tiskanih listkov tako za enotno katalogizacijo kakor za pomoč pri izdelavi centralnih katalogov in za bibliografsko-informativno službo, sta se v glavnem izkristalizirala dva možna načina. Po prvem naj bi se centralna katalogizacija opravila na osrednjem mestu, od koder bi se razpošiljali tiskani ali drugače razmnoženi katalogni listki zainteresiranim knjižnicam. Po drugem načinu, ki je vabljivejši, a tudi teže ostvarljiv, pa bi knjižnice prišle do katalognih vpisov s tiskanimi katalognimi listki, vloženimi v knjigo ali celo tiskanimi v knjigi sami.

Prvi so začeli tiskati katalogne listke Amerikanci. Library Bureau v Bostonu je tiskal listke za najpomembnejše ameriške izdaje in jih prodajal drugim knjižnicam. Delo je prevzela leta 1896 American Library Association, pravzaprav njena »Publishing section«, leta 1901 pa je začela s centralno katalogizacijo Library of Congress v Washingtonu. Izdajala je tiskane listke ne samo za knjige, ki jih je prejela kot dolžnostne izvode, temveč tudi za kupljene in darovane knjige.

V Združenih državah Amerike so v letih 1958—1960 ponovno preizkusili predlog »cataloging in source« — katalogizacije na izvoru — ki je bil propadel v prvi preizkušnji v letih 1870—1880. »Cataloging in source« je ameriški eksperiment, da bi založniki tiskali katalogni vpis že kar v samo knjigo. To bi bilo možno, če bi Library of Congress predčasno dobila potrebne podatke o publikaciji na podlagi krtačnega odtisa, ki bi ga ji dobavil založnik. Tako bi se knjige katalogizirale samo enkrat na nekem osrednjem mestu (v poskusu Library of Congress) po ustaljenih pravilih. Knjižnice pa bi prenesle katalogni vpis iz knjige na svoje listke s pomočjo »katalogne kamere«, tj. posebnega načina razmnoževanja.

Poskus je bil skrbno pripravljen in je proučeval temeljni problem z dveh vidikov. Prvi je obravnaval finančno-tehnični problem in praktičnost načrta z gledišča založnikov in z gledišča Library of Congress. Drugi je pa obravnaval prednosti, ki bi jih bile deležne knjižnice in drugi »odjemalci« pri uporabi katalognih vpisov iz knjig, ki jih prejmejo. Končni rezultat je bil žal negativen. V glavnem so biti temu krivi previsoki stroški tako za založnika kot za Library of Congress in pa velika razlika med katalognim vpisom na podlagi krtačnega odtisa in vpisom na podlagi dokončne, kompletne izdaje.

Čeprav so se z idejo centralne katalogizacije ukvarjali Angleži že v prejšnjem stoletju, so začeli s centralnim tiskanjem listkov šele leta 1956. Prav tako so tudi Nemci desetletja razpravljali o vabljivem načrtu centralne katalogizacije. Deutsche Bücherei v Leipzigu izdaja tiskane listke »Leipziger Titeldrucke« že od leta 1937 in s tem uresničuje centralno katalogizacijo knjig v nemškem jeziku. Izdajanje tiskanih listkov je združeno z izdelavo nemške nacionalne bibliografije, ki izhaja

tedensko. Za popis se uporabljajo tako imenovani »signalni izvodi«, to so zadnji korekturni izvodi, ki jih knjižnica dobi približno tri tedne prej, preden je knjiga na knjižnem trgu. To ji zagotavlja možnost prožnejše izdaje tedenske bibliografije kakor tudi tiskanih listkov. Da bi bila izdaja nemške bibliografije in tiskanih listkov pravočasna, skrbi štab izredno kvalificiranih knjižničarjev. Tiskane listke odpošlje knjižnica svojim odjemalcem okrog 18 dni po izidu izdaje. Ker ima svojo tiskarno, izdela in odpošlje na teden 42 000 listkov. Vendar pa so težave pri težnjah glede kontinuitete delovnega procesa, ker je prevzela Deutsche Bücherei še tiskanje listkov Nemške knjižnice v Frankfurtu na Maini. Ta jih je namreč nehala izdajati, ker je bil proces za knjižnico nerentabilen.

Zelo napredne in aktivne so na področju centralne katalogizacije države Vzhodne Evrope. Prednjači seveda Sovjetska zveza s svojo centralizirano ureditvijo knjižničarstva. Izdajanje tiskanih katalognih listkov na dveh osrednjih mestih in njihova uporaba v knjižnicah je ogromnega pomena za vse knjižničarsko delo. Centralna katalogizacija se je odvijala do nedavna pretežno v obliki prednaročil knjižnic na izdajo katalognih listkov, tiskanih v centru. Drugi način, po katerem knjižnice prejmejo tiskane listke skupaj s kupljeno knjigo, pa se očrtuje prav v zadnjem času.

Prvi center za izdelavo tiskanih listkov je Vsesojuznaja knižnaja palata. Od leta 1927 je tiskala listke samo za knjige, v zadnjih letih pa se je centralna katalogizacija znatno razširila; najprej so začeli izhajati tiskani listki za članke iz revij in zbornikov, nato za recenzije in končno še za članke iz osrednjih časnikov. Listki Knjižne palače izražajo vso tekočo knjižno produkcijo SSSR v ruskem jeziku. Dnevno se opiše okoli 180 naslovov, kar nanese okoli 50 000 listkov na leto. Razpošiljanje naročnikom poteka vsak dan.

Zaradi ogromne knjižne produkcije izdaja Knjižna palača različne komplete tiskanih listkov, in sicer:

— *Popolni komplet tiskanih listkov.* Ta obsega ruske popise vseh knjig, kar jih izide na ozemlju SSSR. Izključuje samo nekatere publikacije strogo upravnega značaja in avtoreferate disertacij. Sam po sebi predstavlja ta komplet varianto osnovnega snopiča bibliografije »knjižnaja letopis« v listkovni obliki in je namenjen za največje knjižnice — ljudske in študijske.

— *Skrajšani komplet tiskanih listkov,* ki obsega opise knjig, ki jih tiskajo centralne in periferne založbe v tiraži nad 5000 izvodov. Komplet je vnaprej določen za potrebe ljudskih knjižnic.

— *Kompleti po serijah,* od katerih vsaka serija obsega literaturo določene stroke in so zato ti kompleti koristni zlasti strokovnim knjižnicam, pa tudi splošnim, če se specializirajo v kaki stroki.

Vsi ti listki Knjižne palače so brez anotacij, ki morajo odpasti zaradi velikega števila listkov in pa zaradi naglice izida. Razen tega so tiskani listki Knjižne palače prvenstveno namenjeni večjim splošnim pa tudi znanstvenim knjižnicam, katerih bralci ne potrebujejo anotacij kot pri ljudskih knjižnicah.

Tiskane listke z anotacijami, namenjene potrebam različnih tipov ljudskih knjižnic, pa pripravlja drugi center centralne katalogizacije v Sovjetski zvezi, Gossudarstvennaja biblioteka im. Lenina v založbi Knjižne palače. Anotacije sestavljajo kvalificirani strokovnjaki, zato se kvaliteta tiskanih anotiranih listkov ne da primerjati s kvaliteto rokopisnih anotacij. Tudi ti anotirani listki se izdajajo v različnih kompletih: 1) za rajonske knjižnice, 2) za mestne knjižnice, 3) za vaške in 4) za otroške in šolske knjižnice. Naročnikom jih razpošiljajo štirikrat na mesec v snopičih. Vsak snopič ima naslovni listek s podatki o nazivu kompleta (npr. komplet za otroške in šolske knjižnice), številko snopiča in številke listkov v kompletu. Naslovni listki snopičev se hranijo zaradi kontrole. V primeru, da knjižnica danega snopiča ni prejela, se pogleda samo v kartoteko naslovnih listkov pod številko snopiča, ki manjka. Vsi prejeti anotirani listki, ki so določeni za katalog, se takoj vložijo po abecedi v posebno kartoteko. Iz te kartoteke pa se poiščejo listki k na novo došlim knjigam, prav tako pa tudi za zamenjavo začasnih katalognih listkov z anotiranimi.

Po zgoraj razloženem je videti, da tiskane listke centralne katalogizacije uporabljajo že vse knjižnice Sovjetske zveze. Vendar še daleč ne vse. Kajti tudi sovjetska centralna katalogizacija kot skoraj vse navedene se še ne odlikuje z organizacijsko gibčnostjo ter ne upošteva v zadostni meri dejanske potrebe knjižnic različnih tipov in obsega. To je razvidno predvsem iz pogojev za naročila in iz sestave kompletov. Nesporno je tudi, da se mnogi knjižničarji ne zavedajo velikih prednosti, ki jih nudi centralna katalogizacija.

Podobno kot Knjižna palača v Sovjetski zvezi izvaja na Madžarskem centralno katalogizacijo »knjižni kolektor«, čigar naloga je še centralna distribucija dolžnostnih izvodov in centralno zalaganje knjižnic s publikacijami. Zanimiv je delovni postopek kolektorja: ko prejme tako imenovani »signalni izvod« (včasih že 14 dni pred izdajo publikacije, včasih pa istočasno z izdajo), ga takoj preda bibliografskemu oddelku knjižnice Széchény, ki po dogovoru v 48 urah (večinoma v 24 urah) izdela popis. V kolektorju se besedilo popisa dopolni še z informacijskimi anotacijami in je objavljeno vsak drugi teden v naročilnih seznamih. Seznam je natisnjen že v 48 urah po oddaji rokopisa v tiskarno. Po enem tednu naročijo knjižnice po seznamu na posebnih obrazcih potrebno število izvodov zaželenih knjig in zraven še potrebno število tiskanih listkov k posameznim naslovom. V zvezi z naročili tiska »ko-

lektor« katalogne listke z istega tiskarskega stavka, kot so naročilni seznami. Na listkih se izpuščajo samo anotacije, ker v tako kratkem terminu ni mogoče zagotoviti njihove strokovne in jezikovne ravni. Tiskanje listkov opravi tiskarna v enem dnevu: zjutraj kolektor naroči potrebno število listkov k posameznim naslovom, popoldne so pa listki že gotovi. Knjige torej kolektor nabavi, veže z avtorsko številko na hrbtu in jih v osmih dneh od prejema naročila razpošlje s katalognimi listki knjižnicam. Kljub ugodnim pogojem tekočega procesa kot so pravočasno izročilo »signalnih izvodov«, hitra obdelava bibliografskega oddelka knjižnice Széchény, hitro delo tiskarne in knjigoveznice, traja približno 3 do 5 tednov od izdaje publikacije pa do dneva, ko pride knjiga s tiskanimi katalognimi listki v knjižnico. Tako zadrževanje pri aktualni in želeni literaturi dela knjižnicam velike težave. Zato marsikatera knjižnica nabavlja knjige deloma pri kolektorju, deloma na tekočem knjižnem trgu. S tem pa je seveda moten ves sistem centralne dobave knjig in centralne katalogizacije. Madžarski knjižničarji so pa tudi že razpravljali o tem, da bi katalogni vpis z decimalnim znakom tiskali takoj v knjigo in bi tako služil vsaj kot vzor za katalogizacijo. Pri tem delu naj bi sodelovalo okoli 6 osrednjih knjižnic, od katerih bi vsaka po svoji specializaciji sodelovala z določenimi založbami. Jasno je, da na tak način ne bi bila zagotovljena enotnost katalogizacije in klasifikacije, zato so predlagali, naj bi centralno obdelala vso knjižno produkcijo Széchényjeva knjižnica.

Z začetnimi težavami pri organizaciji centralne katalogizacije se borita tudi Češka in Slovaška. Predvsem ni zagotovljeno pravočasno izhajanje listkov in se ne upoštevajo opisi vseh izdanih publikacij. Uporabljajo jo v glavnem ljudske knjižnice. Slovaki so šli v organizaciji nekoliko dalje, začeli so že z izdajo tiskanih listkov, vloženih v knjigo samo.

Prvi poskus centralne katalogizacije v Jugoslaviji je napravil leta 1954 Bibliotečni centar Narodne biblioteke Srbije. Ker je za naše razmere to najbolj poučen primer, se ga bomo dotaknili malo obširneje.

S 43 založbami na področju Beograda je bil dosežen sporazum, da vsako knjigo opremijo s tiskanim katalognim listkom mednarodnega formata. Listek naj bi bil vkalkuliran v ceno publikacije. Dogovorili so se, da založba vsako že tiskano, toda še nevezano publikacijo (signalni izvod) obvezno pošlje Bibliotečnemu centru po kurirju. Bibliotečni center je knjigo takoj obdelal in jo po istem kurirju poslal v Jugoslovanski bibliografski inštitut, kjer je knjiga dobila še oznako decimalne klasifikacije, isto oznako kot bibliografska enota v Bibliografiji Jugoslavije. Od tu pa se je knjiga s kurirjem vrnila v založbo.

Prvih šest tednov je vse v redu potekalo, toda kmalu so založbe začele postopati po svoje: menjavale so format listkov, začele so same

katalogizirati in klasificirati. Ker teh neredností niso mogli preprečiti, je stvar propadla, čeprav so nekatere založbe še vedno prilagale knjigam po svoje obdelane listke.

Druga zamisel Bibliotečnega centra Srbije je bila, da bi se knjige obdelovale v Narodni biblioteki na osnovi dolžnostnih izvodov s srbskohrvatskega jezikovnega in srbskega manjšinskega področja, ki bi imeli prednost pred vsemi publikacijami. Listki bi se razmnoževali v biblioteki in vsak teden razpošiljali knjižnicam — naročnicam. Zamisel je bila odložena do zgraditve nove stavbe Narodne biblioteke, ker so bili trenutno nerešljivi tehnični problemi: razmnoževanje, pakiranje in tedensko razpošiljanje.

Tretji poskus pri Srbih je bila publikacija »Izbor knjiga«, ki so jo izdelovali v Bibliotečnem centru vzporedno s tekočimi zvezki Bibliografije Jugoslavije na ta način, da so brezplačno uporabljali tiskarski stavek tekočih zvezkov Bibliografije Jugoslavije. Po opravljeni korekturi so pripravljali širok izbor knjig, namenjenih predvsem ljudskim knjižnicam. Obdržali so celotno bibliografsko obdelavo, ker so sodili, da je bolj važno poslati knjižnicam bibliografsko obdelan listek kot pa nič. »Izbor« so tiskali samo na eni strani, kar je omogočalo izrezovanje listkov in lepljenje na katalogne listke. Vse so razpošiljali brezplačno v nakladi 500 izvodov. 24 zvezkov prvega leta je stalo 1 200 000 dinarjev. Skupno je izšlo 44 zvezkov. Žal se je poskus prekinil ob spremembi načina tiskanja Bibliografije Jugoslavije.

Četrti poskus, toda v omejenem obsegu, predstavlja pogodba Biblioteke grada Beograda s »Knjigoservisom« za vse javne ljudske knjižnice na področju Beograda. Pogodba je v tem, da so knjige, ki jih »Knjigoservis« razpošilja knjižnicam, opremljene tudi z naročenim številom listkov. Pri »Knjigoservisu« (to je nekak knjižni razporejevalni center, knjižni kolektor) katalogizira in klasificira knjigo poklicni bibliotekar. Uslugo »Knjigoservisa« uporabljajo tudi mnoge podeželske knjižnice. Ta način poteka razmeroma dobro, čeprav v Srbiji nimajo tega za končno rešitev.

To bi bil pregled razvoja in trenutnega stanja centralne katalogizacije v drugih državah in pri drugih narodih, ki naj bi vsaj delno razjasnil probleme, s katerimi se bomo morali spoprijeti tudi pri nas.

V Sloveniji vprašanje osrednje katalogizacije ni tako novo, kot bi v naglici lahko pomislili. Prva ideja se je porodila že pri sestavljalcih pravil za abecedno imensko katalogizacijo leta 1947. V teku let se je to vprašanje zlasti v Narodni in univerzitetni knjižnici in v okviru Društva bibliotekarjev Slovenije večkrat obravnavalo, vendar se zaradi raznih težav ni premaknilo z mrtve točke.

Prvo kar pomislimo pri načenjanju tega vprašanja, je, ali je glede na majhnost našega naroda in glede na relativno majhno nacionalno

knjižno produkcijo ta novost res potrebna in rentabilna. Poskušali bomo navesti razloge, ki govorijo v prid odločitve za centralno katalogizacijo, in razloge, ki izražajo težave in pomisleke pri njeni realizaciji.

Glavni razlogi, ki govorijo za tako rešitev, so naslednji:

1. Dosegli bi enotnost katalogizacije in strokovnost v obdelavi, v čemer kljub raznim priročnikom in pravilom ter neštetim tečajem do danes nismo uspeli.

2. Dosegli bi pomemben prihranek na delovni sili in na delovnem času.

3. Dosegli bi kvalitetnejše kataloge in možnost ustvarjanja raznih priročnih katalogov.

4. Knjižnice bi zaradi prihranka pri kadrih in pri delovnem času dosegle tudi določen finančni in materialni prihranek.

5. Dosegla bi se boljša in popolnejša bibliografska informiranost knjižnic o domačih publikacijah, ki so že izšle.

Pomisleki proti temu ukrepu pa bi bili naslednji:

Če gledamo celotno slovensko knjižno produkcijo, vidimo, da le-ta krije našim strokovnim, študijskim, znanstvenim in celo večjim ljudskim knjižnicam sploh minimalni procent njihovih dejanskih letnih potreb. Dejstvo je, da omenjene knjižnice izpopolnjujejo svoje fonde predvsem s publikacijami v tujih jezikih (v srbskohrvatskem, angleškem, nemškem in drugih). Zato bi bilo zanimanje navedenih knjižnic za centralno katalogizacijo slovenskega tiska zelo majhno iz enostavnega razloga, ker bi jim le-ta nudila le minimalne praktične koristi. To nas pripelje do zaključka, da bi centralna katalogizacija koristila v prvi vrsti, če ne celo izključno manjšim ljudskim knjižnicam ter šolskim in pionirskim knjižnicam, ki so glavni potrošniki slovenskih knjig.

Velik problem bi predstavljalo vprašanje pravočasnosti izdelave razmnoženih katalognih listkov, pogoji za naročila in distribucija listkov naročnikom. Ravno pravočasnost dostave listkov je pravzaprav osnovni pogoj za koristnost centralne katalogizacije. Če to dosežemo, smo dosegli 90 % uspeha. Ključ tega problema pa bo verjetno v disciplini in razumevanju založb oziroma tiskarn pri hitrem pošiljanju publikacij centru za katalogizacijo.

Precejšnjo težavo bi utegnil predstavljati tudi format listkov. Gre namreč za vključevanje novih listkov dogovorjenega formata v stare kataloge in za vse težave, ki so s tem v zvezi in o katerih bomo pozneje podrobneje govorili.

Če se kljub pomislekom odločimo za uvedbo centralne katalogizacije — in k temu nas tako vabljivo vodijo prednosti — bi bilo potrebno, da se dotaknemo še naslednjih konkretnejših vprašanj:

Katero gradivo naj se vključi v centralno katalogizacijo? Sodimo, da bi prišla v poštev vsa slovenska tekoča knjižna produkcija, ki se z

bibliotekarskega vidika šteje za knjigo. Odpadla bi periodika iz razloga, ker se le-ta katalogizira šele po doseženem kompletiranju. V tem primeru bi prišlo v poštev za osrednjo obdelavo približno 650 do največ 750 enot na leto.

Kakšen naj bi bil *popis publikacije*? Jasno je, da bi moral sloneti na veljavnih katalogizacijskih pravilih. Zadovoljiti bi moral hkrati potrebe bibliografskega zapisa za bibliografijo (v prvi vrsti za slovensko nacionalno bibliografijo) in za katalogizacijski vpis. To pomeni, da bi bilo potrebno odpraviti nekatere neskladnosti med bibliografsko in katalogizacijsko tehniko popisa. (Npr. neskladnost pri popisu korporativnih spisov, pri psevdonimih, pri uporabi bibliografsko tehničnih kratic in drugo.) Ob opisih bi morali rešiti še vprašanje označitve dodatnih vpisov (kazalk), npr. za soavtorje, za urednike, za psevdonime. Idealno bi bilo, vendar neizvedljivo zaradi naglice in zaradi potreb različnih knjižnic, če bi bil listek opremljen z anotacijo, tj. s kratko oznako vsebine in vrednotenjem knjige. Zapiski bi morali vsebovati vrstilce decimalne klasifikacije, kar bi omogočalo ustvarjenje strokovnega kataloga. Brez dvoma bi bila koristna tudi predmetna oznaka, to je geslo za predmetni katalog, vendar mislimo, da bi to spričo težav, ki bi se pri tem pojavljale, ne bi bilo priporočljivo. Težko bi zadovoljili z izbranim geslom poglede vseh različnih tipov knjižnic pri izdelavi predmetnih katalogov; zaradi naglice pa bi se ne mogli ozirati na vse variante.

Vprašanja *formata* tiskanega listka smo se že nekoliko preje dotaknili. V tem primeru bi se morali nujno odločiti za mednarodni format, za kar govori naslednji razlog:

V sodobnem bibliotekarskem svetu je ta format že v splošni veljavi, zlasti zaradi prihranka papirja in prostora. Čim manjši so namreč listki, tem manjše omarice so potrebne in zato je tudi manjša potreba po sobnem prostoru. Posebno je to važno pri knjižnicah z velikim knjižnim fondom in pri knjižnicah, ki imajo potrebo po več vrstah katalogov.

Zelo dobro se zavedamo, da bi prehod na mednarodni format izzval precejšnje težave. Vse naše knjižnice, razen redkih izjem, uporabljajo DIN A 6 format ali pa (predvsem ljudske knjižnice) tiskani obrazec DIN formata. Vsklajevanje manjšega mednarodnega formata z dosedanjim večjim formatom bi se lahko doseglo ali s pretipkavanjem dosedanjih katalogov (to predvsem v manjših knjižnicah z majhnim knjižnim fondom) ali, če je pretipkavanje težko rešljivo, z lepljenjem mednarodnega formata na večji format ali s postavitvijo novega alfabetskega kataloga s tiskanimi listki. Končno nam sodobna sredstva omogočajo različne reprodukcijske postopke, kot je npr. prefotografiranje starih katalognih listkov na manjši format. Zato mislimo, da je trenutek, ko bi začeli s centralno katalogizacijo, najpripravnejši, da dokončno in

za daljše perspektivno obdobje pravilno rešimo vprašanje formata v naših knjižnicah.

Odločilno važnost *pravočasne* izdaje in distribucije listkov smo že tudi prej poudarili. Tu moramo spregovoriti še nekaj besed, kako bi to lahko dosegli. Eden izmed načinov bi bil, da bi za katalogizacijo skrbeli posebni bibliotekarski strokovnjaki že pri založbah. To bi pomenilo, da bi vsaka publikacija izšla že s priloženimi katalognimi listki, kar bi bilo idealno za knjižnice, ker bi tako prišle najhitreje do potrebnih katalognih vpisov. Žal pa bi pri tem trpela enotnost katalogizacije, ker bi delo opravljalo več ljudi. Prav tako ti strokovnjaki pri naši mali knjižni produkciji še zdaleč ne bi bili dovolj zaposleni in bi morali poleg katalogizacije opravljati pri založbi še kakšno drugo delo. Ker bi s tem v zvezi bile težave, moramo ta način odkloniti.

Lahko bi pomislili tudi na možnost centralne katalogizacije preko osrednjega telesa, nekakšnega knjižnega kolektorja, čigar naloga bi bila, da bi knjige nabavljal, obdeloval in razpošiljal s priloženimi listki knjižnicam. Vendar sodimo, da bi bila za naše manjše in skromnejše možnosti najboljša naslednja rešitev:

Centralna katalogizacija tekočega slovenskega tiska naj bi potekala pri naši osrednji bibliotekarski ustanovi, to je pri Narodni in univerzitetni knjižnici, ki bi imela v rokah vso organizacijo, strokovno, tehnično in finančno.

Na podlagi strogo obvezujoče pogodbe, ali še bolje, na podlagi amandmaja k zakonu o knjižnicah, naj bi bile založbe dolžne pravočasno pošiljati Narodni in univerzitetni knjižnici zadnji korekturni izvod, ki je tik pred vezavo, ali pa še bolje pravočasno dolžnostni izvod. V striktnem izpolnjevanju ravno te obveze je glavni ključ uspeha ali neuspeha centralne katalogizacije. Vsi drugi postopki so precej laže dosegljivi.

Takoj po prejemu publikacije bi za to določeni strokovnjaki Narodne in univerzitetne knjižnice opravili katalogizacijo in klasifikacijo publikacije, nato bi sledilo razmnoževanje listkov. Važno je, da bi se za razmnoževanje nabavil sodoben in zares uporaben razmnoževalni stroj. Število razmnoženih listkov bi bilo odvisno od števila knjižnic — naročnikov in sicer v tolikem številu primerkov, kolikor si jih knjižnice želijo, oziroma za kolikor katalogov jih potrebujejo. Pomisliti bi morali tudi na možnost različnih kolekcij listkov, da bi zadovoljili potrebe knjižnic različnih tipov. Ker bi bile strokovne knjižnice po številu najskromnejši odjemalci centralne katalogizacije, bi verjetno za to poleg kompleta zadoščala le še kolekcija za šolske in mladinske knjižnice, ker bi bile le-te poleg ljudskih knjižnic najštevilnejši naročniki razmnoženih listkov. Sicer pa bi bila potrebna predhodna anketa za

naročnike, seveda s primerno propagando. Ta bi nam šele pokazala, ali je dovolj interesentov in ali je stvar sploh rentabilna.

Listki bi se razpošiljali naročnikom za minimalno odškodnino ali pa celo brezplačno takoj po izidu publikacije. Recimo dvakrat ali štirikrat na mesec ali kakor bi pač narekovale izkušnje, in bi bili hitrejša bibliografska informacija kakor mesečna bibliografija.

Brez dvoma to delo ne bi moglo finančno uspevati brez primernih subvencij. Tudi za Narodno in univerzitetno knjižnico bi predstavljalo znatno obremenitev, ki bi zahtevala dodatne kredite in tudi dodatne strokovne moči.

STATISTIKA IN OBRAZCI V KNJIŽNICAH

Milka Grgič

Vsaka tehtna analiza nekega področja javnih dejavnosti temelji neizogibno na določnih statističnih podatkih. Kadar je kdorkoli izmed nas dobil nalogo, da naj napravi analizo dela svoje knjižnice ali vrste knjižnic, se je nujno moral pri tem opirati na statistične podatke, s katerimi je svoje trditve dokazoval, iz njih črpal material za analizo in morda na podlagi teh podatkov tudi sestavil načrt dela za prihodnost. Tako se je pravzaprav v praksi sami seznanil z bistvom statistike na sploh, ki je v tem, da nam z rednim zbiranjem določnih podatkov nudi tak material, iz katerega se lahko razberejo zakonitosti in kvalitativna analiza pojavov.

Seveda je lahko šele moderno knjižničarstvo z javnimi knjižnicami odprtega tipa in poklicnim knjižničarjem pripravilo tla za knjižnično statistiko, ki ustreza modernim zahtevam. Zbiranje statističnih podatkov je danes v knjižničarstvu oprto na spoznanje, da je le uporaba knjižnice po bralcih, torej njeno delovanje v korist družbe najvažnejši kriterij za njeno dejavnost, ne pa zgolj zbiranje knjig. Zaradi vsega tega statistika ni nekaj ločenega od ostalega knjižničarskega dela, temveč je njegov sestavni del, saj se ustvarja in sestavlja na podlagi samega živega delovanja knjižnice in je neposreden odsev, slika tega delovanja.

Ker je torej namen statistike podati kar najtočnejšo sliko o delovanju knjižnice in ker se to delovanje knjižnice razvija v raznih smereh, zato poznamo tudi več vrst statistik, več področij, kjer zbiramo podatke. Število izposojenih knjig, obisk bralcev, število rednih bralcev, število nabavljenih knjig, struktura izposojenih knjig, struktura nabavljenih knjig, struktura knjižnega fonda, struktura bralcev itd., vse to so za knjižničarja dragoceni podatki, na podlagi katerih usmerja in vodi knjižnico. Da bi pa ti podatki lahko resnično služili svojemu namenu,

da bi delo, ki ga v sestavo statistike vložimo, ne bilo nekoristno, morajo biti vsakomur, ki ima opravka z njo, jasne osnovne smernice, osnovna načela statistike, ki so:

1. skrajna natančnost pri zbiranju podatkov. Sleherna improvizacija se tu hudo maščuje, ker pokvari končni rezultat, ki ne more biti realen na podlagi netočnih podatkov, zato postane neuporaben in vse delo nekoristno;

2. kontinuiteta pri delu. Vsako prenehanje pri zbiranju podatkov ima za posledico tako imenovane »praznine«, ki se običajno nikdar več ne dado izpolniti in statistika zavoljo tega izgubi na vrednosti. Posebej je važno kontinuirano delo za vse tiste smeri, kjer se premiki kažejo šele v daljših razdobjih in zato šele na podlagi večletnih statistik spoznamo, da se je nekaj spremenilo. V slovenskem knjižničarstvu je tak velik premik obdobje druge svetovne vojne in povojni čas, ko se je bistveno spremenilo število izposojenih knjig, struktura in okusi bralcev pa tudi število knjižnic samih. Statistika mora torej sloneti na tradiciji, biti mora, da tako rečemo, orientirana na »dolge proge« časa, če hočemo iz nje razbrati to, kar potrebujemo;

3. za enake ustanove nekega področja naj veljajo enaki kriteriji in kazalci, da je možna primerjava in zbira podatkov. Narobe pa ni možna primerjava med ustanovami, ki imajo različne naloge, čeprav delujejo na istem področju; ni npr. možna podrobna primerjava med znanstvenimi in ljudskimi knjižnicami, saj imajo prve kakor druge svoje posebne naloge;

4. kateri podatki naj se zbirajo, je stvar dobrega premisleka in razsoje. Preširoke statistike so nepregledne, ker se izgubljajo v nepotrebnih podrobnostih, preozke pa nam dajejo le nepopolno, pomanjkljivo sliko dejavnosti.

Ne moremo se ravno pohvaliti, da bi knjižničarji odslej z neko posebno vnemo gojili statistiko. Razlogov za to je več. Dejstvo, da šele po osvoboditvi prehaja knjižničarstvo iz nerazvitih oblik v moderne, razvite oblike, je gotovo eden izmed objektivnih vzrokov. Nismo razpolagali s kadri, ki bi se utegnili ukvarjati s tem. Eden izmed subjektivnih vzrokov pa bo bržkone v tem, da marsikdo izmed nas ni spoznal dejanske vrednosti statistike, jo zaradi tega omalovaževal in se mu je vse to podrobno delo zdelo največkrat odveč in nepotrebno. Tak odnos do statistike je imel za nujno posledico seveda tudi to, da si potem še s tistimi bornimi rezultati, ki jih je v kraj odrinjena statistika dala, nismo znali pomagati in jih še zdaleč nismo uporabljali ne pri analizah dela ne pri načrtovanju in ne pri utemeljevanju delovanja in obstoja knjižnice.

Pregled statističnega poročila, ki ga naše knjižnice sestavljajo za Republiški zavod za statistiko, nam kaže, da je naša statistika pred-

vsem zelo skromnega obsega. Poleg nekaterih drugih podatkov zahteva poročilo le število izposojenih knjig v enem letu brez notranje strukture, ravno tako le skupno število rednih bralcev in obiskov v knjižnici ter skupno število nabavljenih knjig. Če že ne za širšo javnost, je pač za knjižničarja samega izredno važno, da ve ne le to, koliko knjig je izposodil, temveč kakšne knjige je izposodil, ne le koliko je kupil, marveč kaj je kupil. Globalne številke nam podajajo le kvantiteto dela, medtem ko nam notranja struktura izposojenih knjig pokaže kvaliteto našega dela. Da bi utrdili vlogo knjižnice kot enega izmed važnih kulturno-prosvetnih faktorjev v komuni, poudarjamo povsod njen pomen izobraževalne ustanove, težimo za tem, da bi knjižnice — predvsem gre tu za ljudske knjižnice — izposodile čimveč strokovne in poljudnoznanstvene literature. Knjižničar torej mora vedeti, koliko je take literature v določnem razdobju izposodil, ali ta izposoja raste ali pada in zakaj in kakšna je struktura te izposoje. Doslej se je sicer več ali manj prakticiralo, da se je v knjižnicah vodila notranja statistika za izposojene knjige po naslednjih kazalcih: leposlovne, mladinske, poučne in politične knjige, vendar so za današnji čas in rabo ti kazalci že zastareli.

Dalje obstajajo pri nas neenotni kriteriji pri sestavi statistike. Ponekod še vedno štejejo za statistično enoto posamezni zvezek oziroma številko neke revije, ne pa letnik, kot je edino pravilno, drugod prištevajo k izposojenim knjigam izven hiše tudi tiste, ki so bile izposojene v čitalnici. Pomanjkljiv obseg, zastarelost kazalcev in neenotnost kriterijev kažejo, da se pri nas že zelo dolgo ni nihče strokovno ukvarjal s statistiko in da je že zdavnaj dozorel čas, ko bi bilo treba te probleme proučiti in izdati točna navodila o vodenju statistike v znanstvenih in ljudskih knjižnicah in to posebej za posamezne tipe knjižnic. Demokratizacije in decentralizacije v našem javnem življenju vendar ne moremo pojmovati tako, da bo odslej lahko vsakdo uvajal ali opuščal razne vrste popisov in statistik, kakor se mu bo zljubilo. Kakor že mi danes večkrat tožimo, ko iščemo podatke iz pretekle dobe, pa jih ne najdemo, tako se bodo nekoč lahko tudi prihodnje generacije spraševale: Kaj pa so počeli ti ljudje takrat? In žalostno bo spričevalo naše strokovne usposobljenosti, če prav kmalu ne ukrenemo potrebnega.

Kako izboljšati kvaliteto statističnega dela v knjižnicah je vprašanje, o katerem bo morala razpravljati predvsem republiška matična knjižnica. Že doslej je bilo nekaj predlogov pa tudi poskusov v praksi, da bi se stanje izboljšalo.

Pri nabavi knjig je npr. smotrno, da ob vpisu v inventarno knjigo v opombo vpišemo kratko oceno za posamezno knjigo. Ob koncu leta lahko potem hitro preštejemo, koliko smo nabavili leposlovnih in koliko poučnih knjig in kakšno je razmerje med obema skupinama. Iz teh podatkov lahko knjižničar zaključi, ali je bila njegova nabavna politika

smotrna in ustrezna zahtevam moderne knjižnice in če ne, lahko na podlagi teh podatkov v naslednjem letu korigira nabavo knjig v korist te ali one skupine.

Večina knjižnic sestavlja statistiko izposojenih knjig po kazalcih, o katerih je bilo že govora: leposlovne, mladinske, poučne in politične knjige. V času, ko se pri nas vse bolj uveljavlja sistem decimalne klasifikacije knjig in ko je že nekaj knjižnic prešlo s pultnega sistema na sistem svobodnega pristopa, je taka delitev postala anahronizem. Če smo decimalno klasifikacijo uvedli kot strokovno klasifikacijo knjig, če so knjige v policah urejene po decimalni klasifikaciji, je pač najbolj logično in tudi smotrno, da tudi statistiko izposojenih knjig vodimo po decimalni klasifikaciji. Praksa je pokazala, da za tak način statističnega popisovanja ne porabimo prav nič več časa kot doslej, pač pa so rezultati presenetljivi, ko knjižničar nenadoma točno ugotovi, da je v nekem razdobju izposodil npr. iz filozofije toliko knjig, iz uporabnih ved toliko in iz družbenih ved toliko knjig. Praznine v policah namreč še ne pokažejo, kolikokrat je bila kakšna knjiga v obtoku. »Luknje« v policah kažejo le na pomanjkanje knjig v določni stroki, ne pa na frekvenco, promet. Knjižnice, ki so že začele s sestavljanjem statistike na osnovi decimalne klasifikacije, so se trenutno omejile le na osnovne skupine. Ker pa je decimalna klasifikacija prožen sistem, obstaja možnost, da se zaradi specifičnosti določnih vrst knjižnic ločijo posamezne podskupine in se posebej statistično obdelujejo, kar bi morda prišlo v poštev v študijskih ali večjih ljudskih knjižnicah.

Točno vodena statistika knjig po avtorjih, tj. kolikokrat je bila knjiga nekega avtorja v določnem razdobju prebrana, bi nam pokazala, da so okusi bralcev v raznih krajih pa tudi v raznih dobah oziroma generacijah različni. Knjižnice, ki tako statistiko vodijo, tudi usmerjajo nabavno politiko leposlovnih del na osnovi teh statističnih rezultatov. Zahteva pa taka statistika že nekaj več časa in truda in je verjetno v kratkem času ne bi mogli uvesti povsod, saj nam še vedno primanjkuje delavcev.

Statistiko bralcev vodijo danes knjižnice tako, da registrirajo dnevni obisk bralcev in jih pri tem ločijo po spolu, starosti in socialnem sestavu. Že pri oceni starosti so kriteriji različni, ker se nekateri ne držijo starostne ločnice 25 let med mladino in odraslimi. Zanimivo je, da v nekaterih drugih državah dodajajo tej statistiki še en kazalec in sicer šolsko izobrazbo. Tudi bi veljalo razmisliti, ali še velja taka socialna struktura, kot jo iz naše statistike poznamo. Vsaj glede skupine »dijaki« je bilo že več pomislekov, ker so v tej skupini osnovnošolski učenci skupaj s študenti na visokih šolah, ki socialno drugače žive (dobivajo štipendije, so honorarno zaposleni itd.) in bi vsaj skupino študentov morali posebej voditi.

Pravo, zaokroženo delo knjižnice pa nam pokaže pravzaprav šele statistika bralcev skupaj s statistiko izposojenih knjig. Obvezna naj bi bila statistična ugotovitev, koliko knjig na leto povprečno si je posamezni redni bralec izposodil, koliko si jih je izposodil povprečno pri posameznem obisku. Nekatere knjižnice, ki se redno ukvarjajo s temi vrstami primerjav, namreč ugotavljajo, da v zadnjem času pada število izposojenih knjig na bralca. Ali gre to na rovaš izposojnine ali na rovaš standarda, še nismo mogli ugotoviti. Potrebna bo temeljita analiza v tej smeri.

Zanimiva bi bila dalje tudi statistika, kolikokrat so si izposodili knjigo bralci določene skupine bodisi po socialnem sestavu, šolski izobrazbi ali starosti. To so pri nas še povsem nedotaknjena področja raziskav za sociologe, psihologe in knjižničarje. Vsaka knjižnica bi v določnih daljših razdobjih morala sestavljati preglede, ki bi pokazali, koliko knjig povprečno je izposodila na 1 prebivalca svojega okoliša (občine), koliko ima knjig v zalogi, preračunano na 1 prebivalca okoliša, koliko je dobila finančne pomoči od družbe povprečno na 1 prebivalca. Vsi ti podatki se dado prav hvaležno uporabiti pri utemeljevanju potreb knjižnice po materialni pomoči in pri primerjavah z drugimi panogami javne dejavnosti. Knjižnica pač mora dobro poznati mesto, ki ga v okviru našega komunalnega sistema zavzema in ga mora tudi dobro braniti. Doslej še ni znan primer, da bi katera slovenska knjižnica primerjala socialno strukturo svojih bralcev s socialno strukturo svojega okoliša, a bi taka primerjava bila prav zanimiva in bi jasno pokazala, kam naj knjižnica svoje delo usmeri.

Komu in kako služi statistični material knjižnic?

Predvsem ga bo uporabljala knjižnica sama in sicer na dva načina: najprej za notranje delo same knjižnice kot osnovno gradivo za slehernо analizo dela, ki jo bo pripravila. Ne more biti dobre analize dela brez točnih statističnih podatkov, ki nam povedo, koliko smo izposodili, kaj smo izposodili, kdo si je te knjige izposodil, koliko in kaj smo nakupili, kaj in koliko imamo na zalogi. Iz takih podatkov nam potlej ne bo težko tudi narediti program dela za naprej, ker nam bo statistika pokazala, kje so pomanjkljivosti, ki jih moramo odpraviti, kam naj postavimo težišče v izposojanju knjig, katere vrste bralcev naj pritegnemo in kakšne knjige naj dokupimo. Kolikor gre za knjižnico s podružnicami ali s potujočimi knjižnicami, bo statistika pokazala, kako naj izboljšamo mrežo na določnem področju. Skratka, statistika nam daje osnovna napotila za organiziranje dela znotraj ustanove.

Navzven pa bo knjižnica uporabila statistični material kot sredstvo za svojo afirmacijo in popularizacijo v družbi. Uporabila ga bo kot sestavni del poročil organom, ki so za delovanje knjižnice zainteresirani, kot utemeljitev za dobljena ali zahtevana materialna sredstva od družbe

oziroma ustanovitelja. Knjižnica mora voditi skrbno strokovno sestavljeno statistiko zato, da družbi verodostojno dokaže potrebo svojega obstoja in delovanja. Tak statistični material se da tudi lepo uporabiti kot propagandni material, če ga spremenimo v nazorne prikaze in grafikone npr. na razstavah o kulturnoprosvetni dejavnosti v knjižnici sami ali ob drugih primernih priložnostih. Medtem ko običajno ljudje za suhoparne številke ne kažejo zanimanja, osupne marsikdo, ko izve, da je ta ali ona knjižnica izposodila npr. dva in pol kilometra knjig v enem letu. Dejavnost knjižnice bomo na ta način najprimerneje približali in razložili.

Razen knjižnice same bodo statistiko s pridom uporabili vsi centralni knjižničarski organi, ki bodo na podlagi dobljenih podatkov sestavljali analize dela in načrte zanj, izpopolnjevali mrežo knjižnic, primerjali posamezne istovrstne knjižnice in nudili pomoč, kjer bo potrebno.

Pri knjižnicah, ki so glede financiranja v pogodbenem odnosu s svojim ustanoviteljem, ima seveda statistika raznih dejavnosti knjižnice še posebno važen pomen, saj temelji financiranje na določni obvezi knjižnice, da bo opravila tako in tako delo. To delo je treba natanko evidentirati, kar lahko storimo le, če redno zbiramo statistične podatke. Ni treba izgubljati besed o tem, da mora biti evidentiranje táko, da je lahko vsak čas podvrženo kontroli ustanovitelja. Tudi v knjižnicah se uveljavlja sistem notranje delitve dohodka, vendar še ni znan primer, da bi katera knjižnica uporabila pri delitvi dohodka statistične podatke o opravljenem delu, npr. da bi zaposleni dobili dohodke po količini in strukturi izposojenih knjig. Ali bi se to sploh lahko izvedlo in kako bi se izvedlo, je seveda stvar razpravljanja, gotovo pa je, da bi dosledna uveljavitev načela nagrajevanja po delu to zahtevala.

Statistični material knjižnic je lahko dragocen študijski material za sociologe in psihologe. Žal imamo z njimi vse premalo stikov, čeprav bi bilo to zanje pa tudi za nas koristno. Kako vpliva moderni čas na bralca, ali televizija resnično odtujuje bralca knjigi, kako vplivajo določne zvrsti knjig na bralca, posebno na mladino, in še vrsta raznih vprašanj je, ki se pred knjižničarjem odpirajo, ko pregleduje svoje statistike, a zanje ne ve dokončnega odgovora. In ne nazadnje je statistika prebranih leposlovnih in drugih knjig lahko dober kažipot založbam, katere zvrsti knjig naj izdajajo.

V rokah pravega človeka je dobra in natančno izdelana statistika lahko izreden material za vsakovrstne študije, zato ji moramo tudi v knjižničarstvu priboriti tisto mesto, ki ji v današnjem času po pravici gre. Ne bo odveč, če v zvezi s statistiko pregledamo tudi stanje v naših ljudskih knjižnicah glede raznih obrazcev, ki se pri delu uporabljajo. Evidenco izposojenih knjig vodimo na tako imenovanem bralčevem

kontu, kjer vpišemo številke vseh knjig, ki si jih je bralec na določen dan izposodil, številko, ki jo bralčev konto nosi, pa vpišemo na knjižni listek knjige same, tako da je pravzaprav tu dvojna evidenca. Praksa je pokazala, da je tak način evidentiranja izposojenih knjig od vseh doslej znanih načinov še najboljši in to ravno zavoljo dvojne evidence. Število morebitnih pomot pri vpisu je ob takem načinu najmanjše, dokazovanje bralcu ali celo pred sodiščem, da je knjiga bila dejansko izposojena, pa še ne vrnjena, pa najboljše. Vkljub temu nekatere knjižnice opuščajo ta način evidentiranja, opuščajo bralčev konto in tako izgubljajo tla pod nogami, kadar gre za dokazovanje, ali je knjiga pri bralcu ali v knjižnici. Ker so na bralčevem kontu zabeleženi vsi potrebni podatki o bralcu, je njegov konto osnova za sestavljanje statistike o bralcih, je pa vsaj za neko dobo tudi dober kazalec, kaj je določni bralec v zadnjem času prebral, oziroma kaj rad bere. Za knjižničarja-izposojevalca je to dostikrat prav dragocen podatek pri njegovem delu. Tudi glede obrazcev v knjižnici bi bilo potrebno, da bi pristojni organi določili točno, kateri obrazci so obvezni in kako naj se uporabljajo.

Če bi se uvedla v knjižnice statistika izposojenih knjig po decimalni klasifikaciji, bi morali na knjižnem listku določiti zanjo poseben, malo večji prostorček. Sedanji je namreč premajhen.

Ljudske knjižnice katalogizirajo knjige na kartončku s posebnimi rubrikami, izdanem od DZS. Vse tiste knjižnice, ki razpolagajo s poklicnim kadrom, bi lahko to opustile in prešle na prazne kartončke brez rubrik, kot jih uporabljajo znanstvene knjižnice, saj bi si s tem olajšale delo. Pri slednjem načinu se namreč piše zdržema in ni treba s pisalnim strojem iskati prave rubrike. Seveda pa je želeti, da bi čimprej prišlo do tega, da bi za ljudske knjižnice opravljala katalogizacijske posle osrednja knjižničarska služba tako, kot imajo to urejeno v drugih državah.

Kolikor bi prišlo do dokončnega dogovora o novih oblikah in metodah statistike v knjižnicah, bi se morali izdati tudi primerni obrazci za določna razdobja z vsemi potrebnimi napotili, tako da bi bilo statistično delo enotno, po enakih kriterijih in z enakimi kazalci, ker le táko lahko da uporaben material.

Iz sestavka samega je razvidno, da je bilo govora v glavnem le o statistiki in obrazcih v ljudskih knjižnicah. Za znanstvene in strokovne knjižnice bi bilo potrebno izdelati posebno analizo zaradi specifičnosti v njihovem delu in bi ta specifičnost terjala poleg osnovnih, kvantitativnih kazalcev, ki so za znanstvene in ljudske knjižnice skupni, druge kvalitativne kazalce, ki bi odsevali posebnosti njihovega dela in dali osnovo dobri, moderni statistiki znanstvenih knjižnic.

Z ZASEDANJA PROSVETNO-KULTURNEGA ZBORA SKUPŠČINE SR SLOVENIJE

Ob koncu leta 1964 je prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije obravnaval stanje založništva in knjižničarstva v republiki. V ta namen je zaprosil republiško matično službo za knjižnice, naj pripravi gradivo, iz katerega bi bilo razvidno trenutno stanje knjižničarstva v posameznih občinah in njegove perspektive.

Zboru je bilo predloženo poročilo o problemih bibliotekarske službe v SR Sloveniji in poročilo o stanju knjižničarstva v posameznih občinah.

I

POROČILO O PROBLEMIH BIBLIOTEKARSKE SLUŽBE V SR SLOVENIJI

Knjižničarstvo je pomebno področje družbene kulturne dejavnosti. Poleg specifičnih posebnosti, s katerimi se pojavlja kot samostojna strokovna dejavnost v kulturnem življenju družbene skupnosti in posameznikov, pa se knjižničarstvo javlja kot sodelavec pri šolskem izobraževanju in kot njegov samostojni nadaljevalec ter dopolnjevalec, kot eden izmed omogočevalcev prosvetnega delovanja in strokovnega izpopolnjevanja in kot neizogibni pomočnik pri vsakršnem znanstvenem in raziskovalnem delu. Glede na takšno svojo družbeno vlogo se knjižnice kot knjižničarske delovne enote dele na šolske, mladinske, ljudske, strokovne in znanstvene knjižnice.

Šolske knjižnice služijo v pomoč pri izobraževalnem in vzgojnem delu v vseh vrstah šol, in sicer s tem, da skrbijo zlasti za tisto literaturo, ki je potrebna za obvladanje predpisanih učnih programov, obvezna za šolska čtiva, za tehnično in estetsko vzgojo šolske mladine in za dopolnjevanje gradiva, ki ga nudijo šolske knjige za posamezne učne predmete.

Mladinske knjižnice so lahko samostojne ali v sklopu večjih knjižničarskih in drugih delovnih organizacij, ki so namenjene mladini. Njih naloga je, da dopolnjujejo šolsko izobraževalno in vzgojno delo, da s pravilnim pedagoškim in kakovostnim vrednotenjem literature in njenih

mladih bralcev posredujejo njihovemu razvoju ustrezno literaturo ter da vzgajajo potencialne potrošnike knjige in drugih kulturnih dobrin.

Ljudske knjižnice posredujejo knjigo kot izobraževalno, vzgojno, poučno in rekreacijsko sredstvo širokim slojem delovnih ljudi, sodelujejo pri splošnem izobraževalnem in idejnem oblikovanju ljudske zavesti in miselnosti ter predstavljajo osnovna žarišča organizirane prosvetne dejavnosti.

Strokovne knjižnice predvsem skrbijo za bibliotečno gradivo določenega strokovnega področja ter pospešujejo razvoj določenega strokovnega področja oziroma posameznih delovnih organizacij.

Znanstvene knjižnice nudijo pomoč pri razvijanju znanosti na splošno in pri razvijanju posameznih znanstvenih področij. Pomagajo pri znanstvenem proučevanju določenega ozemlja ali narodov in razvijajo samostojno znanstveno dejavnost s področja bibliotekarstva.

Ustrezno svojemu osnovnemu namenu in programu knjižnice zbirajo knjižnično gradivo vseh vrst, kamor prištevamo knjige, časopise, časnike oziroma kakorkoli z grafičnimi sredstvi razmnoženo gradivo, rokopise, slikovno gradivo, filme, gramofonske plošče, fonograme in drugo avdiovizualno gradivo. Zbrano gradivo obdelujejo po določenih knjižničarskih strokovnih načelih in metodah ter ga obdelanega dajejo na razpolago interesentom.

Pred osvoboditvijo je bilo knjižničarstvo v Sloveniji zelo skromno razvito. Število redno delujočih poklicnih knjižnic vseh vrst ni presegalo številke deset. Vse druge knjižnice so bile amaterske in so delovale v okviru posameznih političnih in strokovnih organizacij. Tako je predvojno slovensko knjižničarstvo predvsem slonelo na strokovno nekvalificiranem volonterskem kadru in na redkih strokovnih knjižničarskih delavcih. Zato sta bila tako kvaliteta knjižničarskega strokovnega dela kot družbeno vrednotenje knjižničarstva na zelo nizki stopnji.

V letih po vojni je knjižničarstvo v Sloveniji kvantitativno močno napredovalo. Ustanovljenih je bilo na desetine novih znanstvenih in strokovnih knjižnic in na stotine novih ljudskih knjižnic. Knjižni fondi so se močno okrepili, povečal se je interes občinstva za knjigo in izposojanje knjig je zajelo zelo širok krog interesentov, bodisi iz izobraževalnih ali študijskih potreb, bodisi zaradi razvedrila in duševne rekreacije. Vzporedno z rastjo knjižnic se je povečalo tudi število v knjižnicah delujočih delavcev. Med njimi sicer še vedno prevladujejo amaterski in volonterski kadri, močno pa se je tudi povečalo število poklicnih knjižničarskih delavcev. Vendar število teh ni raslo vzporedno z rastjo knjižničarske službe in dejavnosti, kakor tudi pri svojem strokovnem izobraževanju in v strokovnosti svojega knjižničarskega dela ni šlo v korak z razvojem in napredkom bibliotekarske stroke in dejavnosti v tujini.

Moderno knjižničarstvo ne ostaja pri tradicionalnih oblikah dela. Zaradi močnega naraščanja tiskanega gradiva in zaradi nenehnih novih dognanj na posameznih strokovnih področjih in v posameznih znanstvenih disciplinah na eni strani ter zaradi širjenja kroga uporabnikov knjižnic in njihovega števila na drugi strani, je knjižničarstvo prisiljeno, da se stalno v sebi dopolnjuje in da se javlja v družbenem dogajanju z novimi dejavnostmi. Tako je poleg bogatitve knjižnih fondov, njihove obdelave in dela z bralci postalo neizogiben sestavni del bibliotekarske dejavnosti organiziranje široke mreže organizacijsko in strokovno kvalitetnih javnih knjižnic, smotrna delitev vlog in funkcij posameznih knjižnic, koordiniranje dela med knjižnicami, integracija posameznih knjižničarskih opravil, medknjižnično posojanje knjižnega gradiva v izobraževalne in študijske namene, informacijska služba o razpoložljivem knjižnem gradivu, dokumentacijska obdelava tega gradiva, strokovno in znanstvenoraziskovalno obravnavanje posameznih bibliotekarskih problemov, publiciranje bibliotekarske strokovne literature in podobne dejavnosti. Vse te oblike knjižničarskega dela so se po svetu že močno razširile in so osnova vsega modernega knjižničarstva, pri nas pa nam primanjkuje za njihovo uveljavitev tako objektivnih kot subjektivnih pogojev.

Da bi knjižnice mogle kvalitetno zadovoljiti zahteve, ki jih ima do njih razvoj sodobne družbe, morajo biti najprej urejeni materialni in kadrovski pogoji njihovega delovanja. Pod materialnimi pogoji so mišljeni na prvem mestu prostori, v katerih je knjižnica nameščena. Kljub določenemu napredku, ki se kaže v adaptiranju, opremljanju in gradnji ali planiranju novih prostorov za knjižnice, je v Sloveniji še vedno vse preveč primerov, ko so knjižnice neprimerno nameščene. Tako je osrednja republiška knjižnica, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, tik pred tem, da bodo njena skladišča do zadnje zmogljivosti natrpana s knjižničnim gradivom, medtem ko sploh nima prostorov, kjer naj bi na primer razvila informacijsko službo in druge moderne dejavnosti, ki jih terjajo od nje njeni uporabniki in razvoj bibliotekarske stroke in znanosti. Druga republiška ustanova, Centralna tehniška knjižnica v Ljubljani, se stiska v skrajno neprimernih prostorih, ki ji ne dopuščajo, da bi mogla potrebam ustrezno opravljati svojo osnovno dejavnost; neprimerne in provizorično prirejene prostore ima tudi večina pokrajinskih študijskih knjižnic; zelo majhno je število tistih občinskih ljudskih knjižnic, ki bi poleg prostora za splošno javno izposojanje svojih fondov razpolagale še s prostori za mladinski oddelek, za čitalnico, za eventualni študijski oddelek in za interno delo; zelo redke so tudi strokovne knjižnice pri gospodarskih in drugih delovnih organizacijah, ki bi imele svoje lastne prostore. Vendar je za vsako družbeno

dejavnost nujno, da je nameščena v okolju, ki ustreza njenemu družbenemu namenu in obsegu njenega dela. To še posebej velja za široko javno delo kulturnih ustanov, kot so knjižnice. Zato bi morali pristojni družbeni organi in ustanovitelji knjižnic čimprej poskrbeti, da bi tudi knjižnicam zagotovili delovne pogoje, ki ustrezajo njihovim potrebam.

Drugi osnovni materialni pogoj za knjižničarsko aktivnost so finančna sredstva. Finančna sredstva knjižnicam so zlasti po občinah skopo odmerjena. Z njimi knjižnice v večini primerov lahko krijejo samo del svojih funkcionalnih potreb in osebne dohodke uslužbencev. Kljub temu, da se iz leta v leto pojavlja na tržišču vedno večje število knjig in da se krog uporabnikov knjižnic nenehno širi, ostajajo finančna sredstva, ki jih ustanovitelji dodeljujejo knjižnicam, na istem nivoju. Če se povečujejo, gre to na račun splošnega dviganja osebnih dohodkov. Da bi knjižnice v takšni situaciji ustrezno možnostim tržišča in zahtevam svojih potrošnikov dopolnjevale svoje fonde in hkrati razvijale nove, moderne dejavnosti, tega v takšnih materialnih pogojih ni moč storiti niti zahtevati. Rezultat takšnega stanja je, da naše knjižničarstvo stalno in vedno bolj zaostaja za razvojem te družbene kulturne dejavnosti v drugih deželah.

Celotno delovanje knjižničarstva in posameznih knjižnic pa je predvsem odvisno od kadrov, ki delajo na tem področju. Če smo do polpreteklega časa še mogli shajati s čitalniško mentaliteto delavcev v ljudskih knjižnicah in z redkimi strokovno usposobljenimi delavci v znanstvenih knjižnicah, pa zahteva sodobno knjižničarstvo konkretno preobrazbo kadra v naših knjižnicah. K temu cilju so bila usmerjena tudi povojna prizadevanja ljudskoprosvetnih organizacij in organov ter bibliotekarske strokovne organizacije, ki so delno dosegla določne uspehe. Poleg tega, da je bilo na krajših tečajih in seminarjih najbolj elementarno usposobljenih za delo v ljudskih knjižnicah večje število prostovoljnih ljubiteljev knjižničarskega dela, so bili vpeljani strokovni izpiti za poklicno zaposlene knjižničarske delavce, organizirani večtedenski predizpitni strokovni tečaji in celo dva enoletna tečaja za vzgojo srednjega knjižničarskega kadra. V celoti je v Sloveniji v knjižnicah vseh vrst zaposlenih nekaj pod petsto poklicnih strokovnih uslužbencev, kar pa je, glede na knjižni fond slovenskih knjižnic in glede na dejavnosti, ki naj bi jih knjižničarstvo razvilo, za več kot polovico premalo. Tako predstavlja celo v znanstvenih knjižnicah strokovno kvalificirano osebje samo dobro polovico vseh zaposlenih, v strokovnih knjižnicah samo tretjino in v ljudskih knjižnicah samo četrtino. Dodatnemu strokovnemu izobraževanju nepoklicnega in poklicnega kadra so namenjena redna letna zborovanja in strokovna posvetovanja, ki jih prireja Društvo bibliotekarjev Slovenije, krajši seminarji o posameznih

strokovnih vprašanjih v izvedbi ljudskoprosvetnih organizacij, strokovno glasilo slovenskih knjižničarjev Knjižnica in redke domače bibliotekarske strokovne publikacije.

Vendar se zlasti v zadnjih letih vedno bolj pogreša sistematična in stalna skrb za šolanje ustreznih poklicnih strokovnih kadrov. To pomanjkanje naj bi v prihodnje odstranila pravkaršnja uvedba bibliotekarskega študija na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Vendar pa bo ostalo še nadalje odprto vprašanje vzgoje visokega bibliotekarskega strokovnega kadra, ki naj bi strokovno vodil delo v posameznih knjižnicah in skrbel za napredovanje in razvoj bibliotekarske stroke v Sloveniji. Zato bi si morali prizadevati za omogočenje celotnega visokošolskega študija bibliotekarskih kadrov na domačih visokih šolah in za štipendiranje študija bibliotekarstva v tujini.

Kakor je na eni strani knjižničarstvo v Sloveniji v zadnjih letih kvantitativno močno napredovalo, tako na drugi strani tega ne moremo v enaki meri trditi za kvaliteto knjižničarskega dela. Napredek je predvsem zaznaven v primerjavi s stanjem slovenske knjižničarske službe v predvojnih letih: omrežje knjižnic je bolj sistematično organizirano, pri bogatitvi fondov se posveča večja skrb poučni literaturi, strokovnost dela se je na splošno izboljšala. V primerjavi s knjižničarstvom v tujih deželah pa ugotavljamo določeno zaostajanje. Tako je strokovnost obdelave knjižničnega gradiva na zahtevani višini samo v večjih knjižnicah. Informativna služba je primitivna in ne dovolj učinkovita. Dokumentacija si šele išče svoje mesto med bibliotekarskimi deli. Strokovna in znanstvena obdelava bibliotekarskih problemov je omejena na redke posamične primere. Medknjižnično posojanje gradiva je omejeno le na manjše število največjih knjižnic. Koordiniranje dela med knjižnicami in integracija določenih knjižničarskih opravil še nista zaživeli. Organiziranje omrežja organizacijsko in strokovno kvalitetnih javnih knjižnic je šele v svoji začetni obliki. Vse te pomanjkljivosti sodobnega slovenskega knjižničarstva so odsev že prej navedenega materialnega in kadrovskega stanja v slovenskem knjižničarstvu in nezadostnega družbenega interesa in upoštevanja bibliotekarstva kot pomembne javne kulturne dejavnosti.

Da bi hitreje razvijali slovensko knjižničarstvo in da bi ujeli korak z njegovim razvojem v tujini, bi morali v prihodnjem obdobju upoštevati predvsem naslednje:

1. Doseči, da bodo čimprej izpolnjena določila zakona o knjižnicah, po katerih naj bi vsaka občina organizirala kvalitetno matično občinsko knjižnico, ki bo skrbela za nadaljnji razvoj in delovanje knjižničarske službe na svojem področju in ki se bo mogla enakopravno vključiti v omrežje javnih knjižnic v Sloveniji.

2. Izboljšati materialni položaj knjižnic vseh vrst. Pri tem niso mišljena zgolj in predvsem sredstva za osebne in funkcionalne izdatke, marveč tudi skrb za ustrezne delovne pogoje (prostori, oprema) in za zaposlovanje kvalificiranega strokovnega kadra. Le ob takih pogojih bodo knjižnice mogle prevzemati in izpolnjevati nove naloge sodobne knjižničarske službe.

3. Nenehno bedeti nad usposabljanjem kvalitetnega strokovnega kadra za delo v knjižnicah ter v zvezi s tem razvijati oblike poklicnega strokovnega izobraževanja na področju bibliotekarstva. Vzporedno s tem omogočiti šolanje in specializiranje bibliotekarskih strokovnjakov na ustreznih učnih zavodih v tujini, kar je nujni pogoj za vsako nadaljnje oblikovanje sistema domačega knjižničarskega strokovnega izobraževanja in za moderni napredek pri delu posameznih knjižnic

II

STANJE KNJIŽNIČARSTVA V SR SLOVENIJI

OKRAJ CELJE

Občina Brežice

Občinska matična knjižnica v občini je ljudska knjižnica v Brežicah. Ta je poprej delovala pod okriljem Zveze Svobod v Brežicah, novembra 1963 pa je postala samostojen zavod. Knjižnica, ki ima okrog 6200 knjig in dve stalno nameščeni uslužbenki, trenutno posluje v tesnih začasnih prostorih. Ker pa bo verjetno že v letošnjem letu dobila nove prostore v brežiškem domu kulture, se bo lahko razvila v sodobno urejeno ljudsko knjižnico. Vendar bo poprej morala močno izpopolniti svoj knjižni fond. V letu 1963 je kupila 500 knjig, njeni dohodki so znašali 1 010 897 din, od tega lastnih sredstev 403 910 din. Občinska matična knjižnica ni dobila nobenih dodatnih sredstev za opravljanje svoje matične funkcije. Imenovanje te knjižnice za občinsko matično knjižnico je le formalna potrditev dejanskega stanja, kajti knjižnica je že pred zakonom o knjižnicah vodila evidenco o knjižnicah v občini. Od 40 ljudskih, strokovnih in šolskih knjižnic v občini ima pogoje za registracijo 7 knjižnic (3 ljudske in 4 strokovne). Občinski svet Svobod je nabavil kovčke za potujočo knjižnico, ki jih razpošilja po občini občinska matična knjižnica.

Občina Celje

Za občinsko matično knjižnico je bila aprila 1963 imenovana Študijska knjižnica v Celju. To je razvita knjižnica z dokaj bogato knjižno zalogo (65 547 zvezkov) ter 9 redno in 2 honorarno zaposlenima močemi. Knjižnica je z republiško uredbo dobila pravico do obveznega primerka iz vse republike. Vendar je brez primernih prostorov in brez zadostnega

kadra. Tudi ta knjižnica je dejansko že opravljala del matične službe, predvsem z nudenjem strokovne pomoči, že pred formalnim prevzemom te funkcije. Iz analize, ki jo je opravila v občini, sledi, da je v občini 27 knjižnic, ki bi prišle v poštev za registracijo (5 ljudskih, 20 strokovnih, 2 znanstveni), vendar se ji je doslej posrečilo urediti registracijo le trem knjižnicam, 1 ljudski in 2 strokovnima. Študijska knjižnica v Celju je ena izmed redkih imenovanih matičnih knjižnic z zagotovljenimi finančnimi sredstvi za opravljanje matične funkcije. Svoje delo je tesno povezala z delom sosveta za knjižnice pri občinskem svetu kulturno prosvetnih organizacij. Ta sosvet je pregledal stanje in delo ljudskih knjižnic pri prosvetnih društvih, izdelal analizo in sklenil načrtno delati za izboljšanje njihovega poslovanja in knjižne zaloge.

Občina Krško

Občina Krško je pokazala izjemno prizadevnost za ustanovitev lastne občinske matične knjižnice. Medtem ko še pred letom dni v Krškem tako rekoč knjižnice ni bilo — poslovala je manjša knjižnica v šolskem razredu z 2103 knjigami in 1 knjižničarjem — je v teku letošnjega leta prenovila in adaptirala nekdanje bančne prostore in naročila za knjižnico popolnoma novo opremo. Republiški sklad za pospeševanje kulturne dejavnosti je prispeval 1 200 000 din za nabavo knjig. Ta nova Valvasorjeva knjižnica je bila ustanovljena aprila 1964 in bila obenem imenovana tudi za občinsko matično knjižnico, vodstvo knjižnice pa je bilo izročeni dipl. arheologinji, ki je takoj nato odšla na prakso v Ljubljano. Knjižnica bo začela z rednim delom v novembru, obenem pa bo začela izvajati tudi svojo matično funkcijo. Po doslej pokazani prizadevnosti vidimo, da se bo razvila v trdno in lepo urejeno knjižnico. V občini so še 4 ljudske knjižnice, ki delujejo v okviru prosvetnih društev. Občina ima namen z zagotovljenimi sredstvi vzdrževati dve od njih (Senovo, Kostanjevica), iz ostalih pa ustvariti mrežo izposojevalnih točk za potujoče knjižne zbirke.

Občina Laško

Občina je vse doslej brez knjižnice, ki bi lahko prevzela matično funkcijo, niti ni verjetno, da bi katerakoli izmed knjižnic v občini lahko v doglednem času dosegla zahtevane pogoje za prevzem te funkcije. Od evidentiranih 11 ljudskih knjižnic s skupno zalogo 13 050 zvezkov in minimalno izposojo (okoli 298 zvezkov) ter skoraj 30 % mrtve zaloge je največja v Laškem s 6110 zvezki. Vodijo jo 3 honorarne uslužbenke. Knjižnica v letih 1960 do 1964 sploh ni poslovala, njen knjižni fond je bil shranjen v zabojih. Februarja 1963 so ji našli prostore v domu TVD Partizan, na novo urejena in odprta pa je bila šele januarja 1964. Za njen razvoj še nadalje skrbi občinski svet kulturno prosvetnih organizacij, vendar brez redne dotacije občine. Občina bo morala za izvajanje

matične službe vsekakor skleniti pogodbo z eno izmed knjižnic bližnjih občin.

Občina Mozirje

V občini je 11 ljudskih knjižnic s knjižnim skladom 7490 zvezkov, od katerih je skoraj tretjina mrtve zaloge. Celotna izposoja znaša 5276 zvezkov. Vse knjižnice delujejo v okviru prosvetnih društev z minimalnimi finančnimi sredstvi, ki so odsev nerazvitosti te občine. V letu 1963 so vse knjižnice skupaj prejele 248 000 din, od tega je njihovih lastnih sredstev 34 675 din. Knjižnica v Mozirju, ki jo vodi knjižničarka amaterka, si pomaga z izposojanjem knjižnih kolekcij Mestne ljudske knjižnice v Celju. Občina Mozirje ima namen zaupati matično službo na svojem področju Študijski knjižnici v Celju.

Občina Sevnica

V Sevnici deluje ljudska knjižnica, ki je do konca leta 1963 delovala v sklopu delavske univerze, z letom 1964 pa je postala samostojna. Knjižna zaloga te knjižnice šteje okrog 2000 knjig. V letu 1963 je knjižnica nabavila 138 novih knjig. V njej je zaposlen honorarni uslužbenec. Knjižnica je v neprimernih prostorih. Občina se je sicer odločila za adaptacijo nekdanjega trgovskega lokala, v katerega naj bi se preselila knjižnica, ki pa ne ustreza potrebam knjižnice niti glede lokacije niti glede prostorov. Sredstva, ki jih občina daje knjižnici (leta 1963 550 000 din), zadoščajo v glavnem le za kritje osebnih in operativnih izdatkov. Republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti je sicer prispeval za nakup knjig 1 000 000 din, vendar je denar obležal na občini in ne razpolaga z njim knjižnica. Razen te knjižnice deluje v občini le še 6 šolskih knjižnic, zalogo ostalih ljudskih knjižnic pa so združili in jo pošiljali po občini v obliki potujoče knjižnice. Zaradi premajhnega zanimanja in zastarelosti knjig je izmenjava obstala. Ljudska knjižnica v Sevnici trenutno nima pogojev za prevzem matične službe.

Občina Slovenske Konjice

V Slovenskih Konjicah je do leta 1963 delovala ljudska knjižnica v okviru konjiške Svobode, ob koncu tega leta pa jo je prevzela občina, jo spremenila v samostojen občinski zavod, ji zagotovila finančna sredstva, ji uredila primerne prostore, nastavila stalno knjižničarko in ji poverila matično službo. Knjižnica ima 3600 knjig, v letu 1963 jih je nabavila 526. V letu 1963 je razpolagala z 900 000 dinarji. Svoje naloge opravlja resno in uspešno. V občini deluje razen te knjižnice še 11 društvenih knjižnic, vendar so med njimi le štiri urejene tako, da so dosegle pogoje za registracijo.

Občina Šentjur pri Celju

V občini deluje ljudska knjižnica v sklopu prosvetnega društva. Njena knjižna zaloga šteje 2200 knjig, v letu 1963 pa je nabavila 58 knjig.

Stalnega knjižničarja nima, vse delo v knjižnici opravlja prostovoljka za minimalno nagrado. Povprečna višina dotacije iz občinskega proračuna je doslej znašala 150 000 din letno. S temi sredstvi krije predvsem režijske stroške in vezavo iztrošenih knjig, za nabavo novih knjig ji ne ostane skoraj nič. Knjižnica je nameščena v neprimernih prostorih, ki jih bo morala zapustiti, vendar pa problem novih prostorov doslej še ni rešen. Knjižnica si izposoja kovčke za potujoče knjižnice v Celju in skuša na ta način reševati situacijo v občini. Za opravljanje matične službe knjižnica nima pogojev, vendar je v občini obveljala odločitev, da bi rešili osnovne probleme svoje knjižnice in jo dvignili do ustrezne ravni za tako funkcijo.

Občina Šmarje pri Jelšah

V vsej občini delujejo pravzaprav le štiri ljudske knjižnice, od katerih pa nobena ne izpolnjuje pogojev za matično knjižnico. V Šmarju so bile knjige nekaj let shranjene v neki garaži, zdaj pa si učitelji prizadevajo, da bi jih uredili, kolikor jih je še ostalo. Knjižna zaloga šteje nekaj čez 700 knjig. Nekoliko razvitejša je v tej občini le knjižnica v Rogaški Slatini, ki jo prostovoljno vodijo učiteljice. Knjižnica je v preteklem letu dobila okrog 150 000 din občinske dotacije in si je nabavila 151 knjig. Po trenutnem stanju bi lahko sčasoma dosegla pogoje za opravljanje matične funkcije le knjižnica v Rogaški Slatini, zdaj pa bo morala take naloge nujno opravljati matična knjižnica iz kake druge občine. Verjetno bo te naloge prevzela Študijska knjižnica v Celju.

Občina Velenje

Funkcijo matične službe v tej občini je prevzela ljudska knjižnica v Velenju, ki je začela poslovati samostojno v začetku leta 1962. Njen knjižni fond je v letu 1963 znašal 7000 zvezkov, novih knjig pa je knjižnica nabavila v istem letu 471. V knjižnici delata dve stalno nameščeni knjižničarki. Prostore ima knjižnica premajhne, opremljeni pa so z novim, vendar ne funkcionalnim pohištvom. Matične službe knjižnica še ni začela izvajati. Za uspešno poslovanje je namreč knjižnica za leto 1963 predvidela 2 900 000 din prometa, vendar je prejela od občinske skupščine Velenje le 900 000 din. Občina je prevzela ustanoviteljske pravice in dolžnosti tudi še za knjižnico v Šoštanju. Ta knjižnica, ki ima 3300 knjig (novih knjig v letu 1963 je 92), ima zaposlenega enega honorarnega knjižničarja. Od zaprošene vsote 1 400 000 din za leto 1963 je knjižnica prejela 600 000 din. Razen teh dveh samostojnih posluje v občini še nekaj nesamostojnih knjižnic, vendar bi o rednem delu lahko govorili le v zvezi s knjižnico v Šmartnem ob Paki. Ker je občina zagotovila za leto 1964 večja sredstva za knjižnice, lahko upamo, da se bo matična knjižnica sčasoma vendar tako okrepila, da bo lahko prevzela svojo funkcijo tudi dejansko.

Občina Žalec

V občini je prevzela matično funkcijo ljudska knjižnica v Žalcu, ki je obenem tudi edina samostojna knjižnica v kraju. Knjižnica je dobila v letu 1963 nove prostore in je urejena po sistemu prostega pristopa. Občina, ki je investirala v adaptacijo novih prostorov 1 000 000 din, je obljubila sredstva tudi za novo opremo, vendar to doslej še ni bilo izvršeno. Knjižna zaloga znaša 4500 knjig, v letu 1963 pa si je knjižnica nabavila 538 knjig. V knjižnici dela ena stalna uslužbenka. Dohodki knjižnice so znašali v letu 1963 okrog 1 400 000 dinarjev. Razen te knjižnice dela v občini še 20 nesamostojnih ljudskih knjižnic. Knjižničarsko politiko v občini vodi zelo skrbno občinski svet Svobod, ki vsako leto izdela podrobno analizo stanja in na temelju te analize porazdeli sredstva vsem tem knjižnicam. V občini Žalec imamo torej vse pogoje za smotrn dvig knjižničarstva, kolikor bo občinska matična knjižnica mogla izvajati svoje funkcije.

OKRAJ KOPER

Občina Ajdovščina

V občini ni nobene samostojne knjižnice, pač pa posluje v Ajdovščini ljudska knjižnica v okviru Vojkove delavske univerze. Ta ima pod svojo upravo tudi knjižnico v Vipavi. Knjižnica v Ajdovščini razpolaga s fondom 3500 knjig in torej izpolnjuje enega izmed pogojev, da bi postala matična. V letu 1963 se je tudi preselila iz zasebne sobe v adaptirane prostore. Stroške adaptacije v znesku 1 300 000 din je kril občinski sklad za šolstvo. Na območju občine je še nekaj vaških in šolskih knjižnic, a z minimalnim številom knjig. Vsekakor bo potrebno vložiti v knjižnico v Ajdovščini še dodatna sredstva, predvsem pa poskrbeti za strokovno izobraženo osebje, da bo knjižnica lahko prevzela matično funkcijo in razširila svoje delo in pomoč na območju vse občine.

Občina Idrija

Mestna knjižnica in čitalnica v Idriji spada med največje knjižnice v okraju. Njen knjižni fond znaša 18 758 knjig, v letu 1963 pa je nabavila 1173 knjig. V knjižnici delata dva stalno nastavljena uslužbenca. Knjižnica ima urejene prostore. Njeni dohodki so v letu 1963 znašali 3 000 000 din. Knjižnica je bila imenovana za občinsko matično knjižnico, vendar bo imela za uspešno opravljanje te funkcije premalo osebja. V občini je namreč 6 drugih knjižnic, ki imajo pogoje za registracijo, a zaradi nerazumevanja ustanoviteljev še nobena ni registrirana, razen tega pa mora knjižnica skrbeti tudi za potujočo knjižnico v štirih kovčkih, ki jo pošilja v kraje brez knjižnic. Če bo dovolj sredstev, da knjižnica poveča število uslužbencev, bodo dani vsi pogoji, da matična služba v občini dejansko zaživi.

Občina Ilirska Bistrica

Občina še ni imenovala občinske matične knjižnice, čeprav je v Ilirski Bistrici knjižnica, ki bi lahko dosegla pogoje, da prevzame to službo. Njen knjižni fond obsega namreč 4100 knjig, v letu 1963 pa je knjižnica nabavila 650 knjig. Skupni dohodki knjižnice so v preteklem letu znašali 1 140 000 din. Največja ovira za redno delo in rast te knjižnice so prostori, še večji problem pa strokovni uslužbenci. V knjižnici sta namreč zaposlena le dva honorarna uslužbenca. Zavoljo tega knjižnica komaj sledi lastnim nalogam, ne more pa svojega delovanja razširiti na vse knjižničarstvo v občini.

Občina Izola

V občini posluje knjižnica z dovolj bogato knjižno zalogo, ki šteje 7118 knjig (v letu 1963 je bilo kupljenih 1189 novih knjig). Njeni dohodki so v letu 1963 znašali 3 000 000 din. Tudi v tej knjižnici so poglavitna ovira njenega razvoja kadri. V knjižnici namreč delajo 2 stalna strokovna in 1 pomožni uslužbenec, od katerih pa nobeden ni strokovno izobražen. Glede na to, da je občina po obsegu med najmanjšimi, bi primerno izšolan strokovni delavec lahko prav lepo organiziral matično službo, vendar knjižnica še ni bila imenovana za matično.

Občina Koper

Matično funkcijo v občini je prevzela študijska knjižnica v Kopru. To je knjižnica z dovolj bogatim knjižnim fondom (nad 70 000 zvezkov) ter 8 stalnimi in 1 honorarnim uslužbencem. Njeni dohodki so v letu 1963 znašali okrog 9 000 000 din in niso v sorazmerju s potrebami. Prav tako je knjižnica tudi v veliki zadregi s prostori. Nameščena je v stari hiši z neprimernimi prostori, predvsem ji primanjkuje prostora za delo uslužbencev in za skladišče. Knjižnica je pokazala dovolj zavzetosti za reševanje lastnih problemov, pomanjkljivo pa je razvila matično službo. Pri tem jo ovirajo pomanjkljiva sredstva in kadri. Glede na majhen teritorialni obseg obmorskih občin bi lahko knjižnica vsaj začasno prevzela matično službo za ves obalni pas (občine Koper, Izola, Piran). Vendar se je občina Izola že odločila, da si bo uredila lastno matično službo, medtem ko se občina Piran doslej še ni dokončno izjavila. Ker deluje v Kopru razen študijske tudi še lepo urejena ljudska knjižnica (s fondom 13 000 knjig in dvema stalnima in dvema pomožnima uslužbencema), bi bilo mogoče z medsebojno pomočjo matično službo prav lepo organizirati, seveda le s primernimi, v ta namen dodeljenimi finančnimi sredstvi.

Občina Nova Gorica

Matično službo v občini je prevzela Goriška knjižnica v Novi Gorici. Knjižnica je dobro organizirana, ima močan knjižni fond (nad 33 000 zvezkov) in 8 stalnih uslužbencev. Njeni dohodki so v letu 1963 znašali

približno 11 500 000 din. Knjižnica posluje z dvema oddelkoma: študijskim in ljudsko-pionirskim. Vendar je v zadregi zaradi tesnih prostorov. Kaže sicer, da bo knjižnica sčasoma prišla do novih prostorov, vendar se to vsekakor ne bo zgodilo v bližnji prihodnosti.

Značilno je za to kakor tudi za druge primorske občine, da delujejo na področju, ki je knjižničarsko zelo nerazvito oziroma delujejo razvite knjižnice le v občinskih centrih, medtem ko v okolici knjižnic skorajda ni. Glede na bogato knjižničarsko tradicijo teh področij je tako stanje nedopustno in naloge matične službe tem nujnejše. Tudi v tem primeru so knjižnici nujno potrebni strokovno izobraženi kadri in primerna, v ta namen dodeljena sredstva.

Občina Piran

V občini, ki si doslej še ni uredila matične službe, posluje Mestna knjižnica v Piranu, ki je zelo lepo razvita, ima nad 24 000 knjig (nakup v letu 1963: 876 novih knjig) in dve stalni ter dve honorarni uslužbenki. Vendar je največji problem te knjižnice njen prostor, ki že dolgo ne ustreza potrebam. Knjig ne morejo hraniti v policah, imajo jih zložene celo po tleh in v prostorih, ki niso sestavni del knjižnice. Pri takem stanju seveda ni mogoče niti pomisliti na čitalnico, ki bi bila v tem izrazito turističnem centru nujno potrebna. Glede na ta njen posebni položaj in na teritorij, v katerem deluje, bo potrebno v Piranu najprej urediti zares reprezentativno knjižnico, potem pa poskrbeti za dovolj močno matično službo še za ureditev vseh drugih knjižnic v občini.

Občina Postojna

V občini še vedno ni občinske matične knjižnice, čeprav deluje v Postojni ljudska knjižnica, ki bi lahko prevzela to funkcijo, če bi dosegla običajne pogoje: manjka ji kadra in sredstev, ki bi jih potrebovala v ta namen. Knjižnica ima preko 7000 knjig in si je v letu 1963 nabavila 492 novih knjig. V knjižnici delata dve stalni strokovni uslužbenki. Od srede leta 1963 deluje v novih prostorih. Njeni dohodki v letu 1963 so znašali nekaj nad 3 000 000 din. Pri razporejanju teh sredstev je za knjižnico največji problem vezava izrabljenih knjig. Knjižnica skrbi tudi za kovčke potujoče knjižnice občinskega sveta Svobod. Priporočati je, da bi občina kar najhitreje uredila vprašanje občinske matične knjižnice.

Občina Sežana

Občina je imenovala za svojo občinsko matično knjižnico Kosovelovo knjižnico v Sežani. Knjižnica ima 14 000 knjig in jih je v letu 1963 nabavila 687. Njeni dohodki so v istem letu znašali skupno nekaj nad 2 500 000 din, stalno zaposlenih pa ima dve strokovni in eno honorarno moč. Na skrbi ima en potovalni kovček. Kljub temu, da je knjižnica

formalno prevzela skrb za razvoj matične dejavnosti, te svoje naloge še ni pričela izvajati. Glavno oviro predstavlja vsekakor premalo strokovno izobraženega kadra.

Občina Tolmin

Matična funkcija je bila v občini poverjena knjižnici v Tolminu. To je lepo urejena knjižnica z okrog 8500 knjigami (v letu 1963 jih je nabavila 545). V knjižnici sta zaposleni sicer dve stalno nastavljeni uslužbenki, vendar zaradi ene trajno bolehne leži vsa teža dela v glavnem na eni sami. Sredstva te knjižnice so v letu 1963 znašala 2 000 000 din. Kljub vsej skrbnosti, s katero je knjižnica vodena, pa ima vendar težave, predvsem s sredstvi in prostorom. Pripravlja se selitev knjižnice v nove adaptirane prostore, v katerih bo nato laže zaživela. Iz navedenih razlogov tudi še ni v občini zaživela matična služba. Od vseh knjižnic v občini ima pogoje za registracijo ena sama, vse druge pa bo mogoče vzdigniti na dostojno stopnjo le s temeljito pomočjo občinske matične knjižnice.

OKRAJ LJUBLJANA

Občina Cerknica

V občini ni občinske matične knjižnice in trenutno v vsej občini ni knjižnice, ki bi lahko to funkcijo prevzela. V Cerknici je sicer ljudska knjižnica v okviru Delavske univerze, vendar je začela poslovati šele v novembru preteklega leta. Takrat je imela 1500 knjig. V letu 1963 ni nabavila nobene knjige. Za svoje delo ni prejela nobene dotacije. V knjižnici dela honorarni uslužbenec brez ustrezne strokovne izobrazbe. V okoliških vaseh je delovalo še 7 drugih knjižnic, vendar trenutno ne posluje nobena izmed njih, le Rakeku je knjižnica Cerknica poslala 75 knjig v kovčku. Občina doslej še ni sklenila pogodbe za opravljanje matičnosti z nobeno drugo občino, pač pa je izjavila, da želi knjižnico v Cerknici imenovati za matično. Vsekakor bo trajalo vsaj nekaj let, da bo knjižnica dosegla ustrezno raven za prevzem take funkcije.

Občina Črnomelj

V občini deluje matična knjižnica v Črnomlju, ki se je začela sistematično razvijati šele leta 1962 s pomočjo študijske knjižnice v Novem mestu. Matična je postala v januarju 1964. Ob koncu leta je imela 3700 knjig, v letu 1963 je kupila 276 novih knjig. Ker se je v zadnjem letu močno uveljavila zlasti med mladino, ji še zdaj zelo primanjkuje fonda. Njena sredstva so v letu 1963 znašala nekaj nad 800 000 din, kar nikakor ne zadošča za primerno rast knjižnice. V knjižnici je zaposlen en honorarni uslužbenec. Na njenem območju deluje še šest bolj ali manj neurejenih šolskih knjižnic. Za organsko rast te knjižnice so predvsem potrebna sredstva za temeljito izpopolnitev knjižne zaloge in za izvajanje matične službe, razen tega pa še skrb za mlajšega strokovno iz-

obraženega uslužbenca, pa seveda tudi za primerno opremo prostorov, kajti knjižnica je še vedno urejena po pultnem sistemu.

Občina Domžale

Občinska knjižnica Domžale ima na skrbi še knjižnici v Mengšu in Moravčah in potujočo knjižnico, s katero oskrbuje še druge manjše kraje svoje občine. Knjižnica ni matična, čeprav opravlja že del nalog matične službe. Če bi rešili problem strokovnega kadra, ki ga knjižnica sedaj nima, bi lahko uspešno opravljala matično službo na vsem svojem področju. Knjižnica ima okrog 9000 knjig in je v letu 1963 kupila 974 novih knjig. Razpolagala je z 2 510 000 din dohodka, od tega je imela 635 439 din lastnih sredstev. Knjižnica je že v letu 1961 kazala nagel vzpon, vendar zaradi nesrečnih kadrovskih problemov ni dosegla potrebnega strokovnega nivoja, prav tako ni rešeno vprašanje prostora in opreme. Knjižnica je brez čitalnice in ne razvija študijskega oddelka, tudi nima posebnega oddelka za mladino, ki bi bil nujno potreben.

Občina Grosuplje

V občini posluje uspešno le občinska knjižnica v Grosupljem, kateri so zagotovljena tudi finančna sredstva. Knjižnica ima 5 potujočih kovčkov. V knjižnici je 5700 knjig, v letu 1963 je bilo nabavljenih 700 novih knjižnih zvezkov. Skupna finančna sredstva so znašala 1 723 000 din. V knjižnici je zaposlenih 6 honorarnih uslužbencev, kar je izjemen primer. Knjižnica je izposodila v letu 1963 9115 knjig, kar je glede na število honorarnih uslužbencev zelo malo. Poleg tega stoji neizkoriščena tudi potujoča knjižnica, nimajo strokovno urejenega knjižnega fonda in poslujejo po starem pultnem sistemu, čeprav bi knjižnica glede na prostore, ki jih ima, ter druge pogoje lahko opravljala poleg svojega dela tudi naloge matične službe. Knjižnici bi bila potrebna nova oprema ter uvedba prostega pristopa do knjig.

Občina Hrastnik

V Hrastniku sta bili združeni dve društveni knjižnici in je bila tako ustanovljena samostojna občinska knjižnica. Knjižnica je strokovno urejena, vendar se ne more uspešno razvijati, ker nima ustreznih prostorov. Izposoja se na dveh mestih, oba prostora pa sta premajhna in sta prej skladišče knjig kot izposojevalnici. Knjižnica nima pogojev za prevzem matične službe. Ima 8380 knjižnih zvezkov, leta 1963 pa je bilo nabavljenih 420 novih knjig. Nakup je pod povprečjem za občinsko knjižnico, nabavno politiko pa je treba spremeniti tudi glede izbora. Knjižnica je imela 1 231 000 din dohodka v letu 1963, toda od občine le 800 000 din dotacije. Dotacije občine se zadnja leta manjšajo, tako da knjižnica v svojem delu vedno bolj stagnira. Tako občinska knjižnica kot vse druge krajevne knjižnice nimajo ustrezne opreme in poslujejo po zastarelih sistemih. Bolje bi bilo, da se razvije tu potujoča knjižnica.

Občina Jesenice

Občina ima samostojno občinsko matično knjižnico s tremi podružnicami, pomoč pa nudi tudi sosednjim vaškim knjižnicam. Občinska knjižnica je strokovno urejena, ima 28 000 zvezkov knjižnega fonda, ki ustreza tudi po strukturi. Nakup knjig v letu 1963 je znašal 1337 zvezkov. Knjižnica dobiva redno dotacijo od občine in ima za leto 1964 sklenjeno pogodbo za 7 000 000 din za občinsko knjižnico ter 800 000 din za vaške knjižnice. Osebje v knjižnici je strokovno usposobljeno in ima vse pogoje za prevzem matične službe v občini. Knjižnica ima tudi potujočo knjižnico. Prostori knjižnice so premajhni; ima poseben oddelek za odrasle, oddelek za mladino, primanjkuje pa ji prostorov za čitalnico in za hrambo periodičnega tiska. Knjižnica je tudi slabo opremljena, nima ustreznih polic v oddelku za odrasle niti primernih upravnih prostorov.

Občina Kamnik

Občina ima samostojno občinsko knjižnico, ki je letos prevzela tudi naloge matične knjižnice. Število knjižnih zvezkov znaša v občinski knjižnici 8100, v potujoči knjižnici pa 800 knjig. Leta 1963 je knjižnica dokupila 1292 novih knjig in če se bo nakup večal v sorazmerju s potrebami, se bo ta knjižnica v nekaj letih lahko lepo razvila. V letu 1963 je imela na razpolago 3 180 000 din, brez pomoči pa so ostale vse krajevne knjižnice, ki jih je v občini že 8. Zato bi bilo treba za matično dejavnost določiti dodatna sredstva. Knjižnica ima dva strokovna uslužbenca, potreben pa bo glede na hiter razvoj knjižnice še dodaten kader. S pomočjo družbenih organizacij je v letu 1963 priredila tečaj za amaterje knjižničarje. Prostori knjižnice so neustrezni, vsa knjižnica z upravnimi prostori vred je stisnjena na 36 m^2, kar delo zelo otežkoča.

Občina Kočevje

V Kočevju je dobro urejena občinska knjižnica, ki ima 10 549 knjižnih zvezkov. Knjižnica ima vse pogoje, da prevzame matično službo, ki bi bila v občini zelo potrebna, kajti vse druge knjižnice v občini so v zelo slabem stanju. Nakup knjig se zadnja leta manjša, ker so dotacije za operativne izdatke zelo skromne. Knjižnica je v letu 1963 kupila 557 knjig, kar je zelo malo za knjižnico takega obsega. Redna dotacija je znašala v lanskem letu 2 400 000 din, lastna sredstva pa 456 000 din, čeprav je bila knjižnica zaradi preselitve v nove prostore zaprta skoraj pol leta. Zaposleni sta dve strokovni uslužbenki in ena administrativna moč. Pogoje za delo imajo ustrezne, knjižnica je urejena za prost pristop s posebnima oddelkoma za odrasle in mladino, priključen je tudi študijski del. Kočevska ljudska knjižnica je ena izmed najlepših v ljubljanskem okraju. S prevzemom matične službe bi lahko sistematično začeli razvijati in obnavljati knjižnično mrežo tudi v drugih večjih krajih občine.

Občina Kranj

Osrednja knjižnica v Kranju je zavod s samostojnim financiranjem in je matična knjižnica za občino Kranj. S svojim študijskim oddelkom, oddelkom ljudske knjižnice in pionirskim oddelkom je na razpolago ne samo mestu Kranju, temveč vsej okolici. V knjižnici imajo še matični oddelek in inštruktorsko skupino, poleg tega spadata pod neposredno vodstvo osrednje knjižnice še knjižnici v Stražišču in na Primskovem. Knjižni fond šteje v ljudski knjižnici 25 920 zvezkov, študijska knjižnica ima 44 872 zvezkov, pionirska knjižnica pa 6662 knjižnih zvezkov. Podružnici na Primskovem in v Stražišču imata 6277 knjig, medtem ko je dotok novih knjig v letu 1963 znašal za vse knjižnice 4777 zvezkov. Osrednja knjižnica je imela v letu 1963 na razpolago 31 155 028 din, od tega za nakup knjig 6 611 482 din. Knjižnica ima potreben strokovni kader in sama načrtno vzgaja kadre za druge manjše knjižnice na področju Gorenjske. Zaradi intenzivnega dela na strokovnem področju je knjižničarstvo na Gorenjskem najbolje razvito v vsem ljubljanskem okraju. Prostori ljudske in pionirske knjižnice so sodobno opremljeni, v letošnjem letu pa se je problem prostora tudi za študijsko knjižnico uredil. V težavnem položaju so le manjše krajevne knjižnice, ki jih je na področju Kranja 14 in so skoraj vse brez ustreznih prostorov.

Občina Litija

Občina nima svoje knjižnične ustanove, največja za matično službo predvidena knjižnica je last Svobode in ima v sedanjem položaju le majhno možnost za razvoj. Knjižnica se s 488 559 din letne dotacije (dotacija za leto 1963) ne bo mogla razviti. Ima 3825 zvezkov in je v letu 1963 nabavila samo 172 novih knjig; nima stalnega strokovnega kadra, honorarna moč pa komaj zmore delo. Z nastavitvijo strokovne moči bi se položaj izboljšal in bi knjižnica imela vsaj delne pogoje za prevzem matične službe. Prostore ima neustrezne, zasilno urejene. Potrebovala bi popolnoma nove prostore, za kar finančna sredstva v znesku 500 000 din, ki jih je dobila od občine, ne zadoščajo. Krajevne knjižnice niso urejene in potrebujejo pomoči.

Občina Ljubljana-Bežigrad

Ljudska knjižnica za Bežigradom se je v zadnjih letih zelo razvila. Je samostojen zavod in občinska matična knjižnica. Ima 12 413 knjižnih zvezkov, v letu 1963 pa je kupila 1177 novih knjig. Knjižnica je v letu 1963 imela 6 699 000 din dohodka in zaposlene štiri stalne in enega honorarnega uslužbenca. Potrebovali bodo najmanj še enega strokovnega uslužbenca, ko bodo imeli na razpolago potreben prostor. Knjižnica ima sedaj dva oddelka, za odrasle in mladino, je pa brez upravnih prostorov in brez sanitarij. V letu 1964 je predvidena selitev v nove prostore, vendar tudi ti ne bodo ustrezali naraščajočim potrebam knjižnice. Izposoja

veliko knjižnega gradiva in so prostori zlasti v zimskem času mnogo pretesni. Matična služba se v občini dobro razvija, potrebna bi bila le večja pomoč krajevnim knjižnicam.

Občina Ljubljana-Center

Občina ima najbolj razvite javne knjižnice v Sloveniji. Na njenem področju sta dve največji ljudski knjižnici: Delavska in Mestna knjižnica, za občinsko matično knjižnico pa je bila leta 1963 imenovana Delavska knjižnica. Obe knjižnici kakor tudi Slovansko knjižnico dotira občina Center. Na področju občine je še Pionirska knjižnica, ki deluje v sestavu Pionirskega doma. Knjižni fond vseh teh knjižnic znaša 250 940 knjižnih zvezkov. Kupljenih je bilo 10 292 novih knjig, porabljenih sredstev za nakup knjig pa 11 674 000. Sredstva, s katerimi so razpolagale knjižnice, znašajo 73 713 000 din, od tega so imele lastnih sredstev 10 957 000 din. V knjižnicah je bilo leta 1963 zaposlenih 55 rednih in 7 honorarnih uslužbencev. V letu 1964 je bila delno adaptirana Delavska knjižnica na Prešernovi cesti. To je prva ljudska knjižnica v občini, ki daje na razpolago bralcem 25 000 knjižnih enot v prostem pristopu. Ta preureditev je zasilna, ker se ni povečal razpoložljivi prostor knjižnice. Z letnim dotokom nad 10 000 novih knjižnih enot so knjižnice zašle v resno stisko s prostorom. Delavska knjižnica kot matična knjižnica občine ima težko nalogo. Izvesti mora registracijo in urediti omrežje nad 150 strokovnih, znanstvenih in šolskih knjižnic, ki delujejo na področju občine.

Občina Ljubljana-Moste-Polje

Na področju občine sta dve samostojni knjižnici, v Mostah in v Polju. Občina je imenovala za matično knjižnico Ljudsko knjižnico Moste. Ta ima 18 725 zvezkov knjižne zaloge, knjižnica v Polju pa 11 055 zvezkov. Nakup novih knjig je znašal v obeh knjižnicah 3137 zvezkov, knjižnici sta razpolagali z 10 170 000 din finančnih sredstev. V obeh knjižnicah je zaposlenih pet stalnih in trije honorarni uslužbenci. To je izredno malo glede na število izposojene literature in število knjižnega fonda. Na svojem področju ima občina še 9 krajevnih knjižnic, ki bi bile potrebne pomoči matične službe. Knjižnica v Mostah je brez ustreznih prostorov, brez potrebne opreme in je stanje knjižnice več kot kritično. Prostori so poleg tega še vlažni, tako da se knjižna zaloga neprestano uničuje. Knjižnica tudi nima upravnih prostorov in ne sanitarij.

Občina Ljubljana-Šiška

Na področju občine Šiška so tri večje javne ljudske knjižnice. Knjižnici v Šiški daje sredstva občina, medtem ko sta knjižnici v Šentvidu in Medvodah brez rednih sredstev in se vzdržujeta v glavnem iz izposojnine. Občina še ni imenovala matične knjižnice, ker za to nobena knjižnica nima pogojev. Največja knjižnica je ljudska knjižnica v Šiški,

ki ima 16 612 zvezkov knjižne zaloge in zelo veliko bralcev (v letu 1963 je obiskalo knjižnico 34 140 bralcev). Knjižnica je prejela od občine 3 672 000 din finančnih sredstev, lastnih sredstev pa je imela 1 660 000 din. Nabavljenih je bilo 1028 novih knjig v znesku 1 177 000 din. Sredstva za nakup knjig so zelo skromna in ne ustrezajo potrebam knjižnice. V občinski knjižnici je zaposlenih 5 moči, medtem ko je v ostalih dveh knjižnicah le honorarno zaposlen kader, čeprav bi tudi ti dve knjižnici glede na obseg morali imeti stalno zaposlen knjižnični kader. Prostori občinske knjižnice so popolnoma neustrezni in bodo v najkrajšem času potrebni novi, večji in sodobnejši.

Občina Ljubljana-Vič-Rudnik

V občini sta dve knjižnici, katerih financiranje je prevzela občina. Za matično knjižnico je imenovala ljudsko knjižnico »Prežihov Voranc«, ki ima 4200 zvezkov knjižne zaloge. Knjižnica na Rudniku pa bo poslovala kot oddelek matične knjižnice. Tudi ta ima nad 6000 knjižnih zvezkov in jo bo vodila stalno zaposlena knjižničarska moč. V letu 1963 je bilo občinski knjižnici namenjenih več sredstev kot vsa prejšnja leta. Dohodki knjižnice so znašali 3 116 000 din, tako da imajo možnost za nastavitev dveh stalnih strokovnih moči. Knjižnica na Viču je sodobno urejena, čeprav postaja že premajhna, predvsem ji manjkajo upravni prostori, ker je s prevzemom matične službe treba prevzeti vrsto organizacijskih in administrativnih opravil in tudi strokovno delo knjižnice je iz dneva v dan obsežnejše. Knjižnica na Rudniku pa je brez ustrezne opreme. Druge knjižnice v občini so prav tako brez stalne finančne in strokovne pomoči.

Občina Logatec

V tej občini je knjižničarstvo zelo slabo razvito. Občina ne daje knjižnicam skoraj nobenih sredstev, zato so tudi tako slabo razvite, da nobena ne more prevzeti matične službe. Največji sta knjižnici v Logatcu in Žireh. Knjižnico v Logatcu bi bilo treba razviti, ker ima toliko knjižnega fonda in tudi prostora, da bi lahko postopoma prevzela še naloge matične knjižnice. Knjižni fond v tej knjižnici obsega 3915 knjižnih enot. V letu 1963 so kupili 158 novih knjig, dohodki knjižnice pa so znašali 263 000 din, od tega je bilo občinske dotacije 150 000 din. Knjižnica je brez strokovnega kadra in jo vodi honorarna moč, ki ji gre zasluga za vse dosedanje uspehe knjižnice. Obe knjižnici imata potrebne prostore, čeprav ne ustrezajo vsem zahtevam knjižnice.

Občina Metlika

V tej občini je knjižničarstvo popolnoma nerazvito. Edina javna knjižnica je v Metliki, vendar tudi ta ne posluje kljub večkratnim poskusom, da bi jo uredili. Leta 1963 je dobila novo opremo, kupili so večje število knjig in bi lahko dobro poslovala, če bi našla primeren in

prizadeven knjižničarski kader. Knjižni fond obsega okrog 1500 zvezkov, rednega nakupa literature nimajo. Za nakup knjig so prejeli pomoč sklada SRS za pospeševanje kulturne dejavnosti v znesku 800 000 din. Občina je dala knjižnici leta 1963 124 000 din dotacije. Knjižnica ima honorarno nameščene moči, ki pa se vse prepogosto menjavajo in tako napredek ni mogoč.

Občina Novo mesto

V občini je najbolj razvita študijska knjižnica v Novem mestu. Ta je prevzela tudi matično službo v občini. Vse druge knjižnice vodijo amaterji. V letu 1962 so začeli preurejati ljudsko in pionirsko knjižnico, ki obetata lep razvoj. Na področju občine je še 19 drugih javnih ljudskih knjižnic. Študijska knjižnica ima vse pogoje za uspešno delo pri razvoju knjižnice v občini in tudi vse Dolenjske. Knjižnica ima 52 600 knjig, knjižna zaloga ljudske knjižnice pa znaša 5197 knjig. V letu 1963 je bilo kupljenih skupno 3100 novih knjig, knjižnici pa je bilo na razpolago 16 082 000 din in ljudski knjižnici 2 294 000 din. V tej vsoti so vštete tudi investicije za adaptacijo prostorov. Medtem ko ima študijska knjižnica zaposlenih 9 moči, je kader v drugih knjižnicah zaposlen honorarno ali dobiva občasne nagrade. Prostori matične knjižnice so prenatrpani in ne ustrezajo zahtevam sodobnega poslovanja. Premajhni so tudi čitalniški prostori. Zato so potrebne večje adaptacije, ki se jih knjižnica s finančno pomočjo občine in Sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti SRS loteva zelo natančno in načrtno.

Občina Radovljica

Ljudsko knjižničarstvo se v tej občini razvija dokaj uspešno. Občinska knjižnica skrbi za osem krajevnih knjižnic, v dvanajst naselij pa razpošilja knjige potujoče knjižnice. Občinska knjižnica opravlja vrsto poslov matične knjižnice, čeprav formalno še ni bila imenovana za matično. Knjižni fond občinske knjižnice znaša 6834 knjižnih zvezkov, ostale knjižnice pa imajo še 16 500 knjig. V letu 1963 je bilo kupljenih za občinsko knjižnico 828 knjig, za potujočo 290 in za ostale knjižnice 1202 knjigi, tj. skupaj 2320 knjižnih zvezkov. Ta način sodelovanja se je izkazal kot zelo učinkovit in se je delovanje manjših knjižnic zelo izboljšalo. Knjižnica ima za svoje delo premalo strokovnega kadra. Redno nastavljena je ena moč, ena honorarno, amaterski sodelavci pa prejemajo občasne nagrade. Knjižnice, med njimi tudi občinska, imajo vse neprimerne in zaradi stalnega naraščanja knjižnega fonda veliko premajhne prostore za hrambo knjig.

Občina Ribnica

Knjižnice v občini so slabo razvite, največja je knjižnica pri Delavski univerzi v Ribnici. Matične službe ne more prevzeti niti ta, ker še ni dovolj razvita. Ima 5123 knjižnih zvezkov, v letu 1963 je imela na raz-

polago 695 000 din, kar je očitno premalo, da bi se lahko razvila iz amaterske v poklicno kulturno ustanovo. Novih knjig je knjižnica kupila 377. Vodi jo honorarno zaposlen kader. Knjižnica je dobila nove prostore, ki pa so že premajhni in so knjižne police v izposojevalnem prostoru tako stisnjene, da primanjkuje svetlobe. Manjka ji tudi čitalnica. Knjižnice v drugih krajih so skoraj zamrle, saj že leta in leta nimajo nobenih možnosti za nakup nove literature.

Občina Škofja Loka

Ljudska knjižnica v Škofji Loki je zavod s samostojnim financiranjem. Prevzela je naloge matične knjižnice v občini. Ima 10 000 zvezkov knjižne zaloge, v letu 1963 pa je kupila 927 novih knjig. Na razpolago je imela 3 558 000 din in ima strokovno dobro usposobljenega knjižničarja. Knjižnica ima dobre prostore (izposojevalnico in čitalnico), vendar pa postajajo že premajhni. Imajo podružnico na Trati, ki pa nima ustreznih prostorov. Obema knjižnicama primanjkuje sodobne opreme, ki je za uspešno poslovanje z bralci nujna. V okviru matične službe je knjižnica močneje razvila potujočo knjižnico, ki jo pošilja v devet manjših naselij v občini. Ljudska knjižnica v Škofji Loki se hitro razvija in bo s svojim vplivom lahko pomembno pripomogla k nadaljnjemu razvoju knjižnic in knjižničarstva v tej občini.

Občina Trbovlje

V tej občini je najpomembnejša ljudska knjižnica v Trbovljah, ki je tudi matična knjižnica za občino. Druge knjižnice niso razvite in imajo malo knjig, največja med njimi je pri prosvetnem društvu »Svoboda II« v Trbovljah. Občinska knjižnica je zavod s samostojnim financiranjem in ima 16 000 zvezkov knjižne zaloge. Nakup knjig se zaradi manjših dotacij občine manjša vsako leto. V letu 1963 je knjižnica kupila 585 knjig, občinska dotacija pa je znašala 2 000 000 din. Vseh sredstev je knjižnica imela 2 572 000 din. Ima dve stalno nameščeni uslužbenki in dve honorarni sodelavki. Knjižnica je na novo urejena ter ima lepe in ustrezne prostore: posebej izposojevalnico za odrasle bralce in posebej za mladino. Manjka ji čitalnica, ki si jo bo uredila obenem z ureditvijo novega študijskega oddelka. Knjižnice v občini potrebujejo strokovno in materialno pomoč matične knjižnice, ki se bo morala z vsemi močmi zavzeti zanje.

Občina Trebnje

Občina Trebnje je imenovala za matično knjižnico ljudsko knjižnico v Trebnjem, čeprav nima ne ustreznih prostorov ne dovolj knjižnega fonda in ne potrebnega strokovnega kadra. Ker je ljudska knjižnica v Trebnjem sprejela to imenovanje, je bilo pričakovati hiter razvoj knjižnice, ki je dobila pomoč tudi od Sklada SRS za pospeševanje kulturnih dejavnosti v znesku 750 000 din, vendar se stanje doslej še ni

spremenilo. Knjižnica ima 2070 knjižnih zvezkov, v letu 1963 pa je imela na razpolago 2 251 000 din. Precejšen del tega zneska je bil namenjen ureditvi knjižnice in nakupu opreme zanjo. Dokler bo knjižnico vodil le honorarno nastavljen uslužbenec, knjižnica ne bo dosegla pogojev za opravljanje matične službe. Tudi druge knjižnice v občini, zlasti večje (v Mirni in Mokronogu) so brez ustreznih prostorov in opreme. Občina ni v zadnjih desetih letih vložila v razvoj svojega knjižničarstva skoraj nobenih sredstev.

Občina Tržič

Občina ima svojo občinsko knjižnico, ki ji je poverila tudi matično službo, vendar knjižnica doslej še ni začela izvajati te svoje funkcije. Urejena je lepo, ima 5388 knjižnih zvezkov in je imela leta 1963 na razpolago 1 783 000 dinarjev. Za nabavo knjig je porabila 759 000 din. V njej je zaposlena ena uslužbenka, potrebna pa bi ji bila še ena strokovno izvežbana moč, ker je knjižnico treba razširiti. Zlasti ji manjka poseben mladinski oddelek. Knjižnica je tudi brez čitalnice. Prostore ima lepo in sodobno opremljene in strokovno ustrezno urejeno knjižno zalogo. Za druge knjižnice v območju se ne občina ne knjižnica nista dosti prizadevali in je zato stanje precej slabo. Matična knjižnica bo lahko začela delati, ko bo dobila dodaten kader in sredstva.

Občina Vrhnika

Občina Vrhnika ima občinsko matično knjižnico, pomoč pa daje tudi knjižnici v Borovnici. Druge knjižnice bodo oskrbovali s potujočo knjižnico. Matična knjižnica s podružnico ima 6071 knjižnih zvezkov, na razpolago pa je imela 2 355 000 din finančnih sredstev. Občina Vrhnika je ena izmed redkih občin, ki je dala najnujnejša sredstva za opravljanje matične službe. Nakup literature je za občinsko knjižnico premajhen, knjižnica je v letu 1963 kupila samo 375 knjig. Ima poklicnega uslužbenca, potrebovala bi v prihodnjih letih še tehnično pomožno moč. Knjižnični prostori so ugodni, potreben bi ji bil le prostor za čitalnico. Tudi oprema je le delno zadovoljiva, zlasti ker je knjižna zaloga strokovno dobro urejena in bi bila lahko v celoti postavljena na prost pristop, če bi oprema bila primerno izdelana. Najbolj pomanjkljivo je opremljen mladinski oddelek. Knjižnica pošilja pet potujočih kovčkov v najmanjša naselja. Vsaj v dveh večjih krajih bi bilo treba obnoviti knjižnici in jima nuditi stalno pomoč.

Občina Zagorje

Občina ima lepo, sodobno urejeno knjižnico, ni pa še imenovana za matično, čeprav bi ustrezala vsem osnovnim zahtevam. Ima urejen prost pristop in je strokovno dobro urejena. Knjižni fond znaša 6846 zvezkov knjižne zaloge, knjig pa je bilo v letu 1963 nakupljenih 725. Finančna sredstva, namenjena knjižnici, so skromna, zlasti ker ena sama strokov-

na moč ne bo zmogla vseh nalog, ki so v knjižnici iz dneva v dan večje. Tudi prostori postajajo ob stalnem naraščanju knjig premajhni. Čimprej bo treba poiskati možnost za ločitev mladinskega knjižnega sklada in ureditev pionirskega oddelka knjižnice. Ker je v Zagorju urejena samo občinska knjižnica, bi bilo treba misliti tudi na razvoj knjižnične mreže. Zdaj pošilja v potujoči knjižnici knjige iz svoje zaloge v nekatere kraje, kaže pa se očitno pomanjkanje nove knjižne zaloge in je zato izposojevanje v teh krajih dokaj šibko.

OKRAJ MARIBOR

Občina Dravograd

V Dravogradu posluje ljudska knjižnica, ki je v letu 1960 nastala z združitvijo knjižnice železničarjev in knjižnice Svobode v Dravogradu. Razvita je slabo kljub honorarnemu uslužbencu, ki opravlja svoje delo z veliko prizadevnostjo. Doslej je zbranih 3151 zvezkov knjižnega fonda, v letu 1963 pa je bilo nabavljenih 364 knjig. Vsa dotacija v preteklem letu je znašala 300 000 din. Knjižnica dela v popolnoma neprimernih, premajhnih prostorih, a ji grozi, da se bo morala preseliti v še manjše. V trenutnih pogojih te knjižnice ni mogoče misliti niti na smotrn razvoj knjižnice same, toliko manj na organizirano matično službo na terenu. Predvsem je treba knjižnici najti primeren prostor in jo sodobno opremiti, najti pa ji bo treba tudi strokovno izobražen kader in z dovolj velikimi sredstvi poskrbeti za primerno knjižno zalogo. Dotlej pa bo morala matično službo prevzeti kaka druga občinska knjižnica.

Občina Gornja Radgona

Največja knjižnica v občini je knjižnica pri Delavski univerzi Gornje Radgone, ki uspešno deluje. Občina še ni imenovala svoje matične knjižnice, z osamosvojitvijo knjižnice pa jo bo občina lahko imenovala za matično, ker ima že sedaj dokaj urejene pogoje za delo. Temeljna knjižna zaloga znaša 4900 knjižnih zvezkov, kupljenih je bilo 733 knjig v preteklem letu, na razpolago je imela 1 944 000 din. Knjižnica ima zaposlen stalen knjižničarski kader, potrebna pa bi bila še ena strokovno usposobljena knjižničarska moč. Prostorov nima ustreznih, urejena je po starem pultnem sistemu. Zato ima tudi razmeroma majhno izposojo knjig glede na pogoje dela. Druge knjižnice v občini ne prejemajo nobene pomoči, ne strokovne ne finančne, in ostaja to vprašanje odprto, dokler ne bo občina uredila vprašanje matične knjižnice.

Občina Lenart v Slovenskih Goricah

V tej občini je knjižničarstvo na izredno nizki stopnji in celo slabše kakor pred vojno. Edina omembe vredna je krajevna knjižnica kulturno umetniškega društva Lenart, ki pa je popolnoma amaterskega značaja. V občini nobena knjižnica nima pogojev za prevzem matične službe,

imenovati bodo morali za matično kako večjo knjižnico iz sosednjih občin, dokler vprašanje občinske knjižnice v Lenartu ne bo rešeno. Kakšen je položaj, kaže že dejstvo, da ima največja knjižnica le 2000 knjižnih zvezkov, v letu 1963 je kupila 24 novih knjig, vseh sredstev za nakup knjig pa je imela 15 840 din. Od kulturno umetniškega društva je dobila 6840 din. Knjižničarska moč dela za majhen honorar. O mreži knjižnic, ki naj bi bile v občini, sploh ne moremo govoriti.

Občina Lendava

V občini Lendavi je knjižničarstvo zelo slabo razvito. Največja knjižnica je v sami Lendavi, ki pa deluje še v okviru društva. Knjižnica ima okr. 7000 knjig, dela brez stalnih dotacij in s honorarnim uslužbencem. Knjižnica je brez ustreznih prostorov, brez strokovnega kadra in ima zelo slabe pogoje za delo. Trenutno nima pogojev za prevzem matične službe. Občina bo morala v najkrajšem času rešiti problem javne knjižnice v Lendavi in za ta čas imenovati za matično kako večjo knjižnico iz sosednjih občin.

Občina Ljutomer

V občini Ljutomer je največja knjižnica nesamostojna in priključena delavski univerzi. Knjižnica se dobro razvija in bo imela pogoje za prevzem matične službe, če bodo uredili status knjižnice in personalni problem. Ta knjižnica ima 7200 zvezkov knjižne zaloge in letnega nakupa 500 novih knjig, kar bi bilo nekoliko premalo za občinsko knjižnico. Za nakup knjig so imeli na razpolago 250 000 din, osebni izdatki knjižničarke, ki je obenem uslužbenka DU, pa so znašali 649 000 din. Knjižnico bi bilo treba preurediti, ker nima ustrezne opreme, zlasti bi bil potreben poseben pionirski oddelek in oddelek za študijsko literaturo. V občini je še 11 drugih knjižnic, katerim bi bilo treba nuditi pomoč. Razvili bodo tudi potujočo knjižnico.

Občina Maribor-Center

Občina Maribor-Center ima na svojem področju največjo javno knjižnico Maribora, tj. Mestno knjižnico. Ta je imenovana za matično in sodeluje še z 21 knjižnicami v občini. V tej občini je tudi Študijska knjižnica Maribor. Mestno knjižnico na Rotovškem trgu že dalj časa obnavljajo in bo po renoviranju pričela poslovati s prostim pristopom do knjig in bo ena najmodernejših knjižnic na področju okraja Maribor. Temeljna knjižna zaloga knjižnice je 51 773 knjižnih enot, nakup knjig je v letu 1963 znašal 3650 knjig, finančnih sredstev pa je imela 16 069 000 din, od tega lastnih dohodkov 2 015 000 din. Knjižnica je 1963. leta izposodila 196 000 knjig, obiskalo pa jo je 57 125 bralcev. Knjižnica ima premalo strokovnega kadra, manjka ji tudi strokovna moč za matično službo. Knjižničarstvo na ostalem področju občine bi potrebovalo stalno strokovno pomoč.

Občina Maribor-Tabor

Knjižničarstvo v občini Maribor-Tabor ni najbolje razvito. Največja je Delavska knjižnica, ki je imenovana za matično knjižnico. Matično službo je prevzela tudi za občino Tezno, ker tam ni knjižnice, ki bi mogla prevzeti matično službo. Delavska knjižnica v Mariboru ima zelo velik obisk bralcev. V letu 1963 je obiskalo knjižnico 44 648 bralcev in si izposodilo 140 000 knjig. Knjižnica je imela na razpolago 9 529 000 din in je v letu 1963 kupila 2321 novih knjig. Zaposlenih je osem stalnih uslužbencev in trije honorarni. Knjižnica dela v zelo težkih pogojih, ker ima premalo strokovnega kadra zase in za organizacijo matične službe v dveh občinah. Ima popolnoma neustrezne prostore in je brez potrebne opreme. Ker knjižna zaloga zelo hitro narašča, postaja problem novih prostorov in sodobne ureditve knjižnice pereč. Knjižnica sodeluje z 11 knjižnicami v obeh občinah in pripravlja tudi potujočo knjižnico.

Občina Maribor-Tezno

V tej občini ni nobena knjižnica tako razvita, da bi lahko prevzela naloge matične službe. Zato so zaupali to službo Delavski knjižnici iz občine Maribor-Tabor in ji dali v ta namen tudi potrebna sredstva v znesku 400 000 din za leto 1963. Občina bo morala postopoma razviti vsaj eno močnejšo knjižnico v Teznu.

Občina Murska Sobota

V tej občini je knjižničarstvo razvito le v samem mestu. Tu delujeta dve močni knjižnici, tj. Študijska knjižnica v Murski Soboti, ki je bila do nedavna okrajna knjižnica, medtem ko je ljudska knjižnica delovala v glavnem na področju Murske Sobote. Občina se še ni odločila, katero knjižnico naj imenuje za matično, čeprav ima več pogojev za prevzem te službe nedvomno Študijska knjižnica. Ta ima 18 000 knjižnih zvezkov in je v letu 1963 nabavila 2377 novih knjig; z zamenjavo, z obveznim primerkom in darovi pa je fond v lanskem letu zrasel za 6527 knjižnih zvezkov. Knjižnica je v letu 1963 prejela 10 438 000 din dotacije in ima osem stalno zaposlenih moči. Ima pa premajhne prostore, vendar zadostuje čitalniški prostor, kar je za uspešno delo knjižnice najvažneje. Knjižnična mreža v občini je nerazvita in bi bilo nujno treba imenovati občinsko matično knjižnico.

Občina Ormož

Občina ima občinsko knjižnico, ki je imenovana za matično. Knjižničarstvo v tej občini je šele v razvoju, treba bo močneje angažirati matično knjižnico za delo na terenu. V občini je še 11 drugih knjižnic. Občinska knjižnica ima še majhno knjižno zalogo in sicer 2100 knjig, v letu 1963 pa je nakupila 350 novih knjig, kar je gotovo premalo za občinsko knjižnico. Knjižnica je imela 869 000 din za redno poslovanje, za povečanje knjižnega fonda pa je prejela od sklada SRS za pospeše-

vanje kulturne dejavnosti še nadaljnjih 500 000 din. Zaposleno ima eno strokovno moč, ki komaj zmore delo v lastni ustanovi, tako da bi bila za uspešno delo na področju knjižničarstva v prihodnjih letih potrebna še ena moč. Prostori knjižnice so neustrezni, ker so v kletnih prostorih, brez ogrevalnih naprav in zaradi majhnih oken tudi brez ustrezne svetlobe. Nujna je preselitev knjižnice, kajti tako za knjižničarski kader kot za bralce v zimskem času ta prostor ni uporaben. Knjižnica tudi še nima ustrezne opreme.

Občina Ptuj

V ptujski občini je bilo knjižničarstvo dobro razvito, vendar zadnja leta kaže nazadovanje. Osrednja knjižnica občine Ptuj ima študijski, ljudski in pionirski oddelek in je matična knjižnica za občino. V občini je še 20 knjižnic zavodov in gospodarskih organizacij, 32 knjižnic učnovzgojnih ustanov, 25 društvenih knjižnic in 3 knjižnice družbenih organizacij. Knjižnice v večini primerov stagnirajo, ker nimajo potrebnega dotoka nove literature in potrebujejo tudi strokovno bolj izobražen knjižničarski kader. Osrednja občinska knjižnica, Ljudska in študijska knjižnica v Ptuju, je samostojen zavod in je v letu 1963 imela na razpolago 8 462 000 din, od tega za nakup literature 1 069 000. Za osrednjo knjižnico občine, ki posluje v tako velikem obsegu, je nakup 664 knjig za vse oddelke veliko premajhen, kajti velik del sredstev gre za nakup periodičnega tiska. Knjižnica ima 6 strokovnih moči in 2 honorarna uslužbenca, potrebovali bi še dodaten strokovni kader. Knjižnica nima skupnih prostorov, utesnjen je zlasti študijski oddelek, ki je bogat tudi z drobnim tiskom oziroma gradivom. Oddelek ljudske knjižnice je bil v zadnjem času opremljen z novimi knjižnimi policami. Posebno pomoč bi knjižnica potrebovala za izboljšanje in nadaljnji razvoj knjižnične mreže v občini.

Občina Radlje ob Dravi

Knjižničarstvo v tej občini je zelo slabo razvito. Največja je društvena knjižnica v Radljah, ki pa nima pogojev za prevzem matične službe. Knjižni fond te knjižnice je 3500 zvezkov in bi lahko postal zametek bodoče občinske knjižnice. Potreben bi bil knjižničarski kader in stalna finančna sredstva. Tudi vse druge knjižnice v občini so prepuščene sebi in občina ne kaže pravega razumevanja zanje.

Občina Ravne na Koroškem

V občini je predvidena za prevzem matične službe Študijska knjižnica v Ravnah, ki je dejansko to službo že prevzela in jo tudi zelo uspešno opravlja, vendar pa so se pri imenovanju pojavili zastoji v izdaji za registracijo potrebnih listin, tako da doslej knjižnica še vedno ni registrirana za matično. Študijska knjižnica v Ravnah spada v vrsto najbolje organiziranih knjižnic. Njen fond obsega nad 42 000 knjig. V

preteklem letu jih je nabavila 1022, njena skupna finančna sredstva pa so v istem letu znašala 8 365 000 din. Če si bo knjižnica lahko pridobila dovolj strokovno izšolanega kadra, bo občina glede izvajanja matičnosti med najboljšimi v republiki. Priporočljivo bi bilo priključiti matični knjižnici še javno ljudsko knjižnico v Ravnah, ki nima pravega statusa, ima pa dokaj veliko frekvenco poslovanja. Prostore ima Študijska knjižnica v gradu. So primerni in v glavnem ustrezno opremljeni, majhen in neustrezen je le prostor javne ljudske knjižnice. V delovno področje matične knjižnice spada še 11 drugih knjižnic, ki uspešno poslujejo in kažejo lep razvoj.

Občina Slovenj Gradec

V občini je najbolj razvita knjižnica v mestu Slovenj Gradec, medtem ko so knjižnice v drugih krajih občine v zelo slabem stanju. Ta knjižnica bi imela tudi pogoje za prevzem matične službe, če bi ji bilo mogoče namestiti dodaten kader in dobiti za to potrebna sredstva. Knjižnica je samostojen zavod in ima okrog 8000 knjig, stalno nameščeno ima eno knjižnično moč, ki na svojem področju uspešno deluje. Knjižnica pa se zelo slabo povezuje in v glavnem ne sodeluje z drugimi knjižnicami kraja in občine in tudi povezava v okrajnem in republiškem merilu je mnogo premajhna. Nima ustreznih prostorov in ne ustrezne opreme.

Občina Slovenska Bistrica

Knjižnice v občini so vse amaterskega značaja, občina pa je začela urejati svojo občinsko knjižnico. Osnovni fond knjižnice, ki je bila doslej last prosvetnega društva, znaša 3130 knjižnih zvezkov. V letu 1963 je knjižnica kupila le 109 knjig, vseh sredstev pa je imela 147 000 din. S takimi sredstvi knjižnica kot občinska ustanova ne bo mogla uspevati. Knjižnica potrebuje zadostna sredstva za nastavitev stalnega strokovnega kadra in za nakup literature. Občina je dodelila knjižnici dobre prostore, ki bodo ustrezno in sodobno opremljeni, knjižnica bo imela tudi poseben študijski oddelek s čitalnico. Z ureditvijo vseh teh problemov bo knjižnica imela tudi pogoje za prevzem matične službe na svojem območju.

III

POROČILO
o obravnavi problematike s področja knjižničarstva

Začasni odbor Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije za založništvo in knjižničarstvo je na sejah 1. julija in 17. septembra 1964 obravnaval problematiko s področja knjižničarstva. Kot osnova za razpravo sta mu služili poročili o razvoju matične službe v SR Sloveniji in

o problemih bibliotekarske službe v SR Sloveniji. Poleg tega pa je bil informativno seznanjen tudi z osnutkom predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o knjižnicah.

Pri obravnavi tega gradiva in s sodelovanjem predstavnikov matične službe pri Narodni in univerzitetni knjižnici ter Društva bibliotekarjev je začasni odbor prišel do naslednjih ugotovitev.

I.

Knjižničarstvo se je v Sloveniji po osvoboditvi izredno hitro razvijalo. Ustanovljenih je bilo precejšnje število ljudskih, strokovnih in znanstvenih knjižnic, ki pa je v zadnjih letih padlo zaradi slabih materialnih pogojev in reorganizacije ter utrjevanja knjižnične mreže. Okrepile so se le nekatere knjižnice v večjih središčih ali na posameznih znanstvenih in strokovnih področjih. Statistika prikazuje, da je število knjižnic po posameznih zvrsteh ugodno. Po formalni statistiki pride v republiki ena ljudska knjižnica na 3018 prebivalcev. Vendar to število ne daje jasne slike, ker moramo upoštevati, da je pri večini statistično zabeleženih knjižnic dotok domačega, zlasti pa tujega knjižnega gradiva izredno nizek in da so sistem, strokovnost in funkcionalnost delovanja na nizki stopnji in pod evropskim povprečjem.

Primerjava kvalitetne rasti knjižničarstva z ostalim družbenim in gospodarskim razvojem in potrebami ne kaže ugodnega stanja. Knjižničarstvo tiči še vedno v tradicionalnih knjižničarskih okvirih, je na nizki strokovni ravni, nima trdnega sistema sodelovanja knjižnic med seboj, deluje s podpovprečnim strokovnim kadrom in je v slabem materialnem položaju. Potrebe pa narekujejo moderen sistem knjižničarstva, širjenje tiska, najrazličnejše oblike obveščanja in gibčno vodenje dokumentacije.

Osnovo za urejanje knjižničarstva v določen sistem knjižnic daje zakon o knjižnicah LRS, ki ga je sprejela Ljudska skupščina LRS oktobra 1961. Ta zakon je predpisal ustanavljanje matičnih knjižnic, ki naj se poleg svojih rednih nalog ukvarjajo še z vprašanji organizacije in pospeševanja knjižničarske službe in stroke. Na osnovi tega zakona je Svet LRS za kulturo in prosveto izdal še druge dokumente o registraciji knjižnic in o medknjižnični izposoji.

Po treh letih izpolnjevanja zakona o knjižnicah lahko ugotovimo, da je zakon pozitivno in koristno usmeril knjižnice; vendar pa je stanje še zelo slabo. Podatki kažejo, da je samo 30 občin imenovalo matične knjižnice in da ima trenutno samo 12 imenovanih knjižnic vse pogoje, ki so potrebni za ustanovitev občinske matične knjižnice. Pomanjkljivi pogoji so zlasti v majhnih materialnih sredstvih, skromni knjižni zalogi, v neprimernih prostorih in skoraj povsod v pomanjkanju strokov-

nega kadra. Tem podatkom naj dodamo še to, da v 10 občinah v SR Sloveniji v bližnji prihodnosti ni upanja za razvoj, kot ga predvideva zakon. Te občine še vedno odlašajo, da bi za matično knjižnico imenovale knjižnico iz sosednje občine.

Večina znanstvenih in strokovnih knjižnic, dokumentacijskih služb in raznih zbirk je v sestavu drugih delovnih organizacij, inštitutov, podjetij in šol. To so tako imenovane nesamostojne knjižnice, ki jih je najteže evidentirati in povezovati v sistem knjižničarstva. Med temi so izredno pomembne knjižnice z bogatim knjižnim skladom. Klobčič problemov je prav tu zelo zamotan. Knjižnice niso dovolj jasno specializirane, med njimi ni skoraj nobene povezave, celo sorodne knjižnice ne sodelujejo dovolj med seboj. Nestrokovni kader v nekaterih knjižnicah še povečuje razbitost knjižničarske službe. Podobni primeri kot na področju knjižničarstva so tudi na področju dokumentacije. Del teh problemov bosta zajela gradivo in razprava o raziskovalnem delu v Prosvetno-kulturnem zboru.

Vsi našteti problemi paralizirajo še tisto silo, ki bi jo knjižnice lahko imele, ker zmanjšujejo materialne možnosti in zapirajo tisto knjižno gradivo, ki bi bilo lahko na razpolago. Dosedanja prizadevanja, da bi se določena strokovna opravila integrirala v okviru republike ali v posameznih znanstvenih in strokovnih okvirih, trenutno še niso uspela v zadovoljivem obsegu. Medtem ko ima dokumentacija na področju tehničnih ved svoj center v Centralni tehniški knjižnici, tega ne moremo trditi npr. za področje družbenih ved. Dokumentacija s tega področja se opravlja z razmeroma majhnim uspehom na treh do štirih mestih. Med temi knjižnicami ni dovolj koordinacije v nabavni politiki. Celo najosnovnejša neobhodna publikacija, kot je Slovenska bibliografija, izhaja v šestletnem zaostanku.

Skoraj v vseh šolah so šolske knjižnice, ki se delijo na strokovno-pedagoške in dijaške. Za prve je značilno isto kot za druge strokovne: nesistematičen nakup, nepovezanost, slabo obveščanje o pedagoškem tisku doma in po svetu. Te strokovne knjižnice so brez primerne pedagoške centralne knjižnice, kot je to drugod po svetu. Dijaške knjižnice pa so siromašne in ne morejo pokriti niti potreb po obvezni leposlovni literaturi. Podatki kažejo, da se je v zadnjih letih nakup knjig ponovno zmanjšal. Te knjižnice so predvsem beletristično usmerjene in so v celoti neprilagojene reformnim šolskim prizadevanjem.

Potrebe po strokovnem kadru so izredno velike. V sedemletnem perspektivnem planu se predvideva več sto novih strokovnih kadrov. Strokovni kader, ki dela v knjižnicah, se je izšolal samo s strokovnimi izpiti, v praksi ali v krajših tečajih. Letos se je prvič odprl oddelek za bibliotekarstvo na Pedagoški akademiji, ki omogoča tudi študij za

knjigotrške kadre. Izredne potrebe so tudi po visokem specializiranem in predavateljskem kadru, kar narekuje uvedbo tristopenjskega študija na univerzi ali pa vsaj uvedbo III. stopnje. Študij ali specializacija v inozemstvu sta bila doslej bolj slučajna kot pa izraz načrtnega izobraževanja najvišjih strokovnih kadrov.

Nakup knjig v knjižnicah je v povprečju izredno nizek. Po nepopolnih podatkih odkupijo knjižnice le 6 do 8 % knjižne produkcije v Sloveniji. V 12 občinskih središčih nimajo knjižnice niti 3000 knjig. Nad 1000 knjig kupi letno le 16 občinskih knjižnic v republiki, v 27 občinskih knjižnicah pa manj kot 500 knjig. Tudi struktura knjižnega fonda v javnih ljudskih knjižnicah ni zadovoljiva. V teh knjižnicah je le okoli 8 % od vse knjižne zaloge poučne literature. Po svetovnih standardih bi morala imeti javna knjižnica vsaj 30 % poljudno znanstvene in strokovne literature. S skromno knjižno zalogo in slabo strukturo knjižnega gradiva se knjižnice izredno težko vključujejo v izobraževalni sistem in kulturno-vzgojno življenje.

Knjižnični prostori so zelo šibka stran sodobnega knjižničarstva v naši republiki. Lastne stavbe, prilagojene potrebam, ni dobila nobena knjižnica po osvoboditvi, v ta namen je bilo urejenih in adaptiranih le nekaj prostorov v drugih zgradbah. Trenutno se gradi le zgradba študijske knjižnice v Celju, pripravljeni pa so tudi načrti za gradnjo Centralne tehniške knjižnice na Trgu revolucije v Ljubljani. V zadovoljivih prostorih tako deluje le 25 občinskih ljudskih knjižnic. Pomanjkanje primernih in zadostnih prostorov je zelo občutno tudi v drugih znanstvenih in strokovnih knjižnicah. V popolnoma nemogočih prostorih deluje Centralna tehniška knjižnica, ki spada med najpomembnejše knjižnice v republiki; Narodna in univerzitetna knjižnica ima prostora za nove knjižne fonde samo še za kako leto dni; tako je tudi s Slovansko knjižnico in drugimi.

Statistika prikazuje zelo majhno število čitalnic pri knjižnicah, čeprav bi morale biti čitalnice zelo pomembno mesto izobraževalnega in vzgojnega dela ter vsestranskega obveščanja občanov.

II.

Začasni odbor za založništvo in knjižničarstvo se je pri obravnavi gradiva o problematiki knjižničarstva in za izboljšanje položaja na tem področju zavzel predvsem za naslednje:

1. Kot pomembno področje družbene kulture in vzgojno-izobraževalne dejavnosti je treba slovensko knjižničarstvo hitreje razvijati in mu za večji razmah zagotoviti potrebne pogoje. Predvsem je treba čimprej uresničiti določila zakona o knjižnicah.

2. Knjižnicam, ki so in ki bodo imenovane za matične, je treba zagotoviti materialne, kadrovske in prostorske pogoje za opravljanje nalog, ki jih daje zakon o knjižnicah in ki jih terja matična služba. Republiška matična služba naj bi jasneje opredelila kriterije in pogoje za imenovanje matičnih knjižnic in s tem preprečila imenovanje takih knjižnic, ki teh pogojev nimajo. Kjer trenutno takih pogojev ni, pa naj občinske skupščine določijo najbližjo urejeno matično knjižnico izven svojega območja, da bo začasno prevzela opravljanje nalog matične knjižnice.

3. Med ustanovitelji in knjižnicami bi bilo treba takoj preiti na pogodbene odnose glede delovanja in izvrševanja programov knjižnic. S takimi odnosi naj bi se zagotovil sodelavcem knjižnic tudi boljši materialni položaj, kar bo hkrati stimuliralo razvoj knjižničarske stroke.

Materialni položaj bi bilo treba izboljšati tudi s hitrejšim urejevanjem primernih prostorov za knjižnice in čitalnice ter za njihovo opremo. Knjižnice bi morale povečati nakup knjig. Zato bi bilo treba proučiti možnost kreditiranja tako za gradnjo in opremo knjižnic ter čitalnic kot za nakup knjig.

4. Delovne organizacije, ki imajo nesamostojne strokovne in znanstvene knjižnice, naj poskrbe, da bo njihova dejavnost registrirana ter sistematično povezana z vsebinsko sorodnimi knjižnicami na posameznih področjih; pospešujejo naj tudi njihovo medsebojno sodelovanje.

5. Knjižnice v šolah naj postanejo pomemben sestavni del vzgojno izobraževalnega procesa ter naj prispevajo s svojim delovanjem k uresničitvi šolskih reformnih prizadevanj. Večje šole naj imajo v knjižnicah posebnega knjižničarja-pedagoga, ki naj zagotovi redno strokovno delovanje knjižnice.

6. Društvo bibliotekarjev, matična služba, knjižnice, šole in delovne organizacije, ki imajo lastne knjižnice, naj z medsebojnim sodelovanjem uravnavajo nakup in dotok knjig ter medsebojno obveščanje in izposojo knjig. Posamezna strokovna opravila, ki so skupna vsem knjižnicam oziroma knjižnicam po posameznih zvrsteh, naj delajo koordinirano in v ta namen osnujejo skupne službe.

7. Zaznaven razmah knjižničarstva bo mogoč le z občutnejšim dotokom in šolanjem strokovnih kadrov. Občinske skupščine in delovne organizacije naj zato štipendirajo interesente za šolanje na pedagoški akademiji, republiški organi pa naj se zavzemajo za uvedbo študija na III. stopnji in podpro študij ter dolgotrajnejšo specializacijo v tujini.

IV

SKLEPI
Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije o založništvu in knjižničarstvu

Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije je na sejah dne 18. novembra in 18. decembra 1964 obravnaval založništvo in knjižničarstvo ter pri tem

ugotovil:

Z naraščajočo proizvodnjo knjig rastejo tudi vsebinski in materialni problemi tako v proizvodnji kot pri prodaji in širjenju knjig. Ti problemi se kažejo zlasti v strukturi in ceni knjig. Del s področja znanstvene, strokovne in poučne literature je premalo. Cena knjige je relativno visoka, avtorski honorarji so nestimulativni, založbe pa poslujejo v pogojih minimalne akumulativnosti. Uvoz tuje literature v Slovenijo ovira pomanjkanje deviznih sredstev in njihovo centralizirano dodeljevanje kot tudi preveč centralizirano poslovanje avtorske agencije.

Knjigotrštvo je v Sloveniji premalo razvito. Modernejše oblike plasmaja knjige si počasi in težko utirajo pot.

Sklad SRS za pospeševanje založniške, časopisne, knjigotrške in tiskarske dejavnosti je uspešno vplival na proizvodnjo in strukturo knjig, usmerjal in spodbujal založniško dejavnost, hkrati pa vplival tudi na pocenitev zlasti nekaterih zvrsti literature.

Knjižničarstvo v Sloveniji se je po osvoboditvi hitro razvijalo; ustanovljenih je bilo precejšnje število ljudskih, strokovnih in znanstvenih knjižnic. Kljub temu pa primerjava kvalitetne rasti knjižničarstva z ostalim družbenim razvojem ne kaže ugodnega stanja. Knjižničarstvo tiči še vedno v tradicionalnih knjižničarskih okvirih, je na nizki strokovni ravni, nima trdnega sistema medsebojnega sodelovanja knjižnic in je v slabem materialnem položaju. Zakon o knjižnicah iz leta 1961, ki je dal osnovo za urejanje knjižnic v SR Sloveniji, se prepočasi spolnjuje, saj je doslej le 30 občin imenovalo matične knjižnice in le 12 od teh ima za to predpisane pogoje. Večina strokovnih in znanstvenih knjižnic, ki je v sestavu drugih delovnih organizacij, ni dovolj jasno usmerjenih in premalo sodelujejo med seboj. Šolske knjižnice niso prilagojene šolski reformi. Knjižnice kupujejo izredno malo knjig. Zaradi naštetih vzrokov se knjižnice zelo težko vključujejo v izobraževalni sistem, kulturno-vzgojno življenje in raziskovalno delo.

Za pospešitev razvoja založništva in knjižničarstva je Prosvetno-kulturni zbor na podlagi 153. člena ustave SR Slovenije in 5. člena svojega začasnega poslovnika

sklenil:

I.

1. Da bi dosegli večje število, ustreznejšo strukturo in pristopnejšo ceno izdanih knjig, bo treba izboljšati materialni položaj slovenskega založništva. K temu lahko največ prispeva modernizacija tiskarn in papirne industrije; pri tem naj pomagajo tudi gospodarske zbornice, banke in strokovna združenja. Poleg tega lahko pomembno vpliva na razvoj tudi večje sodelovanje med založbami zlasti pri usklajevanju programov in pripravi skupnih akcij kot tudi tesnejša povezava založb z znanstvenimi in strokovnimi institucijami ter društvi in obratno.

2. Založbe naj s sprotnim prilagajanjem avtorskih honorarjev stimulirajo književno in ilustratorsko ustvarjalnost. Zlasti naj povečajo honorarje na področjih znanstvene, strokovne in poučne literature. Honorarji naj se glede na kvaliteto napisanih del ustrezno diferencirajo.

3. Posebno skrb in podporo je treba posvetiti pripravi in izdajanju cenenih in množičnih knjig ter zbirk.

4. Pristojni republiški organi naj s Skupnostjo PTT podjetij proučijo možnost znižanja poštnih pristojbin za propagando in razpošiljanje knjig.

5. Razen založb naj tudi občinske skupščine sodelujejo pri razširitvi in modernizaciji knjigotrške mreže. Poleg ustanavljanja knjigarn naj se širi tudi moderen način propagande in plasmaja knjig z uvajanjem prodaje po kioskih, s kolportažo in na samopostrežni način.

6. Propaganda in prodaja knjig naj postaneta široka kulturna akcija, pri kateri naj sodelujejo tudi šole, kulturne organizacije in društva. Poleg tega, da naj v bodoče dnevni in periodični tisk intenzivneje širi in popularizira zanimanje za knjigo, bi bilo treba proučiti tudi možnost izdajanja časnika, ki bi omogočil reden in aktualen pregled knjižnega trga širokemu krogu bralcev.

7. Zaradi kulturne pomembnosti naj uvoz in izvoz knjige dobita v zunanjetrgovinski dejavnosti posebno mesto. Poslovanje pri uvozu in izvozu knjige, zlasti pa dodeljevanje sredstev naj se decentralizirata.

8. Za izboljšanje kadrovske sestave v knjigotrštvu in knjižničarstvu je treba takoj podpreti študij na pedagoški akademiji in nuditi ustrezno pomoč pri specializaciji kadrov v inozemstvu.

9. Hitrejši in večji razmah je treba omogočiti proizvodnji, prodaji in izposoji gramofonskih plošč, ki služijo potrebam vzgoje in izobraževanja pri pouku tujih jezikov ter spoznavanju literarnih in glasbenih del.

10. Sklad za pospeševanje založniške, časopisne, knjigotrške in tiskarske dejavnosti naj v prihodnje podpira predvsem širše založniške akcije in edicije, ki so splošno-družbenega in nacionalnega pomena.

Spodbuja naj tudi angažiranje sredstev drugih zainteresiranih organizacij in ustanov.

II.

1. Knjižničarstvo spada v temeljno kulturno dejavnost in je tesno povezano s šolo in drugimi oblikami izobraževanja mladine in odraslih; zato mu je treba zagotoviti ustrezne pogoje za razvoj v sleherni občini.

2. Podrobneje naj se določijo kriteriji in pogoji za imenovanje matičnih knjižnic. Kjer trenutno ni pogojev, naj občinske skupščine določijo najbližjo urejeno knjižnico izven svojega območja, da bo začasno prevzela opravljanje nalog matične knjižnice.

3. V knjižnicah naj se hitreje uresničuje načelo dohodka ter s tem razvija samouprava in ureja njihov materialni položaj. Pogodbeno financiranje programov naj zagotovi dejavnost knjižnic in ustrezne osebne dohodke knjižničarjev.

Za gradnjo in opremo knjižnic in čitalnic je treba omogočiti najemanje posojil. Občutno je treba povečati knjižnicam tudi sredstva za odkup knjig.

4. Delovne organizacije, ki imajo strokovne in znanstvene knjižnice, naj poskrbe, da bo njihova dejavnost registrirana ter sistematično povezana z vsebinsko sorodnimi knjižnicami na posameznih področjih; pospešujejo naj tudi njihovo medsebojno sodelovanje.

5. Knjižnice v šolah naj postanejo pomemben sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa ter naj s svojim delovanjem prispevajo k uresničevanju šolskih reformnih prizadevanj. Večje šole naj imajo v knjižnicah posebnega knjižničarja-pedagoga, ki naj skrbi za redno strokovno delovanje knjižnice.

Razviti bi bilo treba republiško pedagoško knjižnico, ki bi povezovala pedagoške knjižnice po šolah in drugih izobraževalnih institucijah.

6. Društvo bibliotekarjev, matična služba, knjižnice, šole in delovne organizacije, ki imajo lastne knjižnice, naj z medsebojnim sodelovanjem uravnavajo nakup in dotok knjig ter medsebojno obveščanje in izposojo. Posamezna strokovna opravila, ki so skupna vsem knjižnicam oziroma knjižnicam po posameznih zvrsteh, naj opravljajo koordinirano in v ta namen osnujejo skupne službe.

7. Zaznaven razmah knjižničarstva bo mogoč le z občutnejšim dotokom in šolanjem strokovnih kadrov. Občinske skupščine in delovne organizacije naj štipendirajo interesente za šolanje na pedagoški akademiji, republiški organi pa naj se zavzemajo za specializacijo na domačih visokih šolah in v tujini.

8. Skupščini SR Slovenije naj se predloži spremenjeni in dopolnjeni zakon o knjižnicah; družbeno-politične skupnosti in delovne organizacije pa naj zagotove njegovo čimprejšnje in popolno uresničenje.

KNJIŽNICE V POMURJU

Niki Brumen

V Pomurju knjižnice nimajo takih tradicij kot v drugih slovenskih pokrajinah. Zaradi specifičnih gospodarskopolitičnih in kulturnih pogojev se ločijo razmere že v Prekmurju in Prlekiji. Medtem ko se v Ljutomeru že 1867 pripravljajo za ustanovitev slovenske čitalnice, ustanavljajo sčasoma v Prekmurju madžarska kazina, kamor imajo dostop do knjig samo Madžari. Slovenski živelj pa pride do slovenskih nabožnih knjig od Temlinovega Katekizmuša do knjig Štefana in Mikloša Küzmiča, abecednikov, sanjskih knjig, koledarjev in izdaj Mohorjeve družbe. Časnik Muraszombat és Vidéke (= MéV — Murska Sobota in okolica) je izhajal v začetku od 1884 dvojezično: madžarsko in slovensko, po letu 1889 pa samo v madžarščini s pojasnilom, da je treba prekmursko ljudstvo naučiti madžarsko.[1]

Prekmurje je do leta 1919 spadalo pod Madžarsko, predel okrog Murske Sobote k Vas megye — Železni županiji, del okrog Lendave pa k Zalski županiji. Kljub večini Slovencev v Murski Soboti in okolici sploh (po madžarskem ljudskem štetju iz leta 1890 je imela Murska Sobota 1321 Slovencev, 539 Madžarov, 254 Nemcev, 1 Slovaka, 5 Hrvatov in 14 drugih),[2] je moral soboški časnik izhajati v madžarščini.

V tem sestavku dajemo pregled knjižnic v Pomurju na področju občin Murska Sobota, Lendava, Gornja Radgona in Ljutomer: 1. do leta 1919, 2. med obema vojnama, 3. v letih 1945—1964 in 4. perspektive za razvoj knjižnic.

I

V Železni županiji je bila znana prva knjižnica v Szombathelyju iz leta 1633 Szt. Ferenczrendiek könyvtára — knjižnica reda sv. Frančiška, ki je imela leta 1898 že 2118 zvezkov.[3] V Prekmurju ni bilo samostanov, kjer bi se ohranile knjižnice. Znane pa so knjižnice po gradovih prekmurskih grofov, ki so imele največ nemških in francoskih knjig. Tako beltinska graščinska knjižnica grofov Zichy, knjižnica rakičanskih grofov Batthány in grofov Széchy pri Gradu, ki jo je po letu 1920 prevzel soboški župan Hartner in so jo po letu 1945 že nepopolno odpeljali v Ljubljano v republiški zbirni center. Najpomembnejša v Prekmurju pa je bila knjižnica grofa Szápáryja v Murski Soboti. Med rokopisi in listinami v latinščini, madžarščini in prekmurščini je hranila knjižnica tudi dve inkunabuli;[4] žal sled za njima izgine po razprodaji Szápáryjeve zapuščine leta 1935. Ugibanja bi vodila v Budimpešto ali v Zagreb. Nekaj nepomembnih knjig in več listin iz Szápáryjeve knjižnice sta zbrala Pokrajinski muzej in Študijska knjižnica v Murski Soboti.

Leta 1875 je dobila Murska Sobota kazino,[5] vendar ni znano, ali je bila zraven tudi čitalnica. Članka Gy. Dolinay piše v MéV 1890, da bi bilo treba ustanoviti ljudske knjižnice, saj na Madžarskem od 16 milijonov bere le 1 milijon prebivalcev.[6] Vendar od leta 1899 ustanavljajo v Murski Soboti le društvene knjižnice. Tako je najprej društvo a Vasvármegyei kulturegyesület, Prosvetno društvo v Železni županiji v Murski Soboti, imelo knjižnico, ki sta jo vodila János Horváth in Kelemen Kárpáti.[7] V društvene knjižnice so smeli zahajati le člani društva in to so bili večinoma Madžari in nekaj domačinov, ki so doma govorili madžarsko. Okrog 1906 sta bili odprti potujoča knjižnica A Dunánatuli közmüvelödési Egyesület könyvtára (knjižnica Dunantulskega prosvetnega društva) v Szombathelyju in Gazdakör könyvtára (knjižnica kmečkega društva) v Murski Soboti tedensko eno uro.[8] Na novo je zaživel tudi soboški kazino, ki je imel svojo knjižnico vse do 1919. Knjižničarji so bili: György Imre, dr. Lajos Sömen, Antal Tiborcz; med njimi je bil samo Sömen domačin.[9] Statistika pravi, da je med 1074 knjižnicami na Madžarskem leta 1911 zabeležena pod št. 678 Murska Sobota A DKE Népkönyvtára (ljudska knjižnica prosvetnega društva Dunantulskega v Železni županiji). Knjižnico je podpiralo društvo Vendvidéki Magyar Egyesület (Prekmursko madžarsko društvo) s 50 kronami letno. Leta 1911 je imela knjižnica 331 zvezkov, izposodila je 377 zvezkov, od tega 350 zvezkov leposlovja.[10] Čeprav je MéV priobčila beležko, da bi bilo treba ustanoviti tudi javno knjižnico, je Prekmurje dobilo spet društveno knjižnico Polgári kör, Meščanskega kluba, ki je izposojala knjige celo do 1929.[11]

Lendava je ustanovila leta 1871 meščansko bralno društvo — Helybeli polgári olvasóegylet — z bogato knjižnico, ki je imela vsa odličnejša dela madžarskih pisateljev. Prejemala je 10 različnih časopisov. Prostore je imela v hotelu Kroni.[12] Čitalniški klubi (olvasókör) so bili v Lentibi 1899, obrtniški bralni krožek (iparos olvasókör) v Lendavi 1902,[13] in v Dobrovniku leta 1912.[14] Izposojevalnico knjig je odprl leta 1900 v svoji knjigarni Ernest Balkányi v Lendavi.[15] Koliko zvezkov so imele lendavske knjižnice, nam ni znano, ker madžarska statistika iz leta 1911 in 1912, kjer beleži soboško knjižnico DKE, Lendave sploh ne omenja.

V ljutomerski čitalnici so izposojali slovenske knjige in Slovenski narod, Novice, Slovenskega gospodarja, Danico, kasneje Ljubljanski zvon, Dom in svet, Domovino, Učiteljskega tovariša idr. Med prvo svetovno vojno so bile knjige shranjene v trgovskem skladišču pri Sršenovih. Po letu 1918 se je čitalnica preimenovala v Ljudsko knjižnico, ki je izposojala knjige vsako nedeljo dopoldne. Ponje so prihajali tudi iz okolice Ljutomera, Vidma ob Ščavnici, Radenec, Veržeja, Razkrižja, Svetinja, Lukavec in Štrigove.[16]

II

Leta 1920 so odprli prvo slovensko čitalnico v Murski Soboti. Ohranjena je izkaznica iz te dobe z napisom NARODNA ČITALNICA V MURSKI SOBOTI, Prekmurje. Prirejala je predavanja, tečaje ipd.[17] Prostore je imela v hotelu Dobray. Ves inventar Narodne čitalnice je 1923 prevzela knjižnica Sokolskega društva.[18] Dostopna je bila samo članom Sokola in je izposojala tedensko enkrat dve uri. Nudila je vpogled v seznam knjig Šentjakobske knjižnice v Ljubljani (leta 1935).[21] Beltinska sokolska knjižnica, ki je imela preko 250 zvezkov, je bila odprta dvakrat tedensko.

Leta 1924 so ustanovili v Murski Soboti podružnico Jugoslovenske matice. Njeni člani so ugotovili, da prekmurskemu ljudstvu manjka slovenskih knjig, in so sklenili, da ustanovijo potujoče knjižnice. Najprej so ustanovili 8 potujočih knjižnic v Dobrovniku, Kobilju, Križevcih, Bodoncih, Markovcih, Vidoncih, Gerlincih in v Vel. Dolencih. Knjižničarji so bili šolski upravitelji, ki so »sestavili knjižnične kataloge in vodili izposojevalni zapisnik«. Od 1925—1927 je Jugoslovenska matica nabavila spet okrog 400 knjig in ustanovila še 8 potujočih knjižnic v Kuzmi, Cankovi, Krogu, Fokovcih, Gederovcih, Puconcih, Gor. Petrovcih in v Serdici. V letih 1928—1930 se je z dovoljenjem predsednika Goljevščka ustanovilo še nadaljnih 10 potujočih knjižnic v Andrejcih, Martjancih, Trdkovi, Strukovcih, Kupšincih, Pertoči, Gor. Slavečih, Kruplivniku, Šalovcih in Pečarovcih. Tako je bilo v okraju Murska Sobota 26 potujočih knjižnic, vsaka s 30 do 60 knjigami, skupaj 1200 zvezkov.

Junija leta 1929 je Javna borza dela v Soboti kot ekspozitura Javne borze dela v Ljubljani »küpila za ednok 37 knig pripovedne vsebine ... med njimi tüdi ‚Nemščino brez učitelja' ... namenjeno našomi sezonskomi delavstvi, ki odhaja v vekši sküpini na delo v Nemčijo i Francijo«.[22] Knjige so morali delavci vrniti ob vrnitvi s sezonskega dela.

Leta 1932 so objavili visokošolci v Novinah, da zbirajo »knjige v našem narečju«. Knjižnica je bila v Črensovcih v »Našem domi«, v njej pa okoli 200 knjig, med njimi najstarejša knjiga iz leta 1790, M. Küzmičev Abecednik.[23] Te knjige naj bi kasneje prišle pod streho Prekmurskega muzejskega društva; knjižničar je bil Ivan Zelko. Vmes je bilo nekaj dragocenih prekmurskih zvezkov, žal so ob okupaciji knjige deloma raznesli soboški madžarski profesorji iz gimnazije (Bálint in Kádár, po op. B. Horvata). Po naročilu prosvetne ekspoziture madžarske uprave v Soboti je bil varuh prekmurske muzejske zbirke rojak dr. Avgust Pavel iz Szombathelyja, h kateri je priključil še omenjeno okrnjeno Zelkovo knjižno zbirko iz Črensovec. Vse skupaj je zavaroval v tedanji osnovni šoli v Soboti. Prosvetna ekspozitura je najprej hotela vse odpeljati v Szombathely, a po Pavlovi zaslugi so opustili to misel.[24]

Škoda, da so se do ustanovitve študijske knjižnice izgubile nekatere prekmurske raritete.

Katoliško akademsko društvo Zavednost je imelo leta 1932 manjšo knjižnico.[25]

Na 8. odborovi seji Kluba prekmurskih akademikov (KPA) dne 20. novembra 1935 je predlagal Rudi Čačinovič, takratni visokošolec, naj bi klub KPA ustanovil potujočo knjižnico z namenom, da bi knjige izposojali raznim društvom in drugim pravnim osebam v Prekmurju. V ta namen naj bi se ustanovil odsek za knjižnico, ki naj napravi načrt, izdela pravilnik, izvede nabiralno akcijo in potem vodi bodočo knjižnico. Predlog je bil soglasno sprejet. V odsek za knjižnico so bili imenovani: Sapač, Škrlak, Kranjec in Čačinovič kot načelnik propagandnega krožka. Že decembra 1935 je krožek za potujočo knjižnico izdelal poslovnik in formuliral prošnje za knjigarne, založbe idr. V novi odbor za potujočo knjižnico so bili izvoljeni: Tivadar, Zver, Sapač in Podlesek. Na 25 intervencij KPA so dobili povsod obljubljene knjige. Slovenska matica je npr. poklonila 800 knjig. Knjige so iz Ljubljane v Soboto nosili visokošolci, ko so prihajali domov v Prekmurje. Tudi iz Maribora je dobil KPA obvestilo, da so zbrali za knjižnico okrog 300 knjig.[26] Maja 1936 je KPA predlagal v zadevi knjižnice: 1) akademijo v Soboti v korist potujoče knjižnice, 2) apel za javnost v slovenskem časopisju in 3) obdaritev najboljših učencev osnovnih šol s knjigami.

KPA so napadali, češ da so bile med izposojenimi knjigami tudi »Pesmi o zlatolaskah« Pavla Golie. Novine so pisale, da je KPA marksističen klub. Zato je KPA odgovoril med drugim: »... Novine so poleg Slomškovih knjig zasledile v neki knjigi pesmico ‚o nočni vlačugi' ... Klubove knjižnice še niso nameščene. Klub je koncem minulega šolskega leta na vsaki osnovni šoli v Slovenski krajini (ki jih je okrog 80) obdaroval nekaj učencev s slovenskimi knjigami. Nemogoče je bilo, da bi knjižničar v kratkem času, ki nam je bil na razpolago, temeljito pregledal cca 400 knjig. Namen klubovih knjižnic pa je v nacionalnem pogledu zavarovati prekmursko ljudstvo pred tujimi vplivi in ga pritegniti v slovensko kulturno občestvo. Napako, ki jo bo z ozirom na ta cilj kazala knjižnica v prvih letih, bomo postopoma odstranjevali. Na ‚Novine', ki trdijo, da so primerne le Slomškove knjige, se seveda ne bomo ozirali. Slomšekovo knjižno delo je le majhen del tega, kar se danes imenuje slovenska kultura. Seveda pa lahko ‚Novine' kljub temu nadzirajo klubove knjižnice in vse nedostatke javljajo nam ali oblastvu«.[27]

Po posredovanju soboške podružnice ZZD je Delavska zbornica v Ljubljani odprla 1940 knjižnico tudi v Murski Soboti. Knjižnica je bila javna in je bila vsem na voljo. Prostore je imela v Delavskem domu

v zadružni pisarni. Odprta je bila tedensko dvakrat dve uri. Delavska knjižnica ali Knjižnica delavske zbornice v Murski Soboti je imela veliko izbiro knjig, okrog 1000 zvezkov. Izposojnina je bila najprej 50 par, kasneje pa 1 dinar.[28]

Konec leta 1940 postane sokolska knjižnica v Murski Soboti Ljudska knjižnica Sokolskega društva v Murski Soboti. Imela je poleg slovenskega leposlovnega še slovenski mladinski in poučni oddelek, srbohrvatski in nemški oddelek. Knjižnica je bila dostopna vsemu prebivalstvu, ne le Sokolom. Izposoja je bila vsako nedeljo dopoldne od 11. do 12. ure v Sokolskem domu.[29] Sokolske knjižnice so bile še v Radencih, Cankovi, pri Gradu, v Pečarovcih, Strukovcih in Gederovcih.[30]

Treba je poudariti, kakor je pisal Rudi Čačinovič leta 1940, »da Sobota ni razpolagala v stari Jugoslaviji z zadostno in sodobnim prilikam odgovarjajočo javno knjižnico. Sicer so poslovale v Soboti tri več ali manj javne knjižnice: sokolska, prosvetna in novoustanovljena knjižnična podružnica Delavske zbornice v Ljubljani, vse tri pa so razpolagale samo z nekaj tisoč knjigami ... vsem trem je manjkalo sodobne literature, kar je v največji meri občutilo soboško dijaštvo. Očitno je bilo, da je ob takem stanju tudi pri širšem občinstvu upadlo zanimanje za knjigo in so vse tri knjižnice le životarile.«[31]

V ostalem Pomurju pa je bilo stanje takole: Ljutomerski okraj je imel javne knjižnice v Apačih, Stogovcih, Cezanjevcih, Vučji vasi, Bučkovcih, Negovi, Čitalnico v Ljutomeru, bralno društvo v Veržeju, v Vidmu, Križevcih in Stari cesti. Soboški okraj je imel javne knjižnice v Kruplivniku, Kuzmi, G. Petrovcih, Bakovcih, Krogu, Sv. Juriju, Markovcih, Šalovcih, Vel. Dolencih in Tešanovcih, potujočo knjižnico v Bodoncih in Fokovcih, čitalnico v Križevcih, v Pertoči pa knjižnico Jugoslovenske matice. Lendavski okraj je imel knjižnice v Bratoncih, Dokležovju, Filovcih, Bogojini, Črensovcih, Dol. Bistrici, Mostju, Lendavi, Turnišču, Narodno knjižnico v Melincih in Mali Polani in Knjižnico Gasilskega društva v Gančanih. Vendar so bile te knjižnice zelo majhne, imele so največ 300 zvezkov.[32]

Omenjam tudi knjižnice na osnovnih in srednjih šolah. Učiteljska knjižnica na osnovni šoli v Murski Soboti je imela leta 1941 400 zvezkov, Jugoslovansko učiteljsko udruženje v Murski Soboti, ki je bilo ustanovljeno 1936, je imelo 700 zvezkov, med njimi 350 prekmurskih tiskov.[33] Učiteljska knjižnica na Državni realni gimnaziji Kneza Koclja v Murski Soboti je imela 1938 828 zvezkov, učiteljska na Trgovski šoli 65 zvezkov. Omeniti bi bilo treba morda še učiteljsko knjižnico Kmetijske šole v Rakičanu, ki je imela okrog 1000 zvezkov.[34]

V ostalih krajih v Prekmurju, so pisale Novine 1938, »so povsod primerne in lepe učiteljske in šolarske knjižnice, na 44 šolah (v okraju

M. Sobota) pa je tudi javna ljudska knjižnica s primernim številom knjig, ker prebivalstvo rado čita.«[35]

Dijaška knjižnica na Trgovski šoli v Murski Soboti je imela 1940 126 zvezkov,[36] Dijaška knjižnica na Državni realni gimnaziji Kneza Koclja leta 1939 1698 zvezkov,[37] šolarska knjižnica na osnovni šoli v Murski Soboti okrog 450 zvezkov; na vaških šolah pa okrog 300 zvezkov.[38]

Pomurje so zasedli Nemci 6. aprila 1941, vendar so Prekmurje priključili k Madžarski že 16. aprila 1941. Slovenske knjižnice v Pomurju je uničil okupator. Vse slovenske knjige, tudi iz srednjih in ljudskih šol in zemljevide, so predelali ali zažgali. Madžari so se zavedali, da je osnova za pomadžarjevanje ustanavljanje knjižnic. Časnik Muraszombat és Vidéke je zapisal, da dobe kraji Bogojina, Beltinci, Črensovci, Dolnja Bistrica, Lipa, Srednja Bistrica, Gomilice, Gančani, Dokležovje in Hotiza ljudske knjižnice, ker ljudje že komaj čakajo madžarskih knjig.[39] Med okupacijo se je spet poudarjalo, da so Prekmurci Vendi, to je madžarsko čuteči Prekmurci, prekmursko govoreči Madžari.[40] Kakor so Madžari nadaljevali z izdajanjem Muraszombat és Vidéke s 55. letnikom, kakor da ne bi bilo Jugoslavije 1919—1941, tako so tudi nadaljevali s kazini. V Lendavi so v začetku 1942 odprli kazino s knjižnico.[41]

Februarja 1942 je predlagal soboški župan Nandor Hartner, naj se ustvari v kazinu knjižnica in da naj vsak član kazina daruje tri madžarske knjige.[42] Leto 1942 so šteli za 64. leto obstoja soboškega kazina. Ob tem je soboška hranilnica podarila simbolično število 64 zvezkov knjižnici. Prostore je imela spet v hotelu Krona. Knjižničar je bil dr. László Džuban. Odprta je bila tedensko enkrat dve uri.[43] Tudi Polgári kör — Meščanski krog — je ponovno začel z delom leta 1943.[45] VMKE — Prekmurskomadžarsko prosvetno društvo v Murski Soboti je ves čas okupacije nadaljevalo z raznarodovalnim delom, saj je na svoji seji marca 1943 sklenilo, da se v šolah uporablja samo madžarski jezik, češ saj so se ljudje že naučili ali še žele naučiti madžarsko.[44] Zanimivo je, da je dr. Avgust Pavel predložil vendsko slovnico za pouk vendščine, pa se je društvu VMKE zdela preveč slovenska, najbrž je zahteval tudi slovenski črkopis. Člani društva so zagovarjali odklonitev slovnice s tem, da se počutijo Prekmurci v duši Madžare in so madžarske narodne zavesti. Društvo VMKE pa je imelo v načrtu ustanoviti potujoče knjižnice, prosvetne centre in organizirati prosvetne prireditve.[46] Tkim. Izposojevalno knjižnico v Murski Soboti je imel leta 1943 Vértesi Miklós,[47] kakor je razvidno iz beležke v MéV. Okupacijske društvene knjižnice so imele zelo malo zvezkov; v kazinu so si leta 1943 izposodili vsega skupaj 15 zvezkov.[48] Ostale knjižnice, kolikor jih je bilo, so bile čisto madžarske. Da se ne bi niti dijaki več

učili slovensko, je članekar v MéV 1944 takole razložil: »namesto nemščine se bodo v meščanski dekliški šoli učile dijakinje vendščine ... s tem bomo zagotovili, da pri urah vendščine dijaki ne bodo govorili slovensko ...«[49] Šolarske in učiteljske knjižnice v Prekmurju je okupator bogato založil s knjigami: predvsem z madžarsko in nemško klasično literaturo in z madžarskimi prevodi.

Ekonomska srednja šola v Murski Soboti je imela konec leta 1944 v učiteljski knjižnici: 1163 zvezkov, v dijaški 505 zvezkov;[50] v učiteljski knjižnici na dekliški meščanski šoli v Murski Soboti je bil prirast letno okrog 100 zvezkov, v dijaški knjižnici pa 1941-42 161 zvezkov, 1943-44 pa samo 17 zvezkov.[51] Najbolje je bila založena gimnazijska učiteljska knjižnica, ki je imela 1181 zvezkov in prejemala 32 periodik, v dijaški knjižnici pa je bilo konec 1943 983 zvezkov.[52]

Nekatere od teh knjig so ob osvoboditvi raznesli. Ostanke od 1945—1955 je zbral Miroslav Kokolj in so služile za temeljno knjižno zalogo študijski knjižnici.

Ljutomersko ljudsko knjižnico, ki je štela 10. februarja 1941 že nekaj nad 3000 zvezkov, so uničili nemški okupatorji. Le redke slovenske knjige so rešili. Franja Šnajder, učiteljica, ki je bila knjižničarka, je takoj po osvoboditvi 1945 zbrala preostale knjige iz Čitalnice in Prosvetnega društva (okrog 300 zvezkov), da je knjižnica izposojala že septembra 1945.

III

Z ustanavljanjem ljudskih knjižnic, v katere imajo dostop vsi ne glede na narodnost, vero, poklic in spol, je naredila naša družbena ureditev nov korak v razvoju knjižničarstva tudi v Pomurju. Takoj po osvoboditvi leta 1945 sta bili ustanovljeni Ljudska knjižnica v Ljutomeru in Murski Soboti, ki sta kmalu imeli lepo število zvezkov in tudi obiskovalcev. Izposojalo se je zelo mnogo, saj je naraslo število izposojenih enot v letu 1953 na 24 000 zvezkov, kar je soboški javnosti narekovalo tudi ustanovitev študijske knjižnice.[53] Pozneje so ustanovili knjižnice v naslednjih krajih: Grad, Križevci pri Ljutomeru, Lendava, Bogojina, Bakovci, Puconci, Martjanci, Gerlinci, Cankova, Stogovci, Stara gora, Slatina Radenci, Rožički vrh, Negova, Kapela, Gor. Radgona; v letih 1950—1955 na Cvenu, v Cezanjevcih, Bučkovcih, Črenšovcih, Beltincih, G. Bistrici, Pečarovcih, Bodoncih, Vučji vesi, Veržeju, Stari cesti, Logarovcih, od leta 1955 dalje pa še v Šalovcih, Apačih, G. Petrovcih, Križevcih (v Prekmurju), Rogoševcih, Hodošu, Prosenjakovcih, Gederovcih.

Od tega so večje ljudske knjižnice v Murski Soboti, Ljutomeru, Lendavi in G. Radgoni. Posebne knjižnice na dvojezičnem področju so na Hodošu, Prosenjakovcih, Dobrovniku in v Lendavi.

Pionirska knjižnica je v Murski Soboti, upravlja jo Ljudska knjižnica. Bogojinska knjižnica ima pionirski oddelek. Razen študijske knjižnice v M. Soboti imata v Pomurju čitalnico še soboška in ljutomerska ljudska knjižnica.

Ljudske knjižnice v Pomurju nimajo strokovnega kadra, stalno nameščeni kader imajo le vse štiri občinske ljudske knjižnice. Ostale knjižnice imajo volonterje, ki so večinoma učitelji.

Na splošno je treba poudariti, da se je zadnjih deset let v Pomurju premalo kupovalo knjig za dopolnjevanje fonda ljudskih knjižnic v primeri s povojnimi leti. Samostojno so izbirale knjižni fond le največje občinske ljudske knjižnice. Soboška ljudska knjižnica je npr. izbirala fond za zunanje knjižnice, toda vaški knjižničarji so se pritožili, zakaj na vasi kupujejo antikvarne knjige, saj se je s tem doseglo le za majhen denar večje število zvezkov in zato je zanimanje za knjižnice na vasi padlo.

Ljudske knjižnice v Pomurju so še vedno več ali manj knjižnice društev Svobode, Partizana ipd. Nujno bo treba vsem knjižnicam, posebno pa knjižnicam na dvojezičnem področju, rešiti njih status, saj so bile ustanovljene na predlog komisije za manjšinska vprašanja pri OO SZDL Murska Sobota oziroma Maribor.

Želja Kluba prekmurskih akademikov, da dobi tudi Murska Sobota javno knjižnico, ki bi lahko zbrala in hranila tudi lokalno specifično slovensko-prekmursko literaturo, in zamisel Študijske knjižnice, rojena na ustanovnem občnem zboru muzejskega društva za Prekmurje 1935, je bila uresničena z ustanovitvijo Študijske knjižnice v Murski Soboti 1. januarja 1955.

Po osvoboditvi 1945 je Miroslav Kokolj zbral knjige, pomembne za proučevanje prekmurskih razmer, in madžarske knjige, ki jih je madžarski okupator prinesel na naše ozemlje. Iz prostorov v soboškem gradu je moral zbrano gradivo preseliti v učilnico gimnazijskega poslopja, od tam pa v prostore stare luteranske šole. Ta knjižni material, arhivalije in ostanki graščinskih knjižnic v Pomurju bi lahko služili za temeljno knjižno zalogo javni znanstveni knjižnici v Pomurju. Žal je Pomurje oziroma M. Sobota zamudila ustanovitev študijske knjižnice leta 1946, ko so nekatere slovenske pokrajine dobile svoje znanstvene knjižnice. Tako pa so iz Prekmurja leta 1945 odpeljali knjige iz graščinskih knjižnic v Ljubljano, češ da taka knjižnica v Soboti nima nobenega pomena, ker tako nihče ne zna več madžarski in tudi potlej ne bo več takih, ki bi se zanimali za zbrano literaturo. Tudi knjige, ki jih je zbral Kokolj, so hoteli odpeljati v Ljubljano. Kokolj je odklonil predajo zbranega materiala[54] in tako ves ta fond danes predstavlja temelj študijske knjižnice poleg darovanih knjig Sveta za kulturo in prosveto

LRS (400 zvezkov), Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani (700 zvezkov), kasneje Študijske knjižnice v Mariboru (okrog 1000 zvezkov) in Študijske knjižnice v Celju (okrog 1000 zvezkov).

Študijsko knjižnico v Murski Soboti je ustanovil Okrajni ljudski odbor v M. Soboti, odprta je bila javnosti na dan republike 29. novembra 1956. leta. Prvi upravnik je bil Franc Zadravec, takrat profesor slovenščine na gimnaziji. Naloge knjižnice so, da zbira in hrani poleg slovenike in južnoslovenike vse specifično pokrajinsko, to je, vso pomuriano, politično, gospodarsko, poljudnoznanstveno in znanstveno literaturo, pomembnejšo tujejezično literaturo, strokovno literaturo, predvsem za področje Pomurja: kmetijsko in tekstilno. Kot specifična pokrajinska študijska knjižnica hrani tudi manjšinski tisk — hungariko in sloveniko obeh mejnih narodnosti — madžarske in slovenske, saj bo gradivo služilo za študij splošne slovenske kulturnopolitične zgodovine.

Knjižnica je bila najprej v stari osnovni šoli za luteransko cerkvijo v Murski Soboti, kjer sta zbirala knjige in predmete muzej in študijska knjižnica. Leta 1956 je dobila knjižnica začasno tri sobe v gradu, kjer je bila čitalnica s 16 sedeži, akcesija, skladišče in uprava. Po predlogu ustanovitelja, okrajnega ljudskega odbora v M. Soboti, ki je pod predsedstvom Rudija Čačinoviča in podpredsedstvom Franca Šebjaniča kazal mnogo razumevanja za razvoj knjižnice, se je knjižnica leta 1961 preselila v Grajsko 2, bivši internat Kmetijske šole. Stavba ni bila v zadovoljivem stanju, šele v letu 1963 je knjižnica dokončno uredila vse prostore v stavbi, saj je dobila v teh letih za adaptacijo 4 002 490 din. Skupaj ima knjižnica na voljo 55 stalnih sedežev. Čitalnice še ustrezajo, premajhna pa so skladišča, saj bodo zadoščala le še za eno leto. Knjižnica je sicer predvidevala dograditev paviljonske stavbe za čitalnico in skladišče, dosedanja knjižnična stavba bi se pa uredila za posebne zbirke knjižnice, upravne prostore in posebne čitalnice. Po urbanističnem načrtu je predvidena nova gradnja študijske knjižnice v tako imenovanem kulturnem centru.

Knjižnica se je v prvih letih borila za delavce oziroma za kvalificirane delavce iz knjižničarske stroke. Saj so ti hitro odpovedali službo v knjižnici zaradi prenizkih osebnih dohodkov ali pa so se rajši vpisali na višje šole.

V letu 1964 ima knjižnica 11 sistematiziranih mest s pomožnim osebjem in so vsa zasedena, vendar je bilo treba sprejeti na bibliotekarska mesta tudi knjižničarje.

Vsako leto se veča prirastek knjižnega fonda, prav tako pa tudi število obdelanih zvezkov. Danes ima študijska knjižnica postavljenih 21 000 zvezkov, skupaj pa ima nad 36 000 enot. Med knjigami je pomembnejša zbirka pomuriane, dr. A. Šerkova knjižnica, katere odkup je omo-

gočil republiški sekretariat za kulturo, ter radgonski tiski iz dr. J. Šlebingerjeve zapuščine. Knjižnica prejema tudi vso slovensko periodiko kot obvezni primerek. Prvo leto obstoja je študijska knjižnica dobila manjšo dotacijo, nato so dotacije z leti naraščale, saj je dobila knjižnica leta 1955 le 300 000 din, za leto 1964 pa že 12 460 000 dinarjev.[55] Mnogo razumevanja za dopolnitev hungarike kaže republiški sekretariat za pospeševanje kulturne dejavnosti za dvojezično področje že od leta 1960, saj je tudi leta 1964 prispeval študijski knjižnici 450 000 dinarjev, da je v knjižnici zbranih nad 6500 zvezkov madžarskega fonda.

Knjižnica vodi abecedni imenski, decimalni, matični ter lokalni katalog in je vključena v centralni katalog knjižnic v Ljubljani in Beogradu.

Leta 1957 je imela knjižnica 101 stalnega bralca, 2884 obiskovalcev in je izposodila 4793 enot. Leta 1963 pa je imela knjižnica 987 bralcev, 11 741 obiskovalcev in je izposodila 19 794 enot. Največ se je poslužujejo dijaki, visokošolci, prosvetni delavci, premalo pa še gospodarske organizacije na splošno.

Knjižnica prireja razstave ob različnih jubilejih in priložnostih.

Z državno biblioteko Széchény iz Budimpešte izmenjava hungariko in sloveniko, od leta 1962 pa še regionalne tiske z Županijsko knjižnico — Megyei könyvtár — Szombathely. Odkup pomuriane teče od dneva ustanovitve knjižnice. Načrtno odkupovanje se je začelo, ko je republiški svet za kulturo omogočil knjižnici poldrug milijon za odkup pomuriane.

Junija 1962, ko je bila svečana otvoritev preurejenih prostorov Študijske knjižnice v Murski Soboti, je bila odprta tudi stalna razstava naprednega tiska v hiši Miška Kranjca v Veliki Polani. V počastitev 30-letnice Ljudske pravice je knjižnica dopolnila in preuredila razstavo.

Na pobudo komisije za manjšinska vprašanja pri OO SZDL je komisija skupaj s študijsko knjižnico izdajala šapirografiran Bilten o narodnostnih vprašanjih. Odgovorni urednik je bil F. Šebjanič, ki je pa z novo funkcijo v Mariboru opustil to dejavnost. Knjižnica je imela v načrtu izdati »Časopisje za Pomurce«, bibliografijo časopisja od leta 1875—1963, saj jo je založba v Murski Soboti že imela v programu, a jo je spet črtala.

Z imenovanjem Študijske knjižnice leta 1964 za matično knjižnico, je knjižnica na območju občine evidentirala 43 knjižnic. Vendar bo morala matična služba v letu 1965 pripraviti večji program dela, saj bo treba najprej knjižnice urediti. O Študijski knjižnici v Murski Soboti — kot najmlajši knjižnici te vrste v Sloveniji — moremo reči, da ima kljub svoji majhni tradiciji danes že trdne temelje za nadaljnji razvoj.

Od ljudskih knjižnic v Pomurju je treba omeniti ljudsko knjižnico v Murski Soboti. Ustanovljena je bila takoj po osvoboditvi 1946, ko sta učiteljici Horvatova in Ravbarjeva naredili v Soboti nabiralno akcijo knjig in sta v prostorih sedanje glasbene šole že izposojevali slovenske knjige v tako imenovani Knjižnici OF. Obisk je bil lep. Leta 1950 se je preimenovala v Knjižnico sindikatov, nato v Občinsko ljudsko knjižnico, katere ustanovitelj je bila Ljudska prosveta, kasneje knjižnica DPD Svobode; danes je samostojen zavod z imenom Knjižnica in čitalnica v Murski Soboti. Ima 16 751 zvezkov. Spričo visokega števila knjig ima tudi primerno visok obisk, v letu 1963 je izposodila 23 202 zvezka.

Ljutomerska ljudska knjižnica je delovala že 1945, imenovala se je Ljudska knjižnica OF v Ljutomeru, leta 1946 je imela 644 zvezkov, danes jih ima 6773. Leta 1960 jo je prevzela ljudska univerza.

Ljudska knjižnica v Gornji Radgoni spada tudi v sklop ljudske univerze in ima 5394 zvezkov.

Ljudska knjižnica v Lendavi ima zaradi specifičnega področja tudi nalogo, da zbira čimveč hungarike in ima od 9005 zvezkov okrog 3000 zvezkov madžarske literature. Knjižničar v lendavski knjižnici je obenem nameščen tudi pri ljudski univerzi, zato bo nujno, da Lendava uredi poslovanje svoje največje ljudske knjižnice, če jo bo hotela imenovati za matično knjižnico. Na dvojezičnem področju so pomembnejše knjižnice na Hodošu s 1060 zvezki, v Prosenjakovcih s 431 zvezki, v Dobrovniku s 545 zvezki. Knjižničarji so volonterji in ne dobivajo za to delo honorarja. Da so si te knjižnice leta 1964 nakupile večji fond hungarike, je omogočil republiški sekretariat za pospeševanje kulturne dejavnosti madžarske manjšine preko študijske knjižnice s 550 000 din.

Občanov madžarske narodnosti je v SRS 10 498, hungarike pa približno 10 000 zvezkov, torej pride 0,95 knjige na prebivalca madžarske narodnosti.

Šolarske knjižnice na osnovnih šolah imajo v lendavski občini od 80 do 1800 zvezkov, v soboški občini pa od 500 do 2078 zvezkov, učiteljske pa imajo fond od nekaj sto zvezkov do 1000 enot.

Šolarske knjižnice na srednjih šolah imajo od 1400 do 2000 zvezkov, učiteljske na srednjih šolah pa okrog 2500 zvezkov.

Strokovne knjižnice še niso urejene, da bi lahko nudile izposojo preko centralnega kataloga knjižnic, razen Nafte v Lendavi. V Pomurju je 7 registriranih strokovnih knjižnic, od teh 5 v Soboti.

V Pomurju je po provizoričnem popisu 256 knjižnic, vendar jih ne moremo imeti za urejene. Kljub temu pa sedemletnega plana za knjižnice ni obravnavala še nobena občinska skupščina.

IV

Po prikazu stanja knjižnic v Pomurju so torej najvažnejše naloge naslednje:

1. Urediti in nuditi največ materialne in strokovne pomoči največjim ljudskim knjižnicam v vsaki občini oziroma matičnim knjižnicam, ki bi potem nudile zgled in pomoč drugim knjižnicam v občini.

Občinske skupščine bi morale najprej štipendirati dva ali vsaj enega abiturienta za višjo knjižničarsko šolo, ki bo po končanem šolanju strokovno obdeloval fond, vodil nabavno politiko, izposojal itd. Nujno je, da matične ljudske knjižnice dobe svoje prostore, da si urede fond s prostim pristopom in da odpro čitalnico. Pionirski oddelki so potrebni za vzgojo naših cicibanov in pionirjev.

2. Naloga matičnih knjižnic bo, da popišejo vse vrste knjižnic in da ugotove, v katerih krajih bo ostala ljudska knjižnica. Praksa v svetu je pokazala, da ni ugodno ustanavljati knjižnic v naseljih z manj kot 1000 prebivalci. Tistim knjižnicam, ki se jim bo zagotovil potrebni status, se bodo morala zagotoviti tudi sredstva za nakup nove literature, za dopolnitve fonda glede na vsebino: več poljudnoznanstvene literature, procentualno manj leposlovja za odrasle in mladino in več časopisja. Zaradi velike oddaljenosti krajev v Prekmurju in raztresenih knjižnic bi bil najidealnejši bibliobus, ki bi razvažal s potujočimi kovčki najnovejšo literaturo. Zadoščal bi en bibliobus za vse Pomurje. Izposojo knjig bi nudile največje ljudske knjižnice.

3. Ko bi strokovno zaživele največje ljudske knjižnice v Pomurju, bi poglabljali fond drugih večjih ljudskih knjižnic. S tem ne bi črtali možnosti, da bi ponekod v Prekmurju ustanovili novo knjižnico, kjer bi bili za to pogoji in potrebe.

4. Študijska knjižnica bi nujno potrebovala večje prostore. Treba se bo odločiti, ali bo knjižnica dozidala paviljon za skladišča ali bo lahko počakala na novo zgradbo v kulturnem centru.

5. Šolarske in učiteljske knjižnice kakor tudi vse strokovne knjižnice v Pomurju si bodo morale nujno namestiti stalnega knjižničarskega delavca, ki bo uredil fond po osnovnih predpisih, saj se je do sedaj celo v nekaterih gospodarskih organizacijah delalo s knjigami kot z nedružbeno lastnino.

Viri in literatura: 1. Muraszombat és Vidéke = MéV 1910, št. 1, str. 2. — 2. Muraszombat népesedése; MéV 1891, št. 2, str. 2. — 3. Magyarország vármegyéi és városai. Vasvármegye. Bdp 1898, str. 353—354. — 4. Gspan A.-J. Badalić: Inkunabule v Sloveniji. Lj. 1957, str. 272, 273 pod št. 770 in 776. — 5. Kaszinó és olvasókör; Magyarország vármegyéi és városai. Vasvármegye. Bdp 1898, str. 394. — 6. A népkönyvtárak és népolvasmányok; MéV 1890, št. 43, str. 1. — 7. A vasvármegye kulturegyesület megalakulása; Alsólendvai Híradó 1899, št. 44, str. 2. — 8. Könyvtár órák; MéV 1906, št. 14, str. 3. MéV 1908, št. 21, str. 1 in sl. — 9. Megnyilt az új Casino; MéV 1909, št. 36, str. 1. MéV 1906, št. 42, str. 3 in MéV 1907, št. 8, str. 1. — 10. Mihalik József: A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának X. 1911. Bdp. 1912, str. 184, 197; 1912. Bdp. 1913, str. 88, 209, 224. — 11. A Polgári kör ...; MéV 1911, št. 12, str. 2. A murszka szobotai polgári kör könyvtára; Muravidék 1929, št. 49, str. 2. — 12. Alsó-Lendva nagyközség milleniumi emlékkönyve. Szerkesztették ... Fuss Nándor és Pataky Kálmán. 1896. (Alsólendva) 1898. str. 45—46. — 13. A lenti olvasókör; Alsólendvai Híradó 1899, št. 5, str. 2. — A lenti iparos olvasókör; Alsólendvai Híradó 1902, št. 5, str. 2. — Az alsó-lendvai iparos olvasókör; Alsólendvai Híradó 1902, št. 30, str. 2. — 14. Iparos Olvasókör Lendvavásárhelyen; Alsólendvai Híradó 1912, št. 6, str. 3 in št. 7, str. 3. — 15. Kölcsönkönyvtár; Alsólendvai Híradó 1899, št. 47, str. 2. — 16. Pismo J. Štaman — N. Brumen, sept. 1964. — 17. Prekmurski glasnik 1920, št. 10, str. 3. — 18. Murske Sobočke kazine ... Mörszka krajina 1922, št. 3, str. 2. Novine 1923, št. 1, str. 3. — 19. Poročilo o potovalnih knjižnicah podružnice Jugoslovenske Matice v Murski Soboti (predal Študijski knjižnici v M. Soboti G. Čižek). — 20. Sokolsko društvo Beltinci; Murska krajina 1932, št. 31, str. 3. — 21. Seznam knig ...; Murska krajina 1935, št. 48, str. 3. — 22. Knige za našo delavstvo; Novine 1929, št. 21, str. 3. — 23. Naša knižnica; Novine 1932, št. 36, str. 4 in Novine 1933, št. 46, str. 2. — 24. Pismo M. Kokolj — N. Brumen, avgust 1964. — 25. Knjižnico je vodil Miško Kranjec. Po izjavi Jožeta Brunca iz M. Sobote. — 26. Knjižničar potujoče knjižnice KPA je bil izvoljen vsako leto. Med prvimi je bil knjižničar Štefan Kovač. Arhiv Kluba prekmurskih akademikov. Kronika KPA; Študijska knjižnica v M. Soboti, fasc. 82. (Zadnji knjižničar potujoče knjižnice KPA je bil Ivan Šiftar: po izjavi I. Šiftarja.) — 27. Klub prekmurskih akademikov v Murski Soboti; Murska krajina 1936, št. 31, str. 2—3. — 28. Knjižnica Delavske zbornice v Murski Soboti; Murska krajina 1940, št. 16, str. 3; Novine 1941, št. 5, str. 3 in št. 6. str. 3; Novine 1940, št. 1, str. 5. — 29. Ljudska knjižnica Sok. društva v M. Soboti; Murska krajina 1940, št. 43, str. 3. — 30. Krajevni leksikon Dravske banovine, v Lj. 1937, str. 299—307; 376—391; 452—464. — 31. Vprašanje javne knjižnice v Soboti; Mariborski Večernik Jutra 1940, št. 51, str. 5. — 32. Krajevni leksikon Dravske banovine. V Lj. 1937, str. 299—307; 376—391; 452—464. — 33. Izjava Mira Štubla iz Murske Sobote. — 34. Izvestje Drž. realne gimnazije Kneza Koclja v M. Soboti za leto 1938—1939, str. 18—19; Ekonomska srednja šola v Murski Soboti. Poročilo za razdobje 1939—1952. M. Sobota 1953, str. 63—65. — 35. Dr. Franc Bratina v Novinah 1938, št. 50, str. 6. — 36. Gl. op. 34. — 37. Gl. op. 34. — 38. Izjava Mira Štubla iz Murske Sobote. — 39. Magyar népkönyvtárak felállitása; MéV 1941, št. 31, str. 2. — 40. Pokrajina pa, »ki je bila 1000 let madžarska, tudi madžarska ostane v bodočih tisoč letih«. A vendség története; MéV 1942, št. 37, str. 3. — 41. Megalakult az alsólendvai kaszinó; MéV 1942, št. 5, str. 2. — 42. »Madžarski domovini naj služi ustanovljeni soboški kazino«. A magyar hazát ...; MéV 1942, št. 6, str. 3. — 43. A Muraszombat Takarékpénztár 64 könyvet ...; MéV 1942, št. 7, str. 2 in Új tisztikart ...; MéV 1942, št. 49, str. 2. — 44. Széleskörü munkatervet ...; MéV 1943, št. 11, str. 1. — 45. A

Muraszombati Polgári kör ... ; MéV 1943, št. 10, str. 1. — 46. Gl. op. 44 in MéV 1943, št. 15, str. 2—3. — 47. Kölcsönkönyvtár ... ; MéV 1943, št. 36, str. 2. — 48. MéV 1943, št. 52, str. . — 49. Német helyett ... ; MéV 1944, št. 6, str. 1 in št. 8, str. 1. — 50. Gl. op. 36. — 51. A Muraszombat m. kir. áll. polgári leányiskola évkönyve 1941-42, Muraszombat 1942, str. 18; 1942-43, Muraszombat 1943, str. 10; 1943-44, Muraszombat 1944, str. 16. —52. A Muraszombat m. kir. állami gimnázium évkönyve az 1941-42 iskolai évről, str. 27 ... 1942-43, str. 27. — 53. F. Zadravec: Kulturni problem Obmurja, Nova obzorja 1954, str. 492—494. — 54. Pismo M. Kokolj — N. Brumen, avgust 1964. — 55. Dotacije Študijske knjižnice po letih: 1955: 300 000, 1956: 1 900 000, 1957: 1 393 000, 1958: 2 254 000, 1959: 1 809 264, 1960: 1 864 404, 1961: 3 450 000, 1962: 8 988 000, 1963: 10 438 000, 1964: 12 460 000.

Zapiski

GRADNJA IN OPREMA STROKOVNIH TEHNIŠKIH KNJIŽNIC

Kajetan Kavčič

V drugi polovici XIX. in v začetku našega stoletja so nastale po vsem svetu razne strokovne, zlasti tehniške visokošolske knjižnice kot posebne javne ustanove. Namestili so jih navadno v preurejenih renesančnih ali baročnih dvorcih in palačah, kar je povsem ustrezalo tedanjim potrebam študentov in učnega osebja na visokih šolah. Šele nagel razvoj tehničnih ved in velik porast publikacij s področja temeljnih in raznih na novo nastalih področij v tehniki in znanosti sta pospešila zanimanje za tehnično literaturo med strokovnjaki-tehniki, pa tudi med širšimi sloji prebivalstva. Ta porast literature in zanimanje zanjo sta zahtevala nove zasnove v organizaciji in v ureditvi knjižničnih prostorov. Knjižnice so postale osrednje ustanove tudi za potrebe gospodarstva in industrije. Ker stara poslopja niso mogla več zadovoljevati novih potreb, zlasti ne porasta literature in obiskovalcev, so mnoge take knjižnice še danes v fazi neprestanih prezidav in dozidav.

Pri zasnovi sodobnega knjižničnega poslopja je danes odločilno predvsem vprašanje funkcionalnosti, to je rešitev notranje organizacije poslovanja in dela, in sicer pravilno dimenzioniranje in razmestitev posameznih prostorov, povezava teh prostorov in oddelkov s komunikacijami ter druge ureditve sodobnih tehničnih naprav, ki jih zahteva čimbolj gladek in hiter potek službe.

Med prvo in drugo svetovno vojno se je v Evropi razvil pri gradnji novih knjižnic danes že klasični princip trodelnosti z jasno ločitvijo na:

1. skladišča (knjige),
2. javne prostore (obiskovalci) in
3. delovne in upravne prostore (knjižničarji).

Centralno ležeči prostor za javne kataloge s prostorom za izposojo knjižničnega gradiva pa funkcionalno povezuje ta trodelni sistem.

V tem času so v Ameriki že razvili sodoben sistem knjižnice s »prostim pristopom«, decentralizirali so skladišča in knjigo približali obiskovalcu. Z organizacijo tehnične dokumentacijske in informacijske službe pa se tudi pri nas vedno bolj uveljavljajo knjižnice z urejenimi čitalnicami, v katerih imajo obiskovalci prost pristop do dela knjižničnega

gradiva, ki ga pod nadzorstvom knjižničarja sami lahko pregledujejo in izbirajo ter uporabljajo v čitalniških prostorih.

Ves prostor, ki je prej predstavljal »veliko čitalnico«, združuje skladišče knjižničnega gradiva, ki je urejeno po strokah, sedeže in mize za obiskovalce ter kontrolna mesta za izdajanje knjig. Prostor je deljen samo s knjižnimi policami in drugo notranjo opremo ali pa z lahkimi montažnimi predelnimi stenami. Pri tem sistemu se je *prvič in tudi samo v tem obsegu v bibliotekah* pojavilo načelo fleksibilnosti, ki ga tako pogosto uporabljajo v moderni arhitekturi v inozemstvu, zlasti v Ameriki pri tovarniških in poslovnih objektih. Razen »javnega dela« knjižnice, to je čitalniškega prostora, pa se ta sistem pri knjižnicah bistveno ne razlikuje od trodelnega principa, saj ostane večji del skladišč še vedno zase in so delovni in upravni prostori ločeni od javnih.

Sodobna knjižnična poslopja so, kar se tiče konstrukcije, vsa zgrajena v železobetonskem skeletnem sistemu. Nosilni elementi stavbne konstrukcije so navadno v modularnem sistemu prilagojeni mnogokratniku razdalje med knjižnimi policami, kajti skladiščni prostori zavzemajo pri knjižnicah znaten del stavbne površine. Pri železobetonski skeletni konstrukciji so tudi poznejše spremembe pri delitvi prostorov vedno možne.

Pri gradnji knjižničnih poslopij je danes vsestranska uporaba sodobnih materialov nujna, kajti očitno so tehnične zahteve po izolaciji vlage, klimi in zračenju, izolaciji hrupa ter zlasti tudi po dobri naravni ali umetni osvetljenosti.

Sodoben tloris je tudi možen in uresničljiv šele z uvedbo novih materialov, kakor so plastične mase, guma in plutovina za tla, stropne plošče za dušenje zvoka, brezzračna dvojna stekla (termopan steklo) za zasteklitev oken pa tudi za predelne stene, kjer je obenem potrebna zvočna izolacija (carrels) in množica drugih sredstev za izvedbo gradnje in opreme.

Za čimbolj gladek in hiter potek poslovanja knjižnice je zelo važna tehnična oprema za mehanizacijo poslovanja in transporta. To so zlasti osebna, tovorna in knjižna dvigala, transportni trakovi, govorilne naprave na daljavo, pnevmatična pošta za pošiljanje naročilnic in podobno. Mehanizacija transporta ima predvsem namen, da skrajša čas za izdajanje knjižnega gradiva.

S projektom novega knjižničnega poslopja je treba predvideti tudi ustrezno opremo vseh delovnih prostorov in čitalnic, zlasti pa skladišč. Zadnji čas se pojavlja v literaturi — pa tudi pri ogledu knjižnic v inozemstvu sem to opazil in slišal — vprašanje sodobnejših in ustreznejših knjižnih polic tako glede primerne konstrukcije kakor glede kvalitete izdelave. V poštev pridejo le kovinske izvedbe, pri čemer naj bo vsaka

polica samostojen element opreme, s katero je možno predeliti posamezne prostore (princip fleksibilnosti). Očitna pomanjkljivost pri knjižnih policah je tudi ta, da so navadno vse pregloboke in da se zato zelo slabo izkoristi že tako povsod tesen skladiščni prostor. Povsem zadostna globina polic za oktavni format je 20 cm, za kvartni pa 25 cm. Tudi katalogne omarice naj bodo kovinske izdelave, posamezni predalčki pa na krogličnih ležajih. S primernimi mizami v čitalnicah se lahko dobro izkoristi talna površina. Za čitalnice se v splošnem ne grade več visoke in velike reprezentančne dvorane, temveč rajši več manjših in nižjih prostorov (kakor pač to zahtevata prezračevanje in osvetlitev!), tako da so prijetni in pripravni za študij. Skoraj v vsaki novi knjižnici se predvidevajo manjši študijski prostori (carrels) za poglobljen študij diplomantov in doktorandov.

Tehniške knjižnice se sicer po svoji notranji organizaciji ne razlikujejo mnogo od knjižnic splošnega tipa, le njih program je drugačen, lahko rečemo obširnejši. Razlike in dopolnitve bi bile naslednje:

Tehnični časopisi so danes enakovredni knjigam, če ne še pomembnejši, ker prinašajo sproti najnovejše izsledke. Pri tehniških knjižnicah so uvedena specialna skladišča za grafikone, zemljevide in mape, za prospekte in kataloge, za standarde in patentne spise, za disko-, filmo-, foto- in mikrofilmoteko. Porast knjižnične zaloge je v teh oddelkih kar znaten (tako na primer naraste zaloga patentnih spisov v ETH knjižnici v Zürichu letno za okrog 60 000 primerkov). Dalje je v tehniških knjižnicah zelo važna uvedba dokumentacijske in informacijske službe, ki šele omogoča hitrejše in intenzivnejše izkoriščanje knjižničnih zalog, zlasti periodik.

Posebnost v tehnični literaturi, zlasti pri knjigah, je tudi ta, da je zaradi naglega razvoja tehnike večinoma njena življenjska doba izredno kratka, in sicer največ 10—30 let. To dejstvo se lahko pri tehniški knjižnici upošteva na primer tako, da se izloči zastarela, neaktualna in tako rekoč »mrtva« literatura in se vskladišči na drugem mestu v tako imenovanem »silosu«. Na ta način lahko preprečimo prekomerno naraščanje knjižnih zalog glede na skladiščni prostor in odpravimo nujnost težko izvedljivih prezidav in dozidav.

Pri sodobnem razvoju bibliotekarstva opažamo dve novi važni organizacijski osnovi, in sicer:

1. knjižnične čitalnice s prostim pristopom ter s
2. tehnično in znanstveno dokumentacijsko in informacijsko službo oziroma dokumentacijsko informacijske centre.

Poudarjam pa, da se morata obe službi — bibliotekarska in dokumentacijska — najože povezati, če ne celo spojiti, ker obe skupaj služita raziskovalnemu delu. Le na ta način je postala bibliotekarska in doku-

mentacijska dejavnost del raziskovalnega dela, to je v širšem pomenu del proizvodnega procesa.

Glede novih gradenj velja pri nas od leta 1961 Temeljni zakon o graditvi investicijskih objektov (Ur. list FLRJ, št. 45/1961). Po tem zakonu se mora za vsako gradnjo ali rekonstrukcijo objektov pripraviti investicijski program in investicijska tehnična dokumentacija. Tehnična dokumentacija pa lahko vsebuje idejni in glavni projekt.

Šele na podlagi investicijskega programa, odobrenega od investitorja, in investicijske tehnične dokumentacije s finančno zagotovitvijo se lahko izda dovoljenje za gradnjo. To dovoljenje izdajajo občinski ljudski odbori (upravni organ za gradbeništvo), za važnejše objekte pa ustrezni republiški organ.

Za projektni elaborat in zlasti za projektante je zelo važno, da je investicijski program čimbolj jasno in precizno sestavljen, da je v njem podrobno obrazložena funkcionalnost objekta. Zato je potrebno, da bibliotekar in projektant sodelujeta že pri zasnovi in sestavi investicijskega programa in sproti razrešujeta vse osnove bodoče organizacije poslovanja, razmestitev, povezavo in dimenzije posameznih prostorov ter ureditev tehnične opreme in naprav. Le na ta način morejo projektanti zasnovati dober koncept celotnega projekta.

Tako na primer se je gradbeni (investicijski) program za novo poslopje Centralne tehniške knjižnice pripravljal že od leta 1954, torej skoraj celih 10 let. V študijske namene sta se poprej kot diplomski deli (leta 1954 ing. arh. Oton Jugovec in leta 1962 ing. arh. Zdenka Logar) napravila dva osnutka idejnega projekta nove CTK, kar je zelo koristilo pri sestavi gradbenega oziroma investicijskega programa. Program je proučevala in sestavljala posebna gradbena komisija s tesnim sodelovanjem projektantov.

Pri tehnični dokumentaciji se priporoča izdelava idejnega projekta (običajno 1 : 200), v katerem je laže pregledati organizacijo notranjega poslovanja in medsebojno povezavo posameznih prostorov. Kot smo omenili, sta se za CTK predhodno napravila dva idejna projekta in tudi zadnji idejni projekt je bil izdelan v treh variantah. V prvi varianti se je obravnavala samo knjižnica, in sicer za poslovanje v končni fazi, v zadnji varianti, ki je odobrena, pa so se prostori v IV. terasni etaži predvideli za Zvezo inženirjev in tehnikov SR Slovenije, s katero je CTK zlasti v zvezi s projektom nove knjižnice že od leta 1954 tesno povezana. Znano je namreč dejstvo, da običajno knjižnice v začetku ne potrebujejo vseh prostorov, ki so predvideni za kasnejšo fazo. Tudi je bil v začetku — v prvih variantah gradbenega programa predviden Dom tehnike, ki naj bi sprejel našo knjižnico, Zvezo inženirjev in tehnikov in delno Ljudsko tehniko.

Na podlagi idejnega projekta je potem mnogo laže izdelati glavni projekt, ki pa mora vsebovati še posebej vse potrebne podrobnosti (preiskavo terena, statični račun s konstrukcijo zgradbe, električne, vodovodne, kanalizacijske in transportne instalacije ter instalacije za ogrevanje in prezračevanje). Za nova knjižnična poslopja se priporoča, da se predvidi tudi sesalna naprava za prah, kar je še posebno važno za skladiščne prostore.

Glavni projekt nove Centralne tehniške knjižnice je že gotov. Investicijski stroški bodo znašali nekaj nad 900 milijonov dinarjev.

Osrednja točka vsake knjižnice je prostor za javne kataloge, za izposojo in splošne informacije, ki pa mora biti tesno povezan s čitalniškimi, delovnimi in skladiščnimi prostori. Podrobnejše informacije so pri novi CTK predvidene po posameznih oddelkih in delno v dveh čitalnicah s prostim pristopom.

Pri zasnovi nove knjižnice je treba strogo ločiti med seboj: notranje poslovanje, javno službo in skladišča, vendar pa njih prostore funkcionalno povezati.

Čimbolj točno je treba že v investicijskem programu nakazati pot nove knjige, ki pride v knjižnico. Ta bi bila pri naši knjižnici naslednja:

— vhod prinašalcev knjig in revij ter drugega knjižničnega gradiva,
— predakcesija — sprejem knjižničnega gradiva,
— nabavni odsek — evidenca in kontrola,
— knjižni oddelek:
  akcesija — inventarizacija
  katalogni odsek — katalogizacija
— stvarni katalog — klasifikacija z vrstilci po DK,
— vskladiščenje — definitivna postavitev knjižničnega gradiva.

Periodika naj gredo iz nabavnega odseka direktno v revijski oddelek. ki sam inventarizira in evidentira posamezne številke v svojih katalogih. Predvidevamo, da se bodo zadnje številke revij razporedile v čitalnici s prostim pristopom, starejše pa v skladišču za tekoče revije.

Dokumentacijsko gradivo gre iz akcesije po inventarizaciji direktno v dokumentacijsko-informacijski odsek, kjer se razporedi v dokumentacijskih katalogih.

Pri poslovanju knjižnic moramo ločiti dvoje poti, ki naj se po možnosti čim manj križata, in sicer pot knjige in osebja (poseben vhod) ter pot obiskovalca (glavni vhod). Knjižnično gradivo naj potuje nemoteno skozi vse delovne faze do skladišča oziroma do namembnega mesta. Tudi pot izposoje iz skladišča do obiskovalca in nazaj naj se ne križa s potjo obiskovalcev.

Pri knjižničnem poslovanju je zelo važno, da je čas od oddaje naročilnice pa do trenutka, ko obiskovalec prejme želeno gradivo, čim

krajši in naj ne presega 10 minut. Zato je zaželena dobra pnevmatska pošta od izposojevalnega mesta in čitalnic do skladišč, za obratno pot iz skladišča do izposojevalca pa povezava s transportno napravo (v našem primeru z dvigalom).

Pot obiskovalca pelje skozi glavni vhod mimo vratarja (prva kontrola), v halo in garderobo, kjer je obvezna oddaja garderobe (tudi aktovk). Nato gre obiskovalec v kataloge, kjer se lahko ustavi, ali pa gre v splošno čitalnico oziroma čitalnico s prostim pristopom. Obiskovalec, ki želi informacije iz dokumentacijskega gradiva, gre lahko iz čitalnice v dokumentacijsko-informacijski oddelek.

Ko pride obiskovalec v eno izmed čitalnic, mora mimo nadzornika čitalnice (druga kontrola) in ravno tako zopet, ko čitalnico zapušča. Pri odhodu pot ne pelje skozi kataloge, temveč v garderobo in mimo vratarja. Ves postopek evidence in kontrole obiskovalca bo treba še proučiti in tudi praktično preizkusiti.

Važne so tudi naslednje osnove:

1. Glavni skladiščni prostori obiskovalcem niso dostopni. Obiskovalcem pa je dostopen določni knjižni material v splošni čitalnici in čitalnici s prostim pristopom ter dokumentacijsko gradivo in kartoteke v dokumentacijsko-informacijskem odseku.

2. Knjižnično gradivo se postavlja v skladiščih po velikosti formatov in po zaporednih signaturah. V čitalnicah s prostim pristopom bo razvrščeno gradivo po strokah ne glede na format.

3. Manj aktualna in mrtva literatura se bo vskladiščila v bodoče, ko bo to potrebno, v knjižničnem silosu izven knjižnice.

4. Informacije splošnega značaja bo dajal oddelek za izposojo in informacije (vodja oddelka ali urednik katalogov) v prostoru za javne kataloge, kamor pride vsak obiskovalec. Podrobnejše informacije pa bodo dajali v posameznih oddelkih določeni referenti, zlasti v dokumentacijsko-informacijskem oddelku, v vseh primerih osebno, kolikor mogoče tudi telefonično in za večje zahtevke pismeno.

Zaradi nenavadno omejene zazidalne površine zemljišča je treba tloris izdelati elastično in fleksibilno s čim manjšimi površinami za komunikacije.

V čitalniških in delovnih prostorih je treba paziti na pravilno in zadostno razsvetljavo — po možnosti z dnevno svetlobo. Neonska ali fluorescenčna razsvetljava naj se uporablja samo v pomožnih prostorih, v vseh drugih javnih in delovnih prostorih naj se jo izogiblje. Čitalniški prostori naj so, če le mogoče, v čim večji meri obrnjeni proti severu.

Zaradi nemotenega dela naj se zvočno izolirajo naslednji prostori: čitalnice, »carrels«, kadilnica in ev. dvorana.

V skladiščih naj bosta toplota in vlaga preračunani na zahteve glede konservacije knjižnega gradiva, v drugih prostorih bodita običajni. Klimatizacija bi bila potrebna v naslednjih prostorih: kletni prostori, zlasti skladišča, in javni prostori (čitalnice, kadilnice, dvorana in bife).

Dvorana za okrog 150 oseb za javna predavanja naj se predvidi tako, da se dostop v knjižnične prostore lahko loči in zapre, posebno v večernem času.

Novo poslopje CTK naj ima naslednje čitalniške prostore:

1. Splošna čitalnica: za 150—200 sedežev, na policah 3000 do 6000 knjižnih zvezkov; predvideti je treba tudi možnost, da se splošna čitalnica v bodoče lahko spremeni v čitalnico s prostim pristopom.

2. Čitalnica s prostim pristopom za 100—150 sedežev, zasnovana na principu »prostega pristopa« s postavitvijo do 1500 zadnjih številk revij in do 15 000 zvezkov knjig, urejenih in oddeljenih na policah po strokah.

3. »Carrels« — male študijske sobe, 10 prostorov po 4 m^2 površine za intenzivnejši študij — zvočno izolirane, da je možno uporabljati tudi pisalni stroj. Priključene naj bodo splošni, predvsem pa čitalnici s prostim pristopom.

4. Študijska čitalnica oziroma delovni prostor za obiskovalce, 10 sedežev po 3 m^2 površine pri dokumentacijsko-informacijskem oddelku za proučevanje dokumentacijskega gradiva, standardov in patentnih spisov.

Skupaj je v vseh prostorih nove knjižnice predvidenih 320 sedežev za obiskovalce. Za določitev števila sedežev v splošni čitalnici se jemlje pri univerzitetnih in fakultetnih bibliotekah za osnovo procent slušateljev. Za CTK smo vzeli 4—5 %, kar dá pri 4000 do 5000 slušateljih okrog 200 sedežev. Za bodoče smo računali, da bo $^2/_3$ obiskovalcev študentov, $^1/_3$ pa neštudentov, torej 2 : 1, zato naj bi imela splošna čitalnica okrog 200 sedežev, čitalnica s prostim pristopom pa okrog 100 sedežev ali skupaj obe čitalnici 300 sedežev. Na 1 sedež v čitalnici se računa povprečna površina tal 2,25 do 2,50 m^2, v čitalnici s prostim pristopom lahko tudi nekaj več.

Za dimenzioniranje knjižničnih skladišč sta predvsem odločilna dva faktorja: število 20—30 let in letni prirastek gradiva.

Skladišča knjižničnih fondov naj bodo ločena posebej za knjige, posebej za revije. Knjižnično gradivo v skladiščih naj bo postavljeno po formatih tako pri knjigah kakor pri revijah. Police naj bodo za vse formate enako visoke, in sicer 2 m. Pri oktavih bo imela polica 7 poličnic, pri kvartih pa 5. Vsaka polica naj bo samostojen element z možnostjo spremembe višine med poličnicami. V skladiščih naj se police nameste v medsebojnih razdaljah po 1,30 m.

Knjige: Predvidi naj se skladiščni prostor za 110 000—160 000 zvezkov z letnim prirastkom od 5000—6000 zvezkov. Nekako v 10—17 letih bo treba misliti na prej omenjeni knjižni silos za izločene knjige.

Revije: Predvidevamo, da bo knjižnica imela čez 20—30 let 50 000 do 70 000 letnikov revij. Letni priristek se predvideva na 1500 letnikov.

Na podlagi prej navedenih podatkov potrebujemo skladiščni prostor: za knjige (110—160 000 zvezkov) 447—650 m², za revije (50 000—70 000 letnikov) 828—1160 m², skupaj torej 1275—1810 m². Za knjige je potrebno okrog 1/3, za revije pa okrog 2/3 skladiščnega prostora. Pri knjigah predvidevamo 80 % oktavov in 20 % kvartov, pri revijah pa 20 % oktavov in 80 % kvartov. V splošnem je še predviden skladiščni prostor tekočih revij za okrog 1500 letnikov v izmeri 50 m² in s posebnimi policami. Pri dokumentacijskemu oddelku pa je predviden skladiščni prostor za standarde 40 m² in za patentne spise 40 m².

Skladišče za mrtvo literaturo — knjižni silos — je lahko ločeno od knjižničnega poslopja, po možnosti v neposredni bližini in tako, da bi se dalo v etapah po potrebi dograjevati. S centralizacijo mrtvih knjižnih fondov se bo po grobi cenitvi zbralo v 30 letih 100 000—150 000 knjižničnih enot.

S tem sem podal nekaj splošnih osnov, zahtevkov in smernic za sodobno knjižnično poslopje in sicer predvsem za strokovne tehniške knjižnice z nekaterimi podatki iz projekta za novo poslopje Centralne tehniške knjižnice, ki je predvideno na novem Trgu revolucije v Ljubljani. Dejstvo pa je, da predstavlja sodobna knjižnica zapleten organizem, za kar nam še manjka izkušenj in za kar je potreben intenziven študij tako bibliotekarja kakor arhitekta, kajti zlepa ni objekta, ki bi se tako poredkoma projektiral in gradil, obenem pa doživljal znatne spremembe v zahtevah in osnovah.

UREDITEV IN OPREMA JAVNIH KNJIŽNIC

Ančka Korže

V povojnih letih se je javno knjižničarstvo pri nas razvijalo dokaj neenotno in nenačrtno. Javne knjižnice so nastajale spontano kot samostojne ustanove ali pod okriljem raznih kulturnih in športnih društvenih organizacij. V tovarnah so rasle sindikalne in tovarniške knjižnice, razen njih pa še vrsta knjižnic pri raznih upravnih organih in zavodih. Knjižnice so bile deležne precejšnje družbene podpore.

Po statistiki je bilo leta 1951 v Sloveniji 1223 javnih ljudskih in sindikalnih knjižnic z razmeroma majhnim številom 605 000 knjižnih zvezkov. To ogromno število knjižnic se je postopoma selekcioniralo

in leta 1961 lahko ugotovimo le še 525 javnih ljudskih knjižnic (štete so tudi sindikalne) z 1 123 000 knjižnimi zvezki. To več kot 50 odstotno zmanjšanje števila javnih knjižnic v tem desetletnem obdobju ne bi bilo vznemirljivo, saj je vrsta knjižnic imela izredno majhen knjižni fond in ni imela pravih pogojev za obstoj in delovanje, če bi se preostale knjižnice kontinuirano razvijale naprej. Šibka nabavna politika, zanemarjanje kadrovskih problemov, nakup nove literature in zlasti še sodobnejša gradnja in ureditev knjižnic, vse to je oviralo rast sodobnejših knjižnic. Naj navedem nekaj podatkov: slovenske javne ljudske knjižnice so se v nabavni politiki usmerjale skoraj izključno v leposlovje in se povprečje nakupa poučne literature v teh knjižnicah giblje med 5—10 %. Zato danes nobena ljudska knjižnica v celoti ne ustreza zahtevam in nalogam, ki bi jih morala opravljati, saj posvečajo svojo dejavnost pretežno izposoji leposlovja, kar pa je le del njihovih nalog. V letih 1951—1961 je knjižni fond javnih knjižnic narasel komaj za 518 000 knjižnih zvezkov — torej v 10 letih povprečno za okoli 1000 knjig na knjižnico. Kako je s knjižničarskim kadrom, pa nam povedo naslednje številke: od 199 knjižničarskih delavcev, ki so stalno zaposleni v javnih knjižnicah, jih je opravilo strokovne izpite le 60 % in sicer 16 bibliotekarjev, 63 knjižničarjev in 32 knjižničarskih manipulantov.

Te ugotovitve nam nalagajo dolžnost, da javno knjižničarstvo hitreje saniramo in prilagodimo družbenim potrebam. Vsako zapostavljanje in zanemarjanje tega problema bo čedalje slabše odsevalo v našem splošnem družbenem razvoju. Javne knjižnice morajo biti temelj in osnova za ves sistem izvenšolskega izobraževanja in kulturne dejavnosti. Neprestano upadanje pošolskega izobraževanja je pripisati predvsem tudi slabi organizaciji in založenosti knjižnic z ustrezno literaturo, zlasti v manjših mestih in na podeželju. Večina teh manjših knjižnic si ne more privoščiti strokovno usposobljenega knjižničnega kadra, že tako skromni knjižni fondi pa ostajajo neizkoriščeni, oziroma služijo zelo ozkemu krogu uporabnikov. Taka nesmotrna organizacija knjižnic, ki dejansko niso knjižnice, temveč le neurejene in malo rabljene zbirke knjig, je ne samo predraga za naše razmere, pač pa tudi skrajno neučinkovita. Izoblikovati je treba tip javne knjižnice s področju primerno literaturo in s konkretnimi nalogami v okolju, kjer nastajajo ali delujejo.

Zakon o knjižnicah postavlja občinske matične knjižnice za osrednje knjižnične ustanove, namenjene javnosti. To je tip knjižnice, ki ga šele oblikujemo in mu bomo v prihodnje dajali največ poudarka. Za matične knjižnice so bile že imenovane nekatere študijske knjižnice in vrsta ljudskih knjižnic. K splošnemu izobraževanju so doslej nedvomno največ prispevale študijske knjižnice, ki jih imamo v Sloveniji devet. Te knjižnice so nastale z željo, da se tudi izven glavnega kulturnega središča omogoči širšemu krogu prebivalstva izobraževalno, kulturno

in znanstveno delo. V zadnjih letih so se razvijale oziroma dopolnjevale tako, da danes lahko govorimo o knjižnicah dveh različnih smeri ali dveh različnih tipov. Študijske knjižnice v Mariboru, Murski Soboti, Celju, na Ravnah in v Kopru so svojo glavno obliko dejavnosti kot pokrajinske knjižnice znanstvenega tipa obdržale in posvečajo vedno več pozornosti zbiranju in hranjenju gradiva pokrajinskega in krajevnega značaja, čeprav so v glavnem finančno vezane na skupščine tistih mest, kjer imajo sedež. Ostale naše študijske knjižnice pa postajajo osrednje knjižnice in zajemajo v svoje področje dela vso knjižničarsko dejavnost. Razen mariborske študijske knjižnice so vse imenovane za matične knjižnice občin, nekatere tudi za več občin skupaj.

Lahko rečemo, da so osrednje knjižnice, ki so razširile svojo dejavnost na vsa knjižničarska področja, postale vzor za formiranje tistega tipa občinske javne knjižnice, ki ga želimo izoblikovati v bodočnosti v vseh občinskih centrih. Seveda ne moremo pričakovati, da bodo v vseh občinah obstajale knjižnice s tako obsežnim in izbranim knjižnim fondom in s tako kadrovsko zasedbo, saj zato ni osnovnih pogojev, vendar je mogoč podoben program dela tudi v manjšem obsegu in v skromnejših pogojih. Važno je, da se tako strokovno kot organizacijsko približamo oblikam dejavnosti, ki jih izvajajo te knjižnice, tudi v knjižnicah tistih občin, ki so na začetku poti. Osrednja knjižnica v Kranju na primer ima študijski oddelek, ki opravlja naloge pokrajinske znanstvene knjižnice, oddelek za množično izposojo knjig oziroma ljudsko knjižnico, pionirsko knjižnico in oddelek za matično službo ter inštruktorsko pomoč knjižnicam v občini. Osrednja knjižnica v Novi Gorici združuje prav tako študijsko knjižnico, pionirski oddelek in ljudsko knjižnico. Študijska knjižnica v Novem mestu postaja osrednja knjižnica in je matična za občino Novo mesto. V zadnjih letih je začela razvijati še ljudsko knjižnico, pod svojim okriljem je ustanovila pionirsko knjižnico in ob njej diskoteko, ki je prva te vrste v Sloveniji. Veliko se ukvarja z organizacijo mreže javnih knjižnic na svojem področju. Podobno je usmerjena knjižnica v Ptuju.

Pri nas splošno razširjene ljudske knjižnice so se prav tako po kvaliteti in obsegu razvijale različno. Medtem ko so si nekatere ljudske knjižnice v večjih središčih pridobile ugled in jih po kvaliteti dela in izboru knjižnega fonda lahko vzporejamo z osrednjimi knjižnicami, imamo tudi ljudske knjižnice, ki so samo skromne izposojevalnice pretežno leposlovne literature. Te so običajno strokovno neurejene, brez ustreznega kadra in jih komaj lahko imenujemo knjižnice, čeprav so največkrat edina knjižnična ustanova v občini. Močnejše ljudske knjižnice v občinah zato postajajo matične, pridobile so si vsaj osnovne pogoje, da lahko prevzemajo to službo. Seveda te funkcijske spremembe knjižnic nalagajo občinam obveznosti, ki jih ni mogoče prezreti. Na-

dalje je treba reorganizirati knjižnično službo in predvsem knjižnice same. Potrebna jim je kvalitetnejša nabavna politika, pravilna ureditev knjižnega fonda, boljši kadri, zlasti pa sodobnejši prostori in oprema. Delavska knjižnica v Ljubljani na primer ima kot ljudska knjižnica odličen knjižni fond, vendar zaradi pomanjkanja prostorov nima pogojev za izvajanje dejavnosti, ki bi jih morala opravljati kot osrednja matična knjižnica občine Ljubljana-Center, čeprav je v zadnjem letu izvedla nekaj uspelih sprememb v poslovanju. Ljudska in matična knjižnica občine Kočevje je sodobno urejena, vendar že sedaj premajhna za potrebe osrednje knjižnične ustanove. Najbolj ji manjka študijski oddelek s čitalnico, ki bi bil v takem občinskem središču nujen in za katerega knjižnica zbira literaturo že veliko let. Predvsem ima lep izbor periodičnega tiska. Zato lahko rečemo, da doživljajo vse ljudske knjižnice, ki so bile v zadnjih dveh letih imenovane za matične, obdobje korenitih sprememb, ki smo jih dolžni načrtno usmerjati.

Tak razvoj knjižnic kaže, da se bodo v Sloveniji izoblikovali trije tipi javnih knjižnic:

1. Študijske knjižnice v večjih kulturnih središčih, ki bodo zbirale domoznanstveno gradivo, literaturo splošno izobraževalnega pomena in znanstveno literaturo. To gradivo bo na razpolago širši javnosti in dopolnilo višjim šolam in šolam druge stopnje.

2. Matične knjižnice v občinskih središčih, ki bodo obenem tudi osrednje knjižnice občin in bodo združevale vse knjižničarske dejavnosti. V manjših središčih bodo morale zagotoviti vse potrebe po izobraževalni literaturi in za zagotovitev kulturnih potreb prebivalstva. Te ustanove v občinah morajo odstranjevati razlike v razvoju kulturnega življenja v mestu in na podeželju.

3. Ljudske knjižnice, ki bodo skrbele v prvi vrsti za izposojo na dom in bodo po obsegu lahko zelo različne. V velikih mestih, kjer so študijske knjižnice prevzele skrb za izobraževanje, bodo ljudske knjižnice razvijale predvsem stike z bralci in skrbele za izposojo na dom. Na podeželju pa bodo ljudske knjižnice predvsem izposojevalnice, ki bodo delovale v sklopu občinskih matičnih knjižnic ali pa bodo priključene kulturnim in prosvetnim ustanovam, organizacijam in zavodom.

S tako mrežo javnih knjižnic upamo doseči pomembnejše izboljšanje našega knjižničarstva.

Ugotovitve, da po osvoboditvi ni bila v Sloveniji na novo zgrajena niti ena knjižnica, dovolj zgovorno kažejo na skromne razmere, v katerih se je razvijalo naše knjižničarstvo. Z načrti za gradnjo knjižnic se doslej nihče ni sistematično ukvarjal in tudi o sodobnem opremljanju knjižnic več razpravljamo šele zadnja leta. Javne knjižnice so bile največkrat odvisne od bolj ali manj ustreznih adaptacij.

Tudi v primeru, ko so v nekaterih občinah gradili nove kulturne domove, so bile knjižnice potisnjene ob stran in so dobile neustrezne ali premajhne prostore. Knjižnica v Kočevju je v drugem nadstropju novega športnega doma, prav tako sta v nadstropju novega kulturnega doma knjižnici v Zagorju in Brežicah. V Tržiču je knjižnica v prvem nadstropju dvoriščne stavbe. Seveda v takih pogojih knjižnice precej zgubijo na funkcionalnosti, ker so skrite in odmaknjene, za bralce pa neprijetne zaradi stopnišč in jih neradi obiskujejo, če ni nujno potrebno.

Če bomo hoteli bogastvo znanja v knjigi zares izkoristiti, ga približati bralcu in knjigo načrtno vključiti v sistem splošnega izobraževalnega dela, bo treba načrtneje graditi in planirati knjižnične prostore in zgradbe in dopovedati urbanistom in občinskim možem, da spadajo v načrtovanja za določena področja naselij (od 3000—5000 prebivalcev) tudi knjižnice prav tako kot šole, ambulante, otroška igrišča, varstvene ustanove, trgovine itd.

V Sloveniji je bilo v zadnjih desetih letih adaptiranih 22 javnih knjižnic, torej približno 2 na leto, in vsega 2 študijski knjižnici. Od doslej imenovanih 37 občinskih matičnih knjižnic jih je dve tretjini v neustreznih prostorih in brez potrebne opreme. Matična knjižnica občine Ljubljana-Moste (40 000 prebivalcev) ima okrog 50 m² površine, čeprav ima 6400 stalnih obiskovalcev in izposodi do 85 000 knjig na leto. Knjižnica ima en sam izposojevalni prostor, nobene čitalnice in je brez pionirskega oddelka, čeprav je imela v letu 1964 vpisanih 3000 mladih bralcev, nima upravnih prostorov ne skladišč za neustrezno in zastarelo literaturo in ne najnujnejših sanitarij. Prostori so vlažni, knjige propadajo in le prizadevanju knjižničarskega osebja je pripisati uspehe, ki jih kljub nemogočim delovnim pogojem še dosegajo. V podobnem položaju je knjižnica v občini Ljubljana-Šiška (50 000 prebivalcev), ki obdana z najmodernejšimi stavbami, v bližini impozantne športne hale v Tivoliju, ob najmodernejših samopostrežnicah ždi v stari neugledni stavbi v prostorih s 70 m² površine, kar ustreza trisobnemu stanovanju srednje velike družine. Ali občinski odgovorni ljudje lahko najdejo izgovor za tak položaj te pomembne knjižnične ustanove, ki ima na leto 33 000 obiskovalcev in izposodi do 92 000 knjig? Takih knjižnic imamo v Sloveniji še vrsto, zlasti v manjših občinah.

Tudi večina naših študijskih knjižnic je v podobnem položaju. Za vse je značilno skrajno pomanjkanje prostorov, večjih adaptacij sta bili deležni v zadnjem času le Študijska knjižnica v Mariboru, ki je zgradila na dvorišču knjižnice nov skladiščni objekt, ter Študijska knjižnica v Celju, ki gradi v podaljšku stare grajske stavbe nove prostore. Vse druge knjižnice rešujejo problem pomanjkanja prostorov, kakor vedo in znajo. V Študijski knjižnici v Kopru, ki ima svoje prostore v več sto let stari stavbi, postaja obtežitev s knjigami tako nevarna, da

grozi, da se stropi porušijo. Študijska knjižnica v Novem mestu je v preteklem letu zaradi neustreznih in zastarelih dimnih naprav doživela požar, ki bi lahko napravil nepopravljivo škodo na knjižnem in drugem gradivu kulturno-zgodovinskega pomena, ki ga skrbno hrani in zbira ta knjižnica že 20 let. Le naključju je pripisati, da do večje katastrofe ni prišlo.

Naj navedem nekaj osnovnih zahtev, ki jih je treba upoštevati, kadar gre za gradnjo sodobne knjižnice. Knjižnica naj bo čimbolj v središču, v bližini drugih kulturnih in izobraževalnih ustanov, vendar odmaknjena od cestnega hrupa ali vsaj obrnjena tako, da hrup ne pride do prostorov, ki so namenjeni študiju in stiku z bralcem. Knjižnični prostori naj bodo čim laže dostopni, v pritličju ali še bolje v visokem pritličju, po možnosti brez večjega števila stopnic. Važna je osvetlitev prostorov. Obiskovalci naj berejo v vseh prostorih knjižnice ob dnevni svetlobi, umetna razsvetljava pa mora biti topla in prilagojena dnevni, da si bralci, ki so dalj časa v knjižnici, ne utrujajo oči. Za knjižno gradivo je zelo škodljiva direktna sončna svetloba, zato je treba skladišča knjig in izposojevalnice pravilno zaščititi. Knjižnice ne smemo postaviti v kletne ali druge vlažne prostore. Če je stavba v pritličju, mora biti ustrezno izolirana pred vlago, kajti knjige so zelo občutljive. Preveliko nihanje temperature in vlage v zraku pušča vidne posledice na knjigah, lotijo se jih razne plesni in druge bolezni. V takih neprimernih prostorih se kaj rade naselijo tudi žuželke in številni drugi mikroorganizmi, ki na knjižnem gradivu povzročajo nepopravljivo škodo.

Pri projektiranju ne smemo prezreti potrebe po obtežitvi, ki jo zahtevajo knjižnični prostori, še bolj važna pa je natančnost pri adaptacijah starih zgradb. Trdnost tal in stropov je zlasti pomembna v skladiščih in izposojevalnicah, ki so urejene na prost pristop, kjer je lahko istočasno večje število bralcev. Obremenitev cenimo za 1 m široko polico normalne višine (2—2,20 m) s približno 500 knjigami, kolikor jih sprejme, na 400—500 kg.

Prostori knjižnice so lahko različno veliki, seveda glede na število bralcev, ki jih knjižnica oskrbuje z literaturo, in na število prebivalstva določenega kraja, mesta ali občine, če gre za osrednjo ali občinsko matično knjižnico. Prostori naj obsegajo izposojevalnico za odrasle bralce, izposojevalnico za mladino in pionirje, čitalnice z določenim številom sedežev in za določene namene. Čitalnica je lahko študijskega značaja, lahko je časopisna ali mladinska čitalnica, vse pa so prirejene tako, da se lahko uporabljajo za razne prireditve. Zato je važno, da je možno take prostore izolirati od drugih knjižničnih prostorov. Knjižnica mora imeti glede na naloge, ki jih opravlja, še prostore za posebne zbirke (zgodovinske, glasbene, geografske, narodopisne itd.), v osrednjih knjižnicah pa še za potujoče knjižnice. Vse večje knjižnice bodo imele pro-

store za informacijsko službo, za notranje knjižničarsko delo, upravne prostore in ustrezne sanitarije. Pri načrtovanju prostorov je važno, da morajo biti v vseh javnih knjižnicah izposojevalnice za odrasle in mladino prirejene na prost pristop, kajti ta način zahteva določne spremembe v izdelavi opreme in razporeditvi knjižnega gradiva.

Ob uvajanju sodobnejših metod dela z bralcem uvajamo tudi drugačen način urejanja in poslovanja knjižnic. Police do stropa v temnih, slabo zračenih in zanemarjenih skladiščih in knjižničar ob klasičnem trgovskem pultu, ki je značilen za naše starejše knjižnice, počasi izginjajo, uveljavlja se modernejši sistem prostega dostopa do knjig in ureditve knjižnega fonda po univerzalni decimalni klasifikaciji, ki se je doslej v javnih knjižnicah najbolje obnesel. V Sloveniji je sprejela ta sistem večina javnih knjižnic, ki so adaptirale svoje prostore. V knjižnicah z manjšim knjižnim fondom je mogoče postaviti v prost pristop vso knjižno zalogo, medtem ko večje knjižnice postavljajo v prost pristop aktualno literaturo, urejeno v kolekcijah po strokah ali jezikih. Ne samo, da je takšen sistem urejanja knjižnic prikladnejši za bralca, tudi knjižničarjevo delo dobi drugačno vsebino, saj postane predvsem svetovalec bralcu. Vsa knjižnica je urejena tako, da se knjižni fond, s katerim knjižnica razpolaga, čimbolj približa neposredno bralcu in je vse njeno poslovanje podrejeno temu cilju.

Povečane potrebe po prostorih in primernejši opremi so marsikje, zlasti v finančno šibkejših občinah, zavrle rast knjižnic ali pa je prišlo do zasilnih in neustreznih rešitev. Marsikatera že preurejena knjižnica ne kaže nove podobe, čeprav so se porabila za preureditev precejšnja sredstva. Miselnost, da izdelava knjižne police ni nobena posebnost in da jo lahko izdela vsak mizar, je zelo zmotna. Imamo celo primere, ko so načrte za knjižne police izdelali arhitekti, pa vendar police ne ustrezajo, se podirajo in jih je treba sproti vezati med seboj, da zdržijo težo knjig.

Za tako opremljanje niso vedno krive knjižnice in majhna sredstva, veliko krivde je tudi v tem, da naša industrijska podjetja niso zainteresirana za serijsko izdelavo knjižnične opreme, ker je potrošnja premajhna. Edino podjetje, ki se ukvarja z izdelavo solidnih in stabilno izdelanih knjižnih polic iz lesa in kovine je »Avtokovinar« v Škofji Loki. Vendar je to pravzaprav obrtniško delo in ne serijska proizvodnja. To podjetje izdeluje poleg enostranskih in dvostranskih knjižnih polic za izposojevalnice še vozičke za prevoz knjig. Drugo podjetje, ki je pripravilo nekaj prototipov sodobne knjižnične opreme, je »Slovenijales-Kooperativa« v Ljubljani. Po arhitektovih načrtih so izdelali izposojevalno mizo, mizico za otroške slikanice, stojalo za odlaganje ročnih in šolskih torbic, ki je zlasti primerno za pionirske oddelke knjižnic, in stojalo za razstavljanje periodičnega tiska. Tudi ta oprema je zelo pri-

merna za knjižnice s prostim pristopom. Podjetje izdeluje to opremo samo po individualnih naročilih, kar izdelke podraži in si jih manjše knjižnice teže privoščijo. Knjižne police izdeluje serijsko še »Primat« iz Maribora, vendar za knjižnice odprtega tipa niso primerne, ker so kovinske. Uporabne so za večja skladišča in so tudi nekoliko višje od polic, ki se uporabljajo pri prostem pristopu.

Seveda je še druga oprema, ki bi jo lahko izdelovali serijsko, če bi našli solidnega proizvajalca. Izdelava katalognih omaric je na primer prepuščena individualnim načrtom in privatnim obrtnikom, čeprav uporabljajo knjižnice v Sloveniji samo dva formata katalognih listkov. Težave nastajajo tudi pri nabavi miz in stolov za čitalnice, vendar so tu možne najrazličnejše rešitve, saj imamo v Sloveniji več podjetij, ki se ukvarjajo s serijsko proizvodnjo teh artiklov. »Stol« v Duplici ima precej opreme te vrste in jo je mogoče naročiti v vseh večjih trgovinah lesne stroke. Podjetje ima tudi dovolj prospektov.

Investitorji knjižnic morajo razumeti, da so za sodobno opremo knjižnic določene norme, ki jih ni mogoče prezreti. Zato bo treba premagati lokalistične težnje in izdelave opreme za občinske knjižnice ne prepuščati občinskim mizarskim podjetjem z motivacijo, da sredstva, ki jih dajejo občine, ostanejo v občinah. Prav zaradi teh teženj imamo toliko različnih tipov opreme, kolikor imamo knjižnic.

Lahko rečemo, da so prvi začetki serijske izdelave opreme za javne knjižnice s prostim pristopom do knjig v teku, da pa bo potrebno še veliko prizadevanj, preden pride do širšega sodelovanja s podjetji.

Na zborovanju v Murski Soboti je bilo prikazanih nekaj barvnih diapozitivov o najuspelejši opremi knjižnic, ki so bile adaptirane v zadnjih nekaj letih. Te slike hrani republiška matična služba in so na razpolago vsem, ki se ukvarjajo s temi problemi.

STATISTIKA IN STATISTIČNI OBRAZCI V MARIBORSKI ŠTUDIJSKI KNJIŽNICI

Marija Gajšek

Mnenja o potrebi statistike v knjižnicah so že od nekdaj zelo deljena. Eni gledajo na statistiko kot na dodatno obremenitev bibliotekarja, drugi zopet kot na prepotrebno zlo. Pridružila bi se tem poslednjim in trdila z Goethejem, da »nam le številke pokažejo, ali je naš svet dobro ali slabo upravljan«.

Različnost mnenj izhaja pač iz tega, da je namen statistike le možnost primerjave organizmov istih značilnosti. Knjižnice pa so živi in dinamični organizmi, katerih skrajni vpliv je le težko zajeti v številke. To se pravi tisti vpliv, ki je kulturnoprosvetno najvažnejši. Primerjamo

lahko vedno le kvantitativni vpliv, ki pa je odvisen od strukture kraja in stopnje šolstva v tem kraju. Torej odvisnost od objektivnih zunanjih vplivov. Možno pa je zajeti v statistiki določne aspekte, ki so bistveni za razvoj knjižnice.

Kaj naj torej imamo za važnejše, ali številke, s katerimi lahko dokažemo kvantiteto neposrednega vpliva (število obiskovalcev) in s tem kvantiteto dela na zunaj, tj. forumu, ki o knjižnici odloča, ali številke, ki govore o funkcionalni ureditvi knjižnice, skoraj bi lahko rekli o kvaliteti dela.

Iz statistike mora biti razvidno delovanje knjižnice in vsaka izmed njenih uslug. Statistika mora nuditi podatke o zahtevah čitalcev po številu in značaju. Le iz statistike je tudi možno razbrati organizacijo knjižnice. Bibliotekar mora prilagoditi organizacijo potrebam knjižnice ali pa jo vsaj zadržati v mejah razpoložljivega osebja.

Če naj statistika tudi služi svojemu namenu in naj ne bo sama sebi namen, mora biti vsaka dejavnost v knjižnici zasnovana statistično z istih vidikov, kajti le tako je mogoča knjižnična primerjava.

V Študijsko knjižnico v Mariboru se lahko načeloma včlani vsak državljan po dovršeni osemletki, ki predloži, če je dijak srednje šole, »dovolilnico« za vpis, sicer pa osebno izkaznico in 100 din za letno članarino.

Dovolilnica je dvodelna tiskovina, na kateri razrednik s podpisom in žigom šole potrdi pravilnost dijakovih podatkov. Prvi del dovolilnice ostane na šoli, drugega predloži dijak Študijski knjižnici. S tem imata šola in knjižnica evidenco nad dijaki po šolah in konec leta je laže izterjati knjige. Kajti brez potrjene dovolilnice iz Študijske knjižnice šola dijaku ne izda letnega spričevala.

Od slušateljev višjih šol pa zahtevamo indeks, katerega žigosamo na zadnji strani. V primeru, da nam visokošolec knjig ne vrača redno, se obrnemo na knjižničarja šole in študent čaka toliko časa na potrdilo o opravljenem izpitu, dokler nam knjig ne vrne.

Novega člana ŠK zabeležimo z vsemi osebnimi podatki na karton za našo abecedno kartoteko članov (mesečni pregled števila članov). Na hrbtni strani tega lista je tiskan poslovnik, bralec s podpisom potrdi, da je tudi zanj obvezen.

Vsak uporabnik naše knjižnice prejme člansko izkaznico za čitalnico ali za izposojevalnico. Tudi članska izkaznica ima na čelni strani tiskan poslovnik.

V čitalnici vodimo abecedni in številčni register s točnimi osebnimi podatki, v izposojevalnici pa naložimo kartoteko, tako imenovani kontni list. Vse knjige, ki si jih uporabnik naše knjižnice izposodi, zabeležimo na članski izkaznici in kontnem listu. (Dvojna kontrola!)

Omenila bi še eno posebnost mariborske študijske knjižnice. Že leta 1926 je izločila knjige, ki jih je imela v več izvodih, v novo osnovani oddelek »dvojnic«. In sicer zato, da bi se temeljni izvod ščitil. Ta oddelek obstaja še danes. Vodimo ga po načinu ljudskih knjižnic. Za oddelek dvojnic vodimo poseben abecedni-imenski kartotečni katalog in strokovni katalog v obliki knjige po DK. Beletristiko in šolske priročnike izposojamo načeloma le iz oddelka dvojnic.

Kot v vsaki knjižnici štejemo tudi pri nas dnevno naše obiskovalce in njihove želje. Da lahko vse to registriramo, uporabljamo naročilnico. Mariborska ŠK je prva v Sloveniji uvedla obrazec naročilnice, kamor vsak obiskovalec zabeleži točne podatke o knjigi, svoje ime in poklic. Naročilnica nam pove, kolikokrat je bila posamezna knjiga zahtevana oziroma zaželena. Iz števila naročilnic pa je tudi vsaj delno razvidna zaposlenost službe bralcev.

V čitalnici izpolni vsak bralec obrazec DZS št. 1.100, na katerem se zopet beležijo signatura, naslov dela, število kosov, ime in poklic. Seveda pa tudi datum, iz katerega je razvidno, koliko dni zaporedoma je uporabljal zahtevano delo.

V izposojevalnici izpolni bralec prejemnico. Prejemnico odlagamo: prvi odrezek po avtorjih, da bi imeli hiter pregled, katere knjige so izposojene, drugi odrezek po datumu in abecednem redu izposojevalca, tretji odrezek pa potuje nazaj v skladišče na mesto izposojene knjige.

Dnevno zaključimo statistiko v čitalnici in izposojevalnici na obrazcu MT 4486-59, na katerem štejemo knjige po strokah. Stroke so nanizane po zgledu DK, seveda ne podrobno.

Na obrazcu MT 4487-59 pa štejemo obiskovalce po poklicnih skupinah. Statistika se zaključi mesečno in letno.

Krivulja obiskovalcev se giblje pravzaprav iz leta v leto enako. Raste od septembra do prvega maksimuma v januarju, marca in aprila pada in se dvigne z zaključnimi izpiti na šolah konec maja in začetek junija do drugega in absolutnega viška.

Poletni meseci so le slabo zasedeni, so zato knjižnici na razpolago za večja interna dela, ki jih v času navala ni mogoče opraviti.

Statistika, ki jo imamo za čitalnico in izposojevalnico, nam da le sliko potrošnikov in potrošnje. Ne pove nam, kolikokrat je kdo zaman iskal zaželeno knjigo. Število naročilnic v odnosu do izdanih knjig nam pove neizpolnjene želje.

Iz statistične tabele je sicer razvidno število izposojenih ali bolje uporabljenih knjig, ni pa razvidno, v katerem jeziku so pisane te knjige. Morda ne bi bilo napačno, da bi se statistika delila v istih skupinah na domačo in tujejezično literaturo, če že ne diferencirano po jezikih. Nabavi bi gotovo ustregli. Načeli pa bi s tem že drug problem, ki prav-

zaprav ni problem ŠK, je pa z njo tesno povezan — vprašanje znanja tujih jezikov naše mladine.

Poleg statistike v oddelku za službo bralcev vodi še nabavni oddelek seznam tekoče periodike, razdeljen na skupine DK. Letno pa poda nabavni oddelek poročilo o celotni nabavi po strokah in poseben seznam važnejših del.

Vsi zaključki se poročajo letno ustanovitelju, vendar le v tekstu.

Kot je razvidno iz gornjega, vodimo podrobno statistiko potrošnje. Vprašam pa se, čemu toliko govora o potrošnji, ako nimamo vzporedne statistike nabave. Že pri Milkauu zasledimo načrt za razpredelnico nabave, ki naj bi jo vodili tekoče in ki je ne bi bilo težko vskladiti s statistiko porabe. Na ta način bi si najbrže lahko prihranili marsikateri dinar, ker ga trošimo za področja, ki so v knjižnici že dovolj zastopana.

Literatura: Bourgeois Pierre: Les statistiques des bibliothèques. (Bulletin à l'intention des bibliothèques. Vol. XV. No 1. 1961.) — Milkau Fritz: Handbuch der Bibliothekswissenschaften. II Bd. 1933.

Ocene in poročila

JUGOSLOVANSKE BIBLIOTEKARSKE REVIJE V LETU 1964

Najsi obravnavamo katero koli vprašanje našega knjižničarstva, vedno trčimo predvsem na njegove negativne plati. Seveda, to ne pomeni, da naše knjižničarstvo sploh ne napreduje ali pa da se ne bi mogli pohvaliti z ničimer pozitivnim, vendar pa drži dejstvo, da naše knjižničarstvo še ni takšno, kakor že dolga leta upravičeno predvidevamo in želimo in kakor bi dejansko lahko bilo. To velja v širšem, jugoslovanskem, in tudi v ožjem, slovenskem merilu. Ni namen tega sestavka obravnavati celotno vprašanje našega knjižničarstva, tak začetek je bil potreben zgolj zato, da bi se našel stik z vprašanjem našega strokovnega periodičnega tiska, v tem primeru zlasti iz leta 1964. Gre namreč za to: z bilanco našega lanskega bibliotekarskega periodičnega tiska ne moremo biti povsem zadovoljni. Zlasti velja to za Slovenijo in Hrvatsko, v nekoliko manjši meri pa tudi za Srbijo ter Bosno in Hercegovino, tj. za republike, v katerih izhajajo naše strokovne revije. Hrvatski Vjesnik bibliotekara Hrvatske in naša slovenska Knjižnica nikakor ne moreta ujeti korak s časom. Redno sta v zaostanku, tako da smo za leto 1964 dobili v roke šele prvo dvojno številko. Od sarajevskega Bibliotekarstva smo doslej prejeli prve tri številke, od srbskega Bibliotekarja pa dve dvojni številki, kar pomeni, da verjetno manjka dvojna številka 5/6. Vse kaže, da ne gre več za stari izgovor — za pomanjkanje sredstev, temveč verjetneje za pomanjkanje primernega gradiva oziroma zaneslji-vih sodelavcev. Mar so mlajši, zlasti pa srednji bibliotekarski kadri, ki se sicer vedno bolj uveljavljajo v našem knjižničarstvu, res manj prizadevni kot njihovi starejši predhodniki? Naj bo že kakor koli, nekakšno stagnacijo kvalitete (in kvantitete) je brez dvoma opaziti v naših bibliotekarskih revijah.

Naša domača *Knjižnica* (dvojna številka 1/2 za leto 1964) je kaj skromna. Če nas ne bi reševali referati (na srečo dobri) z lanskega pomladnega plenarnega zasedanja v Trbovljah, bi ta dvojna številka, ki je izšla z veliko zamudo, najbrže niti ne mogla iziti. Jasno je, da številka, ki je v bistvu nekakšen »zapisnik« navedenega sicer zelo plodnega zasedanja, ne more imeti strokovno bolj dodelanih člankov, ki bi kazali izrazit napredek slovenske knjižničarske vede in znanosti kot take. Iz razumljivih razlogov so referati na takšnih plenarnih zasedanjih bolj organizacijskega in bolj trenutnega pomena, pač izraz tekočega stanja in potreb našega knjižničarstva. Poleg omenjenih referatov strokovnega bralca še najbolj pritegne prispevek Stanka Kosa »Dopolnitve in pripombe k Bibliografiji prevoda objavljenih u Jugoslaviji 1944—1959 glede na slovenske prevode v skupini DK 8«. Poučna je tudi rubrika Ocene in poročila, kjer so se s prikazi inozemskih revij prav lepo uveljavili tudi naši mlajši sodelavci. Nova oprema Knjižnice je vsekakor okusnejša od prejšnje.

Vjesnik bibliotekara Hrvatske (God. 10., br. 1/2, Zagreb 1964) se je

s svojo (za sedaj še edino) lansko dvojno številko ravno tako bolj medlo izkazal. Že uvodni članek ugledne urednice Eve Verone »Dojmovi s bibliotekarskog putovanja po Sjedinjenim američkim državama« kaže, da pri strogo strokovnih prispevkih tudi Hrvatom trda prede. Kakor koli je že članek odlično napisan in zanimiv, je navsezadnje vendarle zgolj strokovno informativnega pomena. Navajeni smo bili, da nam »Vjesnik« prinaša strokovne in znanstvene prispevke na najvišji ravni. Strokovno izvirnejši in temeljitejši je vsekakor članek Šime Jurića »Nekoliko siučajeva starijih fingiranih impresuma s imenima mjesta uzetim s područja Jugoslavije«. Za nas je članek toliko bolj zanimiv, ker je med mesti, katerih ime je rabilo za založniško-tipografsko kamuflažo v XVII. in XVIII. stoletju, navedena tudi Ljubljana.

Rubrika »Ocjene i prikazi« je v glavnem ohranila svojo priznano visoko raven. Ocene, oziroma prikazi so izčrpni, temeljiti in strokovno dognani in lahko v tem oziru rabijo kot vzor tovrstnim sodelavcem drugih jugoslovanskih bibliotekarskih revij. Za nas je vsekakor najbolj zanimiv prispevek Milutina Ivanušića »Slovenska bibliografija. Članki in leposlovje v časopisju in zbornikih 1945 do 1950. Ljubljana 1963. 4°. 561 str. (Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Biblioteka 2.)« Članek je zelo temeljita in izčrpna kritika tega našega pomembnega bibliografskega dela, kakršne ni bilo deležno niti doma. V splošnem je delo ocenjeno pozitivno, vendar pa z navedbo nekaterih prav nerodnih spodrsljajev, ki bi jih v publikaciji Slovenske akademije znanosti in umetnosti ne smelo biti (npr. nekaj hrvatskih avtorjev je uvrščenih med Slovence in Makedonec med Bolgare). Tudi drugi kritični prispevki so skrbno obdelani in se nanašajo zgolj na zares izbrane bibliotekarske publikacije. Zvezek zaključuje rubrika »Pregled«, ki vsebuje precej drobnega in zanimivega gradiva. V splošnem zasluži navedeni dvojni zvezek »Vjesnika« sicer pozitivno oceno, vendar pa je ta publikacija pod običajnim povprečjem te najuglednejše jugoslovanske strokovne bibliotekarske revije.

Bibliotekar. Organ Društva bibliotekara Srbije. God. 16., br. 1/2, 3/4, Beograd 1964. — O lanskoletnem Bibliotekarju je pravzaprav težko napisati in utemeljiti neko določeno stališče. Veliko sodelavcev, veliko drobnih prispevkov in zanimivosti, skratka — zelo pisan letnik, toda kot v drugih revijah, tako tudi v Bibliotekarju ne najdemo bolj tehtnih in temeljitih strokovnih člankov. So pa med njimi nekateri, ki zaslužijo, da jih posebej omenimo, tako Mirjane Matarić »Razvoj naših biblioteka za slepe« (v br. 1/2). To je redkokdaj obravnavana snov. Članek prikazuje lepo in pregledno razvoj te dejavnosti v Jugoslaviji, med drugim tudi v Sloveniji. Vendar kaže, da bi bilo koristno, če bi slovensko področje še bolj temeljito obdelal kak domač bibliotekar. Dalje Dragutina Nikčevića »Izrada kataloga fotografija« (br. 1/2). Kratek, izviren in prav koristen članek. Prva dvojna številka lanskega letnika je v precejšnji meri posvečena tudi stoletnici smrti Vuka Karadžića s primernimi prispevki. Druga dvojna številka (br. 3/4) je v uvodnem članku Miodraga Živanova »Skerlić i biblioteke« tudi delno posvečena spominu Jovana Skerlića. V tej številki je zanimiv »Poziv na diskusiju o terminologiji bibliotekarstva«, ki ga pošilja ugledna bibliotekarska delavka Smilja Mišić. Tudi na tem področju nas v Sloveniji čaka še veliko dela. Zlasti naše večje ljudske in matične knjižnice opozarjamo na prispevek Branka Ćurdjulova »Predlog za rešenje problema inventarisanja, ekspedicije knjiga i vođenje evidencije o knjižnim fondovima u narodnim bibliotekama Beograda«. Marko Orešković je v svojem prispevku »Pseudonimi« precej nerodno razrešil »psevdonim« slovenskega mate-

matika Jurija Vege. Pisca dela Georg von Vega: Logaritmische, trigonometrische und andre Tafeln. Berlin 1783. razrešuje kot Veha Juraj. Res je sicer, da je bil stari priimek Vegovih »Veha«, vendar pa je v znanstvenem, takratnem in sedanjem svetu znan kot Vega in pri nas poleg tega še kot Jurij in ne Juraj. Kot vir te »razrešitve« navaja Orešković almanah Bošković, Zagreb 1953, str. 195 in »Vjesnik« 27. marca 1958.

Kot že rečeno, obe dvojni številki sta pestri, zanimivi in polni koristnih informacij in iz obeh veje, če ne drugo, vsaj duh živahne razgibanosti naših srbskih kolegov.

Bibliotekarstvo. Časopis Društva Bibliotekara Bosne i Hercegovine. God. 10., br. 1/3, Sarajevo 1964. — Predvsem moramo našim sarajevskim kolegom priznati izredno pridnost in vztrajnost. Njihova strokovna revija, ki smo jo precej časa spremljali z nekakšno skepso, se je dokončno obdržala in uveljavila. Med vsemi našimi bibliotekarskimi glasili izhaja najbolj zanesljivo in, kar je glavno: kvaliteta raste od številke do številke. Sarajevo postaja vedno bolj močno bibliotekarsko središče, kar dokazuje tudi dejstvo, da so Sarajevčani hrabro prevzeli vodstvo Zveze društev bibliotekarjev Jugoslavije, ki ga s poletom in prav uspešno držijo. Ta dinamičnost odseva tudi v njihovem glasilu.

Značilna za Bibliotekarstvo je navada, da uredništvo večkrat vpleta v svojo publikacijo tudi prispevke splošno kulturnega pomena, ki sicer nimajo neposredne zveze s knjižničarstvom. Izjemoma, ob izrednih priložnostih, je to gotovo koristno (npr. Vukova stoletnica), vendar pa se tudi pri takih prispevkih mora najti povezava s stroko, ker sicer zelo naglo bledi pravi namen revije. V splošnem ta pripomba, ki bi se lahko nanašala tudi na beograjskega Bibliotekarja, skoraj ne velja za zadnje tri številke, ki jih obravnavamo.

V št. 1 je prvi oddelek posvečen Vuku Karadžiću. Ugledni sarajevski znanstvenik dr. Ilija Kecmanović je prispeval obširen članek »Život i djelo Vuka Karadžića«, a vzhodnonemška bibliotekarka Friedhilde Krause je poslala zanimiv opis spominske razstave na čast Vuku Karadžiću, ki jo je organizirala državna knjižnica v Berlinu. Zanimivo je tudi poročilo z občnega zbora Društva bibliotekarjev Bosne in Hercegovine, ki ga je podal Mitar Papić in ki nam zelo nazorno kaže stanje knjižničarstva v tej republiki.

Zehra Hamrić preseneča s svojim prispevkom »O normiranju poslova u Narodnoj biblioteci u Mostaru«. Do neverjetnih podrobnosti je v članku preračunanih okoli 120 najrazličnejših knjižničarskih del in opravkov, in sicer do minutne, dá, celo do sekundne natančnosti! Vsekakor izredna prizadevnost, ki pa ji je težko priznati pravi smisel in življenjsko vrednost.

Št. 2 je vsebinsko bogatejša od predhodne ter vsebuje nekaj prav zanimivih prispevkov, tako Pribulje Subhija »Radnička štampa u Bosni i Hercegovini do 1941«; Draga Vidovića »Savremena bibliotečka zgrada i njena oprema«; Romana Lukina »Transliteracija glagoljskog teksta na omotu Vjesnika bibliotekara Hrvatske« in Grubačićev prikaz knjige A. N. Verevkine »Kak oformit bibliografiju k naučnoj rabote. Moskva 1962«.

V št. 3 vzbujajo pozornost posebno prispevki s področja zaščite knjige, in sicer Mubere Gluhbegovića »Osobine, prednosti i nedostaci kožnih poveza« in Zorice Mulalić »Zaštita knjige od štetnog uticaja vlage«.

V vseh treh številkah je še precej drugega prav poučnega gradiva ter redna kronika dejavnosti bibliotečnih delavcev Bosne in Hercegovine, ki je očitno zelo razgibana.

Če na koncu tega članka povzamemo glavne misli in tudi kritiko, ki smo jo tu in tam izrekli, potem bi

želeli podčrtati naslednje: Kot vsepovsod tako nosijo tudi naše strokovne revije pečat našega časa — naglico in nezadostno temeljitost, tj. pojave, ki se zlasti v knjižničarstvu redno maščujejo. Potrebno nam je več umirjenosti, več poglobljenosti in, ne nazadnje, morda malo več nesebične vneme za našo lepo stroko.

J. R.

ROCZNIKI BIBLIOTECZNE 1960—1962

Časopis »Roczniki biblioteczne« s podnaslovom »Organ naukowy bibliotek szkol wyższych«, tj. »Bibliotečni letopisi, Znanstveni organ visokošolskih knjižnic« izhaja v zajetnih zvezkih enkrat ali dvakrat letno. V Ljubljani imamo letnike 4/1960, 5/1961 in 6/1962; revija izhaja z enoletno zamudo, zvezek 3/4 letnika 1962 je izšel decembra 1963. Med štirimi poljskimi bibliotekarskimi časopisi (Poradnik bibliotekarza — Knjižničarjev svetovalec, Bibliotekarz — Knjižničar, Przegląd biblioteczny — Knjižnični pregled in Roczniki biblioteczne) je zadnji najbolj specializiran, pa tudi za širši krog knjižničarjev najmanj zanimiv, ker ne prinaša prispevkov iz knjižničarske prakse, pa tudi člankov s sodobno knjižničarsko problematiko ima zelo malo. Velika večina razprav je zgodovinske vsebine; poleg zgodovine raznih knjižnic obdelujejo teme, ki so za naše pojme pravzaprav že na meji bibliotekarstva in spadajo bolj v splošno, kulturno in literarno zgodovino: zgodovina papirništva, tiskarstva, knjigotrštva, nastanek in razširjanje raznih pomembnih knjižnih izdaj, biografije pomembnih znanstvenikov, ki so bili tudi knjižničarji, ipd.

Tudi v rubriki »Materiali« je zbrano večinoma zgodovinsko gradivo. Rubrika »Recenzije in pregledi« prinaša izčrpne preglede inozemskega bibliotekarskega tiska, predvsem revialnega. V rubriki »Kronika« so priobčena poročila Komisije za knjižničarske zadeve glavnega sveta za visoko šolstvo, poročila o delu bibliotekarskih kateder na poljskih univerzah, seznami magistrskih in doktorskih nalog na teh katedrah in podobno.

Letnik 1960 je izšel v dveh zvezkih na 643 straneh. Karol Głombiowski piše o »Veliki razširjenosti del Erazma Rotterdamskega v Šleziji za časa renesanse«, Valdemar Voisé o »Delih poljskih učenjakov v baselskih tiskarnah 16. in 17. stoletja«, Maria Manteufel o »Dubletah v knjižnici Załuskih«. Tudi zadnja razprava je zgodovinske vsebine, opisuje, kako je gospodaril Józef Załuski z dubletami v Javni knjižnici, ki sta jo leta 1747 z bratom Andrzejem ustanovila v Warszawi. Smatral jih je za mrtev kapital in se je trudil, da jih čimprej proda ali zamenja. Edini prispevek iz sodobnega knjižničarskega sveta v tej številki je članek Bolesława Paździora »Knjižnica Združenih narodov v Ženevi«.

V rubriki »Kronika« je zanimivo poročilo o »Konferenci o visokošolskih oddelčnih knjižnicah«. Ta je ugotovila potrebo po pravni in personalni ureditvi številnih knjižnic, ki so zrasle ob visokošolskih inštitutih in oddelkih. Na konferenci so orisali razmerje med glavno univerzitetno knjižnico, ki mora zbirati predvsem historična, pregledna dela z vseh področij znanosti, in oddelčnimi, ki morajo skrbeti predvsem za specialna in nova dela. Sklenili so, da morajo biti oddelčne knjižnice pod nadzorstvom ravnatelja glavne knjižnice, da je treba pospeševati sodelovanje med knjižnicami in da je treba poskrbeti za nastavitev bibliotekarjev pri oddelčnih knjižnicah.

Zvezek 3/4 tega letnika je izključno zgodovinski. Na uvodnem mestu je življenjepis profesorja Wiktorja Hahna (1871—1959), klasičnega filologa, poljskega literarnega zgodovi-

narja in bibliografa, avtorja Bibliografije poljskih bibliografij.

Letnik V/1961 je izšel v enem zvezku na 400 straneh. Uvodni prispevki so posvečeni 70-letnici znanstvenika in bibliotekarja Aleksandra Birkenmajerja, ki je od ustanovitve leta 1951 vodja katedre za bibliotekarstvo na univerzi v Varšavi. Jubilant se je ukvarjal z zgodovino znanosti, zgodovino rokopisnih knjig, vezav in tiskarstva, pa tudi z zgodovino poljskih in tujih knjižnic. Napisal je mnogo bibliografij poljskih in tujih znanstvenikov do 16. stoletja.

Ostali članki so zgodovinski. Nekaj naslovov za ilustracijo: »Adam Dyon in Kasper Lybisch, wrocławska tiskarja za reformacije«, »Korespondenca Załuskih kot vir za zgodovino poljske razsvetljenske kulture«, »Nov vir za zgodovino legende o Boleslavu Hrabrem« ipd. Edini nezgodovinski prispevek je članek Krystyne Remerowe »Pomen študija strukture in potreb bralcev za bibliotečno politiko«. Avtorica ugotavlja, da je zaradi hitrega razvoja znanosti in tehnike nujno izpopolniti knjižničarsko delo. Treba je znanstveno raziskovati potrebe bralcev in organizirati ponudbo knjig, ki bo ustrezala povpraševanju. V teh raziskavah trenutno vodita v svetu ZDA in Sovjetska zveza. Tudi znanstvene knjižnice morajo vse bolj sodelovati z ustreznimi katedrami in se prilagajati potrebam znanstveno-raziskovalnega dela.

V Kroniki so priobčena poročila o delu bibliotekarskih kateder na univerzah v Łódźu (1946—1961), Warszawi (1951—1961) in Wrocławu (1956—1961). Podrobno je opisan razvoj stolic in študijski režim. Zanimiva je statistika: na katedri v Łódźu, ki je najstarejša, je od ustanovitve leta 1945 do leta 1961 diplomiralo 83 slušateljev, promoviralo 5, habilitiral se je eden. Izreden študij je organiziran samo na univerzi v Wrocławu, in to po posebnem programu, ki je prilagojen možnostim zaposlenih slušateljev.

Letnik VI/1962 je izšel v dveh zvezkih na 625 straneh. V zvezku 1/2 je Karol Głombiowski objavil članek »Bibliotekarstvo kot univerzitetna študijska disciplina«, ki je bil pripravljen kot referat za konferenco bibliotekarskih kateder v socialističnih državah v Berlinu maja 1962. Avtor skuša ugotoviti notranjo osnovo bibliotekarstva (termin »bibliotekarstvo« uporabljam tu in povsod, kjer je govora o univerzitetnem študiju te stroke, v pomenu poljsko »bibliotekoznawstwo«, rusko »bibliotekovedenie«), iz katere bi bilo možno izvajati notranjo strukturo stroke. Zavrača koncepcijo, da je središče te stroke knjižnica in da je bibliotekarstvo kot študijska disciplina nauk o knjižnici ter prihaja do zaključka, da je lahko osnova te znanstvene panoge samo knjiga, pojmovana kot sredstvo za ohranitev, posredovanje in širjenje določene kulturne vsebine. Nauk o knjigi je znanstvena panoga, ki razlaga pogoje za ohranitev, posredovanje in uporabo pismenih del. Kljub tesni povezanosti med vedo o knjigi na eni in literarno zgodovino ter zgodovino znanosti na drugi strani ugotavlja avtor, da obstajajo pogoji za avtonomen razvoj vede o knjigi, ki ima svoj lastni predmet raziskovanja in svoje lastne metode. V skladu s to koncepcijo vidi avtor osrednjo skupino predmetov v visokošolskem študiju bibliotekarstva v naukih o knjigi, o knjigotrštvu, o knjižnicah in o bralcih, ki so oprti na temeljito poznavanje literarne zgodovine in zgodovine znanosti.

Adam Lewak v članku »O katalogizaciji rokopisov« ugotavlja, da se rokopisne zbirke ne dajo katalogizirati mehanično. Osnova za katalogiziranje je ocenitev vrednosti rokopisov. Posebej in z večjo skrbjo je treba katalogizirati pomembne rokopise, druge lahko združimo in obdelamo sumarno. Možnosti za sestavo kataloga so različne: lahko je topografski, to je, po postavitvi rokopisov v skladišču, lahko katalogiziramo po izvoru,

po snovi, po jezikih ali po kronologiji. Da bi izbrali najprimernejši tip kataloga, moramo upoštevati značilnosti rokopisnega fonda pa tudi zgodovino knjižnice ter značilnosti okolja, v katerem se je knjižnica formirala, cilj nam mora biti jasnost kataloga. Katalog je treba napisati tako, da ga je mogoče brati z zanimanjem kakor vsako drugo znanstveno delo.

V Kroniki je priobčen seznam doktorskih in magistrskih (diplomskih) del pri treh poljskih bibliotekarskih katedrah (Łódź, Warszawa, Wrocław) v letih 1950—1961. Doktorskih disertacij je bilo 11, magistrskih nalog pa 208. Teme so izredno zanimive in kažejo podobo dela v poljskih seminarjih. Pretežno so zgodovinske in bibliografske, je pa tudi mnogo tem iz sodobne knjižničarske problematike. Za ilustracijo navajam nekaj zgledov: »Naslov knjige kot vir informacije o njej«; »Metoda pripravljanja znanstvenih del: izbor teme, viri in njih uporaba, redakcija«; »Stvarni katalogi«; »Obvezni primerek na Poljskem«; »Ekonomske knjižnice na Poljskem«; »Šolanje bibliotekarjev v Poljski«; »Poljski bibliotekarski tisk. Zgodovinski oris«; »Mladi absolventi srednjih tehničnih šol kot bralci in njih bralni interesi« itd.

V zvezku 3/4 so zgodovinski vsi članki razen enega, ki govori o »Bodočem poljskem centru za raziskovanje zgodovine papirja«. V Materialih je objavljena bibliografija publikacij visokošolskih knjižnic na Poljskem od 1945 do 1960. Obsega 253 pozicij, poleg katalogov so to v glavnem posebni odtisi razprav iz raznih znanstvenih časopisov.

Revija nam daje vpogled v delo poljskega visokošolskega študija bibliotekarstva. Vidimo, da je študij zelo lepo razvit. Vendar se nam vsiljuje misel, da morda le ni idealno, da bi bili vsi bibliotekarji absolventi bibliotekarskih stolic. Za delo v specialnih znanstvenih knjižnicah so verjetno bolje pripravljeni diplomanti ustrezne stroke s poznejšo knjižničarsko specializacijo, pa tudi delavcu v ljudski knjižnici lahko včasih bolj koristi temeljita razgledanost npr. po književnosti kot pa podrobno poznavanje knjižničarske stroke.

Marko Kranjec

NOVEJŠA STROKOVNA LITERATURA V NARODNI IN UNIVERZITETNI KNJIŽNICI

AKIMOVA, N. & M. BOČKAREVA & Z. DUDAREVA: Vospitanie detej v sem'e. Rekomandatel'nyj ukazatel' literatury. Moskva, Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina 1960. 160 str. + 1 pril. 8°. /cir./ Ilustr. — 162460

AMBARCUMJAN, Z. N.: Čitateljem o bibliotečnyh katalogah. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1962. 46 + (II) str. 8°. /cir./ — 184222

AMERICAN book trade directory. List of publishers, booksellers, periodicals, trade organizations, wholesalers, etc. 14th ed. New York, R. R. Bowker Company 1958. XV + 736 str. 4°. — I II 181904

AMERICAN library & book trade annual 1960. New York, Bowker comp. (1960). 8°. — 178690

ANALIZA desetgodišnjeg rada i predlog sedmogodišnjeg plana razvoja biblioteka Srbije. 1964—1970. Beograd, (Komisija za izradu sedmogodišnjeg plana razvoja biblioteka Srbije /1964/). (V) + 2 + 211 str. 4°. /Ov. nasl./ — II 182040

ANNUARIO delle biblioteche italiane. P. 1—3. 2. ed. (Roma), Direzione generale accademie e biblioteche 1956—1959. 8°. — I 168776

AUS der Arbeit des Bibliothekars. Aufsätze und Abhandlungen Fritz Redenbacher zum 60. Geburtstag dargebracht. Unter Mitarbeit von

Hannelore Petz-Gebauer hrsg. von Bernhard Sinogowitz. Erlangen, Universitäts-Bibliothek 1960. 207 str. + pril. 8°. (Schriften der Universitäts-Bibliothek Erlangen. 4.) — S 122008

BARABÁSI Rezsö: Gyarapodási jegyzékek és kötetkatalógusok gyors és olcsó megoldása a Hollerith és foto módszer kombinálásával. (Budapest), Országos Széchényi Könyvtar 1960. 13 str. 8°. (Az Országos Széchényi Könyvtar kiadványai. 50.) — 158920

BERDIČEVSKAJA, C. M.: Predmetnye ukazateli k sistematičeskim katalogam naučnyh bibliotek. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1961. 92 str. + corr. 8°. /cir./ — 164586

BERTOLLA, Pietro: La biblioteca del seminario arciv. di Udine. Udine, Seminario arcivescovile (1963). 91 + (III) str. + pril. 8°. — R 173752

BIBLIOGRAFIJA sovetskoj bibliografii. 1962. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata (1964). 4°. /cir./ — B II 131341

BIBLIOTECHE triestine. A cura di Stelio Crise. Trieste, Sezione del Veneto Orientale e della Venezia Giulia della Associazione italiana delle biblioteche 1959. 131 + (II) str. 8°. (Biblioteca di »Sollecitazioni«. 3.) — 158891

BIBLIOTEČNO - BIBLIOGRAFIČESKAJA klassifikacija. Tablicy dlja naučnyh bibliotek. 6. E — Biologičeskie nauki. (Sost. O. K. Sogomonova, pri učastii G. S. Rožkovoj, L. G. Volgar' i M. V. Kolojarceva.) Moskva, Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina 1961. 8°. /cir./ — 184442

BIBLIOTHEKAR (: höherer Dienst an wissenschaftlichen Bibliotheken:). (Verf.: Werner Krieg.) Bielefeld, W. Bertelsmann 1961. 21 + (II) str. 8°. (Blätter zur Berufskunde. 3. IV. G. 1.) — 172375

BOLDIŠ, Jozef: Vedecké knižnice Slovenskej akadémie vied. Scientific libraries of the Slovak Academy of Sciences. Bratislava, Vydavatel'stvo Slovenskej akadémie vied 1963. 160 + 7 str. 8°. — 173731

BRECELJ, Marijan: Bibliografija NOB tiska na Goriškem. Ob 20-letnici Goriške fronte. Nova Gorica, Goriška knjižnica 1963. XXII + 35 str. 8°. (Publikacije Goriške knjižnice. 1.) — 172854

BRUHN, Peter: Gesamtverzeichnis russischer und sowjetischer Periodika und Serienwerke in Bibliotheken der Bundesrepublik Deutschland und West-Berlins. Hrsg. von Werner Philipp. 1. A-N. Berlin, kom. Otto Harrassowitz 1962. 4°. (Bibliographische Mitteilungen des Osteuropa-Instituts an der Freien Universität Berlin. 3.) — II 167758

BUSSE, Gisela von: West German library developments since 1945. With special emphasis on the rebuilding of research libraries. Washington, Library of Congress 1962. VII + 82 str. 4°. — II 182098

The CARD catalogs of the Library of Congress. A brief description. Washington, The Library of Congress 1955. V + 30 str. 4°. — II 181491

CATALOGING rules of the American Library Association and the Library of Congress. Additions and changes 1949—1958. Washington, Library of Congress 1959. (V) + 76 str. 4°. — K II 182354

COLLISON, Robert L.: Les services bibliographiques dans le monde. 1950—1959. (Paris, Unesco 1961.) 242 str. 8°. (Manuels bibliographiques de l'Unesco. 9.) — B 120925

COMMISSION Nationale Hongroise pour l'Unesco. Conférence sur les échanges internationaux de publications en Europe. Conference of the International Exchange of Publications in Europe. Konferencija po meždunarodnom knigoobmenu v Evrope. Budapest, 13—19 septembre 1960. Budapest, Centre bibliothéconomique et méthodique de la Bibliothèque Nationale Széchényi 1962. 258 str. 8°. — 164432

CONOVER, Helen F/ield/: Current national bibliographies. Washington, The Library of Congress 1955. V + 132 str. 4°. — B II 182099

DECIMALNA klasifikacija v ljudskih knjižnicah. (:Skripta.:) (Prir. Josip Rijavec. Sodelovala: Ančka Korže in Avgust Vižintin.) Ljubljana, Svet svobod in prosvetnih društev okraja Ljubljana 1961. (II) + 26 str. 4°. — II 167047

DENIS'EV, V. N.: Osnovy sovetskoj bibliografii. Učebnoe posobie dlja bibliotečnyh tehnikumov i bibliotečnyh otdelenyj kulturno-prosvetitel'nyh škol. Moskva, »Sovetskaja Rossija« 1963. 136 str. 8°. /cir./ — B 184251

Die DEUTSCHE Bücherei Leipzig. Ein Wegweiser für ihre Besucher und ein Hilfsmittel zu ihrer Benutzung. Leipzig, (t. Schmidt) 1957. 41 + (II) str. 8°. Ilustr. — 162208

DEUTSCHE wissenschaftliche Bücher 1945—1949. Eine Bibliographie mit Nachweis d. Besprechungen. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1951. XII + 718 str. 8°. — 158899

DEZINFEKCIJA i restavracija bibliotečnyh materialov. Sbornik rabot pod red. D. M. Fljate. Leningrad, (Gosud. ordena Trudovogo Znameni Publičnaja biblioteka imeni M. E. Saltykova-Ščedrina) 1959. 66 + (I) str. + pril. 8°. /cir./ — 162181

DIPLOM-BIBLIOTHEKAR (:gehobener Dienst an wissenschaftlichen Bibliotheken:). (Verf. Kurt Richter.) Bielefeld, W. Bertelsmann 1961. 12 str. 8°. /Ov. nasl./ (Blätter zur Berufskunde. 3. IV. G. 2.) — 172375

DIPLOM-BIBLIOTHEKAR für den Dienst an Öffentlichen Büchereien (:Volksbibliothekar:). (Verf.: Carl Jansen.) 3. Aufl. Bielefeld, W. Bertelsmann 1962. 20 str. 8°. (Blätter zur Berufskunde. 3. IV. G. 3.) — 172375

DOUGLAS, Mary Peacock: La bibliothèque d'école primaire et ses différentes fonctions. (Paris, Unesco 1961.) 103 str. + pril. 8°. Ilustr. (Manuels de l'Unesco à l'usage des bibliothèques. 12.) — 105269

DRTINA, Jaroslav: Knihovna jako instituce socialistická. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1961. 248 str. + pril. 8°. — 163851

DURKOVIĆ-JAKŠIĆ, Ljubomir: Istorija srpskih biblioteka. (:1801—1850.:) Beograd, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke republike Srbije 1963. 212 str. + 1 zvd. 4°. /cir./ Ilustr. — II 181602

EDINYE pravila opisanija proizvedenij pečati i organizacii alfavitnogo kataloga dlja nebol'ših bibliotek. (Red. R. A. Košeleva.) Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1963. 301 + (II) str. + corr. 8°. /cir./ — 172422

ELIZARENKOVA, T. P.: Anglo-russkij slovar' knigovedčeskih terminov. Moskva, »Sovetskaja Rossija« 1962. 510 + (II) str. 8°. /cir./ — 171138

ERDÉLYI István & KATONA Pál: Adalékok Zenta könyvtáréletének történetéhez. (Noviszad, Népkönyvtár /1961/.) 12 str. 8°. Ilustr. (Zentai füzetek. 3.) — 160111

ESTREICHER, Karol: Bibliografia polska Karola (i Stanislawa) Estreicher(ów). Część 1. Bibliografia polska XIX stulecia. T. 1—3. Wyd. 2. Kraków, Universytet Jagielloński 1959—1962. 8°. — K 177533

EŽEGODNIK knigi SSSR 1962. Sistematičeskij ukazatel'. T. 1—2. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1963. 4°. /cir./ — II 131935

FÜGEDI (Jolán): A kurrens Magyar Nemzeti Bibliográfia idöszerü késdései. (Budapest), Országos Széchényi Könyvtár 1962. 17 str. 8°. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai. 59.) — 158920

FÜHRER durch die Bibliotheken der Stadt und des Bezirkes Leipzig. (Hrsg. vom Rat der Stadt Leipzig. Bearb. von der Deutschen Bücherei und der Stadt- und Bezirksbibliothek Leipzig.) Leipzig, Verl.

für Buch- und Bibliothekwesen (1961). 148 str. + pril. 8°. (Die Bibliotheken der DDR.) — I 172877

FÜHRER durch die Bibliotheken und Literaturstellen der Hauptstadt Berlin. (Berlin, Stadtbibliothek) 1963. 254 str. 8°. — I 172342

FÜHRER durch die Rostocker Bibliotheken. (Bearb.: Elfriede Rohde, Kurt Penzin. Fotos: Margarete Brauer.) Rostock, Universitätsbibliothek und Stadt- und Bezirksbibliothek 1960. 60 str. + 1 pril. 8°. — 162537

GAWRECKI, Drahoslav: Místnosti a zařízení knihovny. Přehled směrnic, ukazatelů a norem. Výběr sest., předmluvu, poznámky a doslov napsal —. Č. 1. Sovětské materiály: (Paščenko, F. N.:) Architektura i stroitel'stvo bibliotečnych zdany. Martin, Matica slovenská 1959. 8°. (Príručky pre výstavbu a zariadenia knižníc. 1.) — 162364

GOTTLIEB, Theodor: Über mittelalterliche Bibliotheken. (Unveränd. Abdr. der 1890 erschienenen Ausg.) Graz, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt 1955. XII + 520 str. 8°. — 177740

GRADER, Franz: Kärnten in der Literatur. Autoren- und Schrifttumsverzeichnis. Klagenfurt, Carinthia 1960. 88 str. 8°. Ilustr. — 175699

GRADIVO za dokumentacijsko in informacijsko službo v državni upravi in drugih javnih službah in inštitutih za področja družbenih ved. (Gradivo sest.: Glonar I. Ur.: Melihar I.) Ljubljana, (Višja upravna šola — center za dopolnilno izobraževanje) 1964. (II) + 101 str. + pril. + corr. 8°. — B 179272

HEINTZE, Ingeborg: L'organisation d'une petite bibliothèque publique. (Paris, Unesco 1963.) 68 str. + pril. 8°. (Manuel de l'Unesco à l'usage des bibliothèques publiques. 13.) — 105269

ISTORIJA Gosudarstvennoj ordena Trudovogo Krasnogo Znameni Publičnoj biblioteki imeni M. E. Saltykova-Ščedrina. (Red. kollegija V. M. Barašenkov /itd./) (Leningrad), Lenizdat 1963. 436 str. + 1 pril. + cor. 4°. /cir./ — II 180236

JUSTINIJANOVIĆ, Nikola & Nebojša LAZAREVIĆ & Radmila PERIŠIĆ: Biblioteke u Jugoslaviji. Beograd, (Savez društava bibliotekara Jugoslavije) 1962. (III) + VII + 404 + (III) str. 8°. — 172163

KATALOG pomembnejših inozemskih tehničnih revij Centralne tehniške knjižnice v Ljubljani. (Sestavila Vida Gaspari-Tausig.) Ljubljana, Centralna tehniška knjižnica 1963. VII + 305 str. 4°. — II 181430

KATALOG tekuće strane periodike u bibliotekama Jugoslavije. (Red. Liljana Andrić /itd./) Beograd, (Jugoslovenski bibliografski institut) 1963. 8°. — I II 181953

KIPRIČEVA, I. K.: Handbuch der russischen und sowjetischen Bibliographien. Die Allgemeinbibliographien, Fachbibliographien und Nachschlagwerke Russlands und der Sowjetunion. (Übers. in Auszug aus: Bibliografija v pomošč' naučnoj rabote von Regina Stein. Bearb. und erw. durch —.) Leipzig, Harrassowitz 1962. 225 str. 8°. (Bibliothekswissenschaftliche Arbeiten aus der Sowjetunion und den Ländern der Volksdemokratie in deutscher Übersetzung. Reihe B. 5.) — 169490

KLENOV, A. V.: Bibliotečnye katalogi. Rukovodstvo dlja bibliotečnyh rabotnikov. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1963. 352 str. 8°. /cir./ — 184266

KOLTYPINA, G. B.: Bibliografija muzikal'noj bibliografii. Annotirovannyj perečen' ukazatelj literatury, izdannoj na russkom jazyke. Moskva, (Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina) 1963. 226 + (I) str. 8°. /cir./ — M 178933

KORNEEVA, S. I. & N. A. ČEREMIŠINA: Gigiena i restavracija knig v gorodskoj biblioteke. Metodičeskoe posobie. Moskva, (Gosudarst-

vennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina) 1960. 32 str. 8°. /cir./ Ilustr. — 163909

KORPALA, Józef: Abriss der Geschichte der Bibliographie in Polen. (Zarys dziejów bibliografii w Polsce. Aus d. Polnischen übers. von Hildegard Zimmermann.) Leipzig, Harrassowitz 1957. 258 + (I) str. + pril. 8°. (Bibliothekswissenschaftliche Arbeiten aus der Sowjetunion und den Ländern der Volksdemokratie in deutscher Übersetzung. Reihe B. 2.) — 169490

KOSSUTH, Edward: Wiadomości o ksiazce i innych materialach bibliotecznych. (Wyd. 3. zmien.) Warszawa, Państwowy ośrodek kształcenia korespondencyjnego bibliotekarzy 1959. 104 str. + 1 pril. 8°. Ilustr. — 164309

KOZERSKA, Helena & Wanda STUMMER: Katalog rekopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. T. 1. (:Nr. 1—262.:) Warszawa, (Uniwersytet) 1963. (Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. 5.) — 154630

KRAEVEDČESKAJA rabota bibliotek. Materialy Vsesojuznogo soveščanija bibliotek po voprosam kraevedčeskoj raboty. Moskva, 25—28 janvarja 1960 goda. (Red. A. N. Bučenkov, L. M. Vadikovskaja.) Moskva, Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina 1960. 187 str. + corr. 8°. /cir./ — 163940

KRAEVEDČESKAJA rabota oblastnyh bibliotek. Metodičeskoe posobie. (Red.: L. M. Vadikovskaja, V. A. Nikolaev.) Moskva, Ministerstvo kul'tury RSFSR /itd./ 1961. 176 str. 8°. /cir./ — 164599

KRIČEVSKIJ, G. G.: Obščie bibliografii zarubežnyh stran. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1962. 289 + (III) str. + corr. 4°. /cir./ Ilustr. — II 181095

KYRISS, Ernst: Der verzierte europäische Einband vor der Renaissance. Stuttgart, M. Hettler 1957. 40 str. + 16 Taf. 8°. (Meister und Meisterwerke der Buchbinderkunst. 5.) — 132620

LADEWIG, Paul: Katechismus der Bücherei. Leipzig, Ernst Wiegandt 1914. 46 str. 8°. — 163457

LETOPIS' periodičeskih izdanij SSSR. 1955—1960 gg. C. 1. Žurnaly, trudy, bjulleteni. Bibliografičeskij ukazatel'. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1963. 4°. /cir./ — K II 131135

LETOPIS' periodičeskih izdanij SSSR. Novye, pereimenovannye i prekrativšiesja žurnaly i gazety s 1. I. 1961—1. IV. 1962. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1962. 4°. /cir./ — K II 181476

LEWICKA-KAMIŃSKA, Anna: Inkunabuły Biblioteki Jagiellońskiej. Opracowała —. Przy współudziale Heleny Friedberg, Marii Kowalczyk, Ludwiki Tabeau. Kraków, Universytet Jagielloński 1962. XXXVII + 270 + (III) str. + pril. + corr. 4°. — R II 182176

LIBA, Peter: Vydavatel'ské dielo Matice Slovenskej (1863—1953). Bibliografia s prehl'adom. V Martine, Matica slovenská 1963. 552 + (I) str. + pril. 8°. — 177539

LOGAR, Janez & Štefka BULOVEC & Ančka POSAVEC: Slovenska bibliografija. Članki in leposlovje v časopisju in zbornikih 1945—1950. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti 1963. 562 + (II) str. 4°. (Biblioteka Slovensk/e/ akademij/e/ znanosti in umetnosti. 2.) — 114678

MACCRUM, Blanche Prichard & Helen Dudenbostel JONES: A manual for bibliographers in the Library of Congress. (Reprint.) Washington, The Library of Congress 1960. VI + 127 str. 4°. — B II 182100

A MAGYAR bibliográfiák bibliográfiaja. 1956—1957. Összeállította Bélley Pál és Ferenczyné Wendelin Lidia. Budapest, Országos Széchényi könyvtár 1960. 8°. — 163746

MASSON, André & Paule SALVAN: Les bibliothèques. Paris, Presses

universitaires de France 1961. 128 str. 8°. (Que sais-je? 944.) — 94469

MAUROIS, André: La bibliothèque publique et sa mission. /Paris/, Unesco (1961). 33 + (I) str. 8°. Ilustr. — 163387

MEYERS Bücherlexikon. 60000 Bücher, nach Lexikonstichwörtern geordnet. Hrsg. und bearb. von den Fachredaktionen des Bibliographischen Instituts. Mannheim, Bibliographisches Institut (1963). XI + 785 str. 8°. Ilustr. — I 184784

MIČOVSKÝ, Ján & J. SÝKORA: Príručka pre knihovníkov malých knižníc. (Martin), Osveta 1959. 95 + (III) str. 8°. Ilustr. (Knižnica Osvety. 53.) — 164188

MISCELLANEA di scritti di bibliografia ed erudizione in memoria di Luigi Ferrari. Firenze, L. S. Olschki 1952. VIII + 534 + (I) str. + pril. 4°. — II 180040

MODERNA dokumentacija i informacije. (Modern documentation and information practices.) Osnovni priručnik. Ur. O. Frank. (Prev.: Ilić Miloš /itd./ Beograd, Jugoslovenski centar za tehničku i naučnu dokumentaciju 1962. XI + 252 str. 8°. Ilustr. — B 172162

MUSZTÁCS Ágnes Cz.: Az Országos Széchényi Könyvtár francia nyelvü kötetes kéziratainak katalógusa. J. Hajdu Helga közremüködésével összeállította: Cz. Musztács Ágnes. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár 1960. 108 str. 8°. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai. 52.). — 158920

NARODNAJA biblioteka. Sofija, Narodna biblioteka 1963. 60 + (II) str. 8°. /cir./ Ilustr. — 190256

NOTIZIE introduttive e sussidi bibliografici. P.1. 2.ed. rifatta ed accresciuta. Milano, Carlo Marzorati (1958). 8°. (Problemi ed orientamenti critici di lingua e di letteratura italiana.) — 169062

OBŠČESTVENNOST' pomogaet v rukovodstve bibliotečnym delom. (Red.-sost. G. A. Semenova.) Moskva, Ministerstvo kul'tury RSFSR & Gosud. ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina 1962. 44 str. 8°. /cir./ (Obščestvennye načala — v bibliotečnoe delo.) — 184256

ORGANIZACIJA bibliotečnogo obsluživanja naselenija. Sbornik statej. (Red. kollegija: Abramov K. I. /itd./) Moskva, (Gosud. ordena Lenina biblioteka SSSR im. V. I. Lenina & Moskovskij gosud. bibliotečnyj institut) 1962. 220 str. 8°. /cir./ Ilustr. — 172787

ORLOV, V. N.: Glavnaja biblioteka Sovetskoj strany. Moskva, Ministerstvo kul'tury RSFSR 1962. 52 + (I) str. + pril. 8°. /cir./ — 174717

Der ÖSTERREICHISCHE Bibliothekartag 1958. Krems, 18.—21. September 1958. Vorträge und Kommissionssitzung. Hrsg. von der Vereinigung Österreichischer Bibliothekare. (Zsstellung: Otto Drischel, Herbert Zdarzil. Wien, Brüder Hollinek 1959. (IV) + 143 str. 8°. (Biblios-Schriften. 22.) — 112820

Der ÖSTERREICHISCHE Bibliothekartag 1962. Leoben, 27.—29. September 1962. Vorträge und Kommissionssitzungen. (Zsstellung: Otto Mazal.) Wien, Brüder Hollinek 1963. XIX + 143 str. 8°. (Biblios-Schriften. 36.) — 112820

ÖSTERREICHISCHE Bibliotheken. Statistik und Personalverzeichnis. Hrsg. von der Vereinigung Österreichischer Bibliothekare. Wien, Brüder Hollinek 1957. 171 str. 8°. (Biblios-Schriften. 14.) — 112820

Die ÖSTERREICHISCHE Nationalbibliothek. Geschichte — Bestände — Aufgaben. Mit 59 Abb. 2., vermehr. Aufl. Wien, Brüder Hollinek (1958). 80 str. 8°. Ilustr. (Biblios-Schriften. 19.) — 112820

OUTLINE of the Library of Congress classification. Rev. and enlarged ed. of »Outline scheme of classes«. (:Reprint.:) Washington, (Library of Congress, Processing Department) 1958. (II) + 22 str. 4°. — II 166535

PERIODIČESKAJA pečat' SSSR 1917—1949. Bibliografičeskij ukazatel'. Vyp. /10/. Žurnaly, trudy i bjulleteni. Svodnye ukazateli. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1963. 4°. /cir./ — I 131932

PETI kongres Saveza društva bibliotekara Jugoslavije. (Ur.: Dobrila Bokan /itd./.) Sarajevo, Zavod za izdavanje udžbenika 1964. 203 + (IV) str. 8°. — 178727

PHILIPP, Franz-Heinrich: Der Ausleihvorgang an den deutschen wissenschaftlichen Universalbibliotheken. Eine Untersuchungen an Hand von Arbeitszeitstudien. Köln, Bibliothekar-Lehrinstitut 1959. 123 str. 8°. Ilustr. (Arbeiten aus dem Bibliothekar-Lehrinstitut des Landes Nordhein-Westfalen. 17.) — 121603

PIANKO, Gabriela: Praca pisarza, księgarza i bibliotekarza w starożytności. Warszawa, Państwowe wydawnictwo naukowe 1955. 70 + (I) str. 8°. (Świat starożytny. 8.) — 161986

PIHULJAK, Irene: Das rumänische Bibliothekswesen. Eine Skizze seiner Geschichte. Wien, Brüder Hollinek 1961. 37 str. 8°. (Biblios-Schriften. 32.) — 112820

PIPICS Zoltán: A könyvtáros gyokorlati szótára. Dictionarium bibliothecarii practicum. 20 nyelvu szakszótár a könyvtári feldolgozó munkához magyar és nemzetközi használatra. (:Ad usum internationalem in XX linguis.:) (Budapest, Gondolat 1962.) 317 + (I) str. 8°. — K 177455

PODGOTOVKA i povyšenie kvalifikacii bibliotekarej-obščestvennikov. (Red.-sost. N. F. Lebedeva.) Moskva, Ministerstvo kul'tury RSFSR & Gosud. ord. Lenina biblioteka SSSR im V. I. Lenina 1963. 22 + (I) str. + 1 pril. 8°. /cir./ (Obščestvennye načala — v bibliotečnoe delo.) — 184257

POGGENDORF, Dietrich: Die Umstellung alphabetischer Kataloge von der grammatischen auf die gegebene Folge der Ordnungswörter. Statistische Untersuchungen und Arbeitszeitstudien am Zentralkatalog des Landes Nordhein-Westfalen. Köln, Bibliothekar-Lehrinstitut 1958. 137 str. 8°. (Arbeiten aus dem Bibliothekar-Lehrinstitut des Landes Nordhein-Westfalen. 16.) — 121603

POSVETOVANJE o tehniških knjižnicah. Ljubljana, Centralna tehniška knjižnica in Zveza inženirjev in tehnikov Slovenije 1963. (III) + 41 + (I) str. 8°. — 177773

POPOVIĆ, Aleksandar: Priručnik iz istorije biblioteka. Beograd, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije 1964. 86 + (I) str. 8°. /cir./ — 184386

PROTIĆ, Žarko D.: Problemi izrade retrospektivne bibliografije jugoslovenskog radničkog pokreta. Beograd, Institut za izučavanje radničkog pokreta 1963. III + 64 str. 4°. — II 181770

RAČIĆ, Stevo: Centralna poljoprivredna knjižnica NRH. (:With an English summary.:) (Zagreb, Orbis 1961.) 16 str. 8°. Ilustr. (Iz: Spomenica povodom 40-godišnjice Poljoprivrednog fakulteta 1919-20—1959-60.) — 168160

RAFAELLI, Silvano: Catalogo degli incunaboli delle Biblioteche pistoiesi. Notizia introduttiva di Giancarlo Savino. Firenze, L. S. Olschki 1963. XXIII + 81 + (I) str. 8°. (Biblioteca di bibliografia italiana. 44.) — II 69511

ROL' obščestvennosti v rabote bibliotek. (Red.-sost. G. A. Semenova.) Moskva, Ministerstvo kul'tury RSFSR & Gosud. ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina 1963. 62 + (I) str. 8°. /cir./ (Obščestvennye načala — v bibliotečnoe delo.) — 172821

SEBESTYÉN Geza & FARKAS László: Új Nemzeti Könyvtárunk a Várban. (Budapest), Országos Széchényi Könyvtar 1960. 49 str. 8°. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai. 51.) — 158920

SEMINAR znanstvene in tehnične dokumentacije ter informacije. (Ur.: Andreja Hadži.) Ljubljana, (Zavod za tehnično izobraževanje) 1963. (III) + 83 str. 4°. Ilustr. — II 181531

SEZNAM tujih revij CMK 1963. (Ljubljana, Centralna medicinska knjižnica) 1963. 4°. /Ov. nasl./ — II 181530

SOKOLOV, P. V.: Obmenno-rezervnye fondy bibliotek i ih ispol'zovanie. Leningrad, (Akademia nauk SSSR, Biblioteka) 1962. 106 + (I) str. 8°. /cir./ — 184347

SOVEŠČANIE po rekomandatel'noj bibliografii 19-21 janvarja 1961 goda. Sbornik materialov. (Red. kollegija: A. A. Hrenkova /itd./) Moskva, (Gosud. ordena Lenina biblioteka SSSR im. V. I. Lenina) 1961. 186 str. 8°. /cir./ — 164963

STUDII si cercetari de bibliologie. T. 3. (Bucuresti), Academia Republicii Populare Romîne 1960. 4°. — II 166702

SYSTEMATIK für allgemeinbildene Bibliotheken. Leipzig, VEB Verlag für Buch- und Bibliothekswesen 1962. 140 str. 8°. Z 1 sl. — 165718

ŠAMURINA, S. E.: Metodika klassifikacii literatury po jazykoznaniju, literaturovedeniju, hudožestvennoj literature i iskusstvu. Lekcija po kursu »Bibliotekovedenie«, razdel »Bibliotečnye fondy i katalogi«. Moskva, (Moskovskij gosudarstvennyj bibliotečnyj institut) 1960. 18 + (II) str. 8°. /cir./ — 163911

ŠIŠKOVIĆ, Julija: Osnovi poznavanja knjige. Udžbenik za bibliotekarske škole. Beograd, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije 1963. 160 str. 8°. /cir./ Ilustr. — 177577

TABLICY bibliotečnoj klassifikacii dlja massovyh bibliotek. 2-e izd. Pod red. Z. N. Ambarcumjana. Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1961. 189 + (II) str. + corr. 8°. /cir./ — 164002

TABLICY bibliotečnoj klassifikacii dlja oblastnyh bibliotek. Pod red. Z. N. Ambarcumjana. (Rukopis' podgotovili k pečati D. K. Žak i S. P. Ivanova. Alfavitno-predmetnyj ukazatel' sost. G. A. Nadežina i S. G. Marčenko.) Moskva, Vsesojuznaja knižnaja palata 1963. 252 str. 8°. /cir./ — 172396

TJULINA, N. I.: Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina v 1958 godu. Moskva, (Ministerstvo kul'tury RSFSR) 1959. 49 + (II) str. 8°. /cir./ — 161959

TOTOK, Wilhelm & Rolf WEITZEL: Handbuch der Bibliographischen Nachschlagwerke. 2., stark erw., völlig neu bearb. Aufl. Frankfurt am Main, Vittorio Klostermann (1959). XV + 335 str. 8°. — B 168779

U/NITED/ S/TATES/ book exchange service. Questions and answers. Washington, International Cooperation Administration (1960). (IV) + 13 + (I) str. 4°. /Ovoj. nasl./ Ilustr. — II 166533

UNIVERZITNÁ knižnica v Bratislave 1914—1919—1959. v Martine, Matica slovenská 1959. 201 + (II) str. + pril. 8°. — 164530

UPUTSTVA za propagandu knjige. Sarajevo, Bibliotečki centar NR Bosne i Hercegovine 1960. (V) + 29 str. 4°. (Bibliotečki centar NR Bosne i Hercegovine. 7.) — II 131708

V pomošč' detskim bibliotekam 1961 god. Sbornik metodičeskih i bibliografičeskih materialov. (Red.-sost. H. Fernandes-Sančes.) Moskva, Gosudarstvennaja ordena Lenina biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina 1960. 8°. /cir./ — 163913

VIDOVIĆ, Drago: Opšta istorija biblioteka. Sarajevo, Zavod za izdavanje udžbenika 1964. 227 + (III) str. 8°. Ilustr. — 186013

VISWANATHAN, C/aduveti/ G/urusubrahmanya/: Cataloguing theory and practice. A guide to the student of library science. 2. ed. Banaras, Hindu University 1959. XVII + 337 str. + pril. 8°. — 158790

VISWANATHAN, C/aduveti/ G/urusubrahmanya/: The high school

library, its organization and administration. (2. ed.) London, Asia publishing house (1962). XVI + 170 str. + pril. 8°. Ilustr. — 165586

VISWANATHAN, C/aduveti/ G/urusubrahmanya/: An introduction to public library organization with special reference to India. (2. ed.) London, Asia publishing house (1961). XX + 201 str. + pril. 8°. Ilustr. — 165582

VISWANATHAN, C/aduveti/ G/urusubrahmanya/: Public library operations and services. A short manual. London, Asia publishing house (1961). XV +264 str. + pril. 8°. Ilustr. — 165576

VOPROSY meždunarodnogo knigoobmena. Sbornik dokladov na VII naučnoj konferencii Biblioteki Akademii nauk SSSR. (:Leningrad, 20-22 aprelja 1961 g.:) Leningrad, Akademija nauk SSSR 1962. 134 + (II) str. + corr. 8°. /cir./ — 184261

WAGNER, Ewald: Regeln für die alphabetische Katalogisierung von Druckschriften in den islamischen Sprachen. (:Arabisch, persisch, türkisch.:) Auf Grund von Beratungen eines Gremiums von Fachbibliothekaren zsgest. von —. Wiesbaden, Otto Harrassowitz 1961. 73 str. 8°. — K II 151902

WEBER, Doris: Der Bucheinband in seiner Zeit. Stilgeschichte des Bucheinbandes. Bearb. unter der Leitung von Frida Schoy ... von —. Stuttgart, Max Hettler 1959. 60 + (II) str. 8°. Ilustr. — 158668

WHEELER, Joseph L. & Herbert GOLDHOR: Practical administration of public libraries. New York & Evanston, Harper & Row (1962). XI + 57 + (III) str. 8°. Ilustr. — 177491

WYCZAŃSKI, Andrzej: Mikrofilm — nowa postać książki. (Fotogr. w tekście: Leonard Sempoliński.) (Wroclaw), Ossolineum 1960. 280 str. 8°. (Książki o książce.) — 165206

ZENTRALKATALOG neuerer ausländischer Zeitschriften und Serien in österreichischen Bibliotheken (:ZAZ:). Bde 1.—6. Wien, Österreichische Nationalbibliothek 1962—1963. 4°. — I II 181190

ZOPP, Friedrich: Kärntner Bibliographie. Das Schriftum über Kärnten aus den Jahren 1945—1959. Klagenfurt, Bundesstaatliche Studienbibliothek 1961. 289 str. 8°. — 178728

ŽAK, D. K. & S. E. ŠAMURINA: Sistema katalogov oblastnoj biblioteki. Praktičeskoe posobie. Pod red. Z. N. Ambarcumjana. Moskva, Biblioteka SSSR imeni V. I. Lenina & Moskovskij gosudarstvennyj bibliotečnyj institut 1961. 88 + (II) str. 8°. /cir./ — 184269

Boža Pleničar

Organizacija

REGISTRACIJA KNJIŽNIC

V drugi polovici leta 1964 so bile vpisane v osrednji register naslednje knjižnice:

Okraj Celje:

Matične knjižnice: Valvasorjeva knjižnica in čitalnica, Krško, za občino Krško, v. d. direktorja Marija Ana Uršič.

Druge knjižnice: Znanstvena knjižnica pri Posavskem muzeju, Brežice. — Ljudska knjižnica Prosvetnega društva Loče. — Ljudska knjižnica PD Stranice. — Ljudska knjižnica Zreče. — Ljudska knjižnica prosvetnega društva Vitanje. — Knjižnica Splošne bolnice v Brežicah.

Sprememba vpisa: na registrskem listu Knjižnice Velenje se besedilo »upraviteljica Ivanka Naveršnik« nadomesti z besedilom »v. d. upravnika Bosiljka Salmič«. — Na registrskem listu Knjižnice Velenje se besedilo »v. d. upravnika Bosiljka Salmič« nadomesti z besedilom »direktor Vladimira Langus«.

Okraj Koper:

Matične knjižnice: Matična knjižnica, Ilirska Bistrica, za občino Ilirska Bistrica, upravnik Darinka Žbogar.

Druge knjižnice: Knjižnica prosvetnega društva Cerkno. — Študijska knjižnica in čitalnica Idrija.

Okraj Ljubljana:

Matične knjižnice: Občinska knjižnica v Domžalah za občino Domžale, upravnik Vinko Mazi. — Občinska knjižnica Radovljica za občino Radovljica, upravnik Alojzija Horvat. — Ljudska knjižnica Grosuplje za občino Grosuplje, upravnik Silva Gorše.

Druge knjižnice: Knjižnica Narodnega muzeja, Ljubljana. — Knjižnica pri Inštitutu za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani. — Knjižnica pravne fakultete, Ljubljana. — Strokovna knjižnica Gumarskega inštituta pri tov. gum. izd. »Sava« Kranj. — Knjižnica Osnovne šole Majde Vrhovnik v Ljubljani. — Knjižnica Državnega arhiva SRS, Ljubljana. — Knjižnica Fakultete za strojništvo v Ljubljani. — Knjižnica Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani.

Sprememba vpisa: na registrskem listu Občinske ljudske knjižnice Radovljica se besedilo »Občinska ljudska knjižnica Radovljica« nadomesti z besedilom »Matična knjižnica Radovljica«.

Okraj Maribor:

Matične knjižnice: Študijska knjižnica na Ravnah za občino Ravne, upravnik Franc Sušnik.

Druge knjižnice: Knjižnica pedagoške akademije, Maribor. — Ljudska knjižnica Gornja Radgona. — Knjižnica »Svobode« Bistrica pri Rušah. — Strokovna knjižnica dokumentacijsko-informativnega oddelka TAM, Maribor. — Ljudska knjižnica Svečina. — Ljudska knjižnica KUD Slivnica. — Ljudska knjižnica KUD Jarenina. — Pionirska knjižnica Malečnik. — Šolska knjižnica osnovne šole bratov Štrafela, Markovci pri Ptuju. — Knjižnica gimnazije Fr. Miklošiča, Ljutomer. — Ljudska knjižnica Pernica. — Ljudska knjižnica Prosvetnega

društva »Marjan Koren«, Bresternica. — Centralna medicinska knjižnica Ptuj.

Sprememba vpisa: na registrskem listu Študijske knjižnice v Mariboru se besedilo »upravnik Jaro Dolar« nadomesti z besedilom »v. d. upravnika dr. Stanko Kos«.

Skupno je bilo do 31. decembra 1964 registriranih 141 knjižnic.

IZ OSNUTKA PERSPEKTIVNEGA RAZVOJA KNJIŽNIC V SR SLOVENIJI ZA OBDOBJE 1964—1970

V perspektivnem sedemletnem razvoju je planska naloga na področju knjižničarstva v tem, da knjižnice kvalitetno usposobimo za izobraževalne cilje in potrebe, ki jih postavlja naš družbeni razvoj. Ker se je v zadnjih letih število knjižnic v SR sloveniji izpopolnilo in je dovolj veliko — leta 1961 smo imeli 100 znanstvenih, 138 strokovnih, 525 ljudskih in 1412 šolskih knjižnic, je težišče sedemletnega plana na povečanju in izboljšanju strukture knjižne zaloge, na organizacijski utrditvi knjižnične mreže in na modernizaciji knjižnične službe.

Glede na izobraževalne naloge moderne ljudske knjižnice je potrebno v obdobju 1964—1970 povečati knjižno zalogo in hkrati spremeniti njen dosedanji sestav. Iz pretežno leposlovne literature (ok. 80 %) naj se preusmeri tudi v politično, poljudno znanstveno in strokovno literaturo, tako da bo ob koncu leta 1970 sestav knjižne zaloge naslednji: mladinska književnost 25 %, leposlovje (za odrasle) 40 % in poljudnoznanstvena književnost 35 %.

Glede na vedno večjo specializacijo v znanosti in strokah naj znanstvene in strokovne knjižnice izvedejo še večjo specializacijo in koordinacijo v nabavni politiki, tako da se izognejo dupliranju pri nabavi dragih inozemskih revij in knjig. Da bi se knjižna zaloga vseh knjižnic v republiki bolje in širše uporabljala, naj se vse znanstvene in strokovne knjižnice vključijo v medbibliotečno izposojo pri Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Število knjižnih zvezkov v naših knjižnicah ni tako ugodno, kot je število knjižnic. Naslednji statistični podatki kažejo, koliko knjig pride na enega prebivalca pri nas in koliko v nekaterih zahodnih in vzhodnih evropskih državah. (Podatki so vzeti iz publikacije UNESCO: Faits et chiffres, Paris 1957 in veljajo za leto 1956.)

Število knjižnih zvezkov na 1 prebivalca

Leto	SFR Jugoslavija	Slovenija	Avstrija	Danska	Madžarska	Romunija	ZSSR
1957	0,82	1,75	2,31	2,40	3,04	2,59	3,89
1958	0,86	1,98					
1959	0,92	1,73					
1960	0,98	2,15					
1961	1,03	2,23					

V letu 1970 naj bi se število knjižnih zvezkov dvignilo na 4 854 919 knjižnih zvezkov (znanstvene knjižnice 2 853 996 knjižnih zvezkov, strokovne 377 508 knjižnih zvezkov in ljudske knjižnice 1 623 415 knjižnih zvezkov),

kar pomeni, da bi prišle v primerjavi z letom 1961 (2,23 knjige na 1 prebivalca) 3 knjige na enega prebivalca. V primerjavi s 3 544 919 knjižnimi zvezki v letu 1961 se bo knjižna zaloga povečala za 1 310 000 knjižnih zvezkov. Ker računamo na en knjižni zvezek, ki jih knjižnice kupujejo, povprečno 1500 din, bodo knjižnice v 7 letih potrebovale za nabavo novih knjig 1 965 000 000 din (na leto 218 333 333 din).

Osnovni pogoj za uspešno delo knjižnic so prostori (čitalnice, izposojevalnice, skladišča, delovni prostori itd.). Sodobna ljudska in strokovna knjižnica sta urejeni po sistemu prostega pristopa, kar pomeni zaradi postavitve knjig po strokah povečanje knjižničnega prostora, hkrati pa tudi kvalitetno izboljšanje bibliotečne službe. Stanje knjižničnih prostorov je kritično. Še posebej je treba omeniti novo gradnjo za Centralno tehniško knjižnico v Ljubljani v okviru Trga revolucije, nadzidavo Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani za skladišča — le-ti sta svoje investicijske potrebe prijavili pri Univerzi — in nove gradnje in adaptacije za občinske matične knjižnice.

Po podatkih in ocenah, s katerimi razpolagamo, bo potrebna za nove gradnje in adaptacije knjižnic družbena subvencija 2 500 000 000 din (na leto 357 142 857 din). Ta sredstva so relativno visoka, so pa upravičena, saj se je v vseh letih po drugi svetovni vojni vlagalo prav v knjižnice v primerjavi z drugimi področji kulture najmanj sredstev.

V smislu zakona o knjižnicah bo potrebno v 7 letih razviti republiško matično službo, tj. predvsem pospešiti ustanovitev in registrirati še 40 občinskih matičnih knjižnic — doslej se jih je registriralo samo 22. S pomočjo teh knjižnic se bodo do konca sedemletnega planskega razdobja registrirale tudi vse ostale knjižnice. Za opravljanje republiške matične službe so v 7 letih potrebna sredstva v višini 84 700 000 din, v 1 letu 12 100 000 din.

Naslednji podatki kažejo, koliko odpade od družbenih subvencij na knjižnice in od izdatkov sredstev knjižnic na enega prebivalca v naši republiki:

Leto	Družbena subvencija	Skupni dohodki	Izdatki brez investicij
1959	127	139	134
1960	159	172	159
1961	199	215	212
1962	175	308	272
Povprečje 1959—1962	190	209	195

Za 7 let bo področje knjižnic za organizacijsko utrditev knjižnične mreže, za opravljanje moderne informativne službe in za izpopolnitev knjižne zaloge potrebovalo 4 549 700 000 din, na leto 587 576 190 din, tj. 366 din na 1 prebivalca (v letu 1962 din 272 na 1 prebivalca brez investicij).

Planirani razvoj knjižnic terja ustrezno organizacijo študija bibliotekarstva (pri Višji pedagoški šoli v Ljubljani ali na samostojni višji knjižničarski šoli ali na Univerzi). Trenutno se v knjižničarstvu izkazujejo potrebe za okrog 700 kvalificiranih knjižničarjev.

PREDMETNIK IN PROGRAM ZA POUK KNJIŽNIČARSTVA NA PEDAGOŠKI AKADEMIJI

Knjižničarstvo — jezik, zgodovina ali zemljepis

	1. sem.		2. sem.		3. sem.		4. sem.	
	Pr.	V.	Pr.	V.	Pr.	V.	Pr.	V.
1.—8. Pedagoški in ostali predm. sk.:	10	—	11	1	7	1	8	3
9. Katalogizacija in klasifikacija	2	2	2	2	2	2	2	2
10. Bibliografija	2	—	2	—	2	1	2	1
11. Bibliotekonomija	2	—	2	1	2	3	2	2
12. Osnove dokumentacije			2	—	2	1		
13. Knjiga, knjižnice, knjigarstvo	3	—	1	—	1	—	1	—
14. Razvoj in sistematika znanosti							2	—
15. Konserviranje in restavriranje	1	—						
Skupaj:	10	2	9	3	9	7	9	5
16.—20. Izbrani drugi predmet glej ustrezni predmetnik	9	6	7	5	8	5	8	5
Skupaj tedenskih ur	29	8	27	9	24	13	25	13
	37		36		37		38	

Kolokviji in izpiti:

I. semester:

1. Didaktika — delni, obv.
2. Katalogizacija in klasifikacija — kolokvij, obv.
3. Bibliografija — kolokvij, obv.
4. Bibliotekonomija — kolokvij, obv.

II. semester:

5. Didaktika — letni, alt. obv. z občo psihologijo
6. Obča in mladinska psihologija — letni, alt. obv. z didaktiko
7. Predvojaška vzgoja — letni
8. Katalogizacija in klasifikacija — kolokvij, obv.
9. Bibliografija — kolokvij, obv.
10. Bibliotekonomija — kolokvij, obv.
11. Knjige, knjižnice, knjigarstvo I — delni
12. Konserviranje in restavriranje — zaključni
13. Fonetika izbranega jezika — letni, obv.
14. Izbrani jezik I — letni, alt. obv. s knjiž. I.
15. Književnost izbranega jezika I — letni, alt. obv. z jezikom I.

III. semester:

16. Obča pedagogika z zgodovino pedagogike — letni, obv.
17. Didaktika — letni, alt. obv. z občo psihologijo
18. Obča in mladinska psihologija — letni, alt. obv. z didaktiko
19. Katalogizacija in klasifikacija — kolokvij, obv.
20. Bibliografija — kolokvij, obv.
21. Bibliotekonomija — kolokvij, obv.
22. Izbrani jezik I — letni, alt. obv. s knjiž. I
23. Književnost izbranega jezika I — letni, alt. obv. z izbranim jezikom I.

IV. semester:

24. Organizacija šolske službe — zaključni
25. Pedagoška psihologija — letni
26. Družbena ureditev SFRJ — letni
27. Predvojaška vzgoja — letni
28. Osnove dokumentacije — letni
29. Razvoj in sistematika znanosti — letni
30. Izbrani jezik II — letni
31. Književnost izbranega jezika II — letni
32. Metodika izbranega jezika — letni
33. Katalogizacija in klasifikacija — diplomski
34. Bibliografija — diplomski
35. Bibliotekonomija — diplomski

Študijski in izpitni red za knjižničarstvo

Kolokviji so pismeni in ustni. Pismeni kolokvij traja eno uro, ustni 30 minut.

Pismeni kolokvij se opravlja iz katalogizacije in klasifikacije, ustni kolokviji iz katalogizacije in klasifikacije, bibliografije in bibliotekonomije.

— Letni izpiti so pismeni in ustni. Pismeni letni izpit traja eno uro, ustni 30 ali 45 minut.

Pismeni letni izpit se opravlja iz katalogizacije in klasifikacije. Ustni letni izpiti iz katalogizacije in klasifikacije, bibliografije in bibliotekonomije trajajo po 45 minut, vsi drugi izpiti (letni, delni, zaključni) po 30 minut.

— Diplomski izpit je pismen in usten.

Pismeni diplomski izpit obsega klavzurno nalogo po izbiri tem iz katalogizacije in klasifikacije, bibliografije in bibliotekonomije. Ustni diplomski izpit je iz katalogizacije in klasifikacije, bibliografije in bibliotekonomije. Obseg znanja določa učni načrt.

— Druge učne obveznosti:

— Vsak študent je dolžan opraviti v II., III. in IV. semestru po eno interpretacijo iz katalogizacije in klasifikacije, v III. in IV. semestru po 1 bibliografski prikaz, po 1 referat na temo iz bibliotekonomije in 1 dokumentacijski prikaz. Pozitivna ocena iz vaj je pogoj za opravljanje kolokvija ali letnega izpita.

— Obvezne so 4 hospitacije v knjižnicah.

— Vsak študent opravi v III. in IV. semestru vsaj po 1 uspešen poskusen nastop v knjižnici katerega koli tipa.

— Učno prakso opravlja študent knjižničarstva po pravilu na šoli, izjemoma mu jo dovoli predmetna skupina opravljati v knjižnicah določenega tipa.

— Obvezne so vsaj 4 enodnevne hospitacijske ekskurzije v knjižnice in večdnevna študijska ekskurzija. Študenti so dolžni sestaviti o ekskurzijah analitične referate. Priporočljivi so poldnevni ogledi posameznih knjižnic, knjigarn in tiskarn.

Nauk o katalogizaciji in klasifikaciji

I. semester

Osnove bibliologije. Knjiga in njeni deli. Naslov. Naslovni list. Naslovna pola. Sestavine naslovne strani: bistvene prvine; nebistveni pridatki. Stvarni naslov. Podatki o avtorstvu. Navedba izdaje. Impresum. Signet. Vrste naslovov. Glavno besedilo. Spremna beseda; predgovor; sklepna beseda; opombe. Dodatki. Priloge. Tablice. Ilustracije. Kazala. Signature. Kustosi. Vodni znaki. Bralni znaki. Paginacija; foliacija; numeracija stolpcev. Knjižni formati. Ekslibris. Adligati. — Vrste publikacij. Knjige. Brošure. Drobni tiski. Dela v več zvezkih. Osnovni spisi. Suplementi. Skupna dela. Zbirke. Zborniki. Zaključeni tiski. Tekoči tiski. Publikacije v snopičih. Knjižne serije. Vrstne publikacije. Časniki in časopisi. Muzikalije. Zemljevidi. Atlanti. Grafike. Prigodni spisi. Disertacije. Posebni odtisi. Inkunabule. — Dela individualnih avtorjev. Označbe avtorjev v publikacijah. Osebna imena in priimki. Sestavljena imena. Spremembe imen. Transkribirana imena. Psevdonimi. Kriptonimi. Korporativni spisi. Anonimni spisi. — Katalogizacija. Naloge katalogizacije. Razmerje katalogizacije do bibliografije in dokumentacije. — Vrste katalogov. Namen, struktura in zunanja oblika posameznih vrst katalogov. — Abecedni imenski katalog. Osnovna katalogizacijska načela. Glavni in pomožni vpisi. Sestavine katalognega vpisa. — Bibliografski opis publikacije. Značnica. Transliteracija. — Značilne oblike katalognih vpisov. Dela enega avtorja. Dela dveh ali treh avtorjev. Dela več kakor treh avtorjev. Zaključeni tiski v enem zvezku. Zaključeni tiski v več zvezkih. Nezaključeni tiski. Tekoči tiski.

II. semester

Abecedni imenski katalog. (Nadaljevanje.) Enotna oblika značnice. Avtorske značnice. Obravnavanje enostavnih in sestavljenih imen individualnih avtorjev. Inverzija imenskih elementov v značnici. — Upoštevanje spremenjenih imen, psevdonimov in kriptonimov v katalognih vpisih. — Korporativni avtorji. Posebnosti pri katalogiziranju korporativnih spisov. — Katalogiziranje anonimnih spisov. Posebnosti pri oblikovanju stvarne značnice. — Katalogiziranje posebnih vrst publikacij. — Razvrstitev gradiva v abecednem imenskem katalogu. — Enotni abecedni imenski katalog. Katalogi posameznih vrst publikacij. Katalogi posebnih bibliotečnih fondov. — Centralni katalog.

III. semester

Stvarni katalogi. Naloge klasifikacije v knjižnicah. Vrste stvarnih katalogov. — Sistematski katalog. Osnovna načela bibliografske sistematike. Sestava sistematskega kataloga. — Deli klasifikacijske sheme. Upoštevanje prostornih in časovnih pojmov pri razčlembi gradiva. — Klasifikacijska notacija; vrstilci. Uvrščanje gradiva v sistematskem katalogu. — Predmetno kazalo sistematskega kataloga. — Metode za sestavljanje shem za posebne sezname bibliotečnega gradiva. — Decimalna klasifikacija. Deweyev sistem. Mednarodna decimalna klasifikacija. Glavne klasifikacijske tablice. Razredi, oddelki in odseki; podrobna delitev. Pomožne tablice.

IV. semester

Predmetni (geselski) katalog. Osnovna načela predmetnega opredeljevanja bibliotečnega gradiva. Sestava predmetnega kataloga. Glavni vpisi. Kazalke in vodilke. Razporejevalke. — Sestava gesla. Temeljno geslo. Enostavno geslo. Večbesedno geslo. Razširjeno geslo. Sestavljeno geslo; določilo. Raba pridevnika. Raba slovničnega števila. Obravnavanje sinonimov in homonimov. — Stvarni, prostorni, časovni in oblikovni pojmi v predmetnem katalogu. — Posebnosti pri oblikovanju gesel za posamezne predmetne skupine. — Ureditev gradiva v geselskem katalogu. — Geslovnik.

Seminar. Vaje v razpoznavanju publikacij in njihovih delov. Vaje v katalogiziranju s posebnim ozirom na splošne elemente. Vaje v katalogiziranju s posebnim ozirom na izbiro značnice. Vaje v klasificiranju bibliotečnega materiala s posebnim ozirom na mednarodno decimalno klasifikacijo. Vaje v predmetnem opredeljevanju bibliotečnega gradiva in določanju gesel.

Literatura: Abecedni imenski katalog, Ljubljana 1947. (Pravila za katalogizacijo v znanstvenih knjižnicah 1.) (V pripravi nova izdaja.) — Deset godina Bibliografskog instituta FNRJ. 1948—1958. (Beograd 1958.) — Navodila za poslovanje strokovnih knjižnic. Ljubljana 1962. Del 2. (Priredili J. Podpac, Z. Koprivnik, S. Ludvik.) — Pirjevec A.: Knjižnice in knjižničarsko delo. V Celju 1940. (Znanstvena knjižnica. 12.) Poglavji 10 in 11. — Šlajpah M.: Ljudske knjižnice. Ljubljana 1961. Poglavja 13—16. — Pravila za katalogizaciju. Beograd 1957.

Bibliografija

I. in II. semester

Predmet bibliografije. Nazivi za bibliografijo (bibliografski seznam) v zgodovini in sodobnosti. Namen bibliografije. Oblike in vrste bibliografij. Katalog in bibliografija. Bibliografska pomagala. Metoda bibliografskega popisa knjig, časopisja, člankov. Bibliografska opomba (anotacija). — Kratek pregled nastanka in razvoja bibliografije. Predhodniki bibliografije. Začetki evropske bibliografije v 16. stol. Začetki nacionalnih bibliografij. Bibliografska dela v 17. in 18. stoletju. Tiskani katalogi velikih knjižnic. Prvi poskusi tekoče nacionalne bibliografije. Bibliografska

dela v 19. stoletju. Francoska revolucija in bibliografija. Nemška bibliografija v 19. stoletju. Bibliografija pri slovanskih narodih v 19. stoletju. Mednarodni inštitut za bibliografijo (IIB) v Bruslju in njegov razvoj. Razmah strokovne bibliografije v 20. stoletju. Bibliografije inkunabul. Bibliografija periodik. Bibliografija bibliografij. Bibliografije člankov. UNESCO in bibliografija. Razvoj bibliografije pri jugoslovanskih narodih, posebej pri Slovencih. Bibliografske institucije v Jugoslaviji.

III. in IV. semester

Pregled in analiza najvažnejših tekočih in retrospektivnih nacionalnih bibliografij. Najvažnejše tekoče strokovne bibliografije v svetu. Referativne bibliografije. — Pregled najvažnejših bibliografskih pomagal (bio-bibliografski leksikoni, splošne in strokovne enciklopedije, knjižnični in knjigotrški katalogi, bibliografije psevdonimov, krilatic itd.).

Seminar. Analiza najvažnejših dostopnih bibliografskih del; vaje v rabi bibliografij pri naročanju knjig in pri katalogizaciji; vaje v uporabi bibliografij in bibliografskih pomagal pri dajanju in sestavljanju bibliografskih informacij; vaje v sestavljanju raznih vrst bibliografij (bibliografije knjig, periodik, člankov; popisne, anotirane, priporočilne idr. bibliografije).

Literatura: Enciklopedija Jugoslavije. Knj. 1. Zagreb 1955: geslo Bibliografija, str. 504—519. — Logar J.: Uvod v bibliografijo. Ljubljana 1955. /Skripta./ — Knjižnica. (Glasilo Društva bibliotekarjev Slovenije.) /Članki o bibliografiji./

Bibliotekonomija

I. semester

Oznaka, namen, naloge knjižnice. Oznaka »bibliotekonomije«. Najvažnejša literatura. — Vrste knjižnic glede na naloge. Oznaka in naloge znanstvenih, strokovnih in ljudskih knjižnic. — Vrste knjižnic glede na bralce in knjižno zalogo. Splošne in specialne znanstvene in ljudske knjižnice (občinske ljudske, krajevne ljudske, pionirske, šolarske, sindikalne, bolniške, pomorske ipd.). Strokovne knjižnice. Vrste knjižnic glede na upravljanje. Samostojne knjižnice. Knjižnice v sestavi državnih organov, zavodov, šol, gospodarskih ali družbenih organizacij. — Temeljna knjižna zaloga, kriteriji za njeno sestavo pri različnih vrstah knjižnic. — Nabavna politika knjig in drugega knjižničnega gradiva glede na zaloge knjižnic. Splošne smernice pri nabavi knjižnih novosti. Koordinacija nabavne politike z drugimi knjižnicami. — Načini dopolnjevanja knjižne zaloge. Izbira knjig. Skrajšani bibliografski opis. Pomagala pri izbiri. Programi založb. Programi izobraževalnih in kulturnih ustanov. — Nakupi. Sredstva za nakup knjig in knjižničnega gradiva v finančnem prednačrtu knjižnice. Svet knjižnice, upravni odbor in strokovni kolegij. Sistem referentov. Pomen in problematika periodičnega tiska ter kontinuand.

II. semester

Evidenca nad nabavljenimi deli, pomožne kartoteke, kartoteka dezideratov, predhodni popisi. — Obdelava računov. Prevzem in pregled nabavljenih knjig ter označba lastnine. Dvojnice, pomen in uporaba. Arhivski primerki. Inventarni katalog. Oznaka, namen, naloge. Pomožne kartoteke glede na velikost knjižnice. — Načini postavljanja knjig. Kronološka, sistematska postavitev, numerus currens, po zrelosti bralcev. Prednosti in pomanjkljivosti teh načinov. — Signaturni katalog. Oznaka, namen, naloge. Pomožne signaturne beležnice. — Knjižni seznami za bralce v ljudskih knjižnicah. Oblika. Različni sistemi. Anotacije. Tiskani katalogi vseh vrst knjižnic.

III. semester

Skrb za vezavo. Priprava knjižnih zvezkov za vezavo. Knjiga vezav. Oddaja knjigovezu. Prevzem in pregled vezanih knjig. — Organizacija knjižnične mreže pri nas in v svetu. Posebne naloge osrednje matične knjižnice in drugih matičnih knjižnic. Vloga nacionalne knjižnice. Posebne naloge osrednje univerzitetne knjižnice. Vloga samostojnih in nesamostojnih knjižnic v knjižnični mreži. Potujoče knjižnice. — Javna funkcija knjižnic. Pravica do uporabe knjižnice glede na vrsto knjižnic. Prezenčno izposojanje. Izposojanje na dom. Fotografija v službi izposojanja. — Statuti knjižnic. — Izposojanje izven knjižnice. Izposojevalni pogoji (poslovnik). Medbibliotečno izposojanje. Organizacija izposojanja pri potujočih knjižnicah. Splošna načela pri mednarodnem izposojanju.

IV. semester

Oblike mednarodnega sodelovanja knjižnic. Knjižničarska združenja. — Izobraževanje poklicnega knjižničarskega kadra. — Organizacija bibliotečnega poslovanja v knjižnici glede na njeno velikost in sestavo knjižne zaloge. Oddelki knjižnic. Povezovanje dela oddelkov v organizacijsko enoto. — Knjižnična stavba. Prostori knjižnice. Vrste prostorov. Lokacija. Gradbeni material. Razporeditev prostorov. Kriteriji pri sestavi načrta za knjižnično stavbo. Knjižnični prostori v drugih zgradbah. Adaptacije. Pohištvo, oprema prostorov za različne vrste knjižnic. — Delo z bralcem. Organizacija informativne službe. Ureditev in uporaba priročnikov, katalogov in vsega ostalega gradiva. Posredovanje informacij. Izbira in sestava gradiva. Tipi publikacij. Razni razmnoževalni načini in tisk. — Posebne delovne metode z bralcem v ljudski knjižnici. Množična propaganda. Individualno delo z bralcem. Tipologija odraslih in mladih bralcev.

Seminar. Vaje v uporabi priročnikov za nabavo literature, vaje v inventarizaciji in določanju signatur, vaje v sestavljanju knjižnih novosti, poročil in drugega informacijskega gradiva.

Literatura: Bohanec F.: Knjižne police za otroke. Ljubljana 1958. — Furlan B.: Nacrt za smeštaj knjiga u dječjim knjižnicama. Narodna knjižnica, IV/1960, str. 20—29. — Kibrik R.: Priročnik za sindikalne knjižnice. (V Ljubljani 1949.) (Sindikalna knjižnica. III. 4.) — Navodila za poslovanje strokovnih knjižnic. Ljubljana 1962. Del 1. (Sest. V. Novak, M. Šlajpah.) — Pirjevec A.: Knjižnice in knjižničarsko delo. V Celju 1940. (Znanstvena knjižnica. 12.) Poglavje 8. — Šilih G.: Nekaj misli o psihologiji bralca, Knjiga II/1954, št. 11, str. 497—503; št. 12, str. 545—551. — Šlajpah M.: Ljudske knjižnice, Ljubljana 1961. — Zakon o knjižnicah. Uradni list LRS, št. 26/1961. — Žlebnik L.: Nekaj psiholoških vprašanj v zvezi s knjižničarstvom. Socialistična misel, 1955, št. 10, str. 449—458.

Knjiga, knjižnice, knjigarstvo

I. semester — zgodovinski del

Uvodna poglavja. Vloga in pomen knjige skozi stoletja. Zgodovina knjige kot del kulturne zgodovine. Dediščina preteklosti. Pregled glavnih obdobij v zgodovini knjige in knjižnice. Kako je duh dobe odseval v odnosu do knjige. Kulturne katastrofe in knjižnice. — Nastanek in razvoj knjige in njene opreme. Stari Orient. Stari Grki. Rimljani. Prve javne knjižnice. — Knjiga in dogma. Svete knjige. Svitki z Mrtvega morja. Krščanstvo. — Zgodnji srednji vek. Samostanske knjižnice. Islamske knjižnice. Vloga Arabcev.

Nastanek univerz in laični kopisti. »Libri catenati«. — Humanizem in knjiga. Knjižnice humanistov. Knjižnice v Italiji, Nemčiji, na Madžarskem. — Iznajdba tiska. Inkunabule. Vloga tiska pri razširjanju izobrazbe. Demokratizacija. Reformacija. Bibli-

ja. — Baročne knjižnice. Knjižnice mecenov. Arhitektov delež. — Knjižnice razsvetljenega absolutizma. — Nastanek in razvoj ljudskih knjižnic v Ameriki in Evropi. — Francoska revolucija in njene posledice. — Oktobrska revolucija in socialistična prosvetna politika. Lenin in knjižnice. — Pregled nekaterih znamenitih knjižnic na Zahodu. Položaj knjižničarstva v posameznih državah. — Knjižnice na Vzhodu in v afriških državah. Protislovje med nepismenim prebivalstvom in sodobno knjižnico. Odsev kolonialnih bojev v knjižnicah. — Jugoslovanske knjižnice od samostanskih do sodobnih. Hrvatska knjiga. Dubrovnik. Srbi. Makedonci. Pretrgana tradicija. Ustanovitev univerze in tisk prvega sodobnega abecednika. — Zgodovina slovenskih knjižnic. Samostanske knjižnice. Stična, Bistra, Kostanjevica itd. Trubar. Protireformacija. Akademija operozov. Plemiške knjižnice. Razvoj NUK. NUK kot uspeh političnih bojev za individualnost slovenskega naroda. Mariborska študijska knjižnica. Razvoj slovenskih ljudskih knjižnic. Stremljenja po novih in bolj sodobnih prijemih v organizaciji knjižničarstva. Matična služba. Knjižničarski zakon. — Nekateri veliki slovenski knjižničarji.

Literatura: Bohinec V.: Zgodovina knjige, knjižnic in tiska. Ljubljana 1957. — Enciklopedija Jugoslavije. Zv. 1. Zagreb 1955: geslo Biblioteke, str. 519—550. — Gerlanc B.: Slovenske ljudske knjižnice. Ljubljana 1955. — Jurić Š.: Pregled povijesti knjižnica sa kratkim prikazom razvoja pisma i knjige. Zagreb 1956. — Krupskaja N. K.: Što je pisao i govorio Lenin o bibliotekama. Beograd 1950. — Kulundžić Z.: Knjiga o knjizi. Zagreb 1951. /2. izd. 1957./ — Pirjevec A.: Knjižnice in knjižničarsko delo. V Celju 1940. (Znanstvena knjižnica. 12.)

Konserviranje in restavriranje knjižničnega gradiva

I. semester

Knjižnice glede na njih funkcijo. Konserviranje, restavriranje in rekonstruiranje knjižnega gradiva. — Anatomija knjige. Izvor in predelava surovin ter lastnosti končnih izdelkov, ki sestavljajo knjigo. Knjižne vezave. Fizikalni, kemični in biološki činitelji, ki vplivajo na obstojnost oziroma razpadanje knjižnega gradiva. Optimalni pogoji za konserviranje. Ukrepi zoper odsvojitev, poškodbe, obrabo, okužbe in nezgode.

Zdravljenje knjižnih bolezni. Higiena, red in varnost v knjižnicah. Delo v skladiščih in poslovanje z bralci glede na konserviranje. Higienski vidiki pri reviziji skladišč. — Restavriranje knjižnega gradiva. Sodobna načela restavriranja. Ročni in mehanični restavracijski postopki. Desinfekcija in desinsekcija. Mala popravila. Fotografija v službi konserviranja in restavriranja. — Knjižno gradivo kot kulturni spomenik in spomeniška zaščita.

Literatura: Ambrožič M.: Tiskarstvo. Ljubljana 1937. — Buturac J.: Arhivska čitanka. Zagreb 1950. — Čučković D.: Čuvanje i zaštita knjiga u knjižnicama. Zagreb 1956. — Gspan A.: Konserviranje in restavriranje bibliotečnega in arhivskega gradiva. Ljubljana 1958. /Skripta./ — Odločba o zavarovanju kulturnozgodovinskih knjižnic. Uradni list LRS, št. 12/1951. — Zakon o varstvu kulturnih spomenikov v LR Sloveniji. Uradni list LRS, št. 26/1961.

PRI DRUŠTVU BIBLIOTEKARJEV SLOVENIJE LAHKO NAROČITE NASLEDNJE PUBLIKACIJE:

Rijavec J.-M. Zidar: **Slovenske knjižnice**, Ljubljana 1951, 200 din

Gerlanc B.: **Slovenske ljudske knjižnice**, Ljubljana 1955, 200 din

Logar J.: **Bibliografija**, skripta, Ljubljana 1965, 1000 din

Knjižnica, Glasilo Društva bibliotekarjev Slovenije
letnik II/1958, 200 din
letnik III/1959, 600 din
letnik IV/1960, 600 din
letnik V/1961, 600 din
letnik VI/1962, 600 din
letnik VII/1963, 1000 din

Prvi kongres bibliotekara FNR Jugoslavije, Beograd 1950, 200 din

Drugi i treći kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije, Ljubljana 1958, 700 din

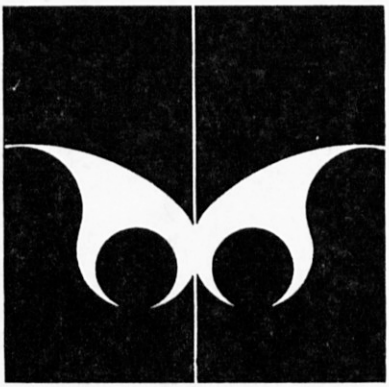
Četvrti kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije, Beograd 1960, 700 din

Peti kongres Saveza društava bibliotekara Jugoslavije, Sarajevo 1964, 1000 din

Biblioteke u Jugoslaviji, Beograd 1962, 1000 din

Slovenska bibliografija za leto 1948, 83 din
Slovenska bibliografija za leto 1949, 150 din
Slovenska bibliografija za leto 1950, 515 din
Slovenska bibliografija za leto 1951, 790 din
Slovenska bibliografija za leto 1952, 1200 din
Slovenska bibliografija za leto 1953, 1120 din
Slovenska bibliografija za leto 1954, 1500 din
Slovenska bibliografija za leto 1955, 1500 din
Slovenska bibliografija za leto 1956, 3000 din
Slovenska bibliografija za leto 1957, 4500 din
Slovenska bibliografija za leto 1958, 2000 din
Slovenska bibliografija za leto 1959, 2400 din
Slovenska bibliografija za leto 1960, 3200 din
Slovenska bibliografija za leto 1961, 3200 din

Višina 49 c
MIROŠEVIČ

Knjižnica. Glasilo Društva bibliotekarjev Slovenije — Izdaja: Društvo bibliotekarjev Slovenije — Uredniški svet: dr. Branko Berčič, Marijan Brecelj, France Dobrovoljc, dr. Stane Kos, Josip Rijavec, Avgust Vižintin — Urednik: Maks Veselko — Oprema: Zdravko Vatovec — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Turjaška 1 — Letna naročnina 1000 din (za člane je vračunana v članarini) — Tekoči račun št. 503-608-73 — Natisnila tiskarna Univerzitetne založbe univerze v Ljubljani